

ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

12 ივნისი 2009

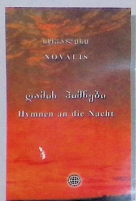
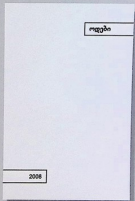
№12(90)

1516
2009

მსახიობი — მწერლის თანაავტორი
ახალი კრიტიკა და მისი შედეგები
დიალოგი ქეთევან შენგელიასთან
დრიუონის ბედნავსობის იმედით
დემოკრატიზმი არისტოკრატისა
ნუნუ ჯანელიძის ლექსები
კავაფისის გულის ეპოსი
გელა ჩქვანავას ნოველა

წიგნის თარო

შინაარსი

ერო და პავლიონი	2	დავით სანდოძე შინაარსის იდეა XX საუკუნის საქართველოში
მხარე-ინტერიერი	4	დიანა ანთიმიადი შიგნაპირი სპეციალური (მოამზადა ნატა ვარადაძე)
არხი	5	გელა ჩქევაძე ავტორისტიკა
პროზა	11	ნუნუ ჯანელიძე ერთი დღისათვის ვისთვისაც ყველა
სურათის სინტეზი	15	ვერჯილ ნემოიანი ახალი კრიტიკა და მისი შედეგები
ფილმი	18	„სინტეზის უდავო ვიზუალური საპროექტული“ (თამარ შიშხელიძის ესაუბრება ქეთევან შენგელია)
ფოტო და დეკორაცია	21	გივი ალხაიშვილი მომავალი ნარსული
არქიტექტურა	30	რიტა ბაინდურაშვილი მსახიობი — მხარის თანავტორი (ნინელი ტანკვეტაძის მიერ ნაკეთებული „შევი ჯოხი“)
ახალი ნიშნები	33	გია ხოფერია გაზაფხული ნისლიდან ნამომდებარე რინდო (ელგუჯა თავბერიძის ბიოგრაფიული რომანი დავით მიქელაძეზე)
კრიტიკა	37	მარინე ტურაბა რეზონანსი ჩვეულებრივი სიკვდილი? 41 კახაბერ ლორია ნიშნული ჩრდილი
ნათარქიტექტურა	50	თავალი აუზიდან სტუმარი
დაპროექტირების სინტეზი	51	როსტომ ჩხეიძე დემოკრატიზმი არისტოკრატიისა ფრაგმენტი ბიოგრაფიული რომანიდან „მეზვერი თიბათის მზეში (მიხაკო ნერეთლის ცხოვრების ქრონიკა)“
პროზის მერიდიანი	55	კონსტანტინოს კავაფის გული აკონი და სხვა ლექსები
სურათი ნიშნები	58	მორის დროუნი გადნახვის იდეები
გაზაფხული	62	ლუკა დვალისხელი ალბერტ მაინი
პროზა	63	მინარის — გიგანტი

ორკვირული ჟურნალი
დამფუძნებელი „ილიონი“
მისამართი: თბილისი,
ჩუბინაშვილის №41
რედაქცია - (995 32) 96-20-62
რეკლამა - (995 93) 65-93-68
გაერცელება - (995 99) 41-95-21
ფაქსი: (995 32) 96-20-62
E-mail: info@mtserloba.ge

მთავარი რედაქტორი - როსტომ ჩხეიძე
პროზის რედაქტორი - ივანე ამირხანაშვილი
პოეზიის რედაქტორი - მაკა ჯოხაძე
კრიტიკოსი და თარგმანის რედაქტორი - თამაზ ნატროშვილი
მხატვრული რედაქტორი - კარლო ფაჩულია დიხანიერი - მალხაზ იაშვილი
სტილისტი-კორექტორი - ნინო დეკანოიძე დაკაბადონება - თენგიზ რობიაშვილი
ოპერატორი - თამარ ჩიხლაძე სარეკლამო მენეჯერი - ეკა ბუჯიაშვილი
გაერცელების სამსახური - ლევან კიკნაძე

გარეკანზე: ზაფხული პეპელას ფრთებზე
მურმან ჩაჩუას ფოტოგრაფია

„ჩვენი მწერლობის“ მომდევნო ნომერი გამოვა 26 ივნისს

დავით სანდოძე

მონარქიზმის იდეა XX საუკუნის საქართველოში

1800 წლის 28 დეკემბერს გარდაიცვალა ქართლ-კახეთის უკანასკნელი მეფე გიორგი XII (ზოგ წყაროებში გიორგი XIII). მისმა უფროსმა შვილმა, საქართველოს მმართველმა — დავითმა, 1801 წლის 8 იანვარს, რუსეთთან შეერთების აქტს მეფის ტიტულის გარეშე მოაწერა ხელი.

1801 წლის 18 იანვარს კი პეტერბურგსა და მოსკოვში გამოქვეყნდა იმპერატორ პავლე I-ის მანიფესტი, რომლის ძალითაც ქართლ-კახეთის რუსეთის გუბერნიად ცნადგებოდა. იმავე ხანს დაიწყო რუსთა მიერ ბაგრატიონთა გადასახლება რუსეთში. საქართველოს სამეფო საგვარეულოს ჩამომავალთა გადაყენა რუსეთის ქალაქებში მიმდინარეობდა 1800 წლიდან 1842 წლამდე. პირველი თაობის წარმომადგენლები ოფიციალურად „ქართველ ბატონიშვილებად“ იწოდებოდნენ, ამ თაობაზე 1861 წლამდე იარსება, ვიდრე უკანასკნელი ბატონიშვილი მიხეილ გიორგის ძე გარდაიცვლებოდა.

რაც შეეხება იმერეთის სამეფოს, რუსებმა 1810 წელს მოტყუებით შეძლეს იმერეთის უკანასკნელი მეფის სოლომონ II-ის დატყუება და თბილისში ჩამოეყანა, მაგრამ იმავე წლის 11 მაისს სოლომონი გაიქცა და დაიწყო შვიარალეული აჯანყება სამეფო ტახტის აღსადგენად. რუსეთის მთავრობამ სამეგრელოსა და გურუის მთავართა მიერ გამოყვანილი რაზმებით მალევე შეძლო იმერეთის აჯანყების ჩახშობა სისხლში და იმერეთის სამეფო საბოლოოდ გააუქმა. დევნილი სოლომონ II ოსმალეთს შეეხიზნა, სადაც უშეძლიროდ გადაეგო კიდევ 1815 წელს.

მას შემდეგ მთელი XIX საუკუნის განმავლობაში რუსეთის თვითმპყრობელობა ყველანაირად ხელს უშლიდა ქართველ ხალხს, რომ მთელი სურათი უბოლობით დაესვა სამეფო ხელისუფლების აღდგენის საკითხი.

1832 წლის შეთქმულებაში საქართველოს მომავალი სახელმწიფოებრივი წყობილების შესახებ ერთსალოცეუბა არ ყოფილა. შეთქმულნი მსჯელობდნენ პარლამენტის, რესპუბლიკისა და მონარქიის შესახებ. რადიკალური მონარქისტული განწყობილებით გამოირჩეოდნენ ელიზბარ, გიორგი და დიმიტრი ერისთავები, ამ ფაქტს ადასტურებდა თვით თამარ ბატონიშვილიც, რომელიც დაახლოებული იყო ალექსანდრე ორბელიანთან და ელიზბარ ერისთავთან. რამდენადაც შეთქმულებაში მონაწილეობდნენ ბატონიშვილები, თავადები და სხვა მაღალი წოდების წარმომადგენლები, ამდენად მისახვედრია მათი ეს მისწრაფება, მონარქიული მმართველობა მათთვის უფრო გასაბეჭად და მისაღები იყო. მათი აზრით, საქართველოს მეფეს მხარს დაუჭერდა თავადზნაურობა და გლეხობაც, ამასთანავე მოგერდებოდა ერთმეფობის აღდგენა და ქვეყნის პოლიტიკური გაერთიანება.

1832 წლის შეთქმულთა შორის იყვნენ მოღვაწენი, რომლებიც მხარს უჭერდნენ ქართული სიძის შემოღებას

პოლონეთის მსგავსად. 1830-1831 წლების პოლონეთის აჯანყების შეთქმულნი ბევრ რამეში ჰმავებდნენ — სიძის მმართველობის მიხედვით სამეფო ტახტი მეტეფერეობით მაზიდან შეიღებ არ გადადიოდა და შეიღებოდა ბატონიშვილთაგან რომელიმე სასურველი ანდრიატის არჩევა. სიძის შემოღების აზრს უმრავლესობა არ შეემხრო და იგი არ იქნა მიღებული.

პარლამენტის წყობის პროექტი 1832 წლის ნოემბერში შეადგინეს ელიზბარ ერისთავმა და გიორგი ერისთავმა. შეთქმულებმა მიიღეს ეს პროექტი, რომლის მიხედვით უნდა იმარსებოდა ქვედა და ქვედა სამმართველოები. ზედა მმართველობაში თავმჯდომარე იქნებოდა მეფე — ალექსანდრე ბატონიშვილი (ერეკლეს ძე), ნევერბად კი მინისტრები — სამხედრო მინისტრი, ოუსტიციის მინისტრი, ფინანსთა მინისტრი, მინაგან საქმეთა მინისტრი, განათლების მინისტრი და საგარეო საქმეთა მინისტრი. ქვედა სამმართველო დეპუტატებისაგან უნდა შემდგარიყო აღნიშნული პროექტი მეზუდულ მონარქიულ წყობილებას გულსინობდა, მეფე მონარქი სამეკვიდრეო უფლებებს ინარჩუნებდა, მაგრამ არა დესპოტურს.

1832 წლის 9 დეკემბერს თავიდა იასე ფალავანიშვილმა შეთქმულება გასცა და შეთქმულები დააპატიმრეს.

XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დასაწყისში თვით დიდი ილია ჭავჭავაძესაც არ დაუწყებია რეალურად საქართველოს სამეფოს აღდგენის პერსპექტივა, თუმცა კი მხატვრულ ნაწარმოებებში რომანტიკულად და პერიოკულად აღწერდა მას.

XX საუკუნეში განვითარებულმა მსოფლიო პოლიტიკურმა მოვლენებმა საქართველოს პოლიტიკურ სიტუაციასზეც მკვეთრად იმოქმედა და საუკუნის დასაწყისში წარმოშობილ სხვადასხვა პოლიტიკურ პარტიების წარმოადგენლებთან ერთად, ქართველი მონარქისტებიც გაჩნდნენ. კერძოდ: 1914 წელს ყენევაში დაარსდა საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტი, რომლის შემწის ინიციატორები იყვნენ: პეტრე სურგულაძე, მიხაკი წერეთელი, შალვა ივრიძე, გიორგი მაჩაბელი და ზო-ზეგ აბაშიძე. მათ გერმანიასთან დაამყარეს კავშირი და იმპერატორ ვილჰელმ II-საც შეხედნენ, რომელსაც სურდა I მსოფლიო ომში ამირკავკასია რუსეთის სანაზამდევრო პლაცდარმად გამოეყენებინა. ქართველმა პოლიტიკოსებმა, რომელთა რიგებში სხვადასხვა პარტიების წარმომადგენლებიც იყვნენ, საქართველოს ტახტზე ვილჰელმ II-ის შვილის — ოიანიშ პოენცილოურის დასმაც კი მოსურვენი და მის საცოლედ თავად მიხეილ მაჩაბლის მშენიერი ასული — მარიამიც შეაჩვიეს.

ასე რომ, მეფე გერმანელი, დედოფალი კი — ქართველი. მაგრამ ქართველთა ამ უტოპიურ-ლავადროვან ოცნებებს ხელი შეუწავდა თურქეთმა, რომელიც გერმანიის მო-

კაჟმირ იყო ამ ომში და თვითონ ჰქონდა ინტერესები და ამბიციები მიიღეს კავკასიაში. მათ ჩამოეს ქართულ-გერმანული მოლაპარაკებები. გიორგი მაჩაბელმა სცადა შეექმნა მონარქისტული მიმართულების „ეროვნული კომიტეტი“, მაგრამ წამოწყება ვერ განხორციელდა, რადგან I მსოფლიო ომის ბოლო პერიოდში საქართველოს საზოგადოებაში სოციალ-დემოკრატიული გავლენა ჭარბობდა.

1918-1921 წლებში, საქართველოს დამოუკიდებლობის ფაზა „შენშევიკებს“ კრინტიც კი არ დაურჩავთ მონარქისტულ ნიჟაზე. პირიქით, მათ კონსტიტუციითაც კი აკრძალეს ეს საკითხი. რაც შეეხება 1921 წელს შემოსული ბოლშევიკებს, — ისინი პირნიწინად ანადგურებდნენ მათ, ვისაც ამგვარი პრობლემები აწუხებდა.

გარკვეული შეხედულებანი ამ საკითხზე არ ჰქონიათ არც 1924 წლის დამარცხებული აფანაყების ქართველ მოღვაწეებსაც.

რაც შეეხება ამ პრობლემას II მსოფლიო ომის პერიოდში, ერთნისშეგნებულად უნდა ითქვას, რომ შიტლერს, განსხვავებით ვილჰელმ II-ისაგან, რუსეთის იმპერიის სიერცეზე აწუ საბჭოთა კავშირში, არანაირ ალტერნატიულ ხელისუფლებათა შექმნა არ უფარაუღია. მან პირდაპირ დაინიშნა თავისი წარმომადგენელი რედოლფ შიკედანსი — ჯერ კიდევ დაუყოფნებელ საქართველოს მმართველად. ხოლო საქართველოს მოსახლეობას ურალს იქით გადასახლებას უპირებდა. შიტლერის ეს მისწრაფებანი იოსებ სტალინიმ დასაძარა ყველანაირ არაკომუნისტურ პოლიტიკურ მიმართულებებთან ერთად. ისე რომ, მონარქიაზე ლაპარაკ ვინორწებდაც კი ერთდებოდნენ და ეს პრობლემა ისე მიწუმათადა, რომ 70-იანი წლების თბილისში ბევრმა არც იცოდა, რომ პოპულარული პოეტურ პეტრე გრუზინსკი ქართველი სამეფო მტრის-ერთი ბოლო წარმომადგენელი იყო.

XX საუკუნის 80-იან წლებში საბჭოთა კავშირში „პერესტროიკა“ და „დემოკრატიზაცია“ დაიწყო. ეს პროცესი მოილიანდ შეიბო საქართველოსაც და 1989-1992 წლებში წარმოიბოლო პოლიტიკურ პარტიებს შორის მრავალდ იყენენ სამეფო ხელისუფლების აღდგენის მომზერნიც.

1990 წელს, ცნობილი ქართველი მწერალი და საზოგადო მოღვაწე — ოთარ ჩხვიტი წერდა: „პარლამენტური სამეფო ხელისუფლება აღადგენს დიდხა და საამაყო ტრადიციებს საქართველოს სახელმწიფოებრიობისა.

შექმნის სამართლებრივ საფუძვლებს დამოუკიდებლობისა და უზმპროეობისა.

განათავისუფლებს ხალხს იმ წინააღმდეგობებისაგან, რაც შეიძლება მოჰყვეს ბრძოლის მეფის სანაცვლო სახელისუფლებო თანამდებობისათვის.

სულიერად აღამალებს ორასწლოვანი მონობისაგან დაბეჩავებულ ადამიანებს.

დროულად გამოიყენას საქართველოს საერთაშორისო ასპარეზზე, როგორც თანასწორუფლებიან პარტნიორს დინწანურებელი ქვეყნების, პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული შესაძლებლობებით“ („ლიტერატურული საქართველო“, 40).

90-იან წლებში მონარქისტული საკითხის შესახებ „ილენოდნენ“ ისეთი პოლიტიკური გაერთიანებები და პარტიები, როგორებიც იყენენ: „მონარქისტული“, „ტრადიციონალისტური“, „მონარქისტულ კონსერვატორული“, „მონარქისტულ რადიკალური“, „როიალისტური“, „კონსერვატორული“, „სამეფო დარბაზი“, „თავადაზნაუერთა ლიგა“ და სხვა. ქართველმა მონარქისტებმა, ტახტის მემკვიდრეებიც კი აღმოაჩინეს იტალიისა და ესპანეთში, რომლებთანაც კონტაქტები საქართველოს იმდროინდელი მთავრობების წარმომადგენლებმაც კი დაამყარეს. მოკლედ და თემა შეტად აქტუალური ეს მოვლარული გახდა 80-იანი წლების ბოლოსა და 90-იანი წლების დასაწყისის საქართველოში. აღსანიშნავია, რომ ყოფილი საბჭოთა კავშირის სიერცეზე, ანალოგიურ მოვლენას ადგილი ჰქონდა თვით რუსეთსა და მოღდავეთში. ხშირ შემთხვევაში ეს თემა პოლიტიკური მარტატანების ხელის მოსათბობ საშუალებასაც წარმოადგენდა.

1992 წელს მოსკოვიდან, ხელისუფლებადამხობილ საქართველოში, „დემოკრატიის ახალრბინებლად“ ედურად შეგარდნაძე გამოვიდა, რომელმაც თავისი მმართველობის პერიოდში ისეთი ცხოვრება შექმნა, რომ შიმშილითა და სიცივით მოღასლებულ ქართველობას შეეფ და მისი ნაზირ-ვეზირები კარგა ხნით დაავინყა.

ამრიგად, როგორც XIX საუკუნეში, XX საუკუნეშიც მონარქიზმის აღდგენის პერსპექტივებმა სრული ფასიკო განიცადა, მითუმეტეს, რომდასც მონარქიზმის საკითხი არ განიხილება არც 1995 წლის კონსტიტუციამ.

2008 წელს, საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის მიერ ბაგრატიონათა დინასტიის აღდგენისა და კონსტიტუციური მონარქიის დამყარების იდეის მოწოდება ახალ იმპულსს შესწინა აღნიშნული პოლიტიკურ საკითხს, რომელიც პერმანენტულად ყოველთვის იჩენდა ხოლმე თავს ქართველი ხალხის ცხოვრებაში.

პატრიარქის მოწოდება 2009 წლის თებერვალში ბაგრატიონთა შორის დინასტიური ჭორწინებით დაგვირგინდა, თუცა საქართველოში ამ პროცესებს რაიმე პოლიტიკური ცვლილება არ გამოუწვევია.

როგორი იქნება პერსპექტივა, ამაზე პასუხს XXI საუკუნე გასცემს, რომელიც საქართველოს სხვა მრავალი პრობლემის გადაჭრაც მოუწევს.

2007

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

დიანა ანფიმიადი

შეცვალა სამყარო

- თქვენი აზრით, რა არის უკიდურესი გაჭირვებულ მდგომარეობა?
- როცა აღარცერთი იდეა აღარ მოგდის თავში.
- სად ისურვებდით ცხოვრებას?
- შაპუა ახალ გვინებაში და ადამიანებს ადამიანების ქამის გადაყვავებდით.
- რა არის უმაღლესი ბედნიერება?
- როცა გული გისკდება სიყვარულისგან.
- თქვენი საყვარელი ლიტერატურული პერსონაჟები?
- პატარა პრინცი, ლიონბერგელი ემილი, ულენ-შპიგელი, მირ, ასანთის გამყიდველი გოგონა ანდერსენის ზღაპრიდან.
- თქვენი საყვარელი ისტორიული პერსონაჟები?
- იოანე ნათლისმცემელი
- თქვენი საყვარელი მხატვარი?
- მარკ შაგალი
- თქვენი საყვარელი კომპოზიტორი?
- სერგეი რახმანინოვი
- რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად მამაკაცში?
- საკუთარი თავის პატივისცემას
- რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად ქალში?
- საკუთარი თავის პატივისცემას
- რომელი ადამიანური სათნოებაა თქვენთვის უფრო მთავარი?
- შემწყნარებლობა და სიყვარული
- თქვენი საყვარელი საქმიანობა?
- ავიღოთ ორაგული, გავწმინდოთ, ცოტა ხნით ჩავდეთ თეთრი ლვინის მარინადი, მერე ამოვღოთ, შევპაროთ, დავამარილოთ, ნაუსკვით რომზარინი და ორგანო, მოვახაბთ ზეთი და ლიმონის წვენი, შევახვიოთ ფოლგამი და შევამბრანოთ აირლუშელში. ისე კი, ტყე-ღრეში ბოდილი.
- თქვენთვის ნაცნობი რომელი ადამიანი გინდობდათ ყოფილიყავით?
- ბილ გეიტსი ან დალია ლამა.
- თქვენი ხასიათის მთავარი თვისება?
- საკუთარი თავის და სხვების სიყვარულის უნარი
- რას აფასებთ ყველაზე მეტად მეგობრებში?
- საკუთარ თავს
- თქვენი მთავარი ნაკლი?
- აფექტურობა და სიზარმაცე
- თქვენი წარმოდგენა ბედნიერებაზე?
- სრულიად წარმოუდგენელი წარმოდგენა მაქვს.
- რა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე დიდი უბედურება?
- ის ბევლად რომ არ არსებობდეს, რომელსაც დღეს განსაკუთრებულ საქმეს გადააბარებ.

- როგორი გინდობდათ ყოფილიყავით?
- ათი სანტიმეტრით მაღალი და ცისფერთვალება.
- თქვენი საყვარელი ფერი?
- ლურჯი.
- ყვავილი, რომელიც ყველაზე მეტად გიყვართ?
- ქოთნის ია.
- თქვენი საყვარელი ფრინველი?
- საბავალი იხვის ქუჩი.
- თქვენი საყვარელი მწერალი?
- ჯემალ ქარჩხაძე და ხორხე ლუის ბორხესი
- თქვენი საყვარელი პოეტები?
- სილოა პლითი, ფორულ ფაროზხადე, მარინა ცვეტაევა, ენ სევსტონი, მაია სარიშვილი და კიდევ ჩემი მეგობრები.
- საყვარელი ლიტერატურული გმირი ქალები?
- პეტი, ანიკა, რონია, მადიქენი, მალენი, ჩორენი... და კიდევ, ნაგელის სატრფოს რა ერქვა?
- საყვარელი გმირები რეალურ ცხოვრებაში?
- ჩემი ძვირფასი მეგობრები
- საყვარელი გმირი ქალი ისტორიაში?
- ელდედ დედოფალი - დავით აღმაშენებლის დედა.
- საყვარელი სახელები?
- დიმიტრი, დიანა, ალექსანდრე, ანასტასია, თომა.
- რას ვერ იტანთ ყველაზე მეტად?
- აჭირლ რძეს, ამაღლებულ კარაქს, დაობებულ მურს, გააცივებულ ჩაის, არეულ სახლს, დაკუჭულ ტანსაცმელს, ჩამოხვეულ ფარდებს, დამლაშებულ სადილს - ცხოვრებას გემოს, ხმების, ფერების და ადამიანების გარეშე.
- ისტორიული პიროვნება, რომელმაც თქვენი ზიზღი დაიმსახურა?
- რომის იმპერატორი ნერონი
- საომარი მოქმედება, თქვენი აზრით, ღირსი მებრძოლები აღტაცებისა?
- ქალისა და მამაკაცის ბრძოლა... სანოლში.
- რეფორმა, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმადლეს შეფასებას აძლევთ?
- ხსნადი ყავის გამოგონება
- ნიჭი, რომელსაც გინდათ ფლობდეთ?
- ყველა ნიჭს ვფლობ ამ ნიჭის გამოყენების ნიჭის გარდა.
- როგორი გინდობდათ რომ მომკვდარიყავით?
- ცოცხალი.
- თქვენი სულიერი მდგომარეობა ამჟამად?
- „გუნდში ყველაზე თეთრი მტრედი აფრინდა, მყავხარ“ (ცელანო).
- ქმედებანი, რომლებიც თქვენს შემწყნარებლობას იმსახურებენ?
- ყველა ის ქმედება, რომელიც ღმერთის შემწყნარებლობას იმსახურებს.
- თქვენი დევიზი?
- თუ არ შეგიძლია საკუთარი თავის შეცვლა, შეცვალე შენი გარემომცველი სამყარო.

ქვეყანა-ინტერვიუ
12.06.2014

გელა ჩქენავა

აზერისტები

1.

გაზაფხული მოდიოდა, ზღვა, როგორც დრო ბასი-
ლაია გაიხურებდა ხოლმე, ნაპირს „ფოპა კ სტენკეს“
ეთამაშებოდა და მშრალი ანგარიშით უგებდა; საუკუნის
წინათ მისგან აზოლბულ წიგარებშიც კი ჩვეულებრივ
ომბიანად შიშინებდა ხოლმე, როგორც ბნელ სარდაფში
შენახული თვისი იწყებს გამოლეძებასა და გალივბას
მამინ, როცა თვისის დრო დგება; მამაკაცები ქალებს
უფრო გულმოდგინედ უთავლიერებდნენ მკერდსა და
თქორებს; დაბაბულ ქალებს დიდი ძალისხმევა
სჭირდებოდათ, რომ უტიფარი მზერის აბეზარი
პატრონისთვის მზარზე გადაკიდებულ ხელჩანთაზე
ჩამოდებული ხელით სილა არ გაენათ და იმ ხელით
ხელჩანთას აგერსიულად ჩამოქაჩავენდნენ ხოლმე —
ამიტომაც იყო, რომ წელიწადის ამ დროს ქალებს გვე-
ლაზე ხშირად უწყდებოდათ ხელჩანთის ღვედები;
სანაპიროს ქუჩის ფოსტალიონის ჩანთა კი
ჩვეულებრივზე უფრო მძიმდებოდა, იმიტომ, რომ ტურ-
ისტები ქალები წინა საკურორტო სეზონის ტემპერამენტ-
თან კავარლებს თავიანთ ცივი სამშობლოდან
ოთხგვერდიან წერილებს წერილებზე უფაზენდნენ,
რომლებშიც მათ შეასხენებდნენ წინა წლის დანაპირებს,
რომ მომავალ ზაფხულს თავიანთ ზღვისპირა ქალაქში
დაბარებდნენ და ინგლისის დედაფოლის საკადრის
ფუფუნებაში აცხოვრებდნენ.

გაზაფხული მოდიოდა და ზღვის იოდითა და
მარილით გაჯერებული ზღვისპირა ქალაქი მაჭაროვით
დღლილს იწყებდა.

სანაპიროს ქუჩის ფოსტალიონი, ცალზელა თენგიზ
ქაჯაია, რომელიც, გარდაცვლილ შვილზე დარდის
გასაქარებლად, სამუშაოსაგან თავისუფალ დროს
თავისი ცოლის მიერ მოქმენებულ ხუთ ბოცვრის რუბ
მეგლეზე უყვებოდა ზღაპრებს (სწორედ იმითა, რომელსაც
თავის დროზე გარდაცვლილ შვილს უყვებოდა ძილის
წინ), ხოლო ცოლს კი ხუთი ბოცვრის ხასიათს დიდის
მწოდებდნენ ალუნგრდა, მაგრამ მაინც ვერ დააჯერა,
რომ ისინი, ისევე როგორც ადამიანები, ერთმანეთსაგან

გელა ჩქენავას ამ ახალ ნოველაში კვლავ შეხვდებით მის ძველ პერსონაჟებს, იმ კოლორი-
ტულ, გამოკვეთილ ხასიათებს, რომელთაც ვერც მწერალი ელვა და ვერც მკითხველი.

ამიტომაცაა, ყოველთვის მათ ახლებურ გაელვებას რომ ველოდებით. გარეგნულად ბანალურ-
ი სიუჟეტი ამჯერადაც იმ მახველონიერულობითაა განმსჭვალული და იმ იუმორით სუნთქავს,
რაც ასე სახალისოს ზღის მწერლის ტყვილიან, ფარული სვედით გაელვნილ ამბებს. ეს ამბები
კი იმ დიდ მონატრებითაა ნასაზრდოვებ, რაც აიძულებს, გონების თვალით ნაბიჯ-ნაბიჯ შემოი-
კროს სიხუში და ხელშეასხებულ ადადგინოს ის დეკორაციები, რომელიც მისთვის გასაუხერებელ-
ლია და წერილობაზეც მძაფრად განაცდევინებს იმ ინტიმს, რომლის უყურადღებოდ მიტოვება
მწერალს არ ეპატიება.

და გელა ჩქენავა ამიტომაც ცდილობს „ბანალურბა“ და „წერილობაზე“ ისტატურად შემო-
სოს ანდავიდობატურული საშობით.

ეს მარჯვედ მიგნესხებული საშობი კი კიდევ ერთხელ გვარწმუნებს, რომ მისი სიხუმერი ციკლი
ჯერაც ამოუნურავია.

სრულიად განსხვავებული არსებები იყვნენ, მეტად პუნქ-
ტუალური კაცი გახლდათ — არასოდეს დაგვიანებია
გაზეთების დარიგება. გაზაფხულის ერთ დილას კი ფოს-
ტიდან სანაპიროს ქუჩისკენ გაჩქარებული ნაბიჯებით
მიმავალს გზა სპორტულ შარვალსა და პიჯამოში
გამოსწყობილი ბიჭმა გადაუტყრა და მოკრძალებულად
გაუღიმა.

— თქვენ ხომ სანაპიროს ქუჩის ფოსტალიონი
ბრძანდებით? — შკითხა სპორტულტანსაცმლიანმა
ახალგაზრდამ ფოსტალიონს და კიდევ ერთხელ გაუღიმა.

— მეც ხომ მიცანით?

ფოსტალიონმა ახალგაზრდა, ძველი ნაცნობივით
რომ უფილოდა, დაკვირვებით შეათვალიერა და მიხედა,
მისთვის რომ ეთქვა: ვერ გიცანიო, — ძალიან დანწყევტდა
გულს.

— რამდენჯერ გინახივართ ოტია პაქკორიას სახლში,
ოტია ბიჭის, კახას მეგობარ ვერ მე, როგორცუღი.
ვარჯიშზე მუქქარება ახლა ძალიან. აი, ამ კონვერტს ხომ
ვერ მოუტანდით კახა პაქკორიას?... გაზეთები უნდა
დარიგოთ მინც, — სიხოვა სპორტულტანსაცმლიანმა
ბიჭმა ფოსტალიონს და პაქკორიას შიდა ვიბიბდა წერილი
ამოიღო. — რამდენჯერაც კახასთან ვიყავი სტუმრად,
თითქმის იმდენჯერვე შეხვდით ერთმანეთს, ხან გზაზე,
ხან თქვენს ქოშქართან და ხან კიდევ თუთიონ ოტია
სახლშიც, მაგრამ, ეცყობა, ვერ მისხენებო.

ფოსტალიონმა ახალგაზრდას მოლოდინი ვერ გაუნ-
ბილა და ელენენტებდამწვევარი ფოტოაპარატის პელიო-
გრაფივით მიმჭრალი ღიმილი შეანათა.

— ეცყობა ვაგახსენდით! — ნამოძახა ფოსტალიონ-
ის ღიმილის მოკრძალებულ ულუფას დაჯერებულმა
ახალგაზრდამ. — შარმან მე და კახა პაქკორია ორ რუს
ტიტისტ გოგონასთან მეგობრობდით. დები იყვნენ,
თანც ტყუპები, ჰოდა, ჩემს მეგობარ გოგონას ჩემთვის
დაწერილი წერილი კახასთვის ვასაგზავნ კონვერტში
ჩაუდგია შემთხვევით და პირიქით: კახას მეგობარ გოგო-
ნას ჩემი მისამართი რომ ეწერა, იმ კონვერტში ჩაუდგია
კახასთვის მიწერილი წერილი... ჰოდა, ძალიან თუ არ
შენახვდებით, კახას გადაცვით ეს წერილი და ასე
უთხარიო, ჩემი წერილი სახლში გამომიტანოს, როგორც
კი მოიცლის... კიდევ მაქვს ერთი თხოვნა, ოტია ბიძიან ან
კახას დედამ არ ნახოს ეს წერილი, თუ შეიძლება.

— პაიტ, თქვე ეშმაკის ფეხებო! — ამჯერად ეშმაკური
ღიმილით გაუბასბინდლდა ფოსტალიონი ახალგაზრდას,

მაგრამ როგორც კი მიხვდა, რომ თავისი „შეშაპის ფეხები“ ცოტა არ იყოს უხეშად გამოიყვდა, შაქარით დატკბა. — გეტყვით, უკმაღ არ ყოფილიყავით შარშან ზაფხულს... ეჰ, იყო დრო და მომენტები, როცა მეც არ ვიკლებდი მაგ სიამოვნებას... ზოდომი, შვილო, რომ ვერ გიკადრი, დაგებრდი უკვე და ჭადის კ არა, თვითონ სკლეროზის სახელიც მაინცდება ზოგჯერ.

— მაგი არაფერი, ხდება ხოლმე. მეც მომსკელია მასე, — თქვა ახალგაზრდამ და ფოსტალონის მხარზე დაჰკრა ნავარჯიშევი ხელი. — აბა, მე გაეჩქეცო, ევროპის პირველობისთვის ვემზადებით და, ვარჯიშზე რომ დავაგვიანო, გამრიცხავენ გუნდიდან მაშინვე. ისეთი მკაცრი მწვრთნელი გვეყავს, აუტანელი ხდება ზოგჯერ, მაგრამ რას იზამ, თუ ჩემპიონობა გინდა, მოთმინება უნდა შეგვეძლოს და დისციპლინის დამორჩილება. ასე არ არის?

— ასეა, — თითქმის მაშინვე დეთანხმა ფოსტალონი ჭკვიანმა და მკვირცხლ ახალგაზრდას და წერილი გამოართვა.

სპორტულტანსაცმლიანმა ახალგაზრდამ კიდევ ერთხელ გამოაჩინა თავისი ჭეჭეთა კბილები ღიმილის ნიშნად, შეტრიალდა და ზღვის სანაპიროსკენ დაუყვია ქუჩის ბუნძოლით. ფოსტალონი მას მანამდე გაჰყურებდა, სანამ თვალს მიეფარებოდა, მაგრამ მაინც ვერაფრით გაიხსენა მისი სახე, მწარედ ამოიოხრა და სანაპიროს ქუჩისკენ გაუყვია ზვას.

ფოსტალონი მთელი ორი კვარტალი სპორტულტანსაცმლიანი ახალგაზრდას ზრდილობიანი ღიმილით იღიმიებოდა, როგორც საყვარელი კინომსახიობის ღიმილი გადაეფენებათ ხოლმე უნებურად სახეზე მის ფანატ თავყანსმცემლებს, როცა კინოვარსკვლავის მიერ განასახიერებულ გმირებს იხსენებენ.

ორი კვარტალის იქით ფოსტალონი საკმაოდ ხმაშალადა შეაჩერა. მან უკან მოიხედა და მოულოდნელობისაგან ზრდილობიანი ღიმილი სახეზე შეამართ: ორ, საკმაოდ სოლიდურად ჩაქმულ მამაკაცს ხელემუკანგადადარებილი სპორტულტანსაცმლიანი ახალგაზრდა მოყავდა და თან ფოსტალონის ანიშნებდნენ, დაგველოცო. სოლიდურ მამაკაცთანვე ერის ცისფერ პერანგზე ველვეტის თილეთი მოყვან და ფოსტალონის ნიწაურულად უღიმიოდა; მთერე, მეტად მოდერ აბრეშუმის ჩაისფერ პერანგზე შინდისფერი პოჯიკი რომ ეცვა, ფოსტალონის არ უღიმიოდა, სამაგიეროდ, მეტად გულთბილი და ლამის შრურველი შურით უმსაპინძლდებოდა.

— ზოდომი, რომ შეგანსუბო! — შორიდანვე მომართა ცისფერპერანგინამა ფოსტალონის. — ოპერმუშაკები ვართ ჩვენ, ამას ალბათ თქვენც მიხვდით, როგორც სახეზე შეგატყვეო. ამ ახალგაზრდას თუ იცნობთ?

— წერილი გადმომცა ამ სამი წუთის წინათ, ჩვენი უბნის რწმუნებული რომ არის, ოტია პაჭკორია, იმის ბიჭისთვის გადასაცემად, — მიუგო დახვეწულმა ფოსტალონმა ოპერმუშაკს და გაოფლილი შუბლის შესამჩნევლად ასვევ გაოფლილი ხელით ცხვირსახოცის ძებნას შეუდგა შარღის ვიბრებში.

— ცხვირსახოცს თუ ეძებთ, ეკერა გაქვთ პერანგის საყელოში ჩაფენილი, — უთხრა ფოსტალონმა შინდის-

ფერმიჯიკიანმა და თავჩალუნულ სპორტულტანსაცმლიან ბიჭს გამყინავი ხმით უბრძანა თავი აენია, მაგრამ ის ბრძანებას ვერ დაემორჩილა იმ უბრალო მოზღვას გამო, რომ მას ცისფერპერანგინამა პირდაპირ კუჩხს თავში ჩასვსო იდაყვი.

— ნუ შეგაშინებთ ეს პატროსანი კაცი, დროს აუხსენებთ, რამაში საქმე, თორემ ფერი არ ადევს სახეზე, — მიმართა ცისფერპერანგინამა შინდისფერმიჯიკიანს და თან ფოსტალონი მზრუნველად შეათვალა.

— ამას რომ უყურებთ, პატროსანი ახალგაზრდა არ გვეგონოთ, ნარკოკურიერია, ნარკოტიკების დამტოვლებელი, მსხვილი მოვაჭრიდან წერილ მოვაჭრეებამდე მოაქვს საკონული... მოკლედ, ფოსტალონია ესეც, თუ შეიძლება ასე ითქვას, ოღონდ ნარკოტიკების, — აუხსენა შინდისფერმიჯიკიანმა თენგერ ქაჯახია. — იგრძნო, რომ ეუთოვითვალდებულთ და, ვითომდა წერილს რომ გადმოვცემდეთ, ნარკოტიკი ჩავიგდეთ შეუმჩნეველად ჩანთაში... გული ხომ არ გაწუხებთ თქვენ?

— მწინკნის ზოგჯერ ნაბახუსეცზე, — გამოტყდა ფოსტალონი.

— მხოლოდ ნაბახუსეცზე თუ გწინწიოთ, არა უშავს, ჩათვლეთ, რომ თითქმის ჯანმრთელი გული გქონიათ, — დაასვენა ცისფერპერანგინამა.

— მოდა, თუ ასეა, კიდევ უფრო გასაოცარ და მოულოდნელ ამბავს გეტყვით, — მიმართა შინდისფერმიჯიკიანმა ფოსტალონის. — ამას როცა უყურებთ, მსხვილი ნარკომოვაჭრიდან წერილგება ნარკომოვაჭრესთან რომ მიჰქონდა ნარკოტიკი, იქიდან ნაწილი თვითონ მოიხმარა. მერე შეეშინდა, მსხვილი ნარკომოვაჭრე დანაკლის არ მამაბეჭებს და მოწლებას, მოხმარებულის მაგიერად რაღაც ნაგავი შეურია საერთო პარტიას და სამი კაცი მოწამლა შარშან!... შეკლულია, ამას რომ უყურებთ!

— ზოვე მოი! — გაოცება აქცენტინანი რუსულით გამოხატა ფოსტალონმა.

— გაიღიმეთ, თუ შეიძლება, გამწვლელები რომ არ დაფრთხნენ! — სთხოვა ცისფერპერანგინამა ფოსტალონის. — ზომ შევადეთ, ჩვევ რომ ვიღიმიებთ გამწვლელებს რომ ეგონით, მივრალი ძმაკაცი მიყავს სახლში და მეტი არაფერი ხდებაო.

— კი მაგრამ, ოტია პაჭკორია ახსენა ამ წამწვილმა და მაგის ბიჭიც, — თქვა ფოსტალონმა და წაძალადევა გაიღიმა.

— ასეთმა ტიპებმა ყველა უბნის ინსპექტორები იციან ზეპირად, — აუხსენა ფოსტალონის ცისფერპერანგინამა. — უბნის ინსპექტორების ოჯახის წევრებიც იციან და ფოსტალონიებიც, სხვათა შორის, — კიდევ უფრო გააოცა ფოსტალონი ოპერმუშაკმა. — ჩოგბურთულად ახალგაზრდა თავს და ნარკოტიკებს ჩოგბურთის ბურთში ინახავდა... ისე შეუმჩნეველად ჩავგადებოდა ჩანთაში, ვერც იგრძნობოდა.

ფოსტალონმა ცხვირსახოცი მხარზე პირსახოცივით გადაიკოდა და თავიკი ჩანთა მძიმედ დაუშვა დასაფლავს. ჩანთის დათავილურებამ შედეგი ვერ გამოიღო. ფოსტალონმა შინდისფერმიჯიკიანის მიერ ჩხრეკისას

ერთმანეთში არეულ გაზეთებში ვერც იპოვა საორტულ-ტანსაცმლიანის მიერ მოცემული წერილი.

— არ ვარ შე ნარკოკურირერი! — ამობოლუქუნა ჩრეკის შედგით გულმოცემულმა საორტულტანსაცმ-ლიანმა, რომელსაც ცისფერპერანგიანი ოპერმუსიკი საკმაოდ მარჯვედ უგრეხდა ხელენს.

— არა, როგორ გუჟაფრება, ნარკოკურირება ვინ დაგბარალა, აგათა კრისტი ხარ შენ და კიდევ გრაფი სეგედი და და მონტე-კრისტო, ასევე გრაფი პი პრიოსსაფენოუ! — დასცინა მას ცისფერპერანგიანი და იქვე ფოსტალიონს შესჩივლა: აი ასეა, თქვენ ვერ წარმოიდგენთ რამდენი შრომა და ნერვები გვჭირდება, ეს, რბილად რომ ვთქვათ, საზოგადოების დოქტინებელი მტრები, ავტენტ რომ აიყვანათ!

— ფაქტა კრისტი კი არა, ანდრია აგასი და შტეფი გრაფი. გრაფი და აგასი ჩოგბურთელები არიან, აგათა კრისტი კი დეტექტივების მწერალი დამა ქალია, მონტე-კრისტო და სეგედი კიდევ ნამდვილი გრაფები იყვნენ, — რბილად შეუსწორა კოლეგას მინდისფერპერანგიანი და ფოსტალიონის ჩან-თას ისეთი სინანულით დაამტვრია, თენგიზ ქაჯაიას გული მოეწურა იმის გამო, რომ ოპერმუსიკებმა მის ჩა-ნათში ჩოგბურთის ბუ-რთი ვერ იპოვეს.

— იქნებ ჯიბეში ჩაეგდოთ რამე... ამი-სთანები ისე ჩაგიძ-ვრებიან სულსა და ჯი-ბეში, სივანლახაცა რომ გქონდეს ზედ დაყენებული, მაინც ვერაფერს იგრძნობ, — მიმართა ცისფერპერან-გიანი ფოსტალიონს. — საზოგადოების პარაზიტები არიან ესენი, სისხლს უნამლავენ ეს ნურბელები პატიოსან ხალხს!

— პაპიროსი მიდევს ჯიბეში და კიდევ სამი შაკის პენ-სია მაქვს ცალ-ცალკე შეხვეულად საფულეში შენახული. თალეო მასხლიასი, ორედ ქირაისი და ქონია ესეანჯი-ასი. სამივე აუდამყოფობს და სახლში მიმაქვს მათთვის განკუთვნილ თაზმა, — თქვა ფოსტალიონმა და პიჯაკის შიდა ჯიბიდან საკმაოდ ძველმოდური საფულე დააძრო, რომელზეც დაბატულ კრემლს ხმარებისაგან წითელი ვარსკვლავი მოცვეთოდა.

ცისფერპერანგიანი საორტულტანსაცმლიანი დანაშაუვ მინდისფერპერანგიანი გადსცა და თენგიზ ქაჯაიას საფულეს დაამტვრია, შემდეგ საფულე პატრონს მიმდევებული ღრმლით გამოართვა, მისი ჯიბეები ზერელედ დაათვალიერა და ისევ ფოსტალიონს დაუბრუნა.

მბატარი გიგა ზალიშვილი

— სად წაიღე ჩოგბურთის ბურთი? — რბილი ტონით დაეკითხა მინდისფერპერანგიანი საორტულტანსაცმ-ლიანს, თავში კი საკმაოდ უხეშად უთქაჟა.

— ურნაში ჩავადგე!.. ვგრძნობდი, რომ მითვალ-თვალბდი და სანაგვე ურნაში ჩავავდე, ფოსტალიონ-ნთან კი კვალის ასარევად მივედი, — ამობოლუქუნა საორტულტანსაცმლიანმა და ფოსტალიონს მიუბრუნდა: ღმერთო, რა არაპროფესიონალები არიან, ვერაფერს ხედეზიან!.. აფსუსი არ არის ამათმა დამიჭირონ?

— რისი ღირსია ახლა ეს ლანჩაიკი? — ამოსუნთქეა არ აცალა ფოსტალიონს ცისფერპერანგიანი.

— თქვენც ხომ ნამოგუყვებით, პატივცემულო, იმ ურნის სანაგავად მონმის სტატუსით? — სთხოვა მინდისფერპერანგიანი ფოსტალიონს და მის ჩანთას ისევ დაიჭირონ შეხედა.

— შევეშვით ამ პატიოსან კაცს, ისედაც საკმაო შიში ვაქამით. ხომ გვითხრა, გული მონკინის ზოგ-ჯერო? — შეიცოდა ფოსტალიონი ცისფერ-პერანგიანი. — სხვა მონმები ენახით.

— ჩვენ ყველანი, უბრალო მოქალაქეები და ოპერმუსიკები, თუ არ დაიგრაზმეთ და ერთად არ დავეძვით, არაფერი გამოგვივა! — ლოზუნგით დახმოს-როლა მინდისფერპერან-გიანი, რის შემდეგც ის და მისი კოლეგა ფოსტალიონის ძალიან თავაზი-ანად და ნაჩქარევად დაემშვიდობნენ და ორი-ვემ თითქმის ერთდროუ-ლად საორტულტანსაცმლიანს უთაქს კეფაში, შტრია-ლდნენ და, საიდანაც მოვიდნენ, იქითკენ გაძუნძულდნენ.

— ანდრია აგასი აგატა კრისტი როგორ ავერია? — უსაყვედურა მინდისფერპერანგიანი ცისფერპერან-გიანი. — ხომ შემარცხვინე ამ პატიოსან და განათლებულ კაცთან?.. კიდევ კარგი, გრაფი დრაკულა არ ახსენე, ისიც სისხლისმსმელი და ნურბელა ამ პარაზიტი კურირებით, თორემ ისე მოგვეჭყრებოდა თავი, ვერ რომ არ მოგეჭრია არასოდეს!..

— ვისთან, ამასთან? — საორტულტანსაცმლიანს კიდევ ერთხელ უთაქა ცისფერპერანგიანი.

— ამასთან კი არა, ფოსტალიონთან. ფოსტალიონები, რომ იცოდენ, რაც კი გაზეთები უდევთ ჩანთაში, ყველას კითხულობენ საოთხოვდ. ძალიან განათლებულები არიან, — უპასუხა მინდისფერპერანგიანი, უკან მოიხედა და ჯერ ფოსტალიონის ჩანთას შეხედა და მერე ფოსტალიონს.

ამის შემდეგ ოპერმუსიკებმა სიჩქარეს უმატეს და საორტულტანსაცმლიანი ლამის ხელში ატაცებული გაიყოლეს თან.

თენგიზ ქავთაია კი მიზლოდ მიხეილ ესვანჯიას სახლში აღმოაჩინა, რომ ქიონია ესვანჯიას, თალიკო მასხულიასა და ორდუ ქირიასთვის გადასაცემი თანხა, სულ სამასორმოცი მანეთი, მისი საფულიდან უკეალოდ აორთქლებულიყო.

— რისთვის, ღმერთო?! — ნამოძახა მამინ ფოსტალ-იონმა და თავისი ერთადერთი ხელი მუხრანზე შემოირტყა. — ნამეტანა პატიოსნად მილინოდა ის ცისფერქარან-გინი, შინდისფერპერანგინი კიდევ ნამეტანი პატიოს-ნად სერიოზული იყო და ნამეტანი გარკვეული გრაფებში, სპორტულტანსაცმილანზე რომ არაფერი ეთქვა!

2.

ნახევარი საათის შემდეგ სანაპიროს ქუჩის ფოსტალ-იონი, ამავე ქუჩის უბნის რწმუნებულის, ოტია პაჭკორიას სახლში, ბოლოებში ლომის ტარების ფორმის ფეხება მრგვალ მაგადასთან იჯდა და თავისი ერთადერთი ხელით მუხლისათვის ისრესდა. მაგიდას ოჯახის უფრო-ის ვარდა, მისი ცოლი, ცაქია, და შვილები — პროფკავშირული ჩინოსანი ასმათა და მეათეციასელი კახაბერი — უსხდნენ.

— ოფიციალურ საჩივარს ვერ შევიტან მილიციაში, იმიტომ რომ თალიკო მასხულიასა და ორდუ ქირიასთვის პენსია სახლში მიტანით უკანონოდაა გამონერლი. კანონით ისინი ლოგინად ჩავარდნილი ავადმყოფები უნდა ყოფილიყვნენ. ორივეს მე ჩაუწყვე საქმე ჩემს ფოსტელ ნაცნობთან. ოფიციალური საჩივარი რომ შევიტანო, ყველაფერს გადაამონებენ და მე კი არა, პენსიების სახლში გამომწერებიც დაკარ-გავენ სამსახურს! — შესჩივლა ფოსტალიონმა ოტია პაჭკორიას მას შემდეგ, რაც იმდიდანდელ ამბებს დაწერილებით მოუყვა.

— ეს ხომ გამონევეა! — კბილებიდან გამოსცრა ოტია პაჭკორიამ, რომელიც საკუთარ თავს, სიამაყით, რაჭომღაც „კონკრეტულ“ კაცს უწოდებდა და თავისი ლონიერი მუშტი მაგიდაზე დაეხეთქა. — ძალიან თამამი და კონკრეტული გამონევეა კი გამომიგზავნეს იმ ნაბიჭურებმა!

— დაახლოებით მაინც, თუ ხედები, ვისი მონყობილია ეს ყველაფერი? — შკითხა ფოსტალიონმა ოტიას.

— ოტია პაჭკორია ასეთ გამონევეებს უპასუხობდ არ ტოვებს! — ამაყად წარმოთქვა ოტიამ. — მაჩვენე მაინც რა წერილი გადაგვცა იმ სპორტულტანსაცმილანმა!

— ჩვეულებრივი, რუსი ქალის დანერლი წერილი იყო, მასეთი წერილები ოზრად ყრია ყველა პარკსა და სკვერში. ბიჭები წინა სეზონის ტურისტები ქალებისაგან წერილებს რომ მიიღებენ, ერთმანეთს უკითხავენ გასართობად ბირყებზე და მერე გადააყრიან ხოლმე. ახლაც რომ გაიარო მასეთ ადგილებში, ბარემ ორმოცდაათი აბოკავ ერთ ჩამოკლავა, — თქვა ფოსტალ-იონმა. — ვეძებე ის წერილი და ვერსად მივაგენი.

— ძალიან საზიოვრო სამსახური გაქვს, მამიკო! — თქვა უცემ ასმათ პაჭკორიამ, ფეხზე ნამოქირა და ბოლთის ცემას მოჰყვა. — ნამოდი ჩემთან, პროფკავ-

შირში. დაგასაქმებ. იჯდები შენთვის კაბინეტში მშვიდად და განათლებულ ხალხთან გეტყვება საქმე!

— ოტია პაჭკორიამ ქალიშვილს სიყვარულით გადახედა და წამით გაცისკროვნებული თვალები ისევ ბოლმით აფეხს.

— კი მაგრამ, მე გამეპურდეს და დამაზარაღეს, თქვენ ხომ არა? — გაუბედავად შენიშნა ფოსტალიონმა, მაგრამ მისთვის ყურადღება არავის მიუქცევია.

— არ მიხდა მე კაბინეტში ჯდომა. ღმერთს იმ კონკრეტული საქმისთვის ვყავარ გაჩენილი მე, კონკრეტული კაცი, რა საქმესაც ახლა ვაკეთებ! — თქვა ოტიამ და თავის ცოლს გადახედა. — მოქმედების კაცი ვარ მე, კონკრეტული კაცი!

— თავისი საქმე თვითონ იცის! — თქვა ცაქიმ და სიამაყით შეუთვალა ოტიას ქმარს უღვაშები. — ასეთი ჯოტოტი რომ ხელს ჩემი ქმარი, მაშინ ოტია პაჭკორია კი არ იქნებოდა, ისე სხვა ვინმე იქნება. მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, რომ ასეთი სიჯიუტის გამოა, ბევრი მტერი რომ ყავს!

— პროფი პაჭკორიას შვილი ვარ მე! — განაცხადა ოტიამ. — პროფი სკუნჩის შვილი იყო, სკუნჩი კიდევ აზრავი იყო, სამარტლიანობისათვის მებრძოლი კაცი, სულ მათრახით სცემდა უსამართლობის ჩამდენებს. სიმართლე სკუნჩის მათრახით იკბინებო, ამბობდნენ მაშინ. არა ვარ მე კაბინეტის კაცი, მოქმედების კაცი ვარ მე — ასე მასწავლა მამაჩემმა მამამისის ცხოვრების კონკრეტულ მაგალითზე. როგორც მამაჩემმა მასწავლა, ისე ცხოვრობო მეც და სხვანაირად არც შემიძლია. ასე უნდა ვასწავლო ჩემს შვილებსაც და, თუ ისინი სხვანაირად ფიქრობენ, შეუძლიათ ახლაც დატოვონ ჩემი ოჯახი!

— ზედმეტად შეკერი და მომიხოგენი მამა ხარ შენი! — უთხარა ასმათმა მამას და ბოლთის ცემა განაგრძო.

— სად წავიდა მაინც ის ოფერი წერილი? — ნამოძახა ფოსტალიონმა. — ისე აუღელდი მაშინ და ისე დადგამ-ნოზეს იმ აფერისტებმა, რომ ახლაც გაბურღულივითა ვარ!

ფოსტალიონმა პირდაპირ მაგიდაზე გადმოაპირქევა თავისი ჩანთა. ფოსტალიონისათვის სპორტულტანსაცმი-ლიანი აფერისტი ახალგაზრდას მიერ გადაცემულ წერი-ლის პირველმა კახა პაჭკორიამ მიავნო კოჩია ლაქერბა-ის შვილიშვილისთვის მისატან ჟურნალ „პოინტრში“. წერილს მონათალი ხაზები ექნენოდა.

— მასწავლებელთა სახლის წინ პარკში აგურის ნახევრები რომაა დაყრილი, სწორედ იმის ნაკვლევე იქნება ეს წიფლი ხაზები, — ივარაუდა ფოსტალიონმა. — ასეთ წერილს ბარემ ორმოცდაათს მაინც მოვაროვებს იმ პარკში კაცი.

ასმათ პაჭკორიამ ძმის წერილი გამოართვა, ფანჯარასთან მივიდა და უშუქვე გახედა, თითქოს ფულის კუბურას ქვირილიშენს უშომბებო.

— მამაკაცებმა უნდა ნაიკითხონ წერილი, შეიძლება უწინაური რამე ეწეროს შიგ, — თქვა კახამ.

— გარკული ხელითაა დანერლი და თანაც საშინელო აქცენტში მკვებს, — თქვა ფოსტალიონმა. — არ ექნება მაგ

წერილს არაფერი საერთო იმასთან, რაც ამ დღილით მოხდა, დარწმუნებულზე უფრო ვარ ამაში.

— შე ნაეკითხავ, — თქვა უცებ ოტიამ და ხელი მგრძობანებურად გაიმვირა ასმათისკენ. ასმათმა ამოიხიზრა და მამას წერილი ხელში ჩაუდო.

— მეც აქცენტიაბი რუსულთი ვიცი კითხვა, მაგრამ არაუშავს, — ჩაიფლუნა ოტიამ და, სამაჲ კითხვას შეუდგებოდა, იმანაც სინათლეზე გახედა წერილს.

— ზღრასტვუი, კომანდირი მოვი ფიხნი!.. პიშეტ ტებე ტვიაი ჩაიკა-ანია... სპემუ სოობშიტ მუჭინე მოვი მერტი, ჩტო ია სტრასტ კაკ პო ნემუ სოსკუნილას... — დამიარცვლით წარმოთქვა ოტიამ.

— ჩვეულებრივი წერილია! — შენიშნა ფოსტალიონმა. — ასეთი წერილები ყველა ერთმანეთს გაეს. — ია სოსკუნილას პო მოშინი რუკამ მოეგო კომანდირა, ნა ბიჯეჲს კოტოროგო ტაკ ზუერნი ვიტატურიოვან-სო „ნე ზაბუდუ მატ როდნულ“! — ამჯერად წელმოთქმელებად და ჩამღერებთი წარმოთქვა ოტიამ და შესიყვნა.

— ჩვენს ქალაქში მასეთი ნაკლებები ძალიან მოადამი იყო ერთ დროს. შენც ხომ ვაქვს, მამა? — ჰკითხა ასმათმა მამას.

— თვლები ამიჭრელა ამ გაკრულად ნანგრე, — დაიწუნუნა ოტიამ, წერილი გაფიშვილს კავს და თან მკაცრად შეხედა. — ჩემი ჯინი აქვს რუსულის მანაშაღებულს და იმითვე მიწერს საპანანესო, რომ ამხობ, ავერ რუსის დაწერილი რუსული წერილი და დაკვიმტიციე, რომ მართალი ხარ!

კახა პაქვირიამ მამას წერილი გამოართვა და დაფასთან გამოძახებული ზუთოსან მოსწავლესავით წელში გასწორდა.

— წნაო ჩტო პოდ მოხნატოი გრუდი მოვი მუჭინი კორეტსა ნე ტოლკო რანა, პოლუნენაია ვ ევგანსკოი ვოინე ი ობცკლოვანაია მნიოუ მილიონ ტრისტა რაზ, ნო ი ოტვანეოუ სერდცე, ნაპოლენენოე ლუბოიეი ი ზაბოტოი ობო მენე, ი ბიოტსა ონო როვიო ტაკიმ ვე ჩეკანომ, კაკ ჩეკანიატ მინუტი ნამუი ვრემენიოი რაზლუ-ეი ტვიო კომანდირსკეი ჩასიკ... ნა რთული ნინადადება დაუწერია, ენა მოვიმტერეო კინალდ ამის უპერერიოდ ნაკითხვამ! — წამოიძახა კახამ.

— შენც ხომ მკერდში დაიჭერი ავლანეთის ომში? — ჰკითხა ასმათმა მამას.

— მერე რა, მკერდში რომ დაიჭერი? — კითხვა შეუბრუნა ოტიამ.

— შენი „კამანდირსკი“ საათიც ხომ მაც ჭრილობისთვის ვაჩუტა გენერალმა პუგალომ? — შიგ თვალეზბე ჩაზედა ცაქვამ ცეცხლს.

— აქაც „პუგალო“ წერია! — წამოიძახა რთული ნინადადებებისაგან შედგენილ წერილს ჩადრმავებულმა კახამ. — შენია ნე ისპუგალა ნე ხოლოდნაია ოსენე ი დაეე მეტელიცა-ზიმა ნამუი რაზლუკოი!.. ლუბლიი ია ტებია მოი ვისკოპოსედებე გერიო ნე ტოლკო ავგანსკოი ვოინი, ნო ი რომანა მოვი ფიხნი!.. „ვისკოპოსედებე“ რაღა ჯანდაბა? — საფეთქელმუჭალარავებულს ნიშნავს, თუ არ ცვდები, — გამოეპასუხა ცაქვა ვაფიშვილს და ქმარს

შეჭალარავებული საფეთქელი გამოწვევად შეუთვალიერა.

— მომეცი აქ წერილი! — მგრძანებულრად გაიმვირა ვაფიშვილსკენ ხელი ოტიამ.

— არა, შენ არ შეგანუხებთ მაკის ნაკითხვით, ჩვენ მოვევლით როგორმე! — შეგავდა ცაქვამ ქმარს და ვაფიშვილს წერილი აავლოცა ხელიდან.

— მონყობილია ცაქვა ეს საქმე!.. ჩემი მტრის დაწერილია ეს წერილი! — თქვა ოტიამ.

— მტრის დაწერილია თუ შენი შარმანდელი საყვარლის, მაგას ახლავე გავარკვევთ! — მიუგო ცაქვამ და კახას მოუბრუნდა. — ტელევიზორზე დეკს ჩემი სათაღე და მომიტანე. მამაშენის საათიც მანდ დეკს და ისიც მოიტანე.

— იცი მერე მაცდენი რუსული? — ჰკითხა ოტიამ ცოლს.

ცაქვამ ქმრის კითხვა უპასუხოდ დატოვა, კახას სათაღე გამოართვა და აცხიხიხული ხელით მოიკრო.

— სად გაჩრდი? — ჰკითხა ცაქვამ ვაფიშვილს.

— ფრჩხილი გავუსვი ქვეშ! — მიუგო მან, ოტიას საათი მაგიდაზე დადო და დედას ზურგსუკან ამოუდგა.

— მე ნაკითხავ, შევეჩვიე უკვე კალიგრაფიას.

ცაქვამ შვილის შემოთავაზებაზე უარის ნიშნად თავი მკაცრად გააქნია და სანამ კითხვას შეუდგებოდა, ქმარს შეხედა.

— რა არიან მაინც, ეს ავლანეთის ომის გმირები ყველა ქალს მედლებივით უჩვენებენ ჭრილობებს! — ირონიულად შენიშნა ცაქვამ და ჩაახველა. — ია ზილა პოლენოტი ვერნა კლიატვე, ოტდანიოი ტებე ნა ზანდემ სიდენი ტვიო მაშინი მოლონოგო ცვეტა... ნა კინემ ბარაბანილ დოფე, ა ზა ოკნომ მუშეილა მორე... ია სმოტრელა ტოვდა ტებე ვ გლახა ი გავარულა სებე, აჟრტ ონ — მუჭინა მოვი მერტი, კოტოროგო ია ისკალა ცვალის სოროკ ადინ გოდ მოვი სკუწნიო და ტოვო ფიხნი!..

— რძისფერი მანქანა იმდენს ყავს ჩვენს ქალაქში, ვერც დათვლი! — თქვა ოტიამ.

— ქალბი თავის ასაკს, როგორც წესი, მალავენ, ეს კიდევ არ მალავს. ალბათ ჩემი ქმრის მანქანის ნომერიც ორმოცდაერთით რომ იწყება, ეს მინიშნებად უჩვენა! — უთხრა ცაქვამ თენივო ქაჯიას.

— ეს პროუკაციია! — წამოიძახა ოტიამ.

— ნავალ შე, ქვეყნის გაზეთები მაქვს დასარიცხებელი, — თქვა ფოსტალიონმა, მაგრამ მისი ნათქვამისთვის ყურადღება არავის მიუქცევია და ამიტომ დარჩენა ამჯობინა.

— „ბოევი წნამენიე“ ხომ ლეთის მინიშნებაა? — ასმათს დაეკითხა ცაქვა.

— ნა აყვები ამ კონკრეტულ პროუკაციას! — ურჩია ცოლს ოტიამ.

— ამ წერილში წერია, „ია ტებია ისკალა სოროკ ადინ გოდო“ და ორმოცდაერთი ლეთის მინიშნებად ჩავეთვალეო. გამოიღოს რომ ის ქალი ოტიას მანქანის ნომერს გულისხმობს... მაგრამ შე ის ვერ გაიგოს, „ჩაიკა ანისა“ რატომ ეძახდა ჩემი ქმარი იმ ქალს? — თითქოს საკუთარ თავს ჩაკითხა ცაქვა და წერილი დასუნა.

— დამთხვევაა ეს და მეტი არაფერი. რუსეთიდან გამოგზავნილი წერილი ყველა ერთმანეთს გავს! — თქვა ფოსტალიონმა.

— მანქანის ნომერიც, საათიც, ავლანეთში მიღებული ქრილობაც დამთხვევაა? — თვლები გადაუბრიალა ცაქვამ ფოსტალიონს და წერილი ქალიშვილს გაუნოდა. — ჩაიკიბოხ ბოლომდე, ოღონდ არაფერი დამიმალო, ჩემს თავს ვაფიცებ!

— მოგზავნილი ხომ არა ხარ შენი? — ფოსტალიონისკენ გაინია ოტიამ, მაგრამ ასმითმა არ ვაუშვა. — აფერისტი ხარ, შენ, თენგიზ ქაჯაია, კონკრეტული აფერისტი!

— შვილის საფლავს გეფიცები!.. — თვალები აუნყლიანდა ფოსტალიონს. — ხომ ხედავთ აგურის ნაფუცევენის კვალს წერილზე?

— შენი მოწყობილი თუა ეს საქმე, ჯობია თვითონვე მოიკლა შენი პროვოკატორი თავი, თორემ მე უფრო მტკიცუნელად მოგკლავ! — დაისისინა ოტიამ.

— შვილის საფლავი დავიფიცე, სხვათა შორის! — სიბრახისაგან სახეზე ნამოჭარხლდა ფოსტალიონი.

— მაამჩემი მართლა მოქმედების კაცი ყოფილა! — თქვა ასმათმა.

— „ჩაიკა ანისა“ იმიტომ ეძახდა ამ წერილის მიმღები წერილის დამწერს, რომ „ჩაიკა“ ყუდა ალაბთ თვითონ და არა „ფოლგა“, როგორც ოტიას! — ივარაუდა ფოსტალიონმა.

— რისიფერი „ჩაიკა“ თუ გინახავს სადმე? — ფოსტალიონის იმედებს წყალი გადაუწურა ცაქვამ.

— არ არის ეს ჩემი წერილი! — თქვა ოტიამ. ფოსტალიონმა მორიდებულად ჩაახველა და მაგიდაზე დახეაქებული ყურნალ-გაზეთების ჩანთაში ჩაყრას შეუდგა.

— არ ყოფილა ეს მამას წერილი! — თქვა ასმათმა და გაიღიმა. — აგერ ნახეთ ბოლოში რა წერია: „ბერეცნი ხრანიუ ია ტვოიო ჰისმო, ვ კოტორიო ტი ტაკ ოსტროუმინო პრეკოდნოს სვოიო ინია აბრევიატუროი „ხ“-ხოჩეტსია, „ჟ“-ვიდეტ, „ჩ“-ჩაიკუ, „ა“-ანიუ, ტო ესტ „ხ.გ.ი.ა.“-ო“

— ეს რას ნიშნავს? — იკითხა ცაქვამ.

— ხომ ვთქვი მე, ოტიასი არ იქნება ეს წერილი-მითქი! — თქვა ფოსტალიონმა. — ყველა ერთნაირად ეჭვანები როგორა ხართ ეს ქალები, გამაიყებთ პირდაპირ?

— შენ მაინც გაჩუმდი! — სთხოვა ცაქვამ ფოსტალიონს. — მთლად მასეთი ბოეთ არ არის ჩემი ქმარი, რომ ტურნისე ქალებს თავისი ნამდვილი სახელი უთხრას... მანქანის ნომერი ხომ უნდასადა დააფიქსირებული წერილიში?

— ნუ ხარ, ცაქვა, ასეთი

ექვანი. არ შეიძლება ასე! — უსაყვედურა დისახლის ოტიასაგან მწერიტ ნათამამებულმა ფოსტალიონმა.

— შარშანწინ, საყრავი მანქანა რომ მიყავი ოტიამ, მთელი ერთი თვე „ჩაიკას“ მეძახდა! — წამოაგონდა ცაქვას.

— „ჩაიკა“ ერქვა, ქალო, იმ საყრავე მანქანას და, აბა, „ზინგერს“ ხომ არ დაგძახებდი? — იფეთქა ოტიამ.

— ჩვეულებრივი წერილია ეს წერილი, სხვებისაგან არაფრით განსხვავებული. ათასობით მოდის ასეთები ჩვენს ქალაქში! — თქვა ფოსტალიონმა.

— ჩვენს ქუჩაზეც დებულობენ ასეთ „ჩვეულებრივ“ წერილებს? — დაისტერუნდა ცაქვა და ფოსტალიონის ჩანთას უცნაურად დაამატერა.

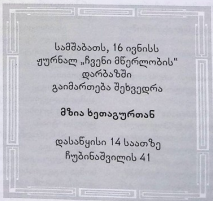
— სხვები წერილი განსხის უფლება არა მაქვს! — კატეგორული ტონით განაცხადა ფოსტალიონმა.

— მაშინ სხვანაირად დამარწმუნეთ, ასეთი დამთხვევები შემთხვევითობა რომაა და მეტი არაფერი! — ფოსტალიონზე მეტი კატეგორიულობით მოითხოვა ცაქვამ.

— როგორ მაინც? — იკითხა ფოსტალიონმა. — ჩემი გაფუჭებულია ეს საქმე და მევე უნდა გამოვანსრო, როგორც ვატყობ სამასორმოცი მანეთი რომ მაქვს ჩემი ჯიბიდან გადასახდელი ის არ მეყოფა, ოტია პაჭკორიას ოჯახის დანერგვაში რომ დამეფოს კიდევ პრაივი?!

— ნაბრძანდებით ახლა შენ და ოტია ოტიას რისიფერი „კოლფით“ და, რაც სკვერებსა და პარკებში გადაყრილი წერილებს ნახავთ, მოხვედრეთ სულ ყველა, აქ მომიბრძანებთ ნახევარ საათში და დამიმტკიცებთ, რომ დამთხვევები ხშირია, თუ არადა, მე ვიცი რასაც ვუბამ! — თქვა ცაქვამ და ამაყად წამოდგა მაგალიდამ. — ოღონდ იცოდეთ, ნახევარ საათს გაძლეთ, მეტს კი არა!.. არა მგონია, ნახევარ საათში ერთი ყალბი წერილის დანერგას მაინც მოვაბთ თავი!.. ოტია ჩვენებასაც ვერ იწერს რუსულად, როცა დაპროსს ატარებს!..

გარეთ გაზაფხული პირველი სამკაულს ირგებდა; ენებასავით აფეთქებული მიმოზის ყვითელ ყვავილებს; ოტია პაჭკორიას სახლიდან სულ რაღაც ორმოცდაათიოდ მეტრში კი ზღვას, როგორც ცხონებული დოდო ბასილია გაიხუმრებდა ხოლმე, ნაპირთან ზამთრის ცეკვა, ცივი „ტანგო“ მოსწყენოდა და ახლა მასთან ცეცხლოვან „ლამაბაბო“ გასაყარჯიმებლად ემზადებოდა, მანამდე კი „უშობა კ სტენკეს“ თამაშში მშრალი ანგარიშით დამარცხებულ ხმელეთს მოვებულ „პალაბანებს“ ურახუნებდა შიგ მოტყევილი თავში... მიმოზის ყვავილების სუნისგან თავაკივებული ქალები კი თავიანთი ხელნათების დვედებს აკერებდნენ და, თვითონაც არ იცოდნენ, რატომ იცრემლებოდნენ...

თავისუფლება და ლექსი. რამდენიმე რამ არის ამ ორ ცნებას შორის საერთო. მათ შორის ერთ-ერთი პირველი ალბათ ფორმაა, გამობატვის ფორმა. გამობატვის ფორმა თუ თავისუფალია, მაშინ ლექსიც უბრალო, სადა და გაქმეირვალე ხდება. ამავე დროს, პოეტისა არ იყოს, თავისუფლება ისე არ მოდის თავისუფლება ხასიათია, უპირველეს ყოვლისა, და ამიტომაც შეიძლება ითქვას, რომ ამ ლექსებით ვეცნობით ნუნუ ჯანელიძის როგორც პოეტურ, ისე პირიქედულ ხასიათს. სითბო, სიკეთე, გულითადობა, რწმენა — ეს ყოველივე არის არა მარტო გადმოცემული და გამოხატული, არამედ გაღებული, გაცემული, გასაჩუქრებული, როგორც ყვეალღებ. ეს არის ლირიკის ის სახეობა, რომელიც ცოტაოდე ფილოსოფიასაც ითხოვს იმ დროით, რა დროითაც თავისთვის იკმარებდა. და კიდევ, გასაცარი შეგრძენება სიცოცხლის დიალექტიკისა, რომელიც, პოეტის აზრით, არის არსებობის საიდუმლო, რეალურისა და ირრეალურის, მინისა და ზესასაოფლის მიჯნა, ეგზისტენციური შიშის ერთადერთი ნაშალი.

ნუნუ ჯანელიძე

***

ალარაფერს ვიტყვი წინასწარ:
სულ დამასწრო რადგან ეშმაკია
და ჩამალა განზრახვა ჩემი;
...თუმცა, რად ვუმხელ, მეც, ძველ ეშმაკს,
ჩემს გულსინადებს.

***

ისე, რომ არ იცოდეს მარცხენამ,
გაისარჯე შენ, მარჯვენავ,
და გაეცი, დაუნანებლად გაეცი
და მოიქოვე უცვცივი ქისა
შომავლისათვის.
ისე, რომ არ იცოდეს მარცხენამ...

***

რა გავიგო მე ამ ცხოვრების:
მეუცხოება და არაფრით
შეგნით არ მიშვებს:
რა გავიგო მე ამ ცხოვრების:
ძვრებს და ქარიშხლებს
მუდამ გარეთ ვხედები ხესავით...

***

როცა ხელისგულზე ამოვალ,
ყველაფერს ვგრძნობ გამძაფრებით
და ძაფებიც, გამომხული სხივად ნაწნამებს,
მგონია ოქრო:
როცა ხელისგულზე ამოვალ...
მაგრამ შორიდან ჩემს ნახელავს
ვეღარ ვცნობ თითქოს,
ვეხები თითბერს
და დარცხვენით უკან ვწევ თითებს...

***

სანამ მინის სხეული დამაქვს,
სანამ ქალაქს პქვია ყაფანი
და ქირთი ვცხოვრობ მის ნანგრევებში,
ვივლი კარდაკარ და ასე სულაყეფებული
გავლევ ქვეყანას.
სანამ ქალაქს პქვია ყაფანი
და ქირთი ვცხოვრობ მის ნანგრევებში.

***

შემომეჩვია ფლიდი მოყვარე
და
პირთან მიტანილ ლუკმასაც მართმევს;
უიმედობის დაფურთხე კალთა
და ერთ ნამეტყვას ვეღარ მთავან,
სტუმრის მადას რომ გადარწმუნოდა.
შემომეჩვია ფლიდი მოყვარე...

***

მაინცდამაინც სხვის მზებესაც
ალარ ვსაკლისობ:
მაქვს საიდუმლო გასაღები
სიბრძნის სახლისა
და შემეძლია სულის შიგა ბალებს
ვენეო.
მაინცდამაინც სხვის მზებესაც
ალარ ვსაკლისობ..

***

საიდან, საიდან მოდიხარ-თქვა,
ჩემო სიმხნევე,
შევეკითხე
და მან დამანახა კუთხე,
ნათელი რომ გადახადიოდა:
...ცაო, მიკურთხე
ჩემი სულის ადგილ-დედულ...

•••

ემ, იოლია ჩემი სიტყვებით ლაპარაკი,
შენი სიტყვებით ლაპარაკი თქვი, თორემ,
თითქოს ლითონს ვადნობდე შირით;
ან, ვის რად უნდა ჩემი სიტყვები ლიტონი,
ერთხელ შენს ხმას ვინც მოუსმინა...

•••

ხეებმა, რომლებმაც იციან მეორედ მოსვლის საიდუმლო,
გამანდეს,
რომ არაფერი იქნება ქვეყნად მარადი მანამდე,
ვიდრე კვირტთა ცოდვა ვევაილად გაშლის სურვილია
მხოლოდ და მხოლოდ;
ხეებმა გამიზილეს ის, რაც დალანდეს
კედომისა და გაცოცხლების ქაშს...

•••

რადგან,
ცოდვა-მადლის ქვითა და კირით,
ვით მამულის ციხე-სიმაგრეს,
საკუთარ თავს აშენებდი მთელი სიცოცხლე
და შეგნიდან აგურითი წვავდი სულს შენსას,
ბევრს ვერაფერს დაგაყვედრის დიდად ვერაფერს
და ქედმაღლურად ხელს ვერ წამოგკრავს.

•••

რამდენ რამეზე უნდა გამცე პასუხი, დროო,
შენ კი მფოერედ მოიზლახნები
და სხვის ხარ-ზეიმს მაჩეჩებ ხელში
და მახეთქებ გულქვად მერჩეებს.
რამდენ რამეზე უნდა გამცე პასუხი, დროო...

•••

ერთი დღისათვის ვცხოვრობთ ყველანი,
ერთი ლამაზი გახსენებისთვის:
სიტყვაა ჩვენი სახნაე-სათესი
და ცოდვიანი სულის დასახსნელ
მოსავალს მთელი სიცოცხლე ველოთ.
ერთი დღისათვის ვცხოვრობთ ყველანი...

•••

ქვა მან მესროლოს,
ვინაც ჩემზე მართალი იყოს
და მეზე მზერა
უსნოროს სიტყვას;
...მე კი, გულს მივირილ ქვებს
განიძვით გაუფურთხილდები...

•••

კანონებიც ჩემს წინააღმდეგ შეითქვენ
და მძლიეს თითქმის,
ცხოვრებისგან ისეც მითეთქელს;
მაგრამ გული ჩემს მზარეზეა,
იგი კვლავ ფეთქავს სიყვარულისთვის.

•••

თუ რამედ მიღირს ჩემი ფიქრის
თავისუფლება,
უნდა გავსუსო სული, უნდა ღრმად
ჩაეისნუთქო,
და არვის, არვის დავეცხსო
ჭიქა პაერსაც.
...თუ რამედ მიღირს ჩემი ფიქრის თავისუფლება...

•••

თავს დაეჩხაღლე და დაუფუთე
ანგელოზები,
აღარ არიან, ვიცი, ანი,
ჩემთან მომხელენი.
ბაგა-ბოსელი მაინც მომცა,
მოვილი-მოგვილი,
რომ დავეუფლო იქ და
ზეცა ვჭყრიტო მოგვივით.

•••

მე ხომ მინის მარილი ვარ
და სოფელი მიცნობს თუ არა,
ჩემს სიყვარულს მაინც ჩემს ქვეყანას
შევაღე,
ცხადად, შემალვით
და ავეცევი ცას არილივით.
მე ხომ მინის მარილი ვარ,
მინის მარილი...

•••

ერთხელ მესიზმრა წუთისოფელი
და იმის მერე ყოველ დღე ვხსნი
უცნაურ სიზმარს
და ყოველ ახალ ფურცელს დიდი სიფრთხილით
ჰკაცვ
და სანამ კიდევ ცხელია კეცი,
იმედის ხმაიდას ვაკრავ ზედ და
დღის მადლით ვაცხოზ

•••

ალბათ, მეტი ვერც ვიქნებოდე:
მე ჩემმა შეცდომებმა ჩამომქნეს,
როგორც საბიუტელი,
რათა ვინვოდე,
ვანათებდე
და შეცდომებს სხვებს ვარიდებდე.
ალბათ, მეტი ვერც ვიქნებოდე...

•••

ბევრი ცოცხლად მომიკვდა გულში,
მაგრამ მთლად რომ ვერ გავიმეტე,
ლექის ჯვრები დაგუსვი ფრთხილად,
მოფუნიშნე ადილი მცირე
ჩემი გულის სასაფლაოზე.

•••

უჯავრელი მარტო ლოდაი;
თუმცა, ვინ იცის,
ამდენ ქარ და წვიმაგამოვიღის
ცოდვის ბრუნვა ახსოვს როდიდან
და ყვითელ-მწვანე ხავსი,
გულზე აბლოტებული,
უჯავრია მისი...

•••

როცა საკუთარი თავი შემოპყრობს,
საცოდავი სანახავი ვარ –
- ფიქრის ხეაიდან ცარიელი ვრჩები
თავთაფი;
...და სულართვალი
ცას საშველად ვუხმობ
ბავილით...

•••

ჩიტს რომ ხმა მიაქვს,
ვაი, ასეთ ჩიტობას,
მის სიმჩატეს,
თვალეში ცის ჩატევას.
ჩიტი პქვიო,
მაგრამ იტყვის და –
- ჩემს მტერს,
აკანკალებთ შიშით
ნარებს და ჩელტებს...

•••

გავბოროტდი და თავი შევიძულე
და გველის ძუას გამოვაბი სიტყვები
და ლექსთა სართულებს დაგუბმე სარკმლები;
გავბოროტდი და ვეარაკები ცას
მინით სასვე პირით,
ვარ ენაგასხეპილი,
გავბოროტდი.

•••

უწინდებურად აღარ ვწუნუნებ;
ოცნებების მწიფე კუნწულას
შემოაკენებს ქოლყვავებმა
ფერი და ზორცი,
და მქეწარ ღეროზე საბრალოლად
შერჩენილ კურკებს
არ ანაღვლებთ რტოთა სიმორცხვე.
უწინდებურად აღარ ვწუნუნებ
და მშვიდად ვფოცხავ
ორივ ხელით
მინას მშობლიურს..

•••

თურმე ბევრი არც მჭირდებოდა,
რომ დიდებით შევმოსილიყავ –
— ერთი ხელი სინდის – ნამუსის
კაბა - პერანგი
და სიყვარული,
ბუმერანგად ნასროლი ცაში...

•••

როგორც თესლი მიეკვრის მინას,
ისე გული ჩემი ცას ეკვრის
და ეკლის კბენა
მე რას დამაკლებს;
ლმერთო, კვლავ ნეწვში
მსურს დაბრუნება.

•••

ჩემი ყოფის საცოდაობა
ხეში მცხოვრებ ერთ მატლს შევჩივლე,
ის კი ჩუმად, მზრების ჩეჩვით და
ბრმა თვალებით შემომედავა:
ცის სინათლის ხილვა რომ გსურდა,
აბა, როგორ გეჯონა, დაო...

***

თავზე რომ წისქვილს ვიბრუნებდი,
მაშინ ვიცოდი,
რანაირად წმინდად დამეფუტეა,
რომ უფუარი ცომისაგან
სიყვარულის მეცხო ხშიადი
და მინდად მხოლოდ სასიება მცირე ამელო.
თავზე რომ წისქვილს ვიბრუნებდი
ქვეყნის საცქერლად..

***

განა მას ვჩივი,
ბოროტმა რომ მე მიბოროტა,
ავი თქვა ჩემზე,
უკეთური ჩემზე მოროტა.
მე იმას ვჩივი,
ბოროტმა არ გამაბოროტოს,
ავი ვთქვა სხვაზე,
უკეთური რამე მოვროტო...

***

მარად ცხვირინ მოქანავე ოცნებასაც
პირი ერთხელაც რომ ვერ ვტაცე...
არადა, სულ მიხმობს ტკარცალით,
გამომწვევად მეთამაშება.
...შემედლოს, მაინც, ხელფეხმკერულს,
თავის აშვება.

***

მაინც მარტო ვარ,
ფიქრს მაინც მარტოკაქალა მივდექ,
რაც გულში დარდი ტრიალებს,
ენა რას იტყვის იმდენს.
ან ლექსი როგორ გამოთქვამს,
მაგრამ აზრს მაინც ვზნკარავ,
ვუბტები, როგორც ყაჩალი
კალმით,
თავგასულ ნკვარამს.

***

მაგრად მოეჭიდე, მაგრად,
ესავის ქუსლს, იაკობ,
რათა ნათელმა შენმა
ნუთისოფელი შეამკოს.
და, რათა, დასასრულ ესავის,
გამოჩნდეს დღე,

რომელსაც ვესავეთ.
მაგრად მოეჭიდე, მაგრად,
ესავის ქუსლს, იაკობ,
მოდის ახალი დღე,
ნათელი ბნელს მიაპობს.

***

ვვარცხნი ჩემს ფიქრებს,
ვნნად და კუდს ვუსკენი,
და ჩემს ფიქრებს ვათვინიერებ,
რომ არ აპყვნენ ეშმაკებს და
მათი იერი არ მიილონ
და მათი არ დავდოთ ფერი.
ვმწყემსავ ჩემს ფიქრებს,
გავაშენე ფიქრის სოფელი,
სადაც ავი ვერ დაიბუდებს.

***

გამოცურდები ჟამი და ჟამ ბორკილებიდან
სულადქცეული
და ბიბლიური მორკინალივით
ზეცას შევებში
(მინაზე თითქოს დავასრულე უკვე შენება):
...რა მსუბუქია მაშინ ჩემთვის მზერა შორეთის;
...გამოცურდები ჟამი და ჟამ ბორკილებიდან
სულადქცეული...

***

ცრუ ნათელით შემოსილ
სოფელს სვედით ვუმზერ,
თვალზელუშა იზრდება
მისი ცოდვის კუზი;
ცრუ ნათელით შემოსილ
სოფლის არა მსურს-რა,
ნებით ვეკვლევიწები
მისი ვნების ლურსმანს...

***

მე ჟამით ვსუნთქავ,
ამიტომ ხშირად მეგუბვის სული
და უსალმო დღენი მამთობენ,
მაგრამ დროით სუნთქვაშეკრულიც
სასოებით ვჭვრეტ
ზესთასოფელს
და მთავარ სუნთქვას
ვიჭერ კბილებით;
... დროს ვერკინები
თვით დროსაგან სულადქცეული...

ვერჯილ ნემოიანუ

ახალი კრიტიკა და მისი შედეგები

ახალი კრიტიკის აუცილებლობის შესაცნობად უნდა დავაკვირდეთ ლიტერატურული კრიტიკის ბუნებას, რომელიც ორსახეობანია: ერთი მხრივ, ესაა რალაც ტექნიკის მსგავსი: შეხედულება ნივნზე, მისი გამოცდა და განსჯა და ა.შ. მეორე მხრივ, ლიტერატურული კრიტიკა მნიშვნელოვან სოციალურ-პოლიტიკურ როლს თამაშობს. ის ამარაგებს მკითხველს იდეებით (იდეოლოგიურით, პოლიტიკურით, ფილოსოფიურით, ეთიკურით, რელიგიურით...) — შეფარულად, მაგრამ განაგებ ენაზე, ნელ-ნელა... ეს წინასწარგანზრახული თუ მეტ-ნაკლებად უნებელი ქმედება — ჩვენთვის ნაკლებმნიშვნელოვანია. ყურადსაღები ისაა, რაც ფაქტობრივად ხდება. აი, რომელია ლიტერატურის თეორიას და კრიტიკაში წარმოქმნილი კონფლიქტები უფრო ფასეული, ვიდრე — რეგიათა აკადემიური დისპუტები.

მდივ, ვენაში, რა ვითარება ანგლო-ამერიკულ სამყაროში. XIX საუკუნეში სიტუაციას ამირტყვებდა ერთგვარი გათიშვა. ასე მაგალითად, უნივერსიტეტებში ორგანო კრიტიკა შეხედულებით: ზემდინებით ტექნიკურს (ხელნაწერები, ისტორიული ვერსიები და გამოცემები, ფორმალური საკითხები, ხმოვნები, თანხმოვნები, რიტმი და ა.შ.) ან — ფილოსოფიურს: ესთეტიკის, როგორც ფილოსოფიური დარგის, ანალიზს, რომლის სახელწოდებაც კი დიდი ფილოსოფიური მნიშვნელობისაა. უნივერსიტეტებს გარეთ განსხვავებული ვითარება სუფევდა. კრიტიკა იყო თავისუფალი და სუბიექტური, რის წყალობითაც გამოინატრებოდა კრიტიკოსთა შეხედულებანი, გემოვნება, მგრძნობელობა და ა.შ.

მდგომარეობა მნიშვნელოვნად შეიცვალა I მსოფლიო ომის ახლო ხანებში, კერძოდ კი — 1910-1920 წლებში. უამრავმა ადამიანმა მიინდომა ლიტერატურული შეცურების გამარტივება, ვინაიდან ისინი სხვა დისციპლინათა წარმომადგენლები იყვნენ. გამოჩნდა განსხვავებული მეთოდები: ფსიქოანალიტიკური (ფროიდის ტრადიცია), სტრუქტურალისტური, სოციალოგიური (მარქსისა და სხვათა ტრადიცია) და სხვა მიმდინარეობანი და მიდგომანი.

ყველაზე მნიშვნელოვანი მათ შორის ე.წ. ახალი კრიტიკაა. რთი იყო ის მნიშვნელოვანი? იმით, რომ სხვათაგან განსხვავებით, გახლდათ არა უზრაველ სხვა მეთოდების ნაწილი (ლინგვისტიკისა, ფსიქოლოგიისა, ისტორიისა, სოციოლოგიისა...), არამედ — თავისთავადი,

* ნაკითხული მოხსენებად 2008 წლის 22 აპრილს ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ დარბაზში

აგტონომიური, ლიტერატურის საძირკველზე დაშენებული. ლიტერატურის კანონებს დამორჩილებული...

საიდან იღებს სათავეს ახალი კრიტიკა? უნიწარესად იმას გეტყვით, რომ ეს არ იყო უნიკალური, უზაფლო, უჩვეულო საფუძვლები. მეტ-ნაკლებად მსგავსი მიმართულებანი შეიმჩნეოდა სხვა დასავლურ ქვეყნებშიც. მაგალითად, გერმანიაში იყვნენ ძალზე კარგი ანალიტიკოსები, რომლებიც ვერ ჯგუფად არ გაერთიანებულნიყვნენ. საფრანგეთში ამ მეთოდს ეწოდებოდა „analyse de texts“, რომელიც რამდენიმე ათწლეულს ბატონობდა და თითქმის ექსკლუზიურად გამოიყენებოდა სკოლებსა და აკადემიურ ინსტიტუტებში (ოღონდ არა — ჟურნალშიც და დამოუკიდებელი კრიტიკაში). ასე იყო იტალიაშიც. რუსეთში, კერძოდ 1920-იან წლებში, მოქმედებდა ნოვატორთა ძლიერი ჯგუფი, ე.წ. „რუსი ფორმალისტები“. მოგვიანებით, პოლიტიკურ მიზეზთა გამო, ამ ჯგუფის საქმიანობა შეწყდა, მაგრამ 1970-80-იან წლებში მისი დებულებები და გავლენა კვლავ უცვლელად დასავლეთში. შეიძლება სხვა მაგალითთა დასახელებაც (აღმოსავლეთ ევროპა, ესპანეთი და სხვ.).

თუმცე უნდა აღინიშნოს, რომ რუსმა ფორმალისტებმა გავლენა ვერ მოიპოვეს აშშ-სა და ინგლისში, სადაც აბალმა კრიტიკამ ორი საფუძველი ჰპოვა: ვენდერბოთის უნივერსიტეტის ნეშლში და თითქმის იმავრთულად, ოღონდ სხვა სივრცეში — კუენზბოროის უნივერსიტეტი ინგლისში. ორივე სიტყვით შეეხებოთ თითოეულ მათგანს და შემდეგ ახალი კრიტიკის ინგლისში და ამერიკულ წარმოშობას დავეუბრუნდეთ. ინგლისში ლირსშესანიშნავე გახლდათ სამი პიროვნება: აივარ არმსტრონგ რინარდის, ფრ. ლევისი და უილიამ ემფსონი. ამ უკანასკნელმა წარმოადგინა ე.წ. „არაერთმნიშვნელოვნების“ კონცეფცია, რომლის არსიც ისაა, რომ ლიტერატურული ტექსტი (კერძოდ — პოეტური ტექსტი) ფასეული მამონაა, თუ ის სხვადასხვა ინტერპრეტაციისა და, შესაძლოა, მათ შორის კავშირსაც გულისხმობს. რინარდის ცნობილი გახდა მეთოდით „close reading“ (გამომწვლილთი კითხვა), რომელსაც ლიტერატურისთან მიხალოების, მისი ახსნის ძირითად მიდგომად აღიარებდა. ლევისი იმითაა მნიშვნელოვანი, რომ ბევრი სტუდენტი ჰყავდა, ბრწყინვალე ჟურნალები დააფუძნა და „ფინგუნ ბუქსის“ მიერ დასტამბული „ინგლისური ლიტერატურის“ მუშვივე გამოცემის წინასიტყვაობა დაწერა. მან, კერძოდ, ყურადღება გაამახვილა ინგლისური რომანის ისტორიაზე და მეორე ადგილზე დააყენა სატირული, ავანტიურული და ეპიზოდური რომანი ნიშუმები (XVIII საუკუნე, დეკუსხა და თეატრისთან ერთად), პირველზე კი — სერიოზული, კარგად სტრუქტურირებული, ფსიქოლოგიური, სოციალური, რეალისტური რომანი: ჯეიმს ოსთინი, ჯორჯ ელიოტი, ტომას პარდი, დევიდ პერბერთ ლოურენსი და სხვ.

აშშ-ში ახალი კრიტიკა ძირითადად სამხრეთში, 1920-იანი წლების ადრეულ ხანაში წარმოიშვა: ჯონ ქროუ რენ-სონი, ჯონ ორლეი ალენ ტეიტი, ქლითი ბრუკლი, რობერტ ფენ უორენი და მრავალი სხვა, ვინც მოგვიანებით ცნობილი გახდა აშშ-ში და დაახლოებით 1930-1965 წლებში გლობატორულ აკადემიურ მდგომარეობას მიადნია. შეგვიძლია თვალი მივადევნოთ ყოველივე ამის განვითარებას. მნიშვნელოვანია რამდენიმე ევროპელი ემიგრანტის, მაგალითად, ჩეხ რენე უელეკის, რუსი ებრაელ რომან იაკობსონის, გერმანელების — ლეო სფოცერისა და ერიკ აუერბახის ღვაწლი: მათ შეაკვივრეს და გააძლიერეს ახალი კრიტიკის ფასეულობები, მიუთითეს მის ფილოსოფიურ საფუძველზე, სხვა ქვეყნების ლიტერატურულ მიმდინარეობებთან მის მსგავსებაზე და სხვ.

ახლა — საფუძვლებს დავუბრუნდეთ. უნდა გავხაზოთ ითხი თუ ხუთი უმეტესი. ა. ახალ კრიტიკას სურდა კრიტიკატურად წმინდა განსაკუთრებული სახის შექმნა: ლიტერატურა ადამიანის მსჯელობისა და აქტივობის დამოუკიდებელი, ავტონომიური სფეროა; ლიტერატურა არ არის მხოლოდ სხვაზე დამოკიდებული, უცხო ნერვზე ამოყრდელი მცენარე; ახალი კრიტიკის ადვოკატთათვის ლიტერატურა თავისუფალ დღიბეულებათა საუფლოა, შესაძლოა, სწორედ ისაა ადამიანური თავისუფლების სასკოლო განსახიერება. ფაქტობრივად, ლიტერატურა უნდა მივიჩნიოთ რელიგიის ერთგვარ საცავად (სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ლიტერატურა რელიგიის ნაცვალაა). ბ. ახალი კრიტიკა უნდა გავიგოთ როგორც ხიდი, კავშირი და ტრადიციას (ლიტერატურის კანონიერი დონე) და ახალ მგრძობილებასა და ფორმალურ ექსპერიმენტებს შორის. მისი მოვალეობაა ამ უწყვეტობის ადამუშავება და განმარტება; მან არ უნდა დაართოს წარბა "რეკლუციური" გარდატეხასა და უფსკრულიის ნებმოქმნას; გ. ახალმა კრიტიკამ თავი ანტირომანტიკულად გამოაცხადა: სენტიმენტალიზმის, ემოციონალიზმის, ურნებადობის, უაიდურესი დახვეწილობის ნაცვლად, წესრიგს, თანმიმდევრულობას, ლოგატიკობას, სინატიფეს ამჯობინებდა. ახალი კრიტიკა ცდილობდა მცენიერების ანალოგიად ჩამოყალიბებულიყო: ისევე, როგორც ქიმა შერისაგლის ნეოთიერებისა თუ სავანის ჰემიურ შედგენილობას წინადა, ლოკაური, სამეცნიერო გზებით, კრიტიკამაც აწვავრადეფი იმიტურად, ხუსტად, ნესების თანახმად უნდა მიაკვლიოს ლიტერატურულ თხზულებაში ლიტერატურულ სუბსტანციას. დ. ახალი კრიტიკა საზოგადოებრივ გამოხატავდა კონსერვატივ მდგომარეობას, კლასიკური ჰუმანიზმისა და დიდ ადამიანურ ფასეულობათა პოზიციებს.

ეს. ელიოტის მნიშვნელობა. ელიოტი ინგლისურენოვან ლიტერატურაში ის ფიგურა გახლდათ, როგორც თეთიონ მიადმნებდა, რომელიც ერთდროულად განასახიერებდა დიდი პოეტისა და დიდ კრიტიკოსის. მის გვერდით უნდა მოვიხსენიოთ XVI საუკუნის ბოლოს მოღვაწე სერ ფილიპ სიდნეი, XVII საუკუნის დასაბამის მოღვაწე ბენ ჯონსონი, XVII საუკუნის დასასრულის მოღვაწე ჯონ დრაიდენი, კლარენჯი რომანტიზმის უპოქამი და, ალბათ, სხვებიც. ელიოტმა პიონერის როლი შეასრულა ინგლისისა და ამერიკისათვის თავისი ფუთქებები ახალი

პოეზიით. მაგრამ იმავდროულად იგი კრიტიკულ და სოციალურ-პოლიტიკურ სვეებსაც წერდა. მისი ღვაწლი ასე შეიღება განისაზღვროს: მან მიუთითა, რომ შექსპირი არ ყოფილა უნიკალური, სწორპოეზიარი პოეტისა მას გარს ეკრა ე.წ. "ელიოტბაბითისა და ჯეიმზის ხაზის" დიდი ფიგურები, ქრისტოფერ მერლოუ და ქაიდი, ბენიონტი და ფლტეტერი, მერსთონი, უებსთერი, შენიერერი, ჩემპინი და სხვ. ელიოტმა გვიჩვენა, რომ XIX საუკუნის ბრიტანული პოეზია საქმოდ არაორიგინალური, ემიგონური, სუსტი იყო; XVII და XVIII საუკუნეთა კლასიკური ტრადიცია კი უფრო თვითმყოფადი, ძლიერი, იდეურად მდიდარი და თანმიმდევრული. ელიოტმა განაკითარა რამდენიმე თეორიული დოქტრინა. ერთი მათგანია კანონი ანუ დიდ ნაწარმოებთა შექმნის წესი, რომელსაც ელიოტი ადნერდა, როგორც პრიციებს და არა — ერთხელ და სამუდამოდ დამკვიდრებულს, მჭარს, ჩამოყალიბებულს. მეორე გახლავთ ე.წ. "ნიმუხიანალური სისყება", რომელშიც ელიოტა კი არ პრეცედენტებს, არამედ — კომპინირებულ სახეთა სიმრავლედ ყველა ამ თეორიას უჩვეულოდ დიდი გავლენა ჰქონდა როგორც ახალ კრიტიკაზე, ისე — ბრიტანულ კრიტიკაზე.

რა შემოგვთავაზავს ახალმა კრიტიკამ? რამდენიმე ლიტერატურულ დებულებას უკვე შევეხეთ. დავამატოთ ახალ დასაბუთებელი. ახალ კრიტიკას სურვლად არ უარსუვია ისტორიული ასექტები, როგორც აბრალებენ. ახლამ კრიტიკოსებმა შენიშნეს ენობრივი ცვლილებანი (მაგალითად, საუკუნეთა ცვალებას რომ მოჰყვება ხოლმე), გამოკვეთეს ალუზიების მნიშვნელობა (მითოლოგიური, ისტორიული და სხვ.) შეცნობა. თუმც, როგორც ხშირად უთქვამთ, "ლეკის კი არ უნდა აღინშნავდეს, არამედ უნდა იყოს" თხზილოგიური, ეგზეგეტიკური, არსებული, რუნბრივი ობიექტი, მცენარე, მინერალი, ცხოველი, რაღაც ორგანული და არა — რაიმე მიღვეის ინსტრუმენტი". ლიტერატურული თხზულება გამომხატავდა სამყაროს სიმადრის, მრავალფეროვნებისა და თავისებურებისადმი გაღებულ ხარკს. კრიტიკოსის მოვალეობაა, ახსნას ლიტერატურული ნაშრომის თანხმირება, თანმიმდევრულობა, ნაწილებს შორის არსებული კავშირი. პოეტური სახე ინტელექტუალური სტრუქტურების დეკორატიულ დამატებად კი არ აღიქვას, არამედ აუცილებლად ნაწილად, ისევე, როგორც, მაგალითად — ყვავილი, ფესვები, ღერო, ფოთლები, კვიტრ ერთმანებდა და მოკიდებულად და ერთმანეთს უკავშირებდა. ამ თვალსაზრისით, ხელეღნება უფრო ახლოს დგას ბუნებასთან, ვიდრე — ნებისმიერი თეორია, რადგან თეორიები აბსტრაქტული, მყარი და მარტივია. ახალმა კრიტიკოსებმა მიზნად დაიხსნეს ამ ლანგვისტურ სქელ სტრუქტურებში შეღწევა, რომელმაც სახე უცვლავა სიმარტევი. ლიტერატურული ნაწარმოები ჩონჩხად უკვე აღარ აღიქმებოდა.

ახალი კრიტიკის მასობრივი გავლენა ვრცელდებოდა დახლოებით 1985 წლამდე, როცა ისეთი ახალი მეთოდები გამოჩნდა, როგორებიცაა არქეტეპულ-მიოლოგიური, სოციოლოგიურ-მარქსისტული, სტრუქტურალისტური, ძალაუფლების თეორია, დეკონსტრუქტიული და ბოლოს — ფემინისტური. დღესდღეობით

ამერიკაში მათ მემკვიდრედ უნდა ჩავთვალოთ „ნეოკონ-რეზიზმის“ სახელით გაფორმებული მოძრაობა და ენ. "მინისტრეფეთი", რომელიც კრიტიკული მეთოდების ლაბორატორიები არსებობს. ანუ დეკონსტრუქტივისტებმა-ც, ფუნქციონალმა და სხვებმა უკეთესად მიიჩნიეს, დაყრდნობდნენ "გამონვლილვით კითხვას", რათა მასზე აგეთოთ თეორიული ინტერპრეტაციები.

შიდი, ახლა „პოლიტიკურულომას“ შეეცხოთ. ეს „ახალი კრიტიკის“ საწინააღმდეგო თეორიების სინთეზური სახეა (მათ უმრავლესობას აერთიანებს): იდეოლოგიური, მემარცხენე ორიენტაციის, მაგრამ მათ წარმომადგენელთა შორის ყველა როდია კომუნისტი. არაფერს ვიტყვი მის როლზე ამერიკულ და დასავლურ საზოგადოებაში, მხოლოდ ლიტერატურულ კრიტიკაზე მის ზეგავლენას შევეხები.

"პოლიტიკურულომას" ლიტერატურული პროდუქცია ან მისი ეკვივალენტი სახელდება "კულტურულმატერიალიზმად", რომელსაც ხანდახან "ახალ ისტორიზმსაც" ეძახიან. მის წარმოშობას ორმა მთავარმა კომპონენტმა შეუნყო ხელი: პირველია "ნეომარქსიზმი". ვგულისხმობთ არა მყარ, კლასიკურ, ფანაჯიკოსა თუ საბჭოთა სისტემის მარქსიზმს, არამედ ფრანკფურტსა (1930) და ნიუ-იორკში (1940) დაფუძნებულ სკოლებს. ეს იყო უფრო მოწილი სისტემა, რომელიც უზღავდა მარქსისტულ ელემენტებს, მაგრამ უმეტესად "ახალგაზრდა მარქსის" ნაშრომები, უფრო პეგელიანური ღირებულებები და ინტერპრეტაციები, სხვა ფილოსოფიური დებულებები აინტერესებს. მეცხრით უფრო მნიშვნელოვან ცვლილებასაც: ყველა ჩვენგანმა იცის, რომ ტრადიციული მარქსიზმი ეფუძნებოდა საკუთრების, სიბარბის, მიხვედის კონცეპტებს. დღეს "კულტურული მატერიალისტები" მიუბრუნდნენ ძალაუფლების კონცეპტს.

მისმა ზოგიერთმა ელემენტმა ცენტრალური მნიშვნელობა მოიპოვა. პირველი ის არის, რომ უნდა ვილაპარაკოთ არა თხზულებებზე, არამედ — ტექსტებზე. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მნიშვნელობა არა აქვს, რას ვიგულისხმებთ: ვესქაირის პიესას, დოსტოვესკის რომანს, პოლიტიკურ პამფლეტს, რელიგიურ ქადაგებას, საკანონმდებლო აქტს, ისტორიკოსს თუ ფილოსოფიის სახელმძღვანელოს — ყველაფერს, რაც დანერგია. ამ დოკუმენტებით იდეოლოგია გამოიხატება. ესთეტიკური შემთხვევა, კულტურული მატერიალისტების თეატალურ-რისით, რეაქციულია და, ამდენად, უნდა გაბათილდეს, უნდა უსუვავდეთ. ყველა ტექსტი, განსაკუთრებით კი ლიტერატურულობის პრეტენზიის მქონეები, გამომატებს ძალაუფლებისათვის ბრძოლას, კლასებს, სქესთა, რასათა კონფლიქტებს. საბოლოოდ, ადამიანის აქტივობის რეალობა არის არა სიყვარული და მიმზიდველობა, არამედ — უბედურება, დაპირისპირება, სიძულვილი.

"ახალი ისტორიზმი" თუ "კულტურული მატერიალიზმი" ასევე ხელს უწყობს იმას, რომ არ იწამოს ლიტერატურული თხზულების ღირებულება, შეექვდნენ მასში. კრიტიკოსის მოვალეობაა, "აღმოაჩინოს", ასე ვთქვათ, დაფრული მნიშვნელობა და გამოიყნოს ისტორიის ცოდნა ტექსტის ასახსნელად. ესთეტიკური დასეულობა, მათი აზრით, მეორეხარისხოვანია.

აქედან ორი შედეგი გამოიმდინარეობს: პირველი საკმაოდ სვედინია და აღმაშფოთებელი. მის თანახმად, ლიტერატურას მიგნდვან აფექტებს უნივერსიტეტ ან ის, რასაც ხალხი კითხულობს. ამერიკის უნივერსიტეტთა უმრავლესობის სწავლება გულსინძობს დეტექტიურ მოთხრობებს, პოპულარულ და კომერციულ ოპუსებს, პორნოგრაფიასაც კი.

მეორე შედეგი უფრო სერიოზულია, რომელიც ენ. „კანონს“ შეეხება. „ლიტერატურულ კანონად“ ჩვენ გვესმის თხზულებები, რომლებიც პატივისცემითა და თაყვანისცემით სარგებლობს, ჩართულია ანთოლოგიებში, ყველა სასწავლო კლასის კურსიკლებში, რომელთა ნაკითხვაც რეკომენდებულია. დღეს კულტურული მატერიალისტები, ფუნქციონალისტები, დეკონსტრუქტივისტებმა და სხვებთან ერთად, ასახუთებენ, რომ კანონი (როგორც ინგლისურ, ისე სხვა ენებში) როგორღაც "უმართებელია", რომ ის განპირობებულია პატრიარქალური, შესაძლოა რასისტული, კლასობრივით შერყენილი სისტემის გაგრძელების გადარჩენის სურვილით. შემდეგი ნაბიჯი იყო კანონის მოდიფიცირება იმ შრომების გამოვლენის შედეგად, რომლებსაც ჩვეულებრივ განიხილვენ მეორე რანგისად ან მარგინალურად. ამ სტრატეგიის უბედურება ისაა, რომ კანონიზება შესაძლოა მოხდეს უფრო დამოკიდებულად, ობიექტურად, ზოგ უმოყვაროთა და კრიტიკოსთა დასყვეთა გაუთვალისწინებლად. დაიხ, თქვენ შეგიძლიათ სკოლებსა და უნივერსიტეტების სასწავლო გეგმასა და პროგრამათა შეცვლა, მაგრამ დიდ მწერლებს ირვეს აუღიქვორია, სხვა მწერალი, გრძნობა, აზრი და არა — რომელიმე კომიტეტით. თუმც უარყოფითი ისიცაა, რომ სწავლობს პროცესი ნაკლებლია და უმედი.

მე არ ვთავაზობთ რაიმე სახის დასკვნას, ვთქვათ, ასეთს: "ვინ გაიმარჯვებს?" "რა მოგველის მომავალში?" ან ა.შ. მწელია ამის თქმა, რადგან ჩვენ ნინასარმეცხველები არა ვართ. ხალხმა შესაძლოა არც მომავალში ნაიკითხოს ლიტერატურა ან საერთოდ, რამე... მეორე მხრივ, რამდენიმე ნიშანს ვაჩვენებ.

პირველი. ამერიკაში დანყვებული და განვითარებული "ნეოფორმალიზმად" წოდებული მოძრაობა ფებს იკიდებს ერთგვარსა და უნივერსიტეტებში.

მეორე. როგორც ადრე ვთქვი, "გამონვლილვით კითხვის" მეთოდი მკვიდრდება ყუილეკარ კრიტიკაში, რაც ბუნებრივი, საინტელექტუალ და აუცილებელიც კი მგონია.

მესამე. შეიმჩნევა ახალ მოძრაობათა აქტივობაც, ისეთების, როგორიცაა "ლიტერატურა და რელიგია", "რელიგია და მეცნიერება", "ლიტერატურა და სხვა მეცნიერებანი", რომლებიც უფრო ახალი კრიტიკის პრინციპებთან დაახლოებულინი მგონია, ვიდრე — კულტურული მატერიალიზმითა.

მეოთხე. ტელევიზია, კინო და სხვა მედიები თავიანთ ყურადღებას უშობენ არა მარგინალურ, არამედ — კანონიკურ თხზულებებს, რითაც ისინი კლასიკური ლიტერატურის ახალ გამოცემებთან ერთად უფრო უფრო გვიახლოვდებიან. ეს ხშირად ხდება.

უფრო მნიშვნელოვანი კი არ, რა: მნამს, რომ კაცობრიობას, ადამიანის სულსა და გონებას განსაკუთრებული რამეც

საქართველოს
საზოგადოებრივი
მედიის ცენტრი
საქართველო

ბი სჭირდება: ამბავი, მშვენიერება, თამაში, წარმოსახვა და ა.შ. ეს სხვადასხვაგვარად შეიძლება გამოიხატოს საუკუნეთა და ათასწლეულის შემდეგაც. ასეთი საჭიროება არც დღეს გამქრალა. ვიჭირობ, გაქრობა არც მომავალში უწერია. შესაძლოა, ძალზე შორეულ მომავალში, როცა ადამიანის ბუნება რადიკალურად, სრულად შეიცვლება,

ხელოვნებისა და ლიტერატურის საჭიროებაც გაქრეს, მაგრამ ამის გათვლა და წარმოადგენა იმდენად ძნელია, რომ მოთმინებით მოლოდინი სუფობა აზრის გამოთქმას.

ინგლისურიდან თარგმანა
გინა ჯოსხაძე

დილოზი

„სიზრებოც უნდა ვიზრდოდეთ საქართველოსთვის“

თამარ შაიხმაღაშვილს ესაუბრაბა ქეთევან შინგელია

— რამ შთაგაგონათ ლექსის წერა და რაზე იყო თქვენი პირველი ლექსი?

— უპირველეს ყოვლისა ვისარგებლებ შემთხვევით და პატივისცემით მივსალამებო მკითხველს: რაც შეეხება პირველ ლექსს... შეეძქეს თუ მეფიდე კლასში ვიყავი გადასული, საზაფხულო არდადეგებზე მანგლისში მსვენებდნენ და იქ დავეწერე ლექსი პევილახე.

— ეიცო, თანამიმდევრულად თუ მიყვებით... სტუდენტობიდან გიბჭდავდნენ ლექსებს ლიტერატურულ ფურნალ-გაზეთებში, შემდეგ უკვე თანამშრომლობით და თანამშრომლობით თქვენთვის საპატივცემულო ფურნალებთან. გამოცემული გაქვთ რამდენიმე წიგნი და ამჟამადაც ელოდებით ახალი პოეტური კრებულის გამოსვლას; ლექსები შეტანილია სხვადასხვა ანთოლოგიაში; კალენდრებში; ითარგმნა კიდეც. გაიმართა თქვენი რვა პერსონალური საღამოც; შოთა რუსთაველის საზოგადოებაში, ილია ჭავჭავაძის ლიტერატურულ-მეგორიალურ მუზეუმში, ორჯერ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, ორჯერ ტექნიკურ უნივერსიტეტში (მაშინ პოლიტექნიკური ინსტიტუტი ერქვა), ნიკოლოზ ბარათაშვილის სახლ-მუზეუმში და სკოლაში. მონაწილეობით რადიო და ტელესამაშუყველო გადაცემებშიც. ხართ რამდენიმე სამწერლო გაერთიანების წევრი. თსუ-ში ხელმძღვანელობთ ლიტერატურულ სახელოსნოს... და მაინც, ორი სიტყვით, როგორი იყო თქვენი გზა პოეზიაში?

— ორი სიტყვით თუ შეიძლება დავახასიათო, ალბათ ძალიან მძელვარე და დაკავშირებული ემოციებთან. ყველა ის ტყვილი, რომელიც ცხოვრებაში შემხვედრია, აისახა ჩემს ლექსებში.

როგორ არჩევთ კრებულის სათაურს?

— პოეტური კრებულისათვის ლექსის რომელიმე ფრაზას ან ლექსის სათაურს ვირჩევ, ოღონდ ეს ზოგჯერ ნეიტრალურია და განყენებული სიტყვებია (ასეთია „აკაცის ხეივანი“); ხან, ის ცხოვრების რომელიმე ეტაპზე ჩემს განწყობილებას გამოხატავს. მაგალითად: „თოვლით თეთრი მწუხარება“, „ცხოვრების სუსტი“. რაც შეეხება წიგნად გამოცემული მონოგრაფიის სათაურს — „ქართველ მწერალთა შემოქმედებითი მიმართებები ვაჟა-ფშაველასთან“ — ამ შემთხვევაში სამეცნიერო ნაშრომის სტანდარტებს გაფუნეი ანგარიში; ესეების კრებულს სათაური — „შისიფერი ქუდი“ — ფიროსმანზე დაწერილი ესეს გამო დავარქვამწერალთა შემოქმედებითი მიმართებები ვაჟა-ფშაველასთან, მის შესახებ, თქვენი ნებართვით, ცოტა მოვიკანაფით ვისაუბრებ.

— დღეს ძალიან მოგვიკმედდნენ პოეტიკური-პუბლიცისტები, თქვენთვის რამდენად მისაღებაა პუბლიცისტური პოეზია?

— მე სხვაგვარ ესთეტიკას ვემსახურები; ლექსებში ლირიზმი, პოეტური ინტიმურობა, მედიტაციური „სექტრი“ მსიაშინებებს. ისე, თუ ლიტერატურული გემოვნება არ ღალატებს ავტორს და პუბლიცისტური პოეზია ურჩევნია, ვის რა ექნება საინააღმდეგო?

— ლექსების გარდა ხშირად ქვეყნდება თქვენი ესეები, მითხრობენ, ლიტერატურული წერილები. როდის წერთ, ლექსებსა და ლექსებს შუა?

— ცხადია, ჩემი საფიქრლო პოზიზას „ეკუთენის“; მაგრამ, ზოგჯერ ისეთი განწყობა ან ისეთი სათქმელა გაქვს, პროზა „გადავიბირებს“ თავისკენ. რა გამოდის, ეს მკითხველმა შეაფასოს. რაც შეეხება ლიტერატურულ წერილებს... ყოველი დიდი მწერლის ნაწარმოები აზრთა

სიძლიერით, ემოციური მუხტით, იდევით, თავისი ცხოვრებისეული ფილოსოფიით, საინტერესო და დაუცვლად. მასაც ადამიანით თავისი ბოგრაფია, თავისი ტრაგიკომი აქვს და ავტორის მიერ საბოლოოდ ნერტილდასხული თავისით მოიკვლევს ცხოვრების გზას. თავად უმკლავდება წლებისა და საუკუნეების "ფერთა ცვლილებებს". ამის გამო ხშირად ხარ მოხიბლული, ჩაუიქრებულა, შეარჩევ ზოგჯერ რომელიმე მათგანს (კიდევ რაღაც ამოცნობი მიზეზების გამო) და ასე ინერგება მათზე ლიტერატურული ნერლი.

— ხართ ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, ფილოლოგიური ფაკულტეტის გარდა და ამათავრეთ კინოსასტუდენტო და ფერწერის ფაკულტეტები, გეხმარებათ თუ არა ეს ლექსის წერაში?

— ყველანაირი განათლება ხელს უწყობს მწერლობას, მაგრამ განათლება კაცმა მინაც შეიძლება მიიღოს. ლექსის წერაში ეგ ნაკლებად მხებარება, ესეების წერაში შეტად, მათი უმრავლესობა მხატვრებზეა დანერლი.

— შეგას თუ არა პოეზია ფერწერას და რატომ?

— მე პოეზია უფრო ბალეტს მაგონებს; ბალეტშიც, მხოლოდ პროფესიული ტექნიკით და სიხუსტით არაფერი გამოვა. სულიერი განცდები უნდა აგრძნობინო მაყურებელს. ჩემთვის ასევეა ლექსიც.

— თქვენ ერთი ლექსის სტრიქონია: „ასე ლამაზად თუკი თენდება / რატომ ცეცმა ვაშლის ხეს მეხი“? რისი თქმა გინდობდა?

— ცხოვრებაში ხშირად რამე ურთიერთობის ან საქმის დახანისი შექმნილია იმეცნიერას, საბოლოოდ კი, ადამიანთა დაუდევრობის გამო, იმეცაგრეება გვანდაგრეებს ხოლმე; დაახლოებით ამის მანიშნებელია ეს სიტყვები.

— ერთგან ამბობთ, რომ „სამყარო გზადაგზა უამრავ ნუხილს და ცოტად სიხარულს გეტავაზობს“. ხომ ვერ დააოქნარებებთ?

— საქართველოს ისტორია ყოველთვის იყო ბრძოლა გადარჩენისათვის. არც ბოლო ოცნეულუცა გამონაყლისი. ფიქრეი ქვეყნის დაკარგული ტერიტორიები არა მერონია ვინმეს კარგ ხასიათზე აყენებდეს. ამის ვარდა, პარადი, მეგობრული ურთიერთობები მრავალგვარ მოულოდნელობასთან არის დაკავშირებული. ხშირია ისიც, როცა სიკეთეზე უგულისყურებით, ტყუილით ან დაუდევრობით ვგასუსობს ადამიანი. როცა გიყვარს ახლობლების თვალში, ფიქრები, მათთან ურთიერთობა და გულს გტყვენ, მერე, თითქმის გემინია ცხოვრების... ალბათ ამასაც გულისხმობს ამ კითხვაზე პასუხი.

— ვიცო, რომ გიყვართ მოგზაურობა, თქვენს ლექსებში ნახსენებია რომი, ფლორენცია, ვენეცია, პრადა, ბარსელონა, პარიზი... რამეს ხომ ვერ მოიგონებდით?

— საბულებად თუ მეძლევა, მირჩენია საინტერესო მუხეუმები ვთავალიერი და სხვა ხალხის ცხოვრებას გაეცემ. ბევრი რამის გახსენება შეიძლება. ამ ზაფხულის შთაბეჭდილებაზე გეტყვით ორ სიტყვას. აქ დაბრტალიებული უბედურების შემდეგ ვიყავი პარიზში. ერთ დღეს, როდენის მუხეუმში „სპოვანი მეგზურის“ არჩევის დროს გამომიკითხეს საიდან ვიყავი. აღმოჩნდა, რომ ჩვენთან

დაბრტალიებული მოვლენების შესახებ ყველაფერი კარგად იცოდენ. მაინც გამომიკითხეს ამბები. ომის შესახებ მოუყუყვი. ინგლისელების პატარა ჯგუფი იყო შემოსული მუხეუმში. ისინი ჩემს გარშემო განსკრეოდენ, ცალი ხელი ყველამ ზეითი შემარცა და რუსეთის სანინალმდეგო შედახილები გაგრძელდა ერთი-ორი ნუითი, მერე ხელი ჩამომართვეს მოსამიძრების მინადა. ხელი ჩამომართვეს იქ შეყოფდა ფრანგებზეც და ამოვანი მეგზურის“ ფული არაფრით არ გამომართვეს. მე ვიკუდრისე, მაგრამ არაფერი გამოვიდა. უჩვეულად და სახიამოვნოა, როცა შე დღემი ყვეოფ შენს ქვეყანას არა პოლიტიკოსები, არამედ ჩვეულებრივი ხალხი ასე უქტრს მხარს.

— ომი... ჩვენი თაობა აგვისტოს საშინელებას მოესწრო, რას გრძობს პოეტის სული?

— ერთი სიტყვით რომ გამოვხატო, არადადამიანურად ვიტანჯები, განსაკუთრებით მაკარგვინებს ნონსანონრობას ლტოლვილი ბავშვების გახსენება. ყველაზე უარესი და ცუდია ის ამბავი, რომ ჩვენს მინა-წყალზე პრეტენზიას აცხადებს უცხო ქვეყნა და ჯერჯერობით „მითვისებულები“ აქვს, რაც უნდა. ჩემი საყვარელი ზღაპარია ნაცარქექია. მან გადაწყვიტა უსარმაზარი, ბნელი ძალა საზინაზობით დაემარცხებინა. იმედ მაქვს, რომ ამ ბავშვაყვეს — რუსეთს, ქართველი ხალხი(და, არა რომელიმე მთავრობა), თავისი ბრძოლი არჩევანით და რამე ხერხით უკან დაახეინებს. არსებული სიტუაციის მიმართ, ჩვენს ფერტიმ გაჩენილი დასახეები შემგულებობა და „ყურების ჩამოყრა“ რუსეთის გამარჯვების წინაპირობა იქნება. ჩვენ სიხმრებშიც კი უნდა ეიბრძოდეთ საქართველოსთვის.

— თქვენ ამბობთ: „ორი ტკივილი და ბედნიერება მინთია გულში: საქართველო და შვილი“, ხომ არ დაიკარგა ეს განცდა დღევანდელბობაში?

— პირიქით... დაღბინებულები იქნება თუ გაჭირვებული სამშობლო ან შვილი, როგორ შეიძლება მათ მიმართ გრძობა გაგინდლეს?

— თქვენ ხელმძღვანელობთ თსუ-ს „ლიტერატურულ სახელოსნოს“, ვიცი რომ ახალგაზრდა თაობაზე ბევრი ამავა გაქეთ, თქვენ რა შეტქინაა მათთან ურთიერთობაში, როგორც პოეტს?

— უკვე მესამე თაობას ვისტუმრებ, რაც შემიძლია ყველანაირად გეხმარები მათ, სტუდენტების ლექსების პირველი შეფასება და პოეზიის სალამოდა მსოედ იქ ტარდება. ცვდილობ „შემოდგან ფეხი“ საინტერესო სამყაროში. ხშირ შემთხვევაში ვახერხებთ კიდევ ამას. მათ ლექსებს საქმავ დროს ვუთმობ. მათგანაც ყოველთვის ვგრძნობს სიყვარულს.

— რამედ საინტერესო შემთხვევას ხომ ვერ გაიხსენებდით?

— ერთხელ დამირეკეს: „ქალბატონო ქეთი, კონკურსი გვაქვს და ჟიურიში ხართ მინეული, მოზრძინდითო“. მე გამივიკრედა, არაფერი არ იტეგმებოდა ამ დღემი უნივერსიტეტში, თანაც ყველა ის სალამო ჩავატარი მათთვის, რაც მთხოვს. ძალიან დაღლილი ვიყავი. მათრით ნაყედი, რაღა დგომილად ცოტად ნავიზულუნე კიდევ. მოვიმარჯვე კალამი, საქალადე და შევედი

თსუ-ს სხდომათა დარბაზში. შემეგება ტაში, რა ხედებათუ ვიციოთ. დარბაზი სავეი იყო სტუდენტებით. თქვენი პოეზიის საღამოაო მითხრეს. გამტერებული დაგრჩი. კიხთულობდენ და ზუპირად ამბობდენ ჩემს ლექსებს. მივიღე უამრავი ყვავილი. არ ვიცი, ვიყავი თუ არა ღირსი, მაგრამ მათ ივლი სიხარული მომანიჭეს. გამოლოცდებოდი იყვენ თორემ, რომ ეთქვათ, რამდენიმე აბლომულს მინც ვეტყვიდი. ეთქვათ სრულიად მარტო, როგორც მაყურებელი და გული მწყებოდა, რომ გვერდზე ამ სიხარულს გამზიარებელი არავინ მეუდა. შემთხვევით უნივერსიტეტის დერეფანში მიმავალმა ჩემმა მეგობარმა, რომელიც სრულიად სხვა საქმეზე იყო იქ მოსული, ტაშის ხმა გაიგო და შემოიხედა დარბაზში. ზელი დაეუწინე. შემოვიდა, ჩემს უკან დაჯდა. ვერ ვავაგებინო? მისაყვედურა, ვერ ხედავ, მარტო შენ რომ ხარ ჩვენი ნაცნობებიდან არც მე ვიციდი მეუთი. ერთი სიტყვით, გულარუყვებელი დავტარედი მის. მე მინდა მადლობა გადავუხადო მათ ამ სიყვარულისთვის. ეს დღე არასდროს დამავიწყდება. ისინი უკვე სამი წელია დაუმშვიდობდენ უნივერსიტეტს. თუ ნაიკეთავენ შემთხვევით, ხომ კარგი თუ არა, მე მეყვრა, რომ მათ ეს თვისება — მიანიჭონ თავიანთ სიხარული — ძლიერ ადამიანებად აქცევს... თათის საქმეს სერიოზულად ეკვიდებან, აქეთ ლამაზი მიხნები. მეამაყება, რომ ასეთი კარგები არან.

— დღემდა გრძელდება თქვენი მეგობრობა, რა ნარმატებში მიაღწიეს მათ?

— ჩემი სახელოსნოს სტუდენტები უკვე იმარჯვებენ სხვადასხვა კონკურსებში: სწორედ ახლახან, ნიკოლოზ ბარათაშვილის სახლ-მუზეუმში ჩატარდა კონკურსი სახელმწიფოთი „მცირე პროზა“, პირველი ნომინაცია — „მწერლური ოსტატობა“ მიიღო სალომე შენგელიძემ, რომელიც „ლიტერატურულ სახელოსნოში“ გაერთიანებული. ნელს თსუ-შიც ჩატარდა ლიტერატურული კონკურსი სტუდენტებისთვის. აქაც ამ სახელოსნოს სტუდენტებმა გამოიჩინეს თავი. ვინც გამორჩეულად ნიჭიერი იყო და არის მათ უკვე შეაღეს „ლიტერატურის ჯადოსნური კარი“ და მათი შემოქმედება ჟურნალ-გაზეთებში ქვეყნდება. საგანგებო არ გამოვარჩევ გვარებს, რადგან არაერთი არ ვაწყენინებ დანარჩენებს. მე ისინი ყველა ერთნაირად მიყვარს. „ლიტერატურულ სახელოსნოში“ მახუე კარგი რა უნდა დღეობდეს?

— ხომ არ ფიქრობთ, რომ თაობათა შორის კავშირი განყდა პოეზიაში?

— არ ფიქრობ ასე.
 — თქვენი ლექსიდან არის: „ო, ზედისწერავ, ახლა ნინ ვერ ამეფარები“ ისე, ემორჩილებით ზედისწერას? — სიტყვა ზედისწერა არ მსიამოვნებს, თითქოს დამოუკიდებლობას მაკარგვინებს, მე მირჩევნია „რასაც ვეთესავთ, იმას ვიკვიდეთ“. ისე წინააღმდეგობის განცეას ვედილობ, როცა რამე ცუდად მიდის. ადვილად არ ვემორჩილები. რა გამოდის, ეგ სხვა საქმეა.
 — თქვენი ერთ-ერთი ესე ომარ ღურმიშიძეს ეძღვნება. გაქვთ ესეები ფიროსმანზე, ზურაბ ნიჭარაძეზე, პიკასოზე, დელაკრუაზე, პოეტებიდან

დიკინსონზე, რატომ მაინცდამაინც დღურმიშიძეზე? მას ლექსიც უძეგნით.

— ის კარგი მხატვარი და ღირსეული ადამიანი იყო. ახალგაზრდა და დაუფასებელი წავიდა ამ ქვეყნიდან. არ აღირსეს სახელოსნო, საქმად ხშირად იყო ეს ჯანმრთელობაშერყვეული კაცი უსახსრო მდგომარეობაშიც. არ უყვარდა წუნწი. ღამის მხატვარს ეხებდენ. ერთხელ, ეგრეთნოდელი „კომენდანტის საათის“ დროს (ეს იყო 9 აპრილის შემდეგ), ღამე ქუჩაში იდგა და ხატავდა. წესრიგის დამცველებმა დააკავეს, ნაიყვანეს და სცემეს: ამ დროს ხატვას როგორ მეუდა... მასზე ბევრი რამის მოყოლა შეიძლება... შესანიშნავი ნახატები დატოვა. ღამის თბილისი გამორჩეული თემაა მის შემოქმედებაში. ომარ ღურმიშიძის ადამიანური ისტორია ძალიან ჰგავს მის მშვენიერ შემოქმედებას. ალბათ ამიტომ დავწერე მასზე. სამუხებაროდ, თვითონ ვერც ის ლექსი ნაიკეთა და ვერც ესე.

— თქვენი წერილის ერთ-ერთი ადრესატი კარლო ფაჩულიაც იყო, რას გვეტყვიოთ მასზე?

— ზატონმა კარლომ თავისი შემოქმედებით დიდი საზახური გაუწია ქართულ მწერლობას, მის მიერ შესანიშნავად არის გაფორმებული არაერთი თანამედროვე მწერლისა თუ კლასიკოსის წიგნი. ამიტომ, გარდა იმისა, რომ კარგი მხატვარია, ის მწერლების მეგობარიც გახლავთ.

— სიმარტოვე ჰქვია თქვენს ერთ-ერთ ლექსს, რამდენად ახლოა ეს თქვენს ზუნებასთან?

— არავის არ მოსონს სიმარტოვე, ადამიანებს შორის ვარჩნილი გაუგებრობის უფსკრული მძიმე ასატანია. ხშირად ვყოფილვარ ასე, ალბათ როგორც სხვა ბევრი...

— რა არის თქვენთვის მეგობრობა და რას ვერ ამატებდით მეგობრობას?

— მეგობრობა ჩემთვის ძალიან მნიშვნელოვანი რამეა. მხოლოდ ერთი რამ მაქვს ქვეყნად სატრიაბათო, სხვა არაფერი. არასდროს არცერთი მეგობრისთვის უარი არ მითქვამს დახმარებაზე, თუკი რამე შემძლება. საერთოდ, ადამიანს ბევრი რამ უნდა ააბატი, იმიტომ, რომ ბევრი რამ გვეჭირს საბატეველი. ვამიჭირდებოდა მისეც ადამიანური ღალატის მოთმენა. სამუნებაროდ, ამას შევხვედრივარ და გულიც თითქმის გამშეთია.

— ის ძვირფასი დრო, რომელსაც პოეზია ითხოვს, ხომ არ იკარგება ოჯახის საქმეებში, სამსახურში, სამცენიერი მუშაობაში, არ არის ძნელი რომ იყო ჰოტიცი, დედაც, მეუღლეც?

— თუ მუდმივად ფიქრობს ადამიანი, ცხოვრება ყოველთვის ძალიან ძნელია. არავის არ უღირს მუდმივად. ამიტომ წუნწის ვერ ვაგებდავ.

— ვიცი რომ არსებობს თქვენი რამოდენიმე წიგნი და ახლაც გამოდის ახალი ორეზული, რანა თქვენი წიგნები?

— ცხოვრებაზე...
 — რა ტეკვილი აქვს ჩვენს თაობას?
 — ყველანივარ, რაც შეიძლება არსებობდეს. ჩემი თაობა ძალიან ტრავიკული და ძალიან კარგია.

გვი აღზაზიშვილი

მომავალი ნარსული

ბაბრა, 1979 წელი

სასადლო, კლუბი და ის ოთახი, სადაც ტელევიზორი იდგა, გზის მეორე მხარეს იყო, ხოლო აქეთ, ზღვისკენ, ნაპირიდან რამდენიმე მეტრში, გაგრის ლიტფონდის დასახელებული სახლის მთავარი კარბული და ძველი შენობები იყო განლაგებული, სადაც ყველა დამსვენებელს, მწერლებს, მათ ოჯახებს, თავიანთი ოთახები ჰქონდათ. ჩასვლისთანავე ადმინისტრაციამ მივედით, საგზურები ნარსულად გვიღებდა და ჩვენს დარეგისტრირებას ველოდი, როცა ერთმა ქალბატონმა ჩემს უმცროს შვილზე გაამახვილა ყურადღება და მისი ასაკი იკითხა.

— ხუთი წლისაა, აზლახან მუსარულა ხუთი წლის. დასასვენებელი სახლის ადმინისტრატორმა მწერები აიჩრება და მხოვოა ბავშვის მეტროსა შეჩვენებინა.

— საიდან მოვიტანეთ მეტროსა, თბილისში დავბრუნდეთ და ჩამოვიტანო? ვინ ამინაზღაურებს მგზავრობის ხარჯებს?

ჩოჩქოლზე სხვა მწერლებიც გამოჩნდნენ და საუბარში ჩაერთვნენ. ადმინისტრატორმა გადაიფიქრა ჩემი თბილისში გამგზავრება ბავშვის მეტროსის ჩამოსატანად, მაგრამ მაინც დაეჭვდა, რომ ბიჭი ხუთი წლის იყო და ჩაილაპარაკა: — ხარამო, ვერო, ჩტო ეტომო მალჩიკო პიატ ლეტ, ნო მალჩიკ სლიკოჲმ მელიკი.

სიცოცხლე ძლივს შევიკავე, ბავშვი სინამდვილეში სამი წლის იყო და პატარად რომ მოჩვენებოდა, რა გასაკვირობა.

მწერალთა შემოქმედებით სახლში არსებული ნესდების თანახმად, იკრძალებოდა ხუთ წლამდე ბავშვების მიღება. შეძლოთ ამის გამო შარი მოეღოთ და ბავშვის უკან ნაყვანა მოთხოვით. ამ აკრძალვის მიზეზის ის გახლდათ, რომ შეუნარჩუნებინათ მშვიდი გარემო მწერლებისთვის, ხელი არ შეშლიათ შემოქმედებით საქმიანობაში.

მწერლების სპონსორი გამოქიმავენებს ვერ შეენიანაზღაურებდა ადმინისტრატორი, თავისთვის კი ჩაილულღულა, რა მენაღვლება, ხელი თქვენ შეეცლებაო.

ჩემი გახეხილი ჯინსები, ბებიამისმა რომ გადაუკეთა ჩემს სამი წლის ლაშას, ისე ეცვა, თითქმის ჯინსები ყოფილიყო დაბადებული და, ჩემად გასაკვირადა, ძალიან ჭკვიანად იქცეოდა, არ ცველიებოდა. ადმინისტრაციული კორპუსიდან რომ გავიქვეთ, გზა გადავჭყრიეთ და ჩვენი ბიჭისკენ გავემართეთ, ბოლომდე აინვიტა და მოჰყვა იქით-აქით სირბილს, ვიდრე ერთმა ქალბატონმა, როგორც მერე გამოვიკვირე, ბელა ახმადლონიამ არ შეაჩერა და არ გამოვლანაპარაკა. მაშინ გავიკვინე ბელა ახმადლონი — შესანიშნავი პოეტი, ჩემი წინა თაობის ქართველი მწერლების მე-

გობარი და მთარგმნელი. ბელამ ბიჭის სახელი იკითხა და ჩაილაპარაკა:

— კაკე სატარიე ჯინსი, ი ტაკოი მაღადოი ლაშა.

პირველი საუბარი ბელასთან ისეთი იყო, როგორც უნდა ყოფილიყო. საყოველთაოდ აღიარებულ პოეტს ვესაუბრებოდი მორიდებულად, თან, ცხადია, მეტყობოდა, სრულიად ბუნებრივად, პატივისცემით ვიყავი მის მიმართ გამსჭვალული.

იმხანად გაგრამი ისვენებდა გელა ჩარკვიანი მეუღლესა და შვილებთან ერთად. ირაკლი, ჩაპუსკუნებული მოზარდი, მოკლე მარვალსა და კუმოკრულ ხალათში გამონყობილ დასეირნობდა ბაღში. მოგვიანებით, ოთხმოციანი წლების მიწურულს, „ციხკარში“ მესტუმრა, როგორც ავტორი და თავის ლექსები წამაქითხა.

გელა ჩარკვიანმა მოხოვა, სახალისო ლექსი მიმეძღვნა ბელასთან. მერე თითოეო კი ეცდებოდა ლექსზე მუსიკა დაეწერა და ლექსს სიმღერად აქცევდა. დიდი ხალისი არ გამოიმჩინა, მაგრამ გელას უარი ვერ ვუთხარა და დავეწერე ორიზიულ-პაროდული ლექსი ბელაზე — თუ როგორ მიემართება ყოველ დღითი კაფემი ასი გრამის დასაღვავად და იქიდან ხალისიანი ბრუნდება, რომ ისევ მოუწევს იმავე გზის გავლა თავის ოთახსა და კაფეს შორის და რომ შეუნიშნავად გადის დრო, რომელიც მწესთან ერთად გამსჭვალავს სტეულს და ალკოჰოლი ამრეღებს ძარღვებს. ვფიქრობდი, რომ გელა დამინუნებდა ლექსს, არც სიმღერა დაინერგოდა და თავს დადამებებდა. ჩემვდა გასაკვიროდა, გელა აღდრთოვანდა ირინოული ტესტით, რომელიც ბელას მუდმივ მარშრუტს აღწერდა და ხელნაწერი გამომართავდა, თან გულანად იცინოდა.

არ გასულა რიოდი დღე, გელამ რომ კლუბში დამიძახა და შემოსივარა სიმღერა ბელაზე. მშვენივრად უქარბა ფორტეპიანოზე, მელოდიაც ხანსტერესო იყო და, საერთოდ, მომხიბლა ამ დაამიანის მრავალმზრინა ნიქმა და იმხან, რომ უტრისტი არ აღმოჩნდა და ჩემი ორიზიულ-პაროდული ტექსტი სულაც არ იუბერხულა. პირიქით, სწორედ სითამამის გამო მოვინონა. სიმღერა მშვენივრად უდრდა და მშვეუქე ავტორს. დავნიშნეთ დღე, როცა კლუბში უნდა მოგვეწვია ბელა ახმადლონი, მაგრამ რამდენჯერმე ვერ მოახერხა მოსვლა, ჩვეულებრივი და უმარტივესი მიზეზის გამო, გამოხიზნულების პაუზა ვერ გამოიქვინა და ჩვენც მოითხოვეთ ველოდით ბედნიერ შემოსივარას.

ტელევიზორის ოთახში, სადაც დამსვენებლები თავს იყრიდნენ ფიჭურთის ან ფლომის საყურელებად, გამუდმებული დავა იყო, რომელი არბის მსურველები გამიარჯვებდნენ და უმარავლესობა რას გადაწყვეტდა, რისთვის ყუერებინა. იქ იყო ჭბუბა ანირჯუბი და ჩვენ, რამდენიმე ქართველი მწერალი, ფეხებოლის საყურელებად მივიდით, თბილისის „დინამოს“ თამაში უნდა გვევანახა, მაგრამ რამდენჯერაც გადავართეთ თბილისის არხზე ტელევიზორი, იმდენჯერ ნამოვგიბტა ერთი რუსი მწერალი და მოსკოვზე გადავართო. სამჯერ განმეორდა ასე. ბოლოს ჭბუბა ადგა, გადართო იმავე არხზე და გადავართო ის ტიპი, ხელი არ ეხლო, თორემ... რუსი ისევ ადგა და ტელევიზორისკენ გავმართა, მიედა, გადართო მოსკოვზე და მშვიდად დაბრუნდა თავის სკამისკენ, მაგრამ სკამთან გზა გადაუჭრა ჭბუბამ და რომ დააკერა სიფათში, ტიპი სადღაც გაფორინ-

დასასრული იხ. „ჩვენი მწერლები“, 9, 10, 11

და და ძირს დაედნევა. ამ შემთხვევის მერე ტელევიზორთან ქართველები გაბატონდნენ. თუ არ ცვდებოდა, რუსმა მწერალმა იჩივლა, მაგრამ ნავალოვარ ტაბის ეს ნაკლებად აფიქრებდა, იგი უფრო თავის შვილზე, ირაკლი ამირეჯიბზე დადიობდა, უფრო სწორად, მისი ბები აფიქრებდა, რადგან ჩრდილმეტრ ნიღის ყმაწვილს, უღამაზესს, ტანადს, გამორჩეულს, გოგოები, არა მხოლოდ რუსები, მოსვენების არ აძლევდნენ და კუდში დასდევდნენ დღედაღამე.

ირაკლი ამირეჯიბი აფხაზეთისთვის ბრძოლაში თუ დაიღუპებოდა, მაშინ ვინ წარმოიდგენდა.

ბიბლიოთეკაში ჩაწერა გადაწყვეტილ დასავლენებულ სახლს თავის ბიბლიოთეკა შექონდა და მივადები ბიბლიოთეკარს. შეეხვედ, ქართველმა და მეც ქართველად გამოველაპარაკე. არ მიპასუხა. რომ გავეშვირე ოდნავ გაღიზიანებულმა ისეც ქართულად, გამაფრთხილა:

— შე აფხაზი ვარ, ქართული არ ვიცი. თუ რამე გინდათ, რუსულად მომხარეთ.

რუსულად მივმართე. დანიყო ფორმულიარის შევსება, გვარი მკითხა. უპასუხე. მერე მეც ვკითხე გვარი.

მიპასუხა, — მებრეველიო. ვიფიქრე, მომიყურა და გავამოვრებინე.

- მებრეველი.
- რაჭველი ყოფილხართ.
- ია აფხაზუკა, ი ტოკოკა
- რამდენი ტოკოკაც არ უნდა დაუსვა, შენი წინაპრები ქართველები იყვნენ.

— ია აფხაზუკა, ი ტოკოკა...
ზიზი, მისი თვალბედად რომ გამოკითხავა, არასოდეს დამაინიფებდა. დღემდე ვერ გავრკვეულვარ მებრეველის, ნურთაღის, ქაჯეკაბის აფხაზობაში. როგორ მოხდა მათი გადახარბა? თუმცა, რა ვისაკვირა, ოდითგან ასე იყო, გადასაბღღებოდა ოჯახი კუთხიდან კუთხეში და იცვლიდა მენტალიტეტს და კილოს, იქაურ ნებს ითავისებდა, მაგრამ ასეთი სიძულელი საკუთარი წინაპრების მიმართ არსად მენახა. დროდდრო მინეცდა ბიბლიოთეკაში სიარული და უსიტყვოდ ვურთიერთობდი ქალბატონ მებრეველთან. მებრეველი ნაკითხულ წიგნს, ვორივედი ნასაღებს და ხელს ვანერდი.

ერთხელაც გადაკრული ვიყავი და წავეკითხაოფ:

— ზდრავსტუტიტე, ტავარიში მებრეველა.
გაცეცხლდა, მაგრამ რა გაცეცხლდა.

— ია, მებრეველი, ნე მებრეველა. ია, აფხაზუკა, ი ვსიო.
რამდენიმეჯერ შევანეცხიბე საუბარი და ვუმტკიცებდი, რომ იგი მებრეველა და არა მებრეველი, ხოლო თუ მებრეველია, მაშინ რაჭული წარმოშობის ქართველია. ბოლოს ისე გამწარდა, რომ ბიბლიოთეკა ჩავეჭი და სადღად გაუჩინარდა.

ამისთანაში შემატყობინეს, რომ კლუბში მყოფებიან გელა ჩარკეიანი და ბელა ახმადულიანი, როგორც ახალი სიმღერის ტექსტის ავტორს. კლუბში რომ შევედი, გაკვირვებულად დავჩირო, რადგან დავინახე რამდენიმე ცნობილი და უცნობი დამსვენებელი, სიმღერის პრემიერა რომ მოსულყვენენ და ელოდნენ პირველ შესრულებას.

საკმაოდ სიმპათიური სიმღერა გამოვიდა, გელა მშვენიერად უკრავდა და მღეროდა. ბელამ მორიდებული, უხმო ტაქტი დაუკრა შემსრულებელს და მუსიკის ავტორს და დაინტერესდა სიმღერის ტექსტით. გელამ უთარგმნა: ბე-

ლა მივმართება ყოველ დღითი კაფემი ასი გრამის დასალევად და იქნება ხალისიანი ბრუნდება, რომ ისეც მოუნეს იმავე ზეს გავლა, თავის ოთახს და კაფეს შორის დარომ შეუწინაშეად გადის დრო, რომელიც მზესთან ერთად გამსჭვალავს სხეულს და ალკოჰოლი ამღვრებს ძარღვებს. ტექსტის თარგმანი რომ მოისმინა, ბელა სახე შეცვალა, შევატყე, არ ესაიამოვნა ყურადღების გაბაზებულმა მის მავნე ჩვევაზე, მაგრამ სიტყვიერად არ გამოუხატავს თავის უკმაყოფილებას. ერთხანს მდუმარედ იჯდა, მერე მადლობა გადაუხადა კომპოზიტორს, რატომღაც მე ხელი ჩამომართვა და გავიდა კლუბიდან.

დავინახე, როგორ მივმართებოდა იმავე კაფესკენ ბელა ახმადულიანი, ნელა, ტაპატი, ნაბიჯაუქარებლად, ისეთითვის დროს ერწყმოდა, რომლის არც ატყარება და არც შენელება არ სურდა.

ჩემს ქალიშვილს ცურვას ვესანავლიდი. მალე ისინალა და ვიდრე გვერდით ცვაფიდი, იმდენად ცურავდა მცირე დისტანციაზე. ცხრა წლის იყო და გაუთამამდა ზღვას. მე ნაპირიდან მომლოდინედი ცურავდი, ხათუნა ნაპირთან დაეტოვებდა და გააფრთხილები, ვიდრე არ დაებრუნდებოდი, იქ დამლოდინებოდა... ზურგზე ვინეტი და ასე ვტიტყვებდი. მოულოდნელად შემოღებულე შეძახილები შემომესმა, გადმოვბრუნდი და ნაპირისკენ გავიხედე. ბედავ, ვიღაც ბავშვი ჩაყინითავს ზღვაში, მერე ამოყვინითავს, ნაპირზე ხელუბს იქნევენ და ყვირიან. მოუვსე მხარული და გაუჭყერი ბავშვისკენ. ვიგუხახლოვდი. ბედავ, ჩემი შვილია გასაჭირში, თმამი ვსიტაცე ხელი და ნაპირისკენ წავეყვანე. კედე კარგი, ნაპირთან ახლოს იყო და მალევე ამოყვანე და მოგასულიერე, წყალიც იმდენი არ შექონდა ნაყსაჰა და ცხადვრიო. როგორც მერე ბავშვმა მიამბო, მე ვამბობდა გარეთი. მერე, რომელიღაც მომენტში, ფეხით ფსკერი მოუსინჯავს და, რომ ვერ აღმოუჩენია, შემინებულა და დაუსყნა ჩაძირვა. ლეთის მადლით, გადავრჩიო.

მაკა ჯოხაძე და კაკო მინდიაშვილი ისვენებდნენ ჩვენთან ერთად და მე და კაკო, არც თუ იშვიათად, ვითვსობოდი ლუდხანაში და ვსაუბრობოდი თავს რამეზე. უცნაური სულიერი ძიშობა გაიბა ჩვენს შორის, თუმცა ჩვენი შეუღლებიტი კმაყოფილება არც მაკა იყო და არც ჩემი ნაკულღე.

დღის თორმეტ საათზე კატარა უნდა გასულიყო ჩვენი დასასვენებელი სახლის ახლომდებარე ნაპირიდან ბიჭვინთისკენ. საზღვაო სკიროზმა ერთ საათს გასტანდა და მსურველებიც სწრაფად შეიკრიბა. მე და ჩემი მეგობრთაღ ავედიტი კატარაზე, მსუბუქად რომ ირჩებოდა. ჩემთვის მაშინ, ისევე, როგორც დღეს, უცნობი იყო, რას ნიშნავდა სიტყვა დასვენება. უსაქმოდ ყოფნა არ შემეძლო და მოცალაობას, როცა რამეზე ვაბმულად ვფიქრობდი, ვერ აღვიცქარებდი, როგორც დასვენებას. ვიცნობ ადამიანებს, რომლებსთვისაც დასვენებისთვის განკუთვნილი დრო მთელი რიტუალია და დასვენებას ისე ვეციებოდა, როგორც განსაკუთრებულ პროდუქტს, რომელიც ბოლომდე უნდა მივირგო სხეულისა და სულის გასალეველად და ნუთომ არ უნდა დაკარგო დაუსვენებლად. ისე ვეციებოდი, რომ ვერ ვავიგე, რას ნიშნავს დასვენება, რადგან ყველაუკარგი დრო ისაა, როცა სასურველ ფიქრში ხარ ჩაირული ანდა სასურველ ადამიანებთან საუბრობ სანტიკრესო თუ

მეზუე, ან როცა მაგრად გიყვარს, მოკლედ, როცა დრო სახის იქნება და არ არის ცარიელი, ისე, როგორც ჩემთვის სიტყვა დასვენებაა.

ამას წინათ აქ დამსვენებელ ქაბალტორს, რომელიც ქალიშვილებს ერთად ისვენებდა, ქაბალიტორად და დედოფალი, ცხადია, დაბრუნდნენ შინ. ნასვლამდე მოვიწინაულები და მივუსამიძირეთ. მერე ისინი გადავავიწყვდა და ჩემს გაოცებას საზღვარი არ ჰქონდა, როცა რამდენიმე დღეში უკან ჩამობრუნებული ჭირისუფლები დაინახე სასაფლაოში, მაინადაც რომ შეექცეოდნენ ჯერ წვნიანს და მერე კერძისთვის ემზადებოდნენ. როგორც გაირკვა, ხუთთოთხედ დღე კიდევ ჰქონდათ საგზურადან დარჩენილი და ხუთდღიან დასვენებას, რამაც ფული გადაიხადეს, არ დაკარგავდნენ, მითუმეტეს, მზეზე გარუჯვისა და ზღაბზე ცურვის დაკარგვა ხომ წარმოუგეგნელი იყო მათთვის. ამ ხალხისთვის უცხო იყო ქართული გლევის ტრადიციები და სხვა ღირებულებები ცხოვრობდნენ, რაც ჩემში გაკვირვებას იწვევდა...

კატარა გავიდა თუ არ ზღაბმა და საქაოდე მოშორდა ნაპირს, დღეღინების მთელი გუნდი აჯემგზავრა, იგდა ბავშვების ერთმსული და დიდების გნისი, შეძახილები. კატარაზე ბარი მეგულუბოდა და კიბეს ქვემოთ ჩაყვევი, ბიჭიც წამოყვავ. მართლაც ბარი აღმოჩნდა და ბარმენს ბავშვისთვის წვენი, ჩემთვის კი „მაგარი“ დავუტყვეთ. იქვე ზღადა ახმაფლინა აღმოჩნდა. უკვე წასვამი იყო და ვერ მიხვდებოდა კაცი, სხეულით გემის წრეებსა ჰყვებოდა თუ თრობის შინაგან კარნახს. წინ მთელი ბოთლი კონიაკი ედგა და დაბატევიანს აზრი არ ჰქონდა. ჭიკ მომიხატება, გამსახურება და სიტყვა აფხაზებზე ჩამოაგდო. მერე შევეკითხა მოზღოძეობით:

— რას ერჩით აფხაზებს ქართველები, რატომ ავიწროებთ, ჩაგრა? არ გეყოფილი?

ყველგამრ ამას ისტერიალი ინტონაციით ამბობდა და გული შესტკოდა აფხაზურ ეთნოსზე, რომელიც, მისი თქმით, დამორჩენილი გვყავდა ქართველებს. ჩანდა, რომ ვიღაცამ ან ვიღაცებმა დააბოლეს და ამანაც დაიჯერა.

შევეცადე, მშვიდად ამესხნა, რომ ვიღაცამ მოატყუა და ეს ასე არ არის, და თუ არსებობს რამე კონტრეტული მაგალიტი, გაიხსენოს არგუმენტად.

— რა საქართო არგუმენტი? მე მიიბრეს, რომ თქვენ, ქართველები, ჩაგრავეთ აფხაზებს და ეს უკვე არგუმენტიცა. ზღადა აღელვებული აგრძობდა თავის ისტერიულ მონოლოგს, მერე შეისვენა გადაჯკრა შორევი ჭიკა და ისე, რომ თითონ ვერც კი შენიშნა, ვერსებში დაუსვლელა. ბავშვმა რომ ეს დანახა, ერთი ამაზე ატეხა. ბიჭი ვეცადე, გამეუშვებინა, მაგრამ ამაოდ, მთელ კატარას მოსდო ეს ამაგი, მოკლედ, ჩაიაფსა.

გაგრამი დაბრუნებულს უსიამოვნო შეგრძენბა არ მოკლედ. ეს შესანიშნავი პოეტი მიჯაჭვული იყო ალკოჰოლზე და მისი მოტყუება ან გადაბრუნება ნებისმიერს იოლად შეეძლო. მაგრამ ერთი რამ, რაც დღემდე მაკვირვებს, რუს მწერლებს, თავს რომ საქართველოს მეგობრებს უწოდებდნენ, არასდროს არც ერთი სიტყვა არ დასცდენიათ ჩვენს დასავადად, ღია ექსპანსიის დროსაც კი, არც ძალიან გულდასაწყვეტია. გამაოდი, რომ რაგოზინი და ევტუშენკო, ახმაფლინა, ვოზნესენკო, ჟირინოვსკი ერთნაირად ფიქრობენ, როცა საქმე საქართველოს შეეხება. სა-

ქართველი მაშინ იყო საყვარელი მხარე, როცა რუსეთის შემადგენლობაში იგულისხმებოდა და „მერანის“ რუსული რედაქცია გამოსცემდა მათ უზარმაზარ წიგნებს და ასევე განსაზღვრული ოდენობის შორარი და ღებულობდნენ, და აფხაზებში ავარკსაც იმუნება ევტუშენკო, ხოლო ვოზნესენსკი შორეული ქართველი წინაპრით ამაყობდა და მას პოემასაც უძღვნიდა.

როგორც ვარტყე, დამოუკიდებლად, საქართველო აღარაა „საყვარელი მხარე“ და, საერთოდ, წარმოუდგენელია მისი ურუსეთოდ არსებობა... და სლრსკა და ახმაფლინა ამ საკითხში ერთნი არიან.

„რომ კომუნისტის სახელი გარკვევა...“

სამოცდაათიანი წლების მიწურულს, თითქმის იმ პერიოდში, როცა ქართული ენის სახელმწიფო ენად დატოვების საკითხი წყვეტიდა, დაიბეჭდა და შემდეგ სიმღერად გადასა მთავარი ნიშნისთვის ლექსი „კომუნისტი“. პირველად რომ წავიკითხე ეს ლექსი, გაკვირვებული დავრჩი, არ მოველოდი ამ ბრწყინვალე პოეტისგან ასეთ გაუგებარ კომპრომისს, მისგან რომ არავინ თხოულობდა და თვითონ რომ დასჭირდა ცხოვრების უკეთ ასანყოზად. ბერე კონიუნქტურული ლექსი იწერებოდა, რომ დედამისი მოჭარაბეს ლენინის განვიდელი ხელის მიმართულებით(მიხეილ ქალიშვიდი), რომ დრო გაასწორის მსოფლიომ კრემლის საათზე(შთა ხეთაგური) და ა.შ. მაგრამ ნიშნისმიესგან ბერეისთვის მოულოდნელი იყო ასეთი თანხი, თან ვავტებარი და მიუღებელი სინთეზი საქართველოს ისტორიისა და კომუნისტური იდეოლოგიისა.

დიდ კლდეა არ უნდა, რატომ გადადგა ასეთი ნაბიჯი და რატომ გამოიყვანა ახალი მიმართული ჯიშის ლექსი, რომელშიც ეროვნული და საბჭოთა პატრიოტიზმი აღუფხულია, გადახეული, და აბსურდული სიმბოლო შესთავაზა ქართველ მკითხველს, როგორც სამაგდიო და სასაღუმო ლექსი, რადგან ყველგან, სკოლებში და შერეობებში, რადიოსა თუ ტელევიზიაში ეს ლექსი ისმოდა. ან მსახიობი თეატრულად, ან მომღერალი ასრულებდა ამ ლექსზე დაწერილ სიმღერას. პოეტიც, კომპოზიტორიც, მსახიობიც, მომღერალიც ერთ დაკვეთას ასრულებდა და სარგებელს ყველა ღებულობდა განსხვავებული დიხით. შთავარი იყო საბჭოთა იდეოლოგიის ხრწნის სუნე გადაუფართო მსგავსი სურგატებით და ეს ქართული რენესანსის ავტორის მეფოლოგიურ გამარჯვებად ითვლებოდა.

მთა ნიშნისმიე, როგორც ვთქვი, შესანიშნავი პოეტი იყო, მაგრამ მისი ნაბიჯი, გადაწყვეტილება გარკვეულ შეფასებას მოითხოვს. იგი და მისი გულშემატკივრები თვლიდნენ, რომ ის, როგორც პოეტი, ნაკლებად იყო დაფასებული იმ სახელებთან შედარებით, ვისაც პარტიულ და არაპარტიულ კლასტრ ნრეებში მენიანავ რაგები ჰქონდა დამკვიდრებული, და შეეცადა, ან ნაბიჯით გადაეჭარო ყველა მთავანისთვის, ყურადღების ცენტრში მოხვედრილიყო, მათვე მის პოეზიას უკეთ შეფასებდნენ და ქარაქუცა ავტორებზე ვეღარ გადავლებდებოდნენ. ასევე დარწმუნებული იყო იმაშიც, რომ კონიუნქტურულ ლექსის, იმიტომ რომ უფრო ნიჭიერი იყო, ვიდრე ცნობილი საბჭოთა „პიმიზრადივი“, გაცილებით უკეთ დანერდა და უფრო

აქტუალური გახდებოდა, რასაც უნდა მოჰყოლოდა თანამდებობრივი ნიხსვლა და მატერიალური უზრუნველყოფა. ყველაფერი დათვალა შპონდა და მესარსულა კიდევ, რაც ჩაიფიქრა, გადაუსწრო კიდევ სხვა დანაწარმებულ კარის მებოტებებს. მოვლანებით მწერლობა კავშირის თავ-მჯდომარეც გახდა, საბინაო პრობლემებიც გაიუმჯობესა, მაგრამ ერთი რამ ვერ გაითვალისწინა — საბჭოეთი, თავის რეჟიმით და დამაყვებელი იდეოლოგიით, ხრნანს ამთავრებდა. ეს გამოჩნდა კიდევ ამ ლექსის დაწერისას რამდენიმე წლის შემდეგ და უსატიყბელ შეცდომად ჩათვალეს ეს ქმედება მისივე თავყანისმცემლობა და კოლეგებმა, მითუმეტეს, ოპონენტებმა.

ნიშინაინძის ლექსის სიმბოლური იდეოლოგიიდან ისე გამოდის, რომ პავლიკ მორხოვის და ცოცხალ დადანიის იდეოლოგიური ნაშევი უნდა ელიარდისა და ერნდუნა ქართულ ხალხს ან, სულად, ულიაროვისა და თევდორე მღვდლის იგივება უნდა გაგვე ზიარებოდ. ლექსის სემანტიკა თუ გავყვებით, იოანე პეტრინიც და აიონიელიც შესანიშნავი კომუნისტები იქნებოდნენ. ან როინად უნდა ჩათვალათ პოეტის ეს სურვილი, ან უნაინაო უზენიობად, რომლის დაფინყებაც შეუძლებელია. საქმე ის გახლავთ, რომ იყენებ მებოტებები, რომლებიც დაიბოლმუნენ, რადგან შოთამ აჯობა ყველას ერთად და იქცა კარის პირველ პოეტად, უკან ჩამოიჭოვა მამინდელი უპირველესი მებოტებები და გამწარდნენ კიდევ ვილაცები. მე კი ერთი რამ მაკვირვებდა, რა დროს საბჭოეთის მებოტებობაში შევიხიბო იყო, როცა საბჭოეთის დაღლიადად დღეები იყო დაწერნილი და შეუიარაღებელი თვალით ჩანდა, რომ თუ ამ პირველი-გისა ემსახურებოდით, მხოლოდ იმიტომ, რომ უბეზილდუ-მეგობი ყოფნა, გამოჩინება და უსუთ ცხოვრება გინდოდა, ხვალინდელ დღეზე არ ფიქრობდნენ ისინი, ვინც დღეს თავის იმართლებს, სხვა დრო იყო.

იმ დროს მწერალთა კავშირი გავლენითი კანტორა იყო და თანდათან იქცა კიდევ ფულის განსათორებელ ოპორტუნულ სივრცედ, განსაკუთრებით 90-იანი წლების დასაწყისიდან, თითქმის ბოლომდე, ვიდრე იქაურმა ანაქრონიზმმა სულ არ განრქვევა.

„კომუნისტები“ რომ დაწერა და გამოაქვეყნა, უცხად იქცა შოთა ნიშინაინძე ყველაზე საყურადღებო და დაფასებულ პოეტად, არა იმიტომ, რომ მის ლექსებს იცინოდნენ პარტიული ფუნქციონერები, არამედ იმიტომ, რომ იმ ხანებში ცეკაბი მიიწვიეს იგი და წარდგა შემოქმედებითი ანგარიშით ბიუროს წინაშე. ინაურსაც შეუქცია, უთქვამს: „ბუდეშ პროპაგანდიროვაც ტეტოო პოეტა“. თავისიანად ჩათვალეს, იმ დღეზად წარმოიდგინეს, გახრწნილ და დევლავირებულ იდეოლოგიას რომ შეკრავდა. შევლოლოგიური იდეოლოგია კომუნისტური რეჟიმის ალირბინებისკენ იღებდა გესს და ან გზაზე, ამ გზის ვასავლელად, პოეტის მხარდაჭერაც ჭირდებოდა. შოთა ნიშინაინძე უფრო გამოაადგა, ვიდრე მის, ადრე რომ ემსახურებოდა შევის და, მის კოესისკენ რომ წავიდა აქუარი პირველკაცი, სალანძღავი ლექსიც მაიყალბა პატრონზე გულდაწყვიტობა და დაბეჭდა კიდევ გახუთ „კომუნისტში“. რა იცოდა, რომ დაბრუნდებოდა, თორემ ამას არ ჩაიდენდა. დაბრუნდებოდა, თორემ ვერ შეურთავდებოდა, უკან ვერ წაიღებდა თავის სიტყვებს!

მინდა, ყველას მიმტკიცებულურად შევხედო, მაგრამ არც ისე მიმტკიცებულურად, უზნებობა რომ ვაპატიო და დავივი-

ყო, არც ის შევახსენო, თევდორე მღვდლისა და ლენინის იდეოლოგიის იგივეობას რომ უმტკიცებდა ქართულ ხალხს. ისე, კაცმა რომ თქვას, ეროვნული და საბჭოთა კომუნისტური პარტიოტიზმის ნახევარ, თუმცა არ იყო ასე ჩაფიქრებულად, სრულ პაროდიად იქცა და ნებისმიერ გონიერ ადამიანს ღიმილს ჰგვირავს, ზოგი კი სერიოზულად ბრაზობდა ამ სისულელის გამო, როცა სკოლის სცენაზე მთელი გულწრფელობით გააკვიროდნენ სამეგობო ამ ყველაზე არაგულწრფელ და გულსამრევად ნიშინაინძე ლექსს.

გიორგი ციციშვილის რომმას სათაურად ერქვა „სძლიე სისაბრესა შესნა“. ეს ბიბლიური შეგონება კომუნისტურ კონტექსტში გადაეცანათ და ახალი „ქართული რენესანსის მამა“ მარჯვედ იყენებდა სათავისოდ ყველას და ყველაფერს, რისი გამოყენებაც შეეძლო.

სისაბრეს ვერ სძლიეს, პირველობის ტინს ვერ სძლიეს და ახლა თუ პირველები უკან აღმოჩნდებიან, არც ეს უნდა იყოს გასაკვირი.

„თვითმფრინავის ბიჭების ამბად“ ცნობილმა ტრაგედია ბერი რამ გამოაპკარავა. უსასტიკესად დასავსა ყველა მონაწილედ, მათ შორის, სრულად უშიშეზოდ, მღვდელიც, როგორც იდეოლოგიური ხელმძღვანელი, თუმცა საამისო მტკიცებულება არ გააჩნდათ, იგი ხომ თვითმფრინავში არც იმყოფებოდა.

მამინ საქართველო ორ ნაწილად იყო გაყოფილი — „თვითმფრინავის ბიჭების“ მომხრეებად და მონიშნალმდებლებად.

ნებისმიერ ქვეყანაში მსგავსი ინციდენტი დანაშაულად ითვლება და ისევეა შესაბამისად. მაშინდელ საბჭოეთში რეჟიმის მონიშნალმდებელი ღამის ამირიბოდნენ ყმანებლობის საქციელს, დაუფიქრებელ და თავგანწირულ ნაბიჯს და საბჭოური სასამართლოსგან ლიბირებას ითხოვდნენ. მათ კი სამავალითად დასავსეს მოიბრძნო, რომ საზოგადოების საგრძნობ ნაწილში შენიშნეს ანტისაბჭოური ქმედების მხარდაჭერა, რამაც გააღიზიანა ადგილობრივი და საკავშირო მთავრობის პირველი პირები და „შეულოლოგიური რენესანსის“ დასაცავად, საკუთარი მოძალდის განსამტკიცებლად საჭირო იყო სასჯელის უშალელი ზომა.

„რომ კომუნისტის გვერქვას სახელი, ყველა ორდი ვართ ღირსნი?“ — რამდენიმე წელი რჩებოდა 9 აპრილის სახელად დაბეჭდვად მერე ერთი ნაბიჯი ნანატრ თავისუფლებამდე, რომელიც ჩვენვე ვაქციეთ სისხლიან აბსურდად.

დადანიის ქარა №2

ჩემთვის დაუვიწყარია ამ შემობაში ვატარებული დღეები. როგორც გითხარით, ერთად იყო განათავსებულ მხატვრული თარგმანის კოლეგია, „მოსკოვი“ და „საქრუე“. ბევრი მნიშვნელოვანი მწერალი, მთარგმნელი, საზოგადო მოღვაწე საქმიანობდა ამ დანესტრელებებში და ისინი, თუმცა გამიჯნვლები იყვნენ ფუნქციებით და იურიდიულად, მაინც ერთ დიდ საქმეს აკეთებდნენ და თანამშრომლობდნენ ერთმანეთთან. თანამშრომლობა შემოქმედებითი იყო უწინარესად და მირადა ურთიერთობები კი ახლოდღერა, როგორც თანამოაზრეებს შეეფერებოდა.

ლიტერატურული ურთიერთობისა და მხატვრული თარგმანის კოლეგიაში უამრავი საუკეთესო ჩანაფიქრი

განხორციელდა და ეს შენობა, ეს სტრუქტურა, იქ არსებულ სიტუაცია, სანატრელ ოახოს დაემსგავსა თავისი ყოველდღიური ფუნქციით, სულისკვეთებითა და სასურველი საქმისადმი ერთგულებით.

გაეროს ჩამოთვალს არ შეუდგებოდა, რადგან ვერ შევძლებდნენ სრულად გაეისვენო ყველა ავტორი თუ მთარგმნელი, ვინც ამ შენობაში მუშაობდა და თანამშრომლობდა. ასევე შეუძლებელია იმ განხორციელებულ დიდ საქმეთა აღნუსხვა — რა გამოქვეყნდა და რა ჩიკრიგა არქივში.

კოლევიაში საქმიანობდნენ მამინ ახალგაზრდა მწერლები: თამაზ ბაძალა და ანდრო ბუაჩიძე, ბათუ დანელია და ბადრი გუგუშვილი, დათო ზურაბიშვილი.

„ცისკრის“ შემადგენლობას შემოემატნენ ვახტანგ ხარჩილაძე და ზაურ კალანდია, ზურაბ ნარმანი, ლაშა ნადარეშივილი, ელზა მეტრეველი, ლია შარვაშიძე, ეთერ ბალიაშვილი. ძველთაგან უცვლელი რჩებოდა ზანა თვარაძის შამიდა, რეზის და — ეთერ თვარაძე, შესანიშნავი ქალბატონი და მომხიბლავი, ქვიანი ნანა ჯაფარიძე და სხვები. ხშირად მსტუმრობდა დათო კვიციანიშვილი, ახალგაზრდა ნიჭიერი პოეტი და გულითადი ფუნქციონირებელი ბოლძე მის ლექსებზე და საერთოდ პოეზიაზე. სამწუხაროდ ტრაგიკულად გარდაიცვალა იგი სრულიად ახალგაზრდა და სამუდამოდ დამამახსოვრდა მისი რიდით აღსავსე მწერა, შობამეჭვადეი ხმის ტემბრი. ამ ბიჭს ბევრის გაკეთება შეეძლო, მაგრამ არ დასცალდა, ამ იქნებ თვითონვე არ მოსურვებდა, რომ დასცლოდა. მიჭირს ამ თემაზე საუბარი, მაგრამ ჩემს მეხსიერებაში ჩარწა მტკივნეულია.

მთარგმნელობით კოლევიაში მუშაობდნენ: ტარიელ ქანტარია, ბაჩანა ბრეგვაძე, ზურაბ კვიციანი, თამაზ ჩხენკელი, დათო ნერვიანი. ვერძალ აჯიანიშვილი, ელზა ახვლედიანი, ნოდარ ებრაღიძე, გიორგი (ოურა) ბაქანიძე, ნინო გელაშვილი, გივი შაპანაზარი, ლილი მეჭედლოძე, მზია გელაშვილი, ზუგა მედულაშვილი, ლალი ბრეგვაძე, შადიმან შაქანიძე, ნათელა გავაშვილი, ოტა ბედიანი, ასმათ ბეშიძე, ასმათ ფიცხელაური, მარია ნახუცრიშვილი, გივი ორაგველიძე, ავთო ჯოზაძე, ნანა დევიძე, მაია ჯორჯაძე, თამარ შამილი და რამდენი ერთი ჩამოვთვალო, არ ვიცი, რადგან კოლევიასთან თანამშრომლობდა ყველა, ვისაც რაიმეს ხეირიანად თარგმნა შეუძლო.

შეუძლებელია აღნუსხოს, რა ითარგმნა და რა გავაქოდა მამინ კოლევიაში. მხოლოდ ერთს ვიხსენებ. ნინოა გელაშვილის ინიციატივით და ითარგმნა ნოდის მხარდაჭერით, გადაწყდა რილკეს მრავალტომეულის თარგმნა. შეიქმნა რილკეს მთარგმნელთა ჯგუფი, „რილკეს ქვერის“, როგორც ვახუშტი კოტეტიშვილმა მოვიანებით შეარქვა ნინოა გელაშვილს, რადგან რილკეზე ზრუნვის გამოორჩევიდა

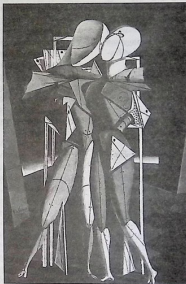
ყველასგან, ზელმძღვანელობით. ამ ჯგუფში შედიოდნენ მთარგმნელები, რომლებმაც გერმანული კარგად იცოდნენ და მთარგმნელები, ძირითადად პოეტები, პწარედოდან რომ მოუწევდათ ლექსების თარგმნა და თან თითქმის ყოველ გაუგებარ სტრიქონზე ნიარასთან კონსულტაცია ტექსტის დასადგენად. არც თუ იშვიათად შეუძლებელი იყო ზოგიერთი მხატვრული სახის, ნოთულის, მინიმუმის ზუსტი ამოცნობა, რადგან რილკე წერდასი პოეტები და ორსინი, ზოგჯერ სამმავე კოდირება ჩვეულებრივია მის ტექსტში.

რილკეს ჯგუფი, რომელსაც — ნინოა გელაშვილი ხელმძღვანელობდა, ითარგმნა დასასაჩუქრა მიჭვირითი ლიტონდის სახლის საგზურებით და გვემგზავრეთ აფხაზეთის ულამაზეს ადგილას, სადაც რილკეს თარგმანზე უნდა გვემუშავა.

უღრმად ვეზოტიკურ გარემოში, სადაც თვალი და ყური უნებლიეთ სხვაგან ვარბის და სხვაგან ქრის გუნება-განუკმობლება, საცაოდ ძნელია რილკეს თარგმანზე ფიქრი, მაგრამ, ჩემდა გასაკვირად, მეძლებინადავგვარად სამუშაო ვითარება სუფევდა და საქმეც ნინ მიინევდა. რილკეს მთარგმნელთა პირველ ჯგუფში, ითარგმნა რომ მიჭვირითი გავგამგზავრა, შედიოდნენ — თამაზ ჩხენკელი, ვახუშტი კოტეტიშვილი, ვერძალ აჯიანიშვილი, ასმათ ფიცხელაური, ზუგა მედულაშვილი, ნინო დარბაისელი, ლია ჯაფელი, მზია გელაშვილი, ნათელა ხუციშვილი, ნანა გოგოლაშვილი, ხათუნა ცინცაძე, თამაზ ბაძალა და მე. და, რაც მთავარია, ჯგუფის დიასახლისი და ზელმძღვანელი, ნინოა გელაშვილი, მწელია მოსაყვალადც კი ნიარასა და ვერძალ აჯიანიშვილის ურთიერთობაზე, ამიტომ ადარ გავცეპვი დეტალებს, ვიმედოვნებ, ვინმე სხვა დანერვილებით აღწერს იმ დღეებს. როგორც ახლა აღვიდგინე მეხსიერებაში, რილკეს ჯგუფი მიჭვირითი პირველად 1984 წლის ივნის-ივლისში შეიკრიბა. ჩემთვის ძალიან ძვირფასია თამაზ ბაძალას და ჩემი ერთად ყოფნის და მეგობრობის ამ ეპიზოდის გახსენება, თბილისური ურთიერთობების შემდეგ.

ნინოა პწარედს არ ჯერდებოდა და სიტყვა-სიტყვით მისნიდა ნიუანსებს რილკეს ტექსტიდან, მოძღვონდავარად მასმეჩნებდა რიტმს, ზოგად ქლერადობას, მაგრამ ყველაზე ძნელი აღმოჩნდა ზოგიერთი დეტალის გამოფრვა, რაც თვით გერმანისტიმისთვისაც არ იყო მთლიანად ნათელი და ორგვარად შეიძლებოდა გავეო ადამიანს, ამ მხოლოდ ვეარადე შესაძლო ვარიანტი.

მიყვებოდა ნიარასულ პწარედს, მასთან უამრავი შეკითხვა მიჩნებოდა და მინევდა ბევრი რამის დაზუსტება. თარგმნისას ვგრძობოდა საოცარ მუბოჭილობას, რაც საერთოდ ახასიათებს პოეტური თარგმანის პროცესს, მაგ-

დე კირიკო

კომპოზიცია

რამ რილქეს შემთხვევაში ეს შემოტევა განსაკუთრებით საგანძობი იყო მრაველი მიზეზის გამო. მოვიყვანოთ, როცა თარგმანები ასე თუ ისე შედგა და აღარ გავაგრძელებ დანარჩენების თარგმნა, ამოვიხსნებდი და დავიფიქვ, რომ პოეტურ თარგმანს არასაღიანი მოვკიდებდი ხელს. სადაცღ, სინელებში, ხელისცეცებები მინეედა გზის ვაკცელევა და, რამეს რომ არ დავეჯახებოდ, ნაირა მინეედა ხელს, და, ასევე, საკუთარი ინტერეტი შექმნიდა. რაც ვამოვიდა, ის ვამოვიდა. პოეზიის თარგმნა უმადური საქმეა. გთხოვენ დედანთან ლამის აბსოლუტურ სიახლოვეს, რაც თითქმის შეუძლებელია და რამდენიმე უზუსტობის გამო წყალში ჩაგყვანიან ყველაფერს. მერე მივხდი, რომ ასეთ რამეზე არც უნდა იდარდო, უბრალოდ, დამწუნებელს უნდა სთხოვო, უკეთ თვითონ თარგმნოს, ისე, რომ ვერსიფიკაციული სიმწყობრე, აზრი, ნიუანსები, სახეები უდასაქარგოდ გადმოიტანოს მშობლიურ ენაზე. გვიან მივხედი, რატომ ვაპრობოდა ჯენაბა აჯაიბილი ნარაისთან შეხვედრას და რატომ შემადგა თავის თარგმანებს რილქედან. იგი ერთადერთი ალმონჩაა, ვინც შეძლო სრული თავისუფლება შეენარჩუნებინა მაკონტროლებელი თვალისაგან.

ხშირად ფიქრობ, რომ სწორად იქცევიან ფრანგები, როცა მხატვრულ პეკარებს ყაზუღებშიან. ხომ არსებობს ედგარ პოს „ყორანის“ ბოლდერისეული პროზაული თარგმანი, რომელმაც უდიდესი გავლენა მოახდინა მიუღ ფრანგულ სიმბოლიზმზე. გვახსოვს ვაფას თარგმნილი „ყორანიც“, როგორც ფაქტი იმისა, რომ ვაფამ ბევრი რამ იცოდა.

რილქეს ტომების თარგმნასა და გამოსაცემად მომზადებას მრავალი წელი დაქირდა და, როგორც იქნა 2008 წელს იხილა შვის სინათლე, მანამდე კი იმეჭებოდა ალმანახ „ფრანკი“, „ციციკარში“, „საუნჯეში“, საერთოდ ლიტერატურულ პერიოდიკაში და გამოიცემოდა კიდევ ცალკეულ წიგნებში. ავსტრიული პოეზიის ანთოლოგიის ერთ-ერთ ტომში შეტანილი პოეტური თარგმანები რილქეს უკუფასის რამდენიმე წარმომადგენლის მიერ არის შესრულებული მრავალი წლის წინათ თათარ ნოდის უზუალო ხელშეწყობით და მხარდაჭერით და რილქეს ვარჯიხის ხელმძღვანელების, ნაირა ველამილის უზუალო ვარჯიხისა და მრავალწლიან რუდეუნების შედეგია. აქ მე გვულისხმობ პეკარების მომზადებას, ამ უმძიმესი საქმის ორგანიზებას, და ვამუდმეულ კონსულტაციას ორიგინალის ნიუანსების დასაცემად, როცა ურთულეს შრომასთან და პასუხისმგებლობასთანა დაკავშირებული და ურომლისოდაც ეს თარგმანები არც იარსებებდა, ცალკეული გამოცემისას ვარდა.

რილქეს თარგმნის შემდეგ ფიცი ვაგეტზე და შუუკალის ლექსები ვთარგმნე ავსტრიული პოეზიის ანთოლოგიისათვის. დათო პრაბაქაძემ მადლუნა. შუუკალის თარგმნა რილქესთან შედარებით გაცილებული იოლი მომჩვენა.

არ შეეცდები, თუ ვიტყვი, რომ რილქეს პოეზიამ, პროზამ, ესეისკვამ თავის კვადი დააჩნია ქართულ ლიტერატურულ პროცესში. „შალტე ლაურიანდ ბრიგის ჩანაწერები“ ჩემი საყვარელი წიგნია და მეამაყება, რომ ჩემი ინიციატივით გამოიცა „მერანში“ ნაირას ეს მშვენიერი თარგმანი. აქვე გამოვეცი ნაირა ველამილის „ტრაგიკული ვრადაციები“, ლიტერატურული და პუბლიცისტური ესეების მეტად საინტერესო კრებული, თან იმ წიგნს, როცა მასზე აღწერილი იყო ეროვნული მოძრაობის სოციალური ნაწილი.

მადგენელი. ამავე პერიოდში გამოიცა ზვიად გამსახურდიას ლექსების კრებული, რამაც მერე მხარე გააღიზიანა და გააკვირა. ჩემთვის სულერი იყო მწერლის პოლიტიკური ორიენტაცია და პარტიული კუთვნილება, მაშინვე, მთავარი იყო ლიტერატურული ლტოვნილება და მინიმუმ, დიდხანს მომინია ჩემი ობიექტურობისთვის ბრძოლამ, რადგან ობიექტურობა ვაუგებარ სიტყვად იქცა და ყველა უმოკლეს მხარდაჭერას თხოვლობდა, ერთის სრულად უარყოფას და მეორის სრულად მიღებასა და აღიარებას. მე ეს ვერ მოვახერხე და განსხვავებული აზრი ლალატთან გაიციედა ორივე მხარისთვის.

შეეცდები, მოვლენებს წინ არ ვაგვსწრო და კოლექციასე კიდევ ერთი რამ ვთქვა, რაც მეუად საგულგობრვითა ითარ ნოდისა სრული პორტრეტისთვის და, საერთოდ, სიმართლისთვის უმნიშვნელოვანესი ფაქტია.

თომპსონის წლებში „ციციკარში“ ხშირად მოდიოდა ჩემთან ზურაბ ჭაჭავაძე, შესანიშნავი პიროვნება და ვაგაკვი, ეროვნული მოძრაობის ერთ-ერთი გამორჩეული წარმომადგენელი. ზურაბი წერილებს ვთქვავდა „ციციკარში“. მართალია, მისი წერილების შინაარსი მთავალიტისთვის საყურადღებო არ იყო და არც რედაქციისთვის ნარმოადგენდა სახიფათოს, მაგრამ ამ ავტორის ნებისმიერი ტექსტის დაპეტყვა მაინც ვარკვეულ რისკთან იყო დაკავშირებული. ჩვენ მაინც ვტყვედებოდ, მაგრამ ეს არაფერია იმისთან შედარებით, რაც მამინდელ კოლეგიასა და „ციციკარში“ ხდება.

მთელი შემობა დაპყრობილი ჰქონდა დისიდენტური მოძრაობის უწინარ თუ ხილულ წევრებს და საერთო განწყობილება მკვეთრად ანტიკომუნისტური იყო, თუ არ ჩავთვლით საზოზლარ გამონაკლისებს, რომელთა ვაგარებსაც არ ჩამოვთვლი, რადგან ცოცხლები არ არიან. კოლეგის შესაძლო სართულზე, ერთ-ერთი თთახში იკრინებოდა „აღლა ჭაჭავაძის საზოზადილება“ და თავის კრებებს მართაუდა. ამ ამბავს უყურებდა მთელი „ციციკარი“ და კოლეგია და მაინც უმზირდა უთმობა თათას თათარ ნოდის დისიდენტებს. ახლა რომ ვისხებენ, ახსნა ვერ მომიძებნია ამ ფაქტისთვის.

შეკრებილია შორის ახალგანათავისუფლებული შურაბ კოსტავეც იყო, ზურაბ ჭაჭავაძე და თამარ ჩხეიძე და სხვები, ერთი გამცემიც, რომელიც გამოააშკარავეს და ვაძავეეს საზოზადილებაში. მთელი წარმოსადგენია, როგორ რისკზე მიდიოდა კოლეგიის თაგმჯდომარე თათარ ნოდის, როცა მომზდებდა თვალს ხეჭავადა, ვითომც აქ არაფერიო. სიმართლე გთხარნა, მამინ ამაზე არ მივიყრია და ახლად ვანაზლები იმ ამბავს. ლარეც ის მიკვირს ამ გადმოსახედდთან, რატომ დაუპირისპირდნენ ნოდის ცნობილი თანამშრომლები, მწერალთა კავშირის მამინდელ ზელმწევაწილობასთან პირი რომ მრამ და ნაწინარებას დაპირდნენ და თათარ ნოდის ამიტომაც აუშმედრდნენ. მწერალთა კავშირის გაშუდებულმა ზემოქმედებამ და მინ ინტრიგებმა შეინარეს კიდევ ეს შესანიშნავი მოღვაწე (იხ. როსტომ ჩხეიძე - „სოტარიდი: მიზნები, ამოცანები, კრახი“).

„დაპარბული ძველის მემორიამი“

გავლელი უმძიმესი დღეები სანატრული ვაგვიცხდა, როცა პროუკოციას შეგნებულად ნამოგო ტრომეზრატ და აფხაზეთის ომი დაიწყო. თავიდანვე ჩანდა, რაც ჰქონდა

ჩაფიქრებული პროვოკატორ სეპარატისტებს. ესენი არც დაფიქრებული შედეგებზე და გაუბედურებულ ქვეყანა აბსურდულ ომში ჩაითრის. განრდნენ მოხალისეები, დაინყო განვევა არსებულმა კომისარატებმა, გულანთებულ ბიჭები გაუმრუნენ სამშობლოს დასაცავად და მათი შემართება სრულიად ვასაგებია. პირველი შეტაკების შემდეგ პროვოკირებულმა სამხედრო დამარისპირებამ, უეცარმა წარმატებამ ფიფორიაში ჩაიძრა წინდაუზღებელი სარდლობა და ფსოუს წყლის ყანებით სმა გააჩაღეს. მახსოვს ის კადრები და ზოგიერთის ხბოს აღტაცება.

დიდი ხანი არ გასულა, არც ყველაფერი უკუღმა დატორიალდა და მოხდა ის, რაც ჩაფიქრებული და გათელილი იყო და შესანიშნავად იცოდავინ მათ, ვინც ფარულ დავალებებს ასრულებდნენ და უზნურველყოფდნენ ომის გაჩაღებას. შემზარავია იმ დღეების გახსენებაც კი, მაგრამ დაუვინყარი თავისი სიმწარით და ამაო თავგანწირვით. გაორებული პოლიტიკური ორიენტაციის ქართული ხელიუსუფლება, რომელიც საკუთარ ძალებში არ იყო დარწმუნებული და შობლობური კრემლის კარნახსა და ბრძანებებს არ იყო ვამდამეული, და სასაკლაოზე გარეკილი ახალგაზრდობა, თავგანწირული ბრძოლები და აბსურდის ლოგიკა, ამ ომს რომ მართავდა. ერთი სოფლის ალება და მერე მყისვე ამავე სოფლის დატოვების ბრძანება, ხელმწივრედ აღება და ისევ უკანდახვევის ბრძანება. ჯოჯოხეთური თამაში, თვალწინ რომ მიმდინარეობდა, სხვა საფიქრალს აღძრავდა ნიჟილისტური პროპაგანდის და პირველი პირების ფსევდოპატრიოტული შემართების ფონზე. „გრუ“-ს შტაბში ღამითათვეი ფსევდოგენერლები რა სახის და ხასიათის ომს ხელმძღვანელობდნენ, მაშინვე ნაივლი იყო.

ყველა კოზირი დაკარგდა და გაიანთეს, გარდა თავგანწირული მებრძოლების შემართებისა, ბოლო წუთებამდე რომ ფიქრობდა. ესენი კი ნაბლაფარს ეზიდებოდნენ, თან, თითქმის ობობდნენ, და იბოცებოდა ახალგაზრდობა, ენორებოდა პოლიტიკურ ავანტურას.

ახსურდის ლოგიკა გაგრძელდა გრანოვის საქართველოში მონათვლით და ამ ნათლობის რეკლამირებით და ნათელ-მორონის პოსტ-საბჭოური პროფანაციით. მთელი ჩრდილოეთ კავკასია, კახაკობა და რუსული რეგულარული ნაივლები შემოესია აფხაზეთის. აიარალებდნენ ორივე მხარეს და ეს ომი ვინაც აძლევდა ხელს, აშკარა იყო. იარაღს ყიდლობდნენ იმთავან, ვისაც ებრძოდნენ. ასე იყო ჩაფიქრებული. „გრუ“-ს შტაბში დამაშინებელი გენერლები სხვა რა უფდა გაეკეთებინათ? აღარაფერი მიკერის იმ ტრაგედიის შემდეგ. ვინმეს თავიც არ გაქაჭანებულა მთავარ დამნაშავეთა გამოვლენა. მიიფინეს, ვითომც არაფერი, ისევე, როგორც საბჭოთა რეჟიმის დაგმობა და გასამართლება. რა ვასაკლაობა, როცა მწერალითა კავშირში რამდენიმე მწერლის მოთხოვნას, დევგებოთ მანამდე არსებული საბჭოური ნყოზილება და გამოცხადებინათ დანაშაულებრივი რეჟიმად, უმრავლესობის ცინიკური ღმილი მოჰყვა და თავის მართლება, რომ რაღა დროსია, ახლა დამოუკიდებლობა მოვიპოვეთ და ეს თვმა აღარაა აქტუალური. საქართველო ცხოვრობდა ჩვეულებრივად, როგორც საბოქალაქო ომის დროს, ერთი ნაწილი იბრძოდა და სისხლს ღვრიდა, მორეე ნაწილი ქეიფობდა და ანტილაშიში ვასტრეფობდა დამსვენებლებს და ტურისტებს. ეროვნულ ბანკში ხელის ფათური გრძელდებოდა, ისევე, როგორც

ნიჟილისტური პროპაგანდა, რომ დროზე დაერწმუნებინათ ქართული ხალხი საკუთარ უბედურებებში.

სასეტყემბროდ ხალხის დაბრუნება სოხუმად და სასკოლო წლის დაწყება ვის მოუყვლიდა თავში, თუ არა კრემლის ბრძანებების შემსრულებელს? გახსოვთ ალბათ კადრის — ძალი მიცურავს გემისკენ. უზერულია ქვეყნის იმ ძალიდან შედარება, მაგრამ ის ძალი იყო ჩვენი სასონარკვეთის კონკრეტული გამოხატულება. ჩვენ მიეცურავდით გემისკენ, რომლებზეც ვერასოდეს ავიდოდით, თუ ადმირალი ბალტინი არ გავიყვანდა. ეს გახლავთ იმ სცენარის მტავალოური ვარიანტი.

ღამე არ გადიოდა, ძლივს თენდებოდა, დღეც ინელეზობდა და აღარ ღამდებოდა. ვუსმენდით ახალ ამბებს ფრონტის ხაზიდან, თუ კი არსებობდა ფრონტის ხაზი, და უნუგებობასა და სიდუხჭირემ ჩაყენილებს სადღაც გვეჩვენებოდა, და ეს სადღაც იყო საკუთარი ქვეყნის პოვნის სურვილი, ვიღაცებმა რომ მოგპაპრეს, გადავივანდეს და სამშობლოშივე დევნილებად გვაქციეს.

გასაკვლეია ზამთრის გვირაბი, გასასმრობია სველი თუთუნო, ისევ თოვს, "თოვლი არის ირინი", შტკურისაც არ ისმის თითქოს დუდუნი.

ზოგა დანჯრიდან უზზერს შირაბოს, გაითავისა ზოგმა ლევილი, მე კი მივეყვამ მტვრის გვირაბებს და სამშობლოში ვრჩები დევნილი.

მაშინდელი ლექსია. უშმარნსადა მახსოვს შეგრძინება, როცა პირველად აღმოვაჩინე, რომ აფხაზეთიდან დევნილებზე არანაკლებ დევნილებად ვიქცით ჩვენი.

ამ ყველაფერს თავის მემტანაიეები სჭირდებოდა. ორი ნიგნი მინდა დავასახელო აფხაზეთის ომზე, ორივე ნიგნის აფტორი მებრძოლები არაიან: თამაზ ლიპარტელიანი (სისხლიანი სახაკლოა", ომი-აფხაზეთში, 1992-93 წწ., რე: დღ-გუჯა თავგერიძე, ქუთაისი: საგამომც. ცენტრი, 2005) და მიხო გუგუშიძე (ადაკარგული ქვეყნის მეომრები", „მერანი" 1999 წ.). მიხო გუგუშიძე, მწერალ გურამ გუგუშიძის ვაჟი, დიდი ხანია ამერიკაში ცხოვრობს და ამერიკის ხმის ქართულენოვან გადაცემაში მუშაობს. ნიგნეც, მე რომ დავასახელებ, აისახა აფხაზეთის ომი ყველაზე მიეტიქურადა, და ნაჩვენებია, ერთი მხრივ, თავგანწირვა და თავდადება მემორებისა, მეორე მხრივ, სარდლობის უნიათობა და საექვე ქმედებები, ადამიანთა და ქვეყნის ხუფერით თავში, ისევ და ისევ პოლიტიკური თამაშებიან გამომინარე. მიხო გუგუშიძის ნიგნი გამოირჩევა შექმნილი ვითარების ობიექტური და დამაჯერებელი ანალიზით, ხოლო თამაზ ლიპარტელიანის ნიგნი ალალა კაცის მონათხრობია იმ საშინელ დროზე. ორივე ნიგნი აღსავსეა დემოკუნტური მასალით.

1993 წლის თებერვლის ბოლოს თუ მარტის დასაწყისში ომარ თურმანული მესტვრვა. პატევს ცვემ ომარს, ჩემს უმცროს მეგობარს, როგორც პოეტს და გულიან ფშაველს, უღალატოს და გონიერ კაცს.

ახალგაზრდა მწერლებიდან თამაზ ბაძაღლასა და ომარ თურმანულიან ვემგობობოზდი განსაკუთრებით და მიზუ-

ზის იყო, რომ შეხვედვით მათ გამოკვეთილ ნიჭიერებას და პოეზია გვეყონდა სამეგობრო საძირკვლად. სამწუხაროდ, თამაზი აღარ იყო და ომარის სტუმრობამ გამაზარა. გავიხსენებ, თბილისიდან წლებში ქუთაისში რომ წავიყვანე სტუმრად. ჯერ ჩემს ბიძაშვილს მივადექით საფინიანზე. სასწრაფოდ სუფრა გაგვიმალა, თან, ცოტა არ იყოს, შეტეხუნული ჩანდა, მერე თვალით მანიშნა, გავყოლიო. გავედი და ჩამოვრეულა.

- მე მგონი, ეს ბიჭი არ უნდა იყოს წინინდა წყლის?
- საიდან მოიტანე?
- ნაციხარს ვაგვს.
- თავგადაბოტრილი რომ არის, ამიტომ? რა სისულელეა, ახალგაზრდა პოეტია, ომარ თურმანაული. გადასარევი ბიჭია.

მიიღე არ დამიჯერა და ეჭვის თვალით უყურებდა ომარს. მაშინ სრულიად ახალგაზრდა იყო და თუმცაობხრილი მართლაც უცნაურად გამოიყურებოდა. იქიდან გორაზე წავიდეთ, ჩემს ყოფილ სამუშაოში და თენგიზ ამბროლაძესთან დავვრჩით. ქვიფ-ქვიფ მოვიარეთ იქიდან და როგორც იქნა დავბრუნდით თბილისში. ვისხედით და იმ დროს ვისხუნებდით. ვიფიქვებდით დღევანდელობას გუშინდელის ხარჯზე და ვხალისობდით. მერე ომარი გვიჩინდა, სიცოლი წავიძალა სახეზე:

— კომისარიატში გამოიძახეს, აფხაზეთში მივდივარ. ვერაფერი ვთხარო. ბევრი რამ უკვე მსმენილად მაშინდელ ომზე და მოულოდნელად გაჩენილი იდეა გავუმხილე.

— რადგან მიდიხარ, თავს გაუფრთხილებ. ნახე, იქნებ სურვილი გავიძინდეს და დრო გამოძებნო ხოლმე და დიღორის ნერა დაიხე. ყოველი იქ გატარებული დღე იქნება ჩაინიშნო, ჩამოხვალ და ვერგეფ გამოვიცემ.

ომარსაც ქუთაში დედაჯდა ჩემი წინადადება. წავიდა და დაიკარგა, ვარგახანს არ მინახავს.

პარილის მისურულს ისევ გამოუმეტხადა. ჩამომიტანა დღიური და ძალიან გამიხარდა.

წავიკითხე და გაოგნებული დავრჩი, განვეული ჯარისკაცი თითქმის ერთი თვის მანძილზე ეძებს იარაღს სხვადასხვა სამხედრო ჩინონიკებთან, მასთან ერთად სხეებიც, და არაფერი გამოიძინა. ორი თვის მანძილზე უპატრონო და უფისცლილი, უყურადღებო და უიარაღო. იხვეწება იარაღს, ისევე, როგორც სხვები, მაგრამ არავინ აქცევს ყურადღებას. „ჰი მარტე, 93 წელი. ნუხულ სოფელში შეუძი არ იყო. პირველად გავედი დღითი ვარაუდში სხვისი ავტომობილი. დაძაბული ვიყავი და ეჭვის თვალთ ვუყურებდი ირგვლივ ჩაშუქებულ ჩრდილებს“. „ჰი მარტე, 93 წელი. დღეს ჩვენი ასეულის პირველი ოცეულის უიარაღო „მებრძოლებმა“ პატარა ჯანჯი მოვანყვეთ, იარაღს რატომ არ გვაძლევით. მოწინააღმდეგის თავდასხმის შემთხვევაში, ჩვენ თითოთ დასაცემლები ვიქნებით. რაფინდებ კაცი წავედით ომამორეში. მე და ტარასა (ტარიელ ტუსაშვილი) შევკვდით შტაბის უფროსთან, ავუსხენით მდგომარეობა. იმან კი ვეცხონრა, მე რა გიყოთ, ვინც აქ უქველ უიარაღად გამოვიგვივით, წადით და იმას ავიწეოთ. შტაბის უფროსის ოთხადიან გამოსულმა თვლი მოვკარი გოგა ხაინძრავას, რომელიც მოპირდაპირო ოთახში შეჭრილია. გამიხარდა. ვაეპირე და გავეცანი. შევედი მოპირდაპირე ოთახში, სადაც ჩემდა მოულოდნელად ჯაბაც დავიჩინებ. ჯაბა ამ დროს ვიღაცას თავის ჩვეულ სტილში უშტკიცებდა, რომ ეგენი

ზვიადისტები კი არა, ფაშისტები არიანო... ჯაბასაც აეუხსენი ჩვენი მდგომარეობა, რაზეც მან მიპასუხა, რომ არაფერი აქ საგანგაშო არააო, ეგ ჩვეულებრივი მოუღუნა, ორი კვირა კი არა, შეიძლება ორი თვეც იყო უიარაღოდ, იყავით, საბრძოლველად თუ გაგვიყვანენ იარაღს გარეშე, მაშინ სხვა აზნაუიო... არა-მეთქი ვუპასუხე და ამგვარად დამშვიდებული გამოვედი... ახლა დაძვ. ვკითხულობ სკოლის ბიბლიოთეკაში შემთხვევით აღმოჩენილ „ნახა სკოლამეს“. სკოლის ბიბლიოთეკა ან, უფრო სწორად, ყოფილი ბიბლიოთეკა, მენობის მეორე სართულზეა. წიგნების ნახევარი თაროებს შორის, იატაკზეა მიმობნეული, ამ სკოლის მოსწავლეთა ვკითხველის ბარათებთან ერთად, და მარდის სუნად მარს იტყურობა. იქ ხომ აფხაზი პოეტიები არ ყოფილან? „2 აპრილი, პარასკევი, 1993 წელი. დავამთავრე „ნახა მამეს“ კითხვა... გაუბიძგებს და აფხაზობების სწორის ხმა მიმხვარდა და გარეთ გაზაფხულის შემოღება იწყებდა... ამ დროს კი სადაღაც ვიღაცას ვიღაცა სძულს, ვიღაცა ვიღაცას მოსაკლავად ტყვეის ესვრის, ვიღაცა ვიღაცას აწამებდა...“

ომარ თურმანაულის ბროშურას „აფხაზეთი — ჯარისკაცის ჩანაწერები“ შეკია.

ყველა, ვინც კი წაიკითხა, უკმარისობის გრძნობა დაეუფლა, არა აეტკობის, არამედ ამ დღიურებში აღწერილი რეალობის მიმართ. ამ წიგნში პირველად აისახა ასტურდი და განუკითხაბადა, ვითარების წამდგომი მთავარდადი. ვკითხულობ ომარ თურმანაულის ჩანაწერებს, რომელსაც ავტორმა შესავალი და ბოლოთქმა ჩამოსვლის მერე დაერთო და კიდევ ერთხელ წარმოვიფიქრე იმ ამპარზენქაის, ბუნებრივად რომ მოექცა დღიურულ პროზაში და ფაქტობრივად იმ პერიოდის დოკუმენტად იქცა. ბოლოთქმაში ავტორი ამხელავს ყურადღებას საყურადღებოდ ცნობილ ფაქტზე, რაზეც მეც გითხარით. სამწუხაროდ, ომარ არ იყო ჩართული მთელი ქვეყანა და ბევრისთვის სულ ერთი იყო სადაღაც მოქმედი ბრძოლები და აგრძელებდნენ მშვიდობიან ცხოვრებას, ლხინსაც არ იკლებდნენ და საფორთხესაც თვალს არიდებდნენ.

„ბოლოთქმაში, როგორც მკითხველი მიხვდება, მიზნად არ მქონია არც ამ ომის პოლიტიკური მიზეზ-შედეგების განსაზღვრა, არც რაიმე პროგნოზების ჩამოსვლა. მე მას ვუყურებ, როგორც უკვე არსებულ ტრავიკულ რეალობას და იმ ათასობით ადამიანის, ახალგაზრდის, ბავშვების თუ მოსუცეულების ბედი მანუხებს, ვინც ამ საწინაეუბის მსხვერპლი გახდა, უნებური მსხვერპლი, განარჩეულად ეროვნებისა... ყველა ჩვენთავანის ვაღაც ეს არის, რომ ამ ადამიანებს სიტყვითა თუ საქმით ეს მძიმე ხვედრი შევემსუბუქეთ, მათი ხვედრი შექმნილსდაგვარად ვაგვიზიაროთ და განვიცადოთ.“

ომარ თურმანაული ამჟამად სტრასბურგში ცხოვრობს. დროდადრო ჩამოდის და ვხვდებით ხოლმე. როგორც ვაგვიტყვ, შვილებიც ნაუყვანია და ახლა იქ სწავლობენ.

მიმივ დღეები ეგა. ომარ თურმანაულის ჩანაწერების გამოცემის შემდეგ, იმავე წელს, სექტემბერში, საშინელ ტრაგედია დატრიალდა. დახვრტეს ყოელი შარტვა და პოლკონიკი შაია ალასანია. ამ ადამიანების მხეცეური განადგურება შემზარავი უფრცელია იმ საშინელი დროისა. ახლა, ჩემთვის დაფიქრდები ხოლმე, რა შემართება, რა

წინდახედულება უნდა ჰქონდეს ახალგაზრდა პოლიტიკოსს, ირაკლი ალასანიას, მოლაპარაკების მავიდასთან რომ დაუფლებს ხოლმე მამის მკვლელს და მშვიდობიან მიმართებას და თანაცხოვრებას უკეთობს.

როგორც მოხალდენილი იყო, ცეცხლის შეწყვეტაზე შეთანხმება რუსებმა დაარღვეეს და სოხუმში უკანდაბრუნებულ ხალხს, და სხვებსაც, მთელი აფხაზეთიდან, ახლა უკვე დიდი ხნით მოუწინა აბაშაგება შამა-პაის სახლ-კარდანი და წინაპართა საფლავების მიტოვება. გარბოდა ყველა, დიდი და პატარა. სამეგრელოსკენ უმოკლესი გზა გადაკეტილი თუ ტრანსპორტის სიმრავლით ჩაბრუნელი იყო, ასე იკრდნენ დევნილებმა. ასევე, რუსები აკონტროლებდნენ ხიდს კოდორზე და მშვიდობიანი მოსახლეობა დაადგა საკენ-ჭუბურის სისხლიან უღელტეხილს.

მარტივი თამაში მიმდინარეობდა. ზეიად გამსახურდა ზუგდიდში გამოჩნდა თუ არა, მოსკოვმა იგი აღიქვა, როგორც შევარდნიანის საპირნიშე და, როგორც ჩადიქრებული ჰქონდათ, ისე შეხედეს არსებულ რეალობას. იმას გააძრვინებდნენ, ვინც ყველაფერს ან უფრო მეტს დაიპოვებდა.

შიდა დაპირისპირებამ თავისი საშინელი ნაყოფი გამოიღო და ჩვენ დავმარცხდით ერთად, რადგან დამარცხდა საპარტიოელი, რომელიც ბალქნის დღობა „იხსნა“ საგარეოდ, საიდუმლო გარიგების შემდეგ და კრემლმა არჩევანი მისთვის მინაურ და სასურველ, თავისიან შევარდნიანზე შეაჩერა.

ახლა უკვე სალაპარაკოდ არ ღირს, მაგრამ მაინც უნდა ვთქვათ. მე მეცობიანდ ვთვლიდი და ახლაც ვთვლი ვამასხურდიას ზუგდიდში დაბრუნებას და რევანშის მცდელობას. ეს განიროული, ამაო და წინდაუხედავი ნაბიჯი ტრადიციულად დასრულდა.

ყოველთვის ვიცოდი, რომ ორივე დაპირისპირებული მხარე მე ვიყავი და ჩემში ფეტიქადა, ჩაჩიბ სუნთქავდა მზად და გახიროლი ქვეყანა, მაგრამ ახლა, სარკის წინ მდგომმა უცებ აღმოვაჩინე, რომ ისეთივე უსახური ვწინადა, როგორც ორივე, ერთარსებად ქცეული უცნობი, თვითგვემით რომ არის გამუდმებით მუნუხებული და თვითგვემის გარეშე კი არ შეუძლია. ჩემში გამთლიანებულიყო მთელი ქვეყანა თავისი ავ-კარგით და მე არცერთსკენ არ ვაპირებდი ნაბიჯის გადადგმას, ანდა ებორჩილობდი ორთა შუა და ეს ბორძიკი კარგახანს ვაგრძელებდი. ან დამარცხებული უნდა ყყოლიოყავი, ან გამარჯვებული... და ორივე შემთხვევაში — შემეძარო. მაგრამ ვანა უარესი ცდუნება არ არის შუაში დგომა, როცა არაფერ თავისიანად არ გეთლის, გარდა მოუმიწყალო უფლისა? ეს შეგრძობდა იმდენ მისახებადა.

შუაშია ოქტომბერი. საკენ-ჭუბურის უღელტეხილებზე დაძრულ ხალხს აჩვენებდნენ დროდადრო ტელევიზიით და ბევრ განცხობაც ვხედავდი. მწერალი გურამ ოდიშარია 1993 წელს 27 სექტემბერს მშობილული გახდა დაბატოვებინა სოხუმში და სხვებთან ერთად დადგომიდა საკენ-ჭუბურის ერთადერთ სასიცოცხლო და გამტარველ გზას. ალპურ ზონაში თოვლი, ოქტომბერი დადგა და სამონღალი აცვიდა, განსაკუთრებით ღამით. დევნილია გზა ბევრმა ვერ გაიარა. თვალწინ იბოცებოდნენ მიხუცები და ავადმყოფები, იყინებოდნენ. იქვე მარხავდნენ ახლომდებ და ასე აგრძელებდნენ გზას, სადაც მარადირობა და ქურდობა ბათისდენიანთ ნაძირლებს და საშოვარზე გამოსულებში ათას სინონძურეს კადრებობდნენ.

ოქტომბრის ბოლოს, რიცხვი ადარ მასხოვს, გურამ ოდიშარია გამოიხეცადა. დიდად გაიხიარე, საღ-სალამათი რომ დავიწახე და ცოლ-შვილის ამაჯი კეთხე. მიყვებოდა... კვლავ ვკითხვობოდი და საუბრამ დიდხანს გასტანა. გურამს ეთხევი, რასაც მიამბობდა, აღარ ვადავლო და მალევე დაენერა. შევიჭრინადა, იყოყმანა და დამთხინხმა. სწინგია — დევნილია უღელტეხილი, საკენ-ჭუბური“ ზუთ დღეში დაიწერა. 15-19 ოქტომბერი, თბილისი, ასეა აღნიშნული წიგნის ბოლოს.

წიგნის გამომქმნამ დიდი აეთოტატი გამოიწვია, კითხულობდნენ ჯოჯოხეთგამოეული ადამიანები და სხვები, ვინც ამ ტრაგედიას განიცდიდა. ისე, არ მეგულობდა ნორმალური ადამიანი, ვისაც გულთან არ მიპოვნდეს ეს საშინელი ხვედრი, რომელსაც თავის აგტორებში ჰყავს — ერთი ორთაქალამი ბინადრობს და მეტრობას ნერს, მეორე მოსკოვშია, საკუთარი ხელმძღვანელობასთან, დაუფლებს სამსახური, ხოლო მესამე დიდუბის პანიონში განისვენებს შესანიშნავი პოეტის, მურმან ლებანიძის გვერდით და კარგახანს საფლავის ქვას გვარებს და სახელს მიმოთ ეერ ანერდნენ, პირადმა მტრებმა არ შეუარაცხნო. საფლავის წაბილწვა რა საკადრისა, მაგრამ მისგან გამარჯვული ადამიანებს უარესიც შეეძლო. მიმი ტყუილად არ გასწრინათ.

„დევნილია უღელტეხილი ყველაზე მაღალი უღელტეხილია დღინაზე, მამულის უწინდესი პაერთი გავლენითო, ყველა ამქვეყნიური წერილმანზე და დავადარაბაზე, ფულზე და ღალატზე, სიბრძევეზე შემდგომი უღელტეხილი — გოგოვანა სრულიად საქართველოს ცოცხლებს მიეზიდა...მისი შუაგულში დგას მქერდში მომაკვდებულ-ჩაკრული მამა და წყველის, ხმახალა წყველის პოლიტიკოსებს, გუმბრუნებებს და დღევანდლებს, ქართველებსა და არაქართველებს, კაცებს, ქალებს...ჩვენ, ყველას უკლებლივ! ყველას, ვინც მიზეზთა და მიზეზთა გამო თავისი წილი თიხა და ღორღი მოიტანა, შექმნა, ააო, აღმართა, ააბოპოქრა ეს უღელტეხილი. მწყველის მე, რომელიც ამ სტრიქონებს ვწერ ახლა და თქვენც, ღრმადმატყვემული, რომელიც ამ სიტყვებს კითხულობ.“

რა ვენათ ჩვენ, რა გზას დავადგეთ, რით ვუშველოთ მომაკვნიად ბავშვებს, რომლის წინაშე მთელი ქვეყნებურბა, მთელი ამერ-იმერი საქართველო, ყველა ჩვეთაგანი დანაშაუვა?!

დამზაფერული სტრიქონებია. საკუთარი დანაშაულის შეგრძნება მძაფრდება და მკითხველს თანამონიანიდა ამ ცოცხლისკითხვის.

„შუაგულში დგას მქერდში მომაკვდებულ-ჩაკრული მამა და წყველის, ხმახალა წყველის პოლიტიკოსებს, გუმბრუნებებს და დღევანდლებს...“ ომარ თურმანიასის ჯარისკაცის ჩანაწერები კი ასე მთავრდება: „გავიხსენით, რომ ამ ქვეყნად ბავშვის ერთ ცრემლად არ ღირს რაიმე.“ თუ მესხინობს არ მზალაგლებს, ეს სტრიქონი ეუკუენო მონტალეს ეკუთვნის, მაგრამ ამას ახლა დიდი მნიშვნელობა არ აქვს. უცნაური და სიმპტომატურია, რომ ორივე მწერალი — ერთი ჯარისკაცი, მეორე კი სამოქალაქო პირი — ომის საშინელებებზე საუბრობს და წყველა-კრულვას უგზავნის პოლიტიკოსებს, ამ უაზრო ომის გამაჩაღებლებს და ქვეტექსტში მშვიდობიანი თანაცხოვრების პერსპექტივაც იჩინებდა.

საოცარი და ამაღლებული მაგალითია ორბელიანი ალასანი, მამის მკვლელებთან რომ მართავს სამეფიფიო მოლაპარაკებებს.

რიტა ბაინდურაშვილი

მსახიობი — მწერლი თანავტორი

წინელი ჟანრების მიერ ნაპირობული „გაპი ჯოხი“

ლოტრიატურულ ასპარეზზე მისი გამოჩენა იმთავითვე უჩვეულოდ დაინტერესო. თითქოს განგებამ მამინეუ გადარწყობა ასე: მოთელი ცხოვრება დიდიდენტი მწერლის იარაღით ევლი და მისი გულისა და გონების ნაფური მუდმივად მწვანე კრიტიკის ქარცეცხლში ეტარებინათ მანამდე. ოთარ ჩხეიძის ჯერ არცერთი სტრიქონი სამსახურზე გამოქვეყნებულ არ იყო, რომ უკანადაა „ჩვენი თაობა“ კრიტიკული ნერილი დაბეჭდა მასზე, ავტორი იფურად მოიკოტლბო... ეს ის დროა, როცა საბჭოთა მწერლები ახალ, „ზოგადსაკაცობრიო“ იდეებს ქადაგებენ, ხოლო ეროვნულია და „ნარსულისადმი გრძნობა-პატივი“ სამარცხვინო და სახიფათო საქმედ ითვლება... ამიტომ — „ნარსულის მტრისადმი, აიღვალენ-სო“ — უკვე განაჩენი იყო, საეკლავად და საბიუროკრატული განაჩენი.

მერე, საბჭოთა კავშირის მწერალთა საკავშირო ყილობაზე, თავმჯდომარედ ტიხონოვა თათარ ჩხეიძე იმ გამოკვლევის მწერალთა რიცხვში მოიხსენია, რომლებიც საბჭოთა ადამიანის ნარსულს ვერ ამჩნევდნ და კვლავაც ნარსულში იფურებინან. არც მაშინ იყო მისი არცერთი სტრიქონი რუსულად თარგმნილი, მაგრამ მაინც... ამ გამოკვლევის გამო მწერლობაში ისე დაშფოთებულან, რომ მაშინდელი ვერ მოკალმებს ბორის ჩხეიძის გახეთქილ განცხადება გამოქვეყნებია, ტიხონოვის მიერ გაკრიტიკებულ მწერალი ოთარ ჩხეიძე მე არ ვგონოთიო... იცხად, თუ დაიჭერდნენ, მერე ვეიანი იქნებოდა ვარკვევა... სასაცილოა? არა, უფრო სატირალი...

ამგვარმა კრიტიკამ თავისი ჰქმნა, თუმცა, პირიქით... საყოველთაო საყვარული და პოპულარობა მოუტანა მწერალს. დაინტერესდებოდა მკითხველი, ახლა, რა იქნებოდა? დაინტერესდებოდა და მოიძებდა კიდევ, ნაიკითხავა და შეიცვარებოდა... შეიცვარებოდა სამუდამოდ... ჰოდა, ამას „ზევითა“ მიხედნენ და პოლიტიკა შეცვალეს, დღშილი არჩილს, საერთოდ აღარ ახსენებდნენ, აღარც აჯად და აღარც კარგავა რედაქციები თან ახრდებდნენ, უფროსდნენ, ვითომდა, მხლად ნასაკითხი მწერალიო... ამ დღშილი კი ოთარ ჩხეიძე შედგენის ქმნიდა და ელოდა დროს...

დროს, როცა ეროვნული სული კვლავაც აღზევდებოდა და მადლიანი ქართველი სიტყვა თამამად იმოქმედა საკუთარ გზას... დროს, როცა ქვეტექსტში ჩაბღვლილი აზრი და საოქმილი აღაზრვის დადებითობადა, პირიქით, საქვეყნო საქმედ და საზურუნავად იქცეოდა...

დროს, როცა ეს სათქმელი მისი შემოქმედების თავყანის-მცემლებს თავს მოუყრდა და სამშობლოს ბედსა და უბედობაზე ერთად დაადიერებდა...

ისე, როგორც ეს იმ საღამოს მოხდა, ფურნად „ჩვენი მწერლობის“ საღამოს, სადაც არაჩვეულებრივია ნინელი ქანკვეტაძე ოთარ ჩხეიძის „შავი ჯოხი“ ნაუკითხავა დარბაზს. იმ საღამოს ნიჭიერი მსახიობის ოსტატობით კიდევ ერთხელ გაცოცხლდა მწერლის უკვდავი შემოქმედება და მამინედელ დღშილი დაწერილი ნოველა ძველი ტიპილით ახლებურად ახმაინდა.

საღამო როსტომ ჩხეიძემ გახსნა:

— სასიამოვნოა, რომ ახალ სეზონს გაზაფხულთან და ნინელი ქანკვეტაძესთან ერთად ვინცები. გაზაფხული ბუნების მშვენიერება, ხოლო ქალბატონი ნინელი თუბატროსა და კინოს მშვენიერება გახლავთ, და კიდევ ადამიანი, რომლისაც საზოგადოებრივი ცხოვრების სამკაულს უწოდებენ. მასთან შეხვედრა ყოველთვის კვრამაყვება სტენაზე და ამგვარ ვითარებაშიც, ამიტომ კარგი იქნებოდა, თუ მომავალი დიალოგსაც მოვანყოფოდი ამ შრავალმხრე საინტერესო და მათაზოუნე ქალბატონთან, — აღნიშნა ბატონმა როსტომმა და შემდეგ „შავ ჯოხთან“ დაკავშირებით ერთ ასეთი ამბავი გაიხსენა ოთარ ჩხეიძის მემორუბიდან:

1968 წელია, ახლად დაიწყო ნოველის შესახებ კრიტიკოსები ჩვეულებისამებრ დუმიან. მარბლის ქუჩაზე სურკო კლდისფილი შემოხვედრა ბატონ თათარს და ხმამაღლა, ყველას გასაგონად არ დაფარავს ნოველით აღურთოვანებას. მერე ასევე ხმამაღლა და სახალბოდ, განცდებით, თითქმის ზეირიად ნაიკითხავა „შავ ჯოხს“. ცოტა ხანში მსმენელთა მთელი აუდიტორია შეგროვდება მათ გარშემო, ახალგაზრდები სულგანაბული უსმენდნენ ექსპრომტად მონყოლილი ერთი მსახიობის სპექტაკლს. პრესა არ შეშინებოდა, მაგრამ ერთგულ მკითხველს, ოთარ ჩხეიძის შემოქმედების თავყანისმცემლებს ეს ხელს ვერ უშლიდა, საყვარელი მწერლის შემოქმედებას ზიარებოდნენ...

მართალია, სურკო კლდისფელმა მაშინ სახელმწიფო მინისტრატული ქუჩაში თავად მოანყო, მაგრამ საღამოს ორგანიზატორებმა კარგა ხანს იფიქრეს, აფერხდა ესისთვის მიზნად ნოველის ნაკითხვის ბედი. ისევე ფუმიერობის თქმით, ნიჭიერების გარდა, ნამკითხველს გამოკვეთილი მოქალაქეობრივი პოზიციაც და პიროვნული მრწამსი უნდა ჰქონოდა, რათა სრულად გათავისებოდა ნოველამადმოცემული პათოსი. ასეთად კი ყველასათვის საყვარელი მსახიობი ნინელი ქანკვეტაძე მოიჩინეს.

ქალბატონმა ნინელი დიდი მადლობა გადაიხადა პაკოვისთვის და გულწრფელად აღნიშნა: ასეთი როლი არასოდეს მითამაშია, მხატვრული კითხვის ოსტატის ამბლუში პირველად ვარ... უფრო კაცის ნასაკითხი ნოველაა, მაგრამ იმდენად მომეწონა, მისი კითხვისას ისეთი სიამოვნება მივიღე, რომ შევეცდები, ეს სიამოვნება თქვენც განაცდევინოთ...

ასეც მოხდა... როგორც ყოველთვის, ამ ამბულაშიც შეუდარებელი იყო ნინელი ქანკვეტაძე. გარიდული უსმენდა დარბაზს. მსმენელის წინაშე ბუნებრივად, მხატვრულად გაცოცხლდა ნოველის ორი პერსონაჟი, ორი ქართველი გლეხი, ერთი თავისი შრომისმოყვარებობითა და ღრმა სულიერებით მივნიდა გაცისკომეტირებული, მოწონი პატარა-პატარა, ნარმავალი სურვილებით დაინაგებული, დაწინებული... ერთი ჯოხებს თლის და ამით სისყვარულდება სამყაროს, გულსა და სულს ატანს ჯოხისთავებად გამოკვეთილი ხარის ფიგურებს. გაკლავილ სოფელში, მართალია, ძვირი სანახავი გემდარეყო ხარი და მისი მადლივი გამპირალიყო, მაგრამ ილიკო ბედიასთავებს, ჯოხისმთლეს, კარგად ახსოვდა მაინც და სიყვარულით გამოჰყავდა. მხოლოდ ერთი ნაწილად ილიკო, ადრემეტიკომ შესდგომოდა ამ ლეთისნიერ საქმეს, ახლა უფრო კარგად დახელოვნებული ოსტატის იქნებოდა. ერთი დღე

მინც უნდა იცოცხლო შენს ნებაზეო, ამბობდა და შესა-
საფუძვად ესმოდა ამ ნების ფასი... პეტრე კი, მისი თანა-
სოფელელი, ბევრად ახალგაზრდა, მაგრამ უკვე კარგა მო-
ტივლი და შინაგან შუქს მოკლებული პეტრე, ვინაობა
შისაანახებელია რომ ესტუმრება მეზობელს, საჩუქრად
შეს, დეაზოვადეა გალაკულა“ ჯოხს მოუტანს. ილიკო ვე-
რაფერს გაუკვებს ამ შავსა და გაურკვეველი ფორმის
ჯოხს, ბოლოს ძაღლის თავს რომ მიამსგავსებს, მაგრამ ეს
არაფერი... მთავარი პეტრეს სტუმრობის მიზეზია, რომელ-
საც საუბარში შეპარვით გაუმხელს მასპინძელს. იმისთვის
მოსულა, რომ ერთი ეპიზოდი გაახსენოს წარსულიდან,
საბჭოეთის წინაშე საკუთარ “ღვანლად” და მასახურებად
რომ თვლის. ილიკოც თუ “გაიხსენებს” და დაუდასტურებს,
იქნება პეტრემ პერსონალურ პენსიას გამოჰკრას ხელი.
მაგრამ მეზობელი ვერაფრით იხსენებს იმას, რაც არ ყო-
ფილა. არ ეძვება პეტ-
რე და ისე დაფინებით
სთხოვს გახსენებას,
ისე გულმოდგინედ
ცდილობს მთავრობის
ილიკოს, რომ ხერხსაც
ასწავლის — გაიმეორე,
რასაც გეუბნები, ხში-
რად გაიმეორე და აუ-
ცილებლად მოგაგონ-
დებარო...

სწორედ ეს არის ამ
წიგლის ტრაგიზმიც,
სატირაც და იუმორ-
იც... ანუ თუ ადამიანს
ხშირად გაიმეორებო-
ნებ იმას, რამაც ვინდა
რომ დაარწმუნო, თუნ-
დაც ანსურდული, შე-
იძლება მართლაც დაი-
ჯეროს. ეს ერთგვარი ფსიქოლოგიური ხერხია ადამიანზე
ზემოქმედებისთვის, თუცა ილიკოსწარებზე იგი არ მოქ-
მედებს. ამიტომაც არის, რომ ვერ გაიხსენებს, მოკალი და
ვერ გაიხსენებს ილიკო. წინაშეხდარი, იმედგაცრუებული
მიდის პეტრე და იმ შავ, გალაკულ ჯოხსაც უკან ატანენ,
თავიდანვე თვალში რომ არ მოუვიდა ჯოხისმთლელს...

კიდევ ერთი აქვს ამ წიგნით სათქმელი ავტორს: ის,
რომ სამარცხვინო საქციელი ხომ თავისთავად სამარ-
ცხვინოა, მაგრამ როცა ამ საქციელით თავი მოსწინის და
უფრო მეტიც, მასზე ხელის მოთბობა გინდა, ეს უკვე მარ-
ტო სამარცხვინო კი არა, დანაშაულია, რომელსაც ილი-
კოსწარებში არასოდეს იკადრებენ. ბუნებრივ არისტოკრა-
ტია ილიკო ბედინაშაული, გლეხი არისტოკრატი, შინაგა-
ნი ნესიერებით და კულტურით აღსავსე, პროვინცია, რო-
მელსაც, მართალია, დიდი არაფერი განათლება მოუღია,
მაგრამ ცხოვრებას უსწავლენია და შინაგან მეს უკარნა-
ხია იმდენი, რომ ღირსება არასოდეს ღალატობს. არც
პეტრეს შავსაც სურვილები და აზრები გაუწმენდა რო-
დისმე, ამიტომაც არის, რომ ილიკო უყვარდება, ბოლო
პეტრე ეზარლება მკითხველს. ამ კველაფერს კი ავტორი
არაჩქეულებრივ უპასუხებით, ნიუანსებით და მხატვრუ-

ლი დეტალებით აღწევს. ღრმა აზრობრივი, დამაფიქრებ-
ელი დიალოგები და ფრანგულს შორის ჩამალული ქვეტექ-
სტივი მიმინდელი ტკივილების გამოშხატულია, თუცა
არასაკლებ აქტუალურია დღესაც. ნოველის ჩამოყვება
ის შემდეგ დაჩენილი სეფდისა და სიაშოვნების განცე-
და იმ გაძნობის ბაღებს, მერე კიდევ და კიდევ რომ მიგაზრ-
უნებს თითარ ჩხეების შემოქმედებასთან.

იგივე განიჭება იმ დღეს დარბაზშიც. მეუხარე აპლო-
დისმებრებით მსმენელი ორ ნიჭიერებას უკრავდა ტაშს:
დიდი მწერლის ღრმა ვინიერებას და დიდი მსახიობის შე-
უდარებელ არტისტიზმს. აკი, აღნიშნა კიდევ თავის გა-
მოსვლაში ფურნალისტმა იოსებ ჭუმბურიძემ, ამ
საღამოს ერთ-ერთმა თაოსანმა: ერთ საღამოს რომ ანა
კარენინას ითამაშებს, მეორე საღამოს “პაუელას ღორბე-
ში”, მესამე საღამოს სულ სხვა ამპლუაში გამოგვეცხადე-
ბა, მაგალითად, ელიო-
საბედად “ჯერ დაი-
ხოცნენ, მერე იქორწი-
ნენი” — ამგვარი უნი-
ვერსალური შესაძ-
ლებლობების მსახიო-
ბი, ზედართული მო-
ქალაქობრივი ღირსე-
ბით, რა თქმა უნდა,
სწორედ ასე ნაიკით-
ხავდა და წარმოაჩენდა
თითარ ჩხეების დიდ-
ბულ შემოქმედებასო...
რაც შეეხება ნოველას,
ჩემი აზრით, იგი კლა-
სიკური ქრესტომათი-
ული ნაწარმოებია ბე-
რი სინტერესო ეტეა-
ლითა და ნიუანსით. ის,
რომ მთავარი გმირი
ჯოხებს თლის და ზედ ვერებს გამოსახავს, ანა შავად
გალაკული ჯოხის იმბავი, რომელსაც ვერაფერს გაუკვებს
ილიკო და მერე ძაღლის თავს მიამსგავსებს — მრავლის-
მთქმელი ფსიქოლოგიური დეტალებია... არ კიდევ გახსენ-
ება რა არისო? გაიმეორე, რასაც გეუბნები, ხშირად გაი-
მეორე და მოგაგონდებარო... ამგვარად შეიძლება ადამიანს
ტყუულიც დააჯერო და ეს, როგორც ჩანს, იმ ეპიკისათ-
ვის კარგად ნაცადი მეთოდი იყო... დროის მოხედვად,
ნოველა არანაკლებ აქტუალურია დღესაც, ამიტომ იგი
ახლაც თანამედროვეა, რისთვისაც დიდი მადლობა მწერ-
ლის სულს... აგრეთვე უპასუხებ ნინელის, რომელმაც
ასეთი სიაშოვნება მოგვანიჭაო.

პაატვა ჩხეიძე, პოლიტოლოგი, ლიტერატურათმცოდნე:
— ამ ნოველას რეალური პერსონაჟები ჰყავს. ილიკო
ბედინაშაული პაპა იყო ჩემი და როსტომისა, რომელიც მე
უკვე კარგა მოხუცებული, ნელმი მოხილია მახსოვს. ჭკვი-
ანი კაცი იყო, ჭეშმარიტი არისტოკრატი. გვარდიელი იყო
და 20-იან წლებში ბოლშევიკებთან შეშპას ისე იხსენებდა,
როგორც ვეფხვად დიდ და ძვირფას მონიერებას მის ცხოვ-
რებაში. ჯერ კიდევ ბავშვმა პირველად მისგან გაგიგე სო-
მართლი, რომ თურმე კომუნისტები ცუდები ყოფილან.”

ნინელი ჭანკვეტაძე და იოსებ ჭუმბურიძე

ვახლი კიენადე, თეატრმცოდნე:

„ოთარ ჩხვიძის თითქმის ყველა ნაწარმოები ნაკითხული მაქვს. სიმარტივე გაიხსნარ, რთული ნასაკითხია და მანერტირესებდა, ჩემი ყოფილი სტუდენტები, დღეს უკვე საქვეყნოდ ცნობილი მსახიობი, როგორ გაართმევდა თავს ამ მისიას. ნინელი საათვის ამ ნოველის ნაკითხვა, როგორც მხატვრული კითხვის ოსტატისათვის, ერთგვარი საჯილდაო ქვაა და მინდა ვთქვა, რომ მართლაც ბრწყინვალედ გაართვა თავი. რაც შეეხება თვითონ ნოველას, ეს არის დისიდენტური აზროვნების პროზა, რომელიც საცხეს შიდა ნიუანსებით, ქვეტექსტებით, ფრაზათა შორის დინებებით, მეორე პლანებით, სადაც სათქმელი დაბურულია და მის ამოსაცნობად ფრაზები უნდა გადასწიო, ღრმად ჩაიხედო... რასაც, სხვათაშორის, მკითხველის გარდა, არაჩვეულებრივად აბრუნებდნენ იმ დროის სპექტაკლერების შპონე ადამიანებიც. ნინელიმ ეს ყველაფერი საკეთესოდ, ნიჭიერს მსახიობის ოსტატობით წარმოაჩინა და შეიძლება ითქვას, ერთგვარი ლიტერატურული თეატრი მოგვიყვო.“

ნათელა არველაძე, თეატრმცოდნე:

„ისეთი გრძობა მაქვს, თითქმის ოთარ ჩხვიძე ახლა აქ არის, ჩვენთან... თვალწინ მიდგას ორი მოხუციის სცენაც, ნოველის პერსონაჟების, თითქმის ტაბლას შემოსდომიან და იმ მრავალმთქმელი დიალოგებით საუბრობენ. ნინელიმ შეძლო და იმ მღვიმეში შეგვახედა, რომელშიც დიდმა მწერალმა გაატარა ცხოვრება. ისე ოსტატურად წავიკითხა, ისეთი რეალური განცდებით, რომ რაც უნდა ნიჭიერი მსახიობი იყო, ამას ვერ შეძლებ, თუ ასევე კარგად მოქალაქე არა ხარ. სწორედ ეს თანხვედრა მოხდა ამ შემთხვევაში და ბაბუს, ვარკვეული გაგებით, ნინელი ამ ნოველის თანავტორია. ოთარ ჩხვიძე კი ის ადამიანი ვახლავი, რომელსაც მთელი ცხოვრება ებრძოდნენ ისევე, როგორც ებრძოდნენ მიხეილ თუმანიშვილს, დიდ ხელოვანსა და დიდ ქართველს. თუმცა ილიკო ბუღიანაშვილის ჯოხებიც ხომ იმისთვის ითვლება, რომ ვინც ნიჭიერებას ებრძვის და ამისთვის გაუფრთხილს მისახურებს, სწორედ მას მოხვდება... ამ ნიჭიერების მოწმენი დღეს ჩვენ კიდევ ერთხელ ვაგვიძიო.“

მაკა ჯიხაძე, მწერალი:

„არჩევანი, რის გამოც სოსო ნინელი ქანკვეტაძის პერსონაჟ შექმნა, როცა მას ოთარ ჩხვიძის ამ ბრწყინვალე მოთხრობის ნაკითხვა შესთავაზა, არა მხოლოდ მის ნიჭიერებასა და შუამდგარ ინტელიციაზე მეტყველებს, არამედ იმაზეც, რომ იოსებ ჭუმბურიც ღრმად და ზუსტად იცნობს თეატრალურ საქმაროს.“

ჩვენ კი ვნახეთ „ბელურა“ ჰიპოფიტი ხელოვნების როგორი ზეიმი მოახსო ამ უნიჭიერესმა ქალბატონმა. როგორი მნიშვნელოვანი და ბედნიერი გამოდგა ეს შეხვედრა, თანხვედრა დიდი მწერლისა და მსახიობის ოსტატობისა.

პირადად მე, შემოძლია ვთქვა, რომ თითქმის ყველა სპექტაკლი და ფილმი მაქვს ნახანი ნინელი ჭანკვეტაძის მონაწილეობით და ყოველთვის გავიხსენებელი ვიყავი ამ მრავალფეროვნებითა და გარდასახვის საოცარი უნარით. ქართულებიც, მოგვეხსენებათ, არტისტული ზუნების ხალხი ვართ. მით უფრო მსახიობები, რომელთა ნიჭიერებასაც არავინ უნდა გაუთავებო და აღტაცებამი მოუყვანია მაყურებელი. მაგრამ მათ შორისაც არაა გამორჩეულები, ფუტკრებივით მშრომლები. როცა ხელოვანი გამოხდებით

ილენის, რათა დღვით ბოძებული დიდი ტალანტი ინტენსიურად კვებოს იმ მიღწეებითა და აღმოჩენებით, რასაც ვგთავაზობს მუსიკა, მხატვრობა, ლიტერატურა, მეცნიერება... აი, ეს კვალი ინტელექტუალური გამოცდილებისა, სწორედ ოსტატობის წყალობით სადაც ცილმეცია ჩაიბრუნა, ჩაკირული... რამისი ჩირაღდების ქვეშ კი ჩვენს თვალწინ სწორედ ამ ფუნდამენტზე ამოზრდილი, განათლებული და გამოძიარნილი რომელიც ინტენსივ სიკეთეს სწორედ ამის გამო არიან ისინი გაცილებით უფრო ფასეული, მნიშვნელოვანი და მასშტაბური. სწორედ ეს საღრმე და მასშტაბურობა ტოვებს ჩვენს მუსიკურებაში დაუფინყარ ხატებად ამა თუ იმ პერსონაჟს, ამა თუ იმ როლს...“

„თეატრი მიკროფონთან“ — ჰქონდა ჩვენს რადიოს ასეთი რუბრიკა ჩემს ბავშობაში. არასოდეს დაამაინყვება 45 წლისა როგორ ვუსმენდი სერგო ზაქარაიძის მიერ ნაკითხული ნიკო ლორთქიფანიძის შედევრს „ტრაგედია ლეონი...“ ვტიროდი... ის შეგარძნება, ის განწყობა, თვით ზემსხეულის მამინდელი ტემპერატურა და ოთახის განათებაც კი სამუდამოდ დამახსოვრა მთელმა ჩემმა არსებამ.“

და დარწმუნებული ვარ, ეს მოხდა არა მხოლოდ იმიტომაც, რომ იგი შესანიშნავად იცნობდა ცხოვრებას, იყო დიდი ფსიქოლოგი, ჰქონდა საპარტილიანობის გრძობა და, რაც მთავარია, დიდი სიყვარულით უყვარდა ადამიანს.

რაცაც ამდგავარზე ვფიქრობდი ამ წუთებში, როცა ნინელი ჭანკვეტაძეს ვუყურებდი და ვუსმენდი. რა თქმა უნდა, მარტო ტალანტი არ კმარა. ასე მხოლოდ ძლიერი და ნამდვილი პიროვნებები კითხულობენ დიდ ლიტერატურას და თეატრის ერთი შეხედვით ფემქმურულ მსყარობს ხელშესახებად აგებენ და ქმნიან დაუფინყარ როლებს.“

ციკლა არდაშვილი, მწერალი:

„ნაწარმოებში განსაკუთრებით საყურადღებო ის გლეხური არისტოკრატიზმი, რომლითაც მუდამ გამოირჩეოდა ქართველი გლეხი და ეს არაჩვეულებრივად ჩანს ნოველში. ილიკო ლინჩელი ადამიანია, ჭკვიანი, ხელმარვე ქართველი, მშრომელია, სამყაროსა და თავის საქმეზე შეყვარებული, ასეთია ქართველი კაცის ქემპონიტი ბუნება და არა ისეთი, ზარმაცია და დიდი ინტენსიული, როგორაც ხშირად ცდილობენ, რომ წარმოგვიჩინონ ხოლმე... ეს ნოველა სწორედ ზარის შემოცარასათვის არის იმის შესახებ ნოველა, თუ რას ნიშნავს ჩვენთვის ქემპონიტი ფასეულობები... დიდი მადლობა ქალბატონ ნინელის, რომ ასე ოსტატურად, მხატვრულად გადმოგვცა ეს ყველაფერი.“

თემურ ნადარეივილი, ფიზიკოსი, მთარგმნელი:

„მეც იმავე მოსაზრებას განვაზოგადებ ქართული გლეხის შინაგანი დიდებულებებისა და არისტოკრატიზმის შესახებ, რაზეც ახლა იყო საუბარი. ამასთან დაკავშირებით ერთი ამბავი მახსენდება როდესაც სერგეი ენინი საქართველოში ჩამოსვლა, ქართველ პოეტებს იგი ტაბახმდელი ნაუყვანიითა და ერთადვე, გზისპირას, მწვანეზე გაუმდობია სახელდახელი სუფრა. ამ სუფრას იქვე, მინდორში მომუშავე გლეხები შემოსრებიან, უდღეგრძელბოთ სამშობლო, წინაშეაღი, მომავალი, ისე როგორც ვწვლა ტრადიციულ ქართულ სუფრაზე ხდება ხოლმე... მღუხები რომ ნასულან, ესენის ცრემლები წამოსვლია. შემუხებულან ქართველი პოეტები, რაბოტ ტრონით, უკით“

ხავთ გაკვირვებულვებს. მე რუსეთის პირველი პოეტი ვარ და ასეთი სადღეგრძელოების თქმა არ შემეძლიაო, უპასუხია ესენინს... მდიდარი შინაგანი სამყაროთა და ცხოვრებისეული, თვითნაბადი სინამდინით ოდითგან გამოირჩეოდა ქართველი გლეხი, რომლის ღირსეული წარმომადგენელია ილიკო ბედიანაშვილიც. მისი მაღლი და სიკეთე მთელ სოფელს სწევდა, მისი კონიერება და გამრჯე ხელი ყველაფერს ატყვია, დიდსულოვანია, ღირსეული. თუმცა მის გვერდით პეტრესწარიებიც არიან, პატარა კაცები, თავიანთი პატარ-პატარა სურვილებით... რას ვიზამთ, ესეც ჩვენი რეალობაა, ცხოვრებაა, რომელსაც მშვერალი შესანიშნავად აღწერს... ქალბატონმა ნინელიმ კი ასევე შესანიშნავად წაგვიკითხა და გადმოგვცა დღეს.

დასასრულს ნინელი **ჭანკვეტაქემე** მაღლით გადაიხაზა და თბილი სიტყვებისაივთის, აღიარებისთვის და ნოველის მიმართ დამოკიდებულება თავის მხრივაც გამოსატყა:

— საერთოდ მიმაჩნია, რომ ყველაზე კარგად ნაწარმოებს თვითონ ავტორი კითხულობს, რადგანაც იგი კითხვაში იმ გრძნობასა და ემოციებს აქვსოც, რომელიც წერილსა განუდცია. თუ შევედო, რომ მიახლოებით მაინც გადავმოვცა დიდად მწერლის განცდები, ბედნიერი ვარ... აქ ით-

ქვა, სევდიანი ნოველაო, მე კი ვიტყვი, რომ სევდიანიც არის და იმედიანიც, მძაფრი იუმორით შეზავებული: გასაბჭოებამდე დედანი მეკარგებო, შესწივის პეტრე ილიკოს და ამ ღვიძლის დადასტურებას სთხოვს. რომ ვერ იგონებს ილიკო, ჯერ დაზივასტურე და მერე მოგონებო, ამშვიდებს პეტრე. არაჩვეულებრივი სატირია... ან კიდევ: პეტრეს ხელმოცარება რომ უშვებს, ჯობს უბრუნებს ილიკო, ნაიღ, თორემ არაფერი გამოვიდა და მერე დავეწინებო... იცის ილიკომ, რომც დაეტყოებინა, მაინც უცხოდ დარჩებოდა პეტრეს შავად გალაკული, უფორმოთავიანი ჯოხი მის ლარეით ნათოდ ჯოხებს შორის. ხარის მაღლი გამქრალიყო სოფელში... ხარი მწინდაა ქართველი გლეხისთვის და მისი სახება რომ არ დაეკარგოს, თლის და თლის ილიკო ხარისთავიან ჯოხებს, რაც იმას ნიშნავს, რომ როდისმე ეს მაღლი კვლავაც დაბრუნდება სოფელზე, ანუ დაბრუნდება რწმენა. ასეთი იმდენი არაჩვეულებრივი ნოვანსი და დეტალია ნაწარმოებში, რომ სასიამოვნოდ გაოგნებული, აღტაცებული რჩები. პირადად მე, ნოველის წაკითხვით კიდევ ერთხელ შევიცანი და თავიდან აღმოვაჩინე ოთარ ჩხეიძის სიტყვის ძალა და მაღლი.

ასევე ფიქრობდა იმ საღამოს მთელი დარბაზიც.

ახალი ნიშნავი

გია ხოფერია

გაფანტული ნისლიდან წამომდებარი რაიი

ელფუჯა თავბერიძემ კიდევ ერთი დოკუმენტური რომანი შემოგვთავაზა. „ნისლის ტიხარი“ პქვია ამ რომანს. საუკუნეზე ბევრად მეტი ხნის ამბების გაცოცხლება მოინდობა მწერალმა და, სანამ ჯერ კიდევ „ცხელია“ ეს ნაწარმოები, ჯერაც რომ არ განვლებია სტამბის თავისებური სურნელი, სანამ არ გამხდარა იგი საყოველთაო აწონ-დაწონისა და დაკვირვებულად შეთვალერების საგანი, სულსწრაფად ნათქვამიც რომ გამომივიდეს, მაინც ვიტყვი, კარგადაც გაცოცხლებია. მამებრი მუშტის თვლი, და ამ შემთხვევაში მკითხველისა, ოღონდ გამოიცნობს, თუ რა ღირებულების ნივთს ნაწაყდა მისი მშურა, რამდენად გამდიდრდა მისი კოლექცია.

რასან ზოგადი შეფასებებით დავიწყე საუბარი, უკვე პირდაპირ მივანიშნებ, რომ ელფუჯა თავბერიძის „ნისლის ტიხარი“ სამ შეტად აუცილებელ განზომილებაში ეტყევა. ეს განზომილებანი გახლავთ მასუხები კიხვიებზე: რა დაინერა? როგორ დაინერა? რატომ დაინერა?

თუ, ჩემი დაკვირვებით, სამივე მიმართულება მართლაც ერთობლივი ძალისხმევითაა „აბეული“, „ნისლის ტიხარი“ ანუ ბოზოქარი ცხოვრება დავით მიქელაძისა, ლიტერატურულ სამყაროში ჯერ კიდევ არსებული უამრავ ცარიელ ადგილობრან, ერთ-ერთს თავისთვის ნამდვილად შეირჩევს და ეერც ვერაინ შეედავება.

დოკუმენტურ პროზას საკუთარი ანუ თანდაყოლილი ბევრი გამორჩეულობა ახასიათებს და, ალბათ, ყველაზე საუკეთესო ამათგან მკითხველის გადაულელებია გახლავთ. ეს ყავლავასულელი გარანტია ებოძა მას თავიდანვე და როდისაც ფუტკარივით ისევეინ ვარდასულ დროებათა სარკოფაგებიდან ამოლაგებულ ქრონიკებს, რომელთაც ხელი ჩავალო ნიჭიერმა მწერალმა და საშუალოდ მიავერთა სასუნთქ ბალიშს.

სასუნთქ ბალიშზეა მიერთებული „ნისლის ტიხარიც“, ისეთივე სასუნთქზე, როგორადაც სხვები აღმოჩენილან, ჩვენთვის ადრინდამდე ცნობილი, უფრო და უფრო განვადლის მატება რომ ეტყობათ და არა მზეჩამავალი სულდგმული შემამოფოთებელი სახიერება.

ასეთივეა თითქმის გუშინდელი დაბადებული „აირვი იფერიაიც“. სოლომონ ამორდიამ, ამ მოუსვენარმა და ფეთკარკანმა კაცმა, რომელიც თავისივე გაუქმდართებული ეპოქის სიმბოლად იქცა, კიდევ ერთხელ აიქნია ხელები და გულდამწყვეტილმა იმით, რომ მხოლოდ ერთი არმინითაც ვერ იყვნენ მიახლოებული მის არაჩვეულებრიობასთან, ელფუჯა თავბერიძეს არ მისცა მოსდენება წარაპარა გამოცხადებით და „აიძულა“ უფრო დიდ და ტყავაობის მქონე სასუნთქ ბალიში გამოენახა მისთვის.

გამოცხადებაცა და გამოცხადებაც! მწერალი ჯერჯერობით მეტყვამეტყვ საუკუნის უტრიალებს, ემოცია, რომელშიც, როგორც ჩვევით ხოლმე ახსნილია, ნინგინაძეების, არაერთი პასუხგაცემელი კითხვა დაგვიტოვა, არაერთი კითხვის ნიშნით შემოგვტყვრება იქიდან და ძალაუნებრივად, თუკი ამის შემდეგ ხარ, უნდა გადავშვა ბრილიანი, რომ "მიუხმარ" დაულაგებულ გარდასულობას, ცოტა რამ შენი ხელითაც მოწინააღმდეგე, უფრო ცხადი და განათებული გამომიყურებოდეს მომავლისათვის. ის მომავალიც ხომ სინაურის შთამომავალია და, როგორადაც დაამახსოვრებ თავს შთამომავალს, ისე ყოვლები საქებადაც და საძინადაც.

ამიტომაცაა რომ ელგუჯა თავებრივად მხოლოდ იმ ვინ-რომ ბილიც კი არ დაადავ, დათვა მიქელაძის სახელ-კართან რომ იყო მიმკვანი, არამედ სხვებსაც მოუსინჯა ნიანდაგი, სხვებზეც არაერთხელ გაიარ-გამოიარა და, რახან მოვახერხა ჩათბინა მეტყვამეტყვ საუკუნეში, რადუნედაც საჭიროა ჩავთვინა დაემკვიდრა იქ. რაც ჩვენ ეკავებოდნა, ნაგვეკითხა, ქარების მოტანილი ამბებიც კი „გადაამონა“ და საკუთარი თვლით ნანახი, განცდილ-ნაგარაუდვე ბეჯითად ჩამოგვინერა, თანაც თავისებური ბეჯითობით, იოლიად რომ არ მოეხანებუა მონათესავე.

მწერლის მიზანი ნამდვილად არ გახლავთ ამოდენა ებოვის ნარამარა ცვალებადი წნევის გაზომვა და მოციმციმე ვერცხლის წყლის სვეტისათვის თვალისმოცინი-ლებლობა, მაგრამ მიქელაძეების გვარ-ჯილდის საშფ-ლებლობი რომ შეიხება, თუნდაც აღუქმანდრე მიქელა-ძის დროინდელი კულამი რომ მოიხილბა, იქიდან მოყულე-ბული, დროის მდინარეებს რომ ჩაუდგა კვამლი, ერთხელ-ღაც არ გადაუხრია გვერდზე და ისე დატყვრითულმა ამიო-რია ნანეგრა საუკუნეზე მეტს, ეს ტვირთი ჩვენთვისაც მე-ტად ძვირფასია შეიქმნა. კიდევ ერთხელ მოიხრება გვე-საუბრებოდით ილიასა და აკაკის, მთელი თერგაღელე-უების, მომდევნო მოვლენების, არეული ივირის დროე-ბას და სულ სხვა განწყობა და ფიქრი მოგვადებოდნა არ-ცთუ დიდი ხნის გარდასულობაში მოგზაურობისას.

„ნისლის ტიზარ“ ნარამოაჩენს არა მხოლოდ მწერლის, არამედ ცნობილ თუ ნაკლებად ცნობილ და, რა თქმა უნდა, პირველ რიგში დავით მიქელაძის მასშტაბზე.

დავით მიქელაძე იგივე მუველი (1844 - 1918 წ.) სადღე-ისოდ არაა სათანადოდ აღიარებული და მისი დეანო და ნახულ-შეფასებული. კარგა ხანი გავიდა, არაფერი თქმუ-ლა მასზე, როგორც შეუპოვარ პუბლიცისტისა და საზოგადო-დოდ გამომწველი პიროვნებისზე, ვინც შეძლო გარკვეული დროის მსვლელობისას ბაქოებისათვის დაეხმასოვრებინა თავი, არა მხოლოდ ილიას, აკაკის, ვაჟის და სხვათა ნა-ციონ-შეგობრობით, რომ მათ სახალხოებს შეძებო ყოფნა, პირადად ეხილა მისი და, თუ საჭიროება მოითხოვდა, თვით-ონაც ეთქვა მათთვისაც ყურადღებები და ანგარიშგანსა-ვი, არამედ საკუთრივ მასაც, დავით მიქელაძის, ბუნებით ნამომქმნი წიფის წყალობით დაეტყვევინა არამეტყვამეტყვ ბუნებრივად, გავილო თავისი კვალი სხვათაგან განსხვავე-ბული და ზოგჯერ მართლაც იმდენად თვალსაჩინო, რომ სხვა დროსაც, მისი ავტორის ამ ქვეყნიდან გარდასახვის შემდგომაც ყოველივე მოძიება-მოკითხვის ღირს.

ყველა გაყვრილი იყო. მხოლოდ აქა-იქ თუ ვახსენე-ნიდნენ მეველებს, ორიოდვე სიტყვას იტყვოდნენ და სინანუ-ლით დაფაყლებდნენ, არაა სათანადოდ დაფასებული.

რამდენ ხანს უნდა გვეძახა ერთი და იგივე: კიდევ კარგი, გამოჩნდა „ნისლის ტიზარი“ და მოგვბანა სირცხელი.

ელგუჯა თავებრივად ერთი დიდებული ადამიანი გავ-ციკოცხლა საუკუნის ნინანდელი სამყოფიდან, ადამიანი, რამდენადაც გვეუბნება „ნისლის ტიზარი“, რომლის გარე-შე ნარამოაჩენა მისივე დროებისა ძალიან უეფექტო და გა-მომშრალი იქნება. დავით მიქელაძე როგორც მოღვაწე და ჩინებული ქართველი, მიუხედავად ილიას, რომ პირველი ყოილიონ არ ყოფილა, უადრესად საჭირო იყო თავისი სა-მშობლოსათვის, სწორედ მაშინ, როცა ნელ-ნელა იღვი-ძებდა ქვეყანა, ნელ-ნელა ფალობდებოდა საზოგადოებრი-ვი აზრი, ფეხს იიხდებდა აქტიური ჟურნალისტიკა. იგი ზუსტად მიგნებულ ადგილზე მოხვდა. დავით მიქელაძი-სათვის ხელი არ შეუშლია გიმნაზიისა და უნივერსიტეტის დაუმთავრებლობას, არც რაიმე გამოკვეთილი სათაურის შეიხე სამსახურის არქონას, არც სხვისი ნაქვეყნად სურ-დებოდა და არც დარიგება, თითონ მშვენივრად მოუსუ-ნებოდა თავისი საკეთებელი და „დროვებში“ იქნებოდა თუ „ივირისაში“, სათავადაზნაურო საკრებულოში, მთავ-რობასთან თუ ქეჩამი, თვალსაც არ დაახანამებდა, ისე მიაგებდა კეისარს კეისრისას.

ელგუჯა თავებრივად დანვრილებით განხილავს მევე-ლებს არაერთ პუბლიცისტურ ნერილს თუ ეტყვოდეს, სადაც მშვენივრად ირეკლება მეზრძოლი ჟურნალისტის სახე, რომელსაც ჩინებულად შეუძლია წეროს უამარვ სიცოცხ-ლე-ეროვნულ, გნებავთ ლოკალურ, გნებავთ მასშტაბურ საკითხებზე, შედარება-შეპირისპირება მოახდინოს მსოფ-ლითი მიმდინარე აქტიური და მწვავე მოვლენებისა, დი-ნახოს სხვისი, თავისივე დინახოს, მაგრამ დინახოს ობიექტურად, მოუკრძობებლად, თუმცა სული ამოაძრის დაერესხება გამგებრივი საჭიროი და არ მისცეს საშუალება დაიმალოს. ეხმანებოდნენ კიდევ როგორც პირდაპირი გა-მომწვევნი, ასევე მინიმუმდენიც, ეხმანებოდნენ, მაგ-რამ უარეს მდგომარეობაში ვარდნიდნენ და უფალი მი-ქელაძე კიდევ ერთ ნაბიჯს დგამდა მართლის მოქმედისას, რომელსაც მტერი კი უმრავლადებოდა სწორედ ამ მარ-თლის თქმის გამო, თუმცა ისიც კარგად უწყობდა, რომ შრში გომბა მოყვასისა, გნებავთ შტრისა, ვაჟაკური ღირ-სება და იგი ამ ღირსებას ვერსადროს შეუვლიდა.

დავით მიქელაძე ილიას ყაიდის პუბლიცისტ გავ-ლდათ, მისი სკოლის ერთ-ერთი დამაარსებელი და მიმდევ-არი. მათი პუბლიცისტური საზომები თითქმის ეთხვეო-და ერთმანეთს. მეველებს შემოქმედებითი შემკვერებო-მწერლური კულტურითაა შესრულებული, რაც, ბუნებრი-ვი, მეტ ფასს ადებს მათ, იკვეთება მათი ავტორის თვალ-სანიერი, ანალტიკური აზროვნების უნარი, რეალობის შვგრნება და, რაც მთავარია, მწვავე რეაქცია. მისი ყოვე-ლი ნერილი ნარამოაჩენს გასართობსა და უტუბილი.

„ნისლის ტიზარი“ უამრავ პასაჟს გვეთავაზობს დავით მიქელაძის პიროვნული ცხოვრების შესახებ. ჩემთვის, მკითხველისთვის, ვასაგებია, რომ მწერალი არაერთ შემთხვევის „გახსენებისას“ უფრო მეტ ვასაქონს იმტუ-ციას აღვეს, მაგრამ შემორჩენილი ფაქტებიც ნამდვი-ლად ეხმარება, რომ დასამეგებ ზღვარს იქით არ გადაი-დეს. რახან ზღვარი ვასსენებ, ერთი არა შემოღობა იოქვას კიდევ - სწორედ ამგვარად ზღვარის დაცვამ გამოიწვია ზღვარის ნაშლა ნამდვილ და გამოგონილ დავით მიქელა-

ტეს შორის, რის გამოც დაიბადა ახალი გმირი, ახალი ლიტერატურული სახე, რომელსაც გამოარჩევს არა მხოლოდ ნახსენებ-ნახანჯლარი, არამედ ჩვენთვის ჯერ კიდევ უცხო, შეუმჩვენელო, დროში „ფარულად“ შემონახული ნაკეთობი.

საქართველო დეულებსი გამართვის სიხშირით მიხსნადამინც მისათიკებელი ქვეყანა არასდროს ყოფილა. ჩვენში კაცთა შორის ურთიერთობებს სხვაგვარი სიტყვა და წესი განსაზღვრავდა, მაგრამ თუ აშკარა საჭიროებას წარმოადგენდა „იმპორტული“ ორთაბრძოლის გამოყენება, არც ამას ეკრიდებოდათ. ბევრი ჩვენი ცნობილი მოღვაწე გახვეულა ამგვარ „შარში“, თუმცა რაღა ბევრი, თითო-ოროლანი თუ ნამოწმებოლდნენ, ზოგი საქვეყნო საქმისათვის და უმეტესნი საპროპაგანდისტოის. ნამოწმებოლდნენ და შეუკვიროდნენ - ბარეირთან! მაგრამ უმეტესობა ასეთი შეყვირებისა ისე ჩამაცხრალა, თითქოსდა და საერთოდ არაფერიც მომხდარიყოს, მანამდე, დიულის გამართვამდე მორიდებოლდნენ “ მოსისხლენი“. დავით მიქელაძესაც დააჩინა ეპოქამ კვალი. კინაღამ აკუნუს ერთმანეთი მან და ალექსანდრე ნულუკიძემ, ქვეყნის ცბამიცი ჩაიგდეს თავი, მაგრამ სიმართლეს მათი შერკინებისა გაიგებდნენ თუ არა, რაში აღარდებოდათ, მთავარი და უფრო მთავარი იყო, ერთმანეთს ჯავრი რომ არ შეარჩინეს.

მიქელაძე ნერვიული და სიმართლის პირში მიმხლები კი ჩანს, არავითარ ხანჯალზეც გაუღლია ხელი, უსამართლოდ გაზულუქებულს არც მამვილარს ზოგავს და, მითუმეტეს, არც გარემებს, წყენს სამდელოად არ შეარჩენს ვინმეს და ამიტომაც საყოველთაო სიყვარულით ვერ სარგებლობს. საჩუღარი არა და არ იღუოდა, ესეც არ ჩერდებოდა, ბარეირს ნაწერი ჩაჩრინდა საქმელების პირში, ბარეირზე ხელსაც გაისვრიდა, ამიტომაც დაიგდებდა ავი კაცის სახელს, თანამდროეობას რომ არ მოსონს, მაგრამ დრომ კარგად იცის ასეთების ფასი და ინახება დროს.

„ნისლის ტიხარი“ ერთი შეხედვით კი წარმოგვიდგენს დავით მიქელაძეს როგორც ტყიოლებდაუფარავ კაცს, ამკარად გამქაფუნულს თავისი სიმთავრით, უცნაური ხასიითა და ფეხტეხილად თვისებებით, მაგრამ სწორედ იმ ტიხარს იქით, რომელსაც მწერალი პირობითად მოიჭრებოდა და ნამდეგის სახელურად გვიჩვენებს, თუმცა რატომ მოიყენებოდა? მოჩვენებითისა კი არა, ორი სინამდელოს! დავით მიქელაძე მართლაც შეუნიღბავი კაცი ყოფილა და, რასაც გული და ვონება კარნახობდა, იმას აკეთებდა. სხვა საქმეც, რას ვერ ასწრებდა, მაგრამ გაკეთებული რომ ნამდეგოდა „პარისხიანია“, ეჭვს არ იწვევს, თორემ ტყიოლად არავის ეუხანება ენა, მოდგეს და ვინმეს ყალბ ვაჟაკობასა და ნაცოდე ქვეულ ღვანდზე წივი დაწეროს.

წი, ნისლის ტიხარი! ელსუჯა თავებურძემ შეშლო გავფანტა ის გამაბეჭებელი ნივთი, შეშლო ნაკეთობა კაცი, დიდი ადამიანი, ისევე, როგორც კითხვობზე დაგრობის ხეული შექმნილ ტილოებს. ერთეუ რთული საქმეა: კაცის ნაკითხვაცა და ტილოსიც. თუმცა ამამად ორივე ერთადაა, ის, კაცი, ის დათა მიქელაძე ორივე იყო — კაციცა და ტილოც, ამა, ჩვენ, ახლანდელებს, სხვაგვარად რაში დაგვიანტერესებდა, ყოფილიყო იქ, სადაც დარჩა თუ ჩარჩა, მაგრამ

პიროვნება, ვინც წარმეუხერხელად ეზიარა თერადალეულობას, თვითონაც შეეცადა ეტყვირთა ნაღდი მამულდმევისი ტყირით, ნამდეგოლად ყოფილიყო მეველე, არა იმგვარი გაგებით, როგორც თანამედროვენი განახილოცებდნენ, არამედ მეველე თვისი ქვეყნისა, მყემესი თვისი ჭარულუობისა, და საერთოდ, კარგად გამებდავი ეროვნული ღირსებებისა, სხებთან ერთად ხმაჩახლდით რომ მოითხოვდა უნივერსიტეტის დიარსებას, ყოველთვის პირველ სანგარში რომ იჯდა თუ იგდა, მართლაც სირცხვილიც კია, დაივიწყო, ნაალკინო ცხოვრებისეულ უმაღურობას.

შეიძლება ვიფიქროთ ზოგჯერ, დავით მიქელაძის უჩინარობა იმის ბრალიც იყოს, რომ მის ეპოქას ბუმბერაზი ადამიანების ნაკლებობა არ ეტყვირბოდა, ღმრთობა ერთდროულად დაიბრტყა კალთა საქართველოში, ამდენი ერისკაცი, ამდენი გამორჩეული წინამძღვლი ერთდროულად მოგვევლინოს მხსნელად, დადამრჩენელად, პირდაპირ სასწაულია. ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, ვაჟა-ფშაველა, ალექსანდრე ყაზბეგი, იაკობ გოგებაშვილი, სერგეი მესხი, ნიკო ნიკოლაძე, გიორგი წერეთელი, რაფიელ ერისთავი, დიმიტრი ყოფიანი, ივანე მაჩაბელი და კიდევ რამდენიმე პიროვნების დასახელებს შეიძლება, საქართველოს სიკრამ, მსოფლიოს რომ ეყოფა, და ეს მეველე ვითომ ამის გამო ხდებოდა უჩინარ? არა, ასეთი ფიქრი სწორ ფიქრად არ ჩაითვლება! დავით მიქელაძე უზედინელი კაცი ყოფილა, ამოღება პიროვნების გვერდით მისი საკეთილესი რომ წნდებოდა, რომ მხაც მოახერხა არა მხოლოდ ნაცინო-მეგობრობა ქაქოლად მაშინდელ განმანათლებლებთან, არამედ თვითონაც გამიზნა თავისი გზა და სრულდა „დაუზიანებულად“ გაუქლო სიღდეგეს.

„ნისლის ტიხარი“ ქვეცნობიერად ამახაც შევლავლარეკება და არც იმას იფიწყებს, თუ რამდენად მდიდარი იყო დათა მიქელაძე თავისი სიღარიბით.

საქვეყნო საქმისათვის თვადამებული ადამიანები ვერასდროს ახერხებდნენ ქონების დაგროვებას, რაც, შესაძლებელია, მაინცდაამინც არ ალექლდებოდა, მაგრამ იმდენად დიდი სიბოზ გროვებდებოდა მათ „გადახურულში“, ვისთვისაც უნდა გაგენაწილებინათ იგი, ყველას ეყოფოდა. სწორედ ეს სიბოზ, ქარული განხიზნა ანუ სულტორება იგდა დავით მიქელაძისას, სიღნაფაც ხშირად ხმა მოსიხონდა ხელოვნებისა, ხმა სიმღერისა, ხმა კარგი კაცებისა, ხმა საქართველოს... უკეთესი ვინ რა უნდა შემოხთავაზოს ესეც მშვენიერადაა დასურათებული „ნისლის ტიხარში“.

ყველგან ვხედავთ დავით მიქელაძეს: გაზუთების რედაქციებში, ბანკში, ქუჩაში, ხელნართულ პავერობისას, დეულოთ გაფიცებულს, ჩაფიქრებულს და ემპაქურად თვალბებმონკურულს წერისას, მოქიცივს, მომღზენს... ყველგან - ნიკო ნიკოლაძის ავტორიტეტის დამფასებელსა და მფარველს, გამიზნებულს ვაჟასთან და გაკვირებულგაოცებულს „გველის მჭამელით“. კიდევ სად არა! და გულწრფელად გვეჩაბრება ასეთად დასახასოვრებელი კაცის გვერდით ყოფნა, ალაღად გვიჩნდა, გაგვიცხვებულს იგი და ახლაც იაროს მშობლოურ მინაზე, ბარეირი „გულჩაქრებულს“ დასაწყნარებულად, ბარეირი კალამგაკვერულის მოსათვიერებულად, ბარეირი ტყიოლად აკაკა-

ნებულის ხმის ჩასაკმეტად, ბარკორი... ასე რომ ყოველთვის საჭირო კაცს ვხედავთ ჩვენ დათა მიქელაძის პიროვნებაში, ასეთად გამოგვეჩვენა იგი „ნისლის ტიხარში“, ალბათაც იგი მოეწმინა იგი ელვაჯუა თავბერძნის და მანაც, მწერლობაც, არ დაყოფა — გატაცდა დამები და ტიხარს იქით დარჩენილი დიდებული ქართველის სუნიცა ჩვენც მოგვასმენინა. დიდი ხნის შემდეგ „მწვანეკვივლადან“ გამოანათა დავით მიქელაძის თვალზედა, გამოანათა მისმა კულავ განათებმა, მისმა თავადურმა სიამაგემ, მისმა დაუმთავრებელმა წინადადებებმა, პატრონისაგან რომ ელოდნენ ნერტილს, მისმა ოცნებებმა, საოცრად ქართულმა, ეროვნულმა ოცნებებმა, მისმა ტკივილებმა, ბოლმამ, მისმა დუღებმა, ოღონდ ცხოვრებასთან, დაუდგობლად მკაცრთან და სუსხიანთან, მისმა...

„ნისლის ტიხარის“ დავით მიქელაძის შესახებ ნაღდად შეიძლება კიდევ მეტის თქმა. იოლად არ მოვეძებნა ამ პიროვნების თუნდაც ერთხელ შემოიფოთებული პორტრეტი. თუცა მხოლოდ დავითთან პირისპირ როდი ვცხოვრებ მწერალი. შესწავლილმა „გაკეთებელი“ ამ რომის პირველი თავები, სადაც მიქელაძეთა ერთ-ერთი რჩეულის, დიდი ალექსანდრეს, დავითის მამის, ვა-კვალზე გაყვარით ჩვენს ბოგრაფოსს.

მართლაც ჩინებულადაა შემოსახული ამ რომანში ყოველი რკალი, ზუსტად განაწილებული მისი აგებული ყოველთა. ალექსანდრე მიქელაძე მართლაც დიდად ავტორიტეტული ფიგურა გახლავდა თითქმის ნახევარი საუკუნის მანძილზე. შემთხვევით არ აღარჩევია იგი ჯერ ქუთაისის მანარის, ხოლო შემდეგ მთელი გუბერნიის თავადიანაურთა წინამძღოლად. ბევრი სასიკეთო საქმე უკეთებია, სწორედ იმდენად გამორჩეული საქმეში, რითაც შეიძლება იმდენად ავარულიყო კვალი ახალგაზრდობისდროინდელი ცოდვებისა, რუსის სამსახურში მყოფი, რუსულად რომ ფიქრობდა და იქმობდა. მართალია, ის კვლავ არ გამქრავა, მაგრამ უკვე დაბრძენებულსა და საცუყნოდ პატივდებულს, რამდენადაც შეეძლო, ზურგი არ შეუქცევია ქართულად საღვანისათვის და იმდენად „გამოსწორდა“, სა-მართლიანად არგუნეს დიდად ალექსანდრეს სახელი.

„ნისლის ტიხარი“ დოკუმენტურცაა, სათავგადასავლოც და აქა-იქ გასართობიც. ნამდვილად სამახსოვრო და სახალისო გუნებაზე მომეყვანა ფრანგიშვილისა და ალექსანდრე ხეივანის (პატარა ალექსანდრეს) აქამდე მიღწეული ამბები, ერთობ „გაუსწნელი“ რჩება ქუთაისის პრეკურორის თანამდებობის ბაიუს ბაიკუვის როინსისრაფ ფიქრის და მისი უცვლელი მარშმრეტი სახელმწიფო სამსახურსაკენ და პირიქით. დუღებზე აღარაფერს ვამბობ, არც მამინდელი თბილისისა თუ ქუთაისის საზოგადოების ორმონტრიალზე. ოღონდ არ მინდა გამომრეყნა ანდა სლოკონისკი, ქუთაისის გენერალ-გუბერნატორი მე-20 საუკუნის გარიგრავზე, რომელსაც სისხლი გაუშრო დავით მიქელაძემ, მთავრობისა და მკურს წინააღმდეგ ამბოხებულმა თავადმა, ციხეში რომ ჩასვა ამ სლოკონისკიმ თუ სლოკონისკიმ და მალე იწაზა კიდევ, რადგან მიზეზი, რომ მიქელაძემ დამოუკლებელი ნამდვილად არ იყო ეს პოლიციელი კარიერისტი. ერთ-ერთი ძლიერი კალამისმანა სლოკონისკისა და მიქელაძის შეტაკება თვით გენერლისეც უზარმაზარ კაბინეტში, რასაც მოჰყვა გუბერნატორის „მონღოლივით გაშტერება“, რაც გამოიწვია შეველეს მოულოდნელმა აფეთქებამ.

„ნისლის ტიხარი“ გვაუწყებს: „დაჭერილი იყო, ციხიდან მოიყვანეს და უარესი საციხობ და საცაქცერო წერილი შეიწავა მზრმანებლის თავისნი. მერე კიდევ არ აკნარა გუბერნატორსა და გენერალს — პირში მიახალა სიმართლეს“.

დაის, კიდევ ბევრის თქმა შეიძლება! თუმცა ამ სათქმელათაგან მთავარი მინც უნდა გამოიკვეთოს: „ნისლის ტიხარი“ არ დაწერილა მხოლოდ ელვაჯუა თავბერძნის მხატვრული ნაღვანის გავრცობისა და გამარავალფეროვნებისათვის. ეს რომინა, მისი ჩამთავრების შემდეგ ემოციები ნელ-ნელა რომ დაცხრება, რა თქმა უნდა, არაფრებში ჰეგვასსენებს თავისივე აუტორს, მაგრამ უფრო ალბათ, იმ დღისებებსა და ღრეზებულთა დაგავაფიქრებს, ნამუსის ქუდად რომ უტარებიათ დათა მიქელაძესა და მის ტოლფარედ ვაჟკაცებს და სადღესოდ მხოლოდ მივარყებულ ტრადიციათა სუსხაში განაბულან.

ქრონიკა

30 მაისს ზუგდიდის არტ-გალერეაში გამართა წიგნის - „ნუ გვიწინა, რაზეთ შე მიძღვნილი ვიქიანა“ - კითხვა-ნარდგენა. წიგნში მოთხრობილია აფხაზეთში, სოფელ კოძანში აღსრულებული 27 წლის მღვდელ-მონაზონის მამა ანდრია ყურაშვილის ცხოვრებისა და მონაშობის შესახებ. მართალია, გამოცემა (წიგნის შექმნაზე იხრუნეს საბონაზუნე მაკრინეშვილი (ნათია ყურაშვილი), მონა მხაიძემ, ზევა ბალარაშვილმა, რეზო თაბუკაშვილმა, გიორგი ვიგაშვილმა) რამდენიმე წელია, რაც არსებობს, მაგრამ იგი უცნობია ფართო მკითხველი საზოგადოებისათვის.

კითხვა-ნარდგენის ინიციატორები იყვნენ მამა ანდრია ყურაშვილის სახელობის მკითხველთა მოძრაობის კლუბის წევრები. კლუბი მიმდინარე წლის 3 აპრილს, მამა ანდრის დაბადების დღეს დაფუძნდა ქუთაისში, მე-18 საუკუნე სკოლის მე-9 კლასელთა მიერ და მასში სხვადასხვა სკოლების მოსწავფეები ჩაერთვნენ.

- მამა ანდრიას უყვარდა კითხვა, ამიტომაც დავარქვით მისი სახელი, გარდა კითხვას ვაფუძნით პიპოლიარზედა, რადგან ჩვენი ქვეყანა მოსწავლე-ახალგაზრდობაში კითხვითი უნარების

თავლახარისით ერთ-ერთ ბოლო ადგილზეა მსოფლიოში, - ამბობს კლუბის ხელმძღვანელი, მამა ანდრია და მწერალი ცირა ყურაშვილი. კლუბის ფინანსური მხარდაჭერა ისპაიროვლის შედგოვთა და ქვენიტორა თავისუფალი პროფკავშირი.

კლუბმა ქალაქ ზუგდიდში რაღვი მე-5 შეგვიარა გამართა შეხვედრის ენსტრბოდნენ ზუგდიდ-ციპიის მიტროპოლიტი გერასიმე, ეპარქიის სასულიერო პირებს, მოსწავლე-ახალგაზრდობას, შედგოვთა, ქალაქის საზოგადოების წარმომადგენლებს. მეუფე გერასიმემ და სასულიერო პირებს ისაბრეს მამა ანდრიათა თავდადებაზე, მათ რაღვი ახალგაზრდობა კვილი საქმის წამოწყებისთვის, კლუბის წევრებმა ნაიკითხეს ნანწყენები წიგნთან.

აუღლებლები და უცრემლო არ ყოფილა ქალაქის საზოგადოების იმ წარმომადგენელთა სიტყვები, რომელთაც დაფუძნდა სულიერი კავშირი დღესაც არ გაუწყვეტიათ.

საღამოს უძღვებოდა ახალგაზრდა მწერალი ზვიად კვარაცხელია, რომლის ძალისხმევითაც შედგა ეს შეხვედრა საღამო.

მარინე ტურავა

როგორია ჩვეულებრივი სიკვდილი?!

ნეტარ ავტუსტინეს ეკუთვნის ჭირისუფლისათვის დანერვილი ეს დამამშვიდებელი სიტყვები, რომლებშიც მთელი ქრისტიანული კონცეფცია ვლინდება: “ნუ ტირი, თუ მართლა გიყვარვარ, თუ მართლა იცი, რა არის ღმრთის ძალი და სასუფეველი. თუ ძალგის გაიგონი ანგელოზთა გლობა და ანგელოზებს შორის დამინახო!.. თუ ძალგის იხილო გადახსნილი სასუფეველი, საუკუნო სამყოფელი. ახალი ბილიკი, რომელსაც ვადგავარ!.. თუ ნამით ძალგის ჩემსავით უჭერიტო მშვენიერებას, რომლის წინაშე ყველა სილამაზე ფერმკრთალდება!.. როგორ! თუკი საწუთროში, აჩრდილთა საუფლოში მხედადეი და ვადგავარ, წარუვალ სიცხადეთა საუფლოში ვეღარ უნდა მხედადეი და ვადგავარ?”

ეს სიტყვები საუკუნეების წინათ დაიწერა, მას შემდეგ ცოდვით დაცემულმა ადამიანმა “ახალი ბილიკის” არსებობა დაიფიქრა და მისთვის სიკვდილი გარდაცვალებად, სხვა მდგომარეობაში გადასვლად კი არ, სამუდამო გაქრობად იქცა.

ოთარ ქილაძე რომინაშ “მარტის მამალი” წერს: “უყვადევათა მარსებობს, ხოლო სიცოცხლე ხანგრძლივიცა და ხანმოკლეც, სიკვდილიან შექცევა და მტეი არაფერი. თაკიდანე ამიტომ ეძლევა ადამიანს სიცოცხლე — სიკვდილისთვის რომ მოეზადოს. მოსამზადებელი დროა, აი, როგორც მოწაფეებს ეძლევათ ვარკვეული დრო ამა თუ იმ საგნის მოსამზადებლად.”

როგორც რილკე იტყვება “საჭიროა სიკვდილი ვისწავლო”, პეტეი ამას “ნელ სიკვდილს” ეძახის. ადამიანი დაავიწყდა, რასაც დიდხანს ასწავლიდნენ — ამქვეყნიური ცხოვრება მარადიულის დასაწყისია და სულის უკვდავების მოპოვება ღირსეული სიკვდილით არის შესაძლებელი.

ჩვენმა დრომ სიკვდილი ჩვეულებრივ მოვლენად იქცია, გააუბრალოვა, პომპეზურობა და იდუმალეობა, ინტიმი მოაკლ. გაქრა სიკვდილისადმი მორწმუნება, მოყრძობეობა, დარჩა მხოლოდ ინსტინქტური შიში გაურკვეველს, შეუცნობელს მიმართ. დაიკარგა როგორც გამორჩეული სიცოცხლის, ასევე სიკვდილის უნარი. “ცოტაც და საკუთარი სიკვდილი ისევე გაიშვითათება, როგორც საკუთარი სიცოცხლე” — ჯერ კიდევ წინა საუკუნეში ინინანარმტყველთა იმავე რაიონერ მარია რილკემ. ეს მოვლენა კარგად ასახა მოდერნიზმულმა ლიტერატურამ. სამყაროში, სადაც ღმერთი არ არსებობს, სიკვდილი სრულ გაქრობის ნიშანაც. “შე მიწა მოეკვდეს სულ”, ამბობს ბორენსი, რითაც ადამიანის სულის უკვდავებას უარყოფს. მარადიული სიცოცხლის უარყოფად

გამორჩეული სიკვდილის — გარდაცვალების შესაძლებლობაც უარყო. მარგინალური, სულიერებისაგან დაცლილი, უღმერთო ყოფის დასასრული ჩვეულებრივი, არაფრით გამორჩეული სიკვდილია და იგი სრულ გაქრობას ევლენსებობა.

ნაირა გელაშვილის მოთხრობა “ერთი კაცის სიკვდილის” მთავარი თემატ ჩვეულებრივი სიკვდილია. ამ პატარა მოთხრობაში ავტორი თვქვენებს პერსონაჟის სიცოცხლის ბოლო დღეებს, თუმცა ჩვენს თვალწინ გაივლებს მთელი მისი ყოფიერება, თავისი ტკივილ-სიხარულითა და ჭირ-ვარამით. ნაირა გელაშვილი აქაც ადამიანის ტრაგიკულ შინაგან სამყაროს გვჩვენებს.

პერსონაჟს სახელიც კი არ გააჩნია, მისი ცხოვრების მნიშვნელოვანი მომენტები შეილის გაიწინით, ბრმა ნაწლავის ამოჭრით, ცოლიან გაყვრითა და დედის გარდაცვალებით შემოიფარგლება. მას არაფერი გაეცეზოდა — არც საკუთარი თავის და არც ამ ცხოვრების. და არც ცდილობდა, გაეგო. “ერთადერთი ციფრების საიდუმლო ესმოდა და მთელი ცხოვრება მათთან ჰქონდა საქმე. ციფრები უყვარდა, ასობეი არა. მან სიტყვა უარყო. რა იყო სიტყვა? სიტყვები? სიტყვებით გრძნობებს ვერ გაგმთქვამდა, სიტყვების არ სჯეროდათ, სიტყვები იტყუებოდნენ, სიტყვებით ვერასოდეს შეიტანდა გარკვეულობის ცხოვრებაში, ურთიერთობაში. სიტყვებით სავნები არ იქმნებოდა, რა აზრი ჰქონდა მათ წარმოქმნას?”

სიტყვისადმი გაუცხოებაში ღმერთის უარყოფა იგულისხმება, რადგან სიტყვის წარმოქმნა სუქმის საიდუმლოს გამოკრებაა. “დასახამიდან იყო სიტყვა და სიტყვა იგი იყო ღმრთისა თანა და ღმერთი იყო სიტყვაი იგი” (იოანეს საბარება 1,1). ეს არ არის მარტო მოთხრობის პერსონაჟის ტრაგედია, სიტყვებით ყველა იტყუება, სიტყვები ბუნდოვანების სათავეა, ყველასთვის, ანუ ღმერთი ყველამ უარყო.

ამიტომაც ეს კაცი თვის ერთთახიან ბინაში სრულიად მარტო კვდებოდა და არა გარდაიცვლებოდა. ეს სიკვდილი ბოლომდე სიკვდილს, სულ გაქრობას ევლენსებობდა, რადგან უღმერთო სამყაროში სხვაგვარად არ კვდებიან. სიკვდილის წინ თავისი ცხოვრებისათვის უცნაური, მაგრამ ადამიანური სურვილი გაუჩნდა — მეორე ადამიანის, თუნდაც უცნობის, ხმა გაეკო უკანსკნელად, რადგან მარტობა ყველაზე დიდი სასჯელია. ტკივილამდე მოუწდა იმ მეორე ადამიანისთვის ეთქვა: “გამარჯობა, მე ვკვდები. მშვიდობით.” ეს ის იშვიათი სიტყვები იყო მის ცხოვრებაში, რომელიც ზუსტად გამოხატავდა გრძნობებს და არ სჭირდებოდა განმარტება და ქვეტექსტი. ამ სიტყვებით იგი ცდილობდა ქვეყნიერებასთან შეერთებას, ღმერთის წამერ მოხსენიებას. მაგრამ მის უკანასკნელ სურვილზე არ ეწერა შესრულება. ყასილად არეული ნომრიდან სიტყვების ნაცვლად მისთვის საყვარელი ციფრები შემოესმა: “ოც-და-ორი. სა-ათი. და ათი. ნუთი”. პირველად ცხოვრებაში მათ სიმშვიდე, ნესრები და გარკვეულობა არ მოუტანია, სიტყვების და გრძნობების ბუნდოვანი, გაუგებარი, უთავბოლო სამყაროს საპირისპიროდ. პირიქით, ახლა სიტყვიერ აწერილ-დანუნილობას თხოვდა მთელი არსება. უკანასკნელად

“გისმენთ” მინც უნდოდა გავყო, შირალი “ალმა” ნაცვლად, მგერამ არც ეს სურვილი აუსრულდა. სიტყვებთან დაკარგული პარონიმის აღდგენა სიკვდილის წინ შეუძლებელი აღმოჩნდა.

კაცი ჩვეულებრივად დაბობდა, დახვდა “შხა სიკვოცხლ და მორჩა” (რილკე), მოკვდა როგორც მილიონები იბოცებანი, ვერც საკუთარ ამქვეყნიურ დანიშნულებას ჩანებდა და ვერც სიკვდილს გაუტოლა. “გაკვირვება აღმოჩნდა ბოლო განცდა, რომლითაც უკვე შეჩვეულმა ცხოვრებამ გაისტუმრა.” მის სიკვდილში ტრადიციული მხოლოდ გარდაცვლილ წინაპრებთან ნამიერი კავშირის არსებობაა. უკანასკნელ ნამს დედა ეზმანა, თეთრ-თმაგაშლილი, რომელიც... ტელეფონის ციფერბლატზე ამოიზარდა და, მოლოდინის სანინააღმდეგოდ, შვილს ამიქრილი ბრმა ნანსლავი გადმოუგდო, რომელიც მისი გამცილებელი გახდა ამქვეყნიდან.

ნარსლის ჩაბარდა ჩვენი წინაპრების “საკუთარი სიკვდილი”, თავისი დრამატუზმით, იდუმალებითა და ინტიმით (“სედა უფრო ინტიმურია, ვიდრე სიხარული”). ამ კაცმა თავისი სიკვოცხლი დამისახურა ამგვარი უსახური, ჩვეულებრივი, უდაბმიანი, მარტო სიკვდილი და მოკვდა ისე, როგორც მიმობდა, რომ არ მომკვდარიყო. სწორედ ესაა მისი ცხოვრების ტრაგიზმიცა და დრამატუზმიც და ისიც, რომ აქ მანაც არ არის მარტო. თითქოს დაბიანმა დაკარგა არქიტექციის თავისუფლება და ამიერიდან ბუნდის სწორედ ამგვარად იცხოვრებენ და მოკვდებიან. ჩემად, უხმაუროდ, მარტო, სულ...

1914 წლის 13 დეკემბერს ფრანკ კაუკამ დღიურში ჩანერა: “ჩემი საუკეთესო ნაწერები ემყარება ადამიანის უნარს, მოკვდეს კმაყოფილი. სხვების საუკეთესო ნაწერებში კი სახვარია იმზე, როგორ კვდება ვიღაც უსამართლოდ, ან, უკიდურეს შემთხვევაში, ტანჯვით. და ეს გულს უსუეებს, მოსწონს მკითხველს. ჩემთვის პირადად, როგორც ადამიანისათვის, რომელიც ფეტირობს, რომ მოკვდეს საკუთარ თავთან შერიგებული, ამგვარი ასახვა ემორჩილება საიდუმლო თამაშის წესებს. მე ვერთობი იმით, რომ ვკვდები ყოველ პერსონაჟთან ერთად, გათვლილად ვუნვე ქცსპლუტაციათს მკითხველის ინტერესს “სიკვდილის” თენისადმი. თამაშის დროს ჩემი გონება მკითხველის გონებაზე ნათელია, მე წარმოვიდგენ, როგორ ნაიკითხავს ამას სასიკვდილო სარეცელზე მყოფი და, ვცდლობ, ჩემი მოთქმა-გოდება სრულყოფილებამდე მივყოფანო”.

წერილი ფურადლებას ამახვილებს ადამიანის უნარზე, მოკვდეს კმაყოფილი, ამენად, მთავარია ქვევა, პროცესი, უნარი, საკუთარ თავთან და არა მღრთთან შერგება. ამ გაუცხოებულ, უსიყვარულო საწყაროში თვითკმაყოფილება მხოლოდ გარეგნულ სიმშვიდეს, ფორმას მოაქვს.

“განაჩენის” მთავარი პერსონაჟი გვიკვ ბინდემანი გამოყოფა მამის საქმეს და საკუთარს იწყებს. ამის გამო იციწყებს მოხუც მამას, გარდაცვლილ დედას, განსაცდელში მყოფ მეგობარს. იგი პირველი პერსონაჟია ფრანკ კაუკას შემოქმედებაში, რომელიც მორალური დანაშაულის გამო ისევება. განაწყენებული მამა, დაძაბული საუბრისა და კამათის შემდეგ, მას სასტიკ განაჩენს გამოუტანს. ეს არის “წყაღი დაბრჩობა”.

შეუცნობელი ძაღლების ზეგავლენით გვირგი დაუფორტუნადად გარბის მამისეული სახლიდან და პირველივე ხილიდან წყაღი ხტება. “შევიღობთ საყვარელო მშობლებო, მე მინც მიყავხარბართ” — ეს გვირგის უკანასკნელი სიტყვებია. სიკვდილის წინ ბინდემანი ერთგვარ შემრიგებლურ ფრანხას ამბობს. ამ ფრანხით კაუკა ცდილობს, პერსონაჟი ამ სამყაროდ კონფლიქტური, შეურიგებელი არ გაუშვას... ეს განცდა, მწერლის შემოქმედების სხვა მნიშვნელოვან პრობლემებთან ერთად, “განაჩენში” ჩანასახის სახითაა. თითქმის ყველა ნაწარმოებში მწერალი განიხილავს განაჩენის არსებობას, რაც კაუკას ცხოვრებისადმი ფრანკ კაუკას დამოკიდებულების, ერთგვარი დანაშაულის გამოხიენებაა.

“განაჩენში” დამოჭრილი საკითხები კიდევ უფრო მძაფრდება “მეტამორფოზაში”. საქმისდანი დამოკიდებულება გრეგორ ზამზა, გვირგ ბინდემანის მსგავსად, ერთგვარ მეტანიურ მანქანად აქცია. მისთვის მთავარია დამკირავებულთა კმაყოფილების მოსოქება და ოჯახის რჩენა. მთელი მისი ფიზიკური და სულიერი ენერჯია სოციალური ფუნქციის შესრულებას ენერება. ეს პროცესი ზამზას გარდასახვით — უცნაურ ხოჭოდ ქცევით — სრულდება. სამსახურისა და ჯამაგირის დაკარგვის შემდეგ იცვლება ოჯახის წევრთა დამოკიდებულება გრეგორისადმი. ზამზა კვდება მიმიქლის, ახლოშლების სასტიკი დამოკიდებულების გამო. თუმცა გადაწყვეტილებას სიკვდილის შესახებ თვითონ იღებს. ეს გადაწყვეტილება საბოლოოა და გადაფირვებას არ ექვემდებარება. იგი მშვიდად ხვდება სიკვდილს. ფრანკ კაუკას პერსონაჟები ვეგებიან შემზარად სიმართლეს, ზამზას შემთხვევაში ეს სიმართლე საკმაოდ მკაცრია — იგი არავის სჯირდება. ამიტომაც ერთადერთი გამოსავალი თვითმკვლელობასთან მიახლოებული აღსასრულია. გარეგნული ტრაგიზმი მიუხედავად, ზამზა მინაგანი სიმშვიდით, საკუთარ თავთან და გარემოსთან შეგუებულ კვდება. მთავარი პერსონაჟების სიკვდილი, სრული გაჭრობა, არც ერთ მოთხრობაში არ ინვეს გარემომცველთა განსაკუთრებულ განცდებს. ბინდემანის საიკვდილის შემდეგ ჟურნალი არ ცხრება მანქანების ნაკადი, ზამზას სიკვდილის შემდეგ კი ოჯახი ქაღალეგარო მიდის, ახალი ცხოვრების დასაწყებად. გრეგორის დას სიკვდილი ტკბობის სურვილი ტყუობა. მისი წორჩი სხეულის დანახვისას მშობლები შვილის გათხოვნიად, მოზავად ცხოვრებაზე იწყებენ ფიქრს.

დაჭერიდან ერთი წლის შემდეგ, 31 წლის თავზე, სასამართლოს წარმომადგენლები ახორციელებენ “პროცესის” მთავარი პერსონაჟის იოზეფ კ.-ს სიკვდილთ დასჯის საქმეს. ერთი წელი იგი ამაღ ცდლობს საკუთარ თავის გამართლებას, უკიდურეს შემთხვევაში კი ბრალდების გარკვევას. ადრეული პირობის პერსონაჟებით ისიც მორალური დანაშაულის გამო იღუპება. ეს საკმაოდ მტანჯველი და დრამატული სცენაა, მწერლისათვის უცხო დეტალთა ნაცით. ამ დრამატულ სიტუაციაში ავტორი უწრადლებას ერთ დეტალზე ამახვილებს — სიკვდილის წინ პორიონტზე გამოჩენილ უცნობზე, რომელსაც იოზეფ კ. თანამგრობობად მოიაზრებს, რითაც კიდევ ერთხელ ხორციელებდა საკუთარ თავთან და გარე სამყაროსთან მორგების აქტს. ფრანკ კაუკას გველა

პერსონაჟის, განსაკუთრებით კი იოზეფ კ.-ს, სულიერ მდგომარეობას გამოხატავს კანტის სიტყვები: "ნებისმიერი ადამიანი ყოველგვარი ახსნა-განმარტების გარეშე შეიძლება დაგვაპატიმროთ არა წლით და იგი სადაღაც სულის სიღრმეში მიხედვება, რატომ?" ეს სიტყვები თვით კავკას სულიერი მდგომარეობასაც ასახავს.

მწერლის დილორის ერთ-ერთ ბოლო ჩანაწერში ეკითხვობოდა: "ჩემი გზის საბოლოო მიზანზე ფიქრისას, განსაკუთრებით არ ვიღვნი, გავხვე კარგი ადამიანი და ამგვარად ნარედეგ უმაღლესი მსაჯულის წინ, არამედ, პირობით, მსურს მზერა მოვავლო მთელ საზოგადოებას და ცხოველთა სამყაროს, შევიცნო მათ საფუძველში არსებული უპირატესობათა სისტემა, მოთხოვნათა სტრუქტურა, ზნეობრივი იდეალის ატრულობა და ეს ყველაფერი დაიკვირვებოდა ყოფის უბრალო კანონებამდე. მათი შეცნობით მსურს ჩემი განვიტარება ნარეშართო ისე, რომ შევარჩიო ჩემი თავი გარემომცველ სამყაროსთან, შემდეგ კი ჩემში არსებული სიმდაბლეები გამოვფინო ყველას თვალწინ. მე მსურს, ამ დროს არ დაგვარჩიო გარემომცველთა სიყვარული... ასე რომ, ჩემთვის მნიშვნელოვანია მხოლოდ ადამიანთა სამსჯავრო".

კავკას მორალის თანახმად, უღმერთო, უსიყვარულო სამყაროში ადამიანები ერთმანეთის მიმართ მაინც არ უნდა კარგავდნენ პასუხისმგებლობისა და მოვალეობის გრძნობას.

ჰენრი მილერის "კირჩხიბის ტროპიკი" XX საუკუნის ერთ-ერთი სკანდალური სიახლე იყო. ეს რომანი თავის დროზე ამერიკის შეერთებულ შტატებში ცენზურამ სასტიკად აკრძალა, როგორც უწმინსური, ამორალური. პირველად პარიზში გამოიცა (ჯეიმზ ჯოისის "ულისეს" მსგავსად, რომელიც უზრა პაუნიდის ძალისხმევით, ხილვია ბრისა და მისი პარტნიორის, ადრიანა მონიეს, ბუქინისტური მალაზია "შექსპირი და კომპანიის" სახელით გამოიცა, რაც იმთავითვე წარმატების საწინდარი იყო), 1934 წელს. ამერიკაში მხოლოდ XX საუკუნის მეორე ნახევარში დაიბეჭდა, როდესაც გამარტვდა ამერიკული ცენზურის მოთხოვნები. დღეს უკვე ჰენრი მილერს მეოცე საუკუნის ცნობილი ამერიკელი მწერლების გვერდით მოისხენიებენ. 30-იანი წლების დასაწყისის ამერიკაში კი არავის გახსენებდა ოსკარ უაილდის სიტყვები: "არ არსებობს მორალური და ამორალური წიგნები, არის კარგად და ცუდად დაწერილი წიგნები". მილერის უწმინსურობა არასოდეს არის დაუფხვანავი, უგემოვნო. მწერალი ამას საოცარი მხატვრული ოსტატობით ახერხებს. "კირჩხიბის

ტროპიკი" კარგად დაწერილი წიგნია. როსტომ ჩხვიდის თქმით, უხამსობისა და უწმინსურობის "მღვრიე ნაკადი ადრე თუ გვიან უნდა დასრულდებოდა და ასეთ დროს ტროპიკი ხერხადაც ესეც გამოდგებოდა — "კირჩხიბის ტროპიკი", როგორც თვალსაზრისითა უკიდურესი მხატვრული ნატურალიზმისა, პერსონაჟთა ხასიათებისა და ფაქტების რელიეფური წარმოსახვისათვის რომ ყოფილიყო საჭირო." იქნებ მიღწერი ამ უწმინსურ, დაუწლებელ, უხამს სამყაროს უხამსობის უტრირეობით ებრძვის.

"კირჩხიბის ტროპიკის" მოქმედი პირი — კორექტორი — კავკას პერსონაჟების ერთგვარი შთამომავალია. იგი მთელი არსებით ცდილობს კორექტორის მოქმადებული

ადგილის შეწარმუნებას, რადგან ეს არსებობის ერთადერთი წყაროა, მაგრამ მაინც ქუჩაში აღმოჩნდება. თუმცა ამგვარად ჩვენთვის მთავრია ერთ-ერთი კორექტორის, "საბრალო ნაბიჭვარის", ასეთია პირველი ინფორმაცია მის შესახებ, ინგლისელი პეკოვერის სიკვდილი. იგი უბედურმა შემთხვევამ შეინარა, ლიფტის ორბოში ჩავარდა. ეს უსახური, არაფრით გამორჩეული ადამიანი მხოლოდ სიკვდილის შემდეგ აღმოჩნდა მნიშვნელოვანი. "სიკვდილის სუნმა" პეკოვერი ყურადღების ცენტრში მოაქცია, თუმცა სიცოცხლეში "ერთი ჯიგრიანი შეგინების ღირსიც არ ყოფილა". მისი სიკვდილისადმი დამოკიდებულება თავიდანვე გროტესკულია, მწერალი მივითხვებს სიცილე-ტირის ზღაპრზე ამყარებას. ტრაგიკულ ამბავს კორექტორის კბილის პროთეზის თება მოსდევს, ფეხებშიაღებული, ნეკრეზიალუდული, ორმოს ფსკრზე დანარ-

ფრანკ კავკას ნახატებიდან

ცხებული პეკოვერი ხელის ფათურით ეძებს ახალაღმგმულ პროთეზს. ბეგრისათვის კორექტორის სიკვდილთან დაკავშირებული აყალ-მაყალი "მომაკვდინებელ, მდუმარე ზიზლს" ინგვეს.

ნარია გელაშვილის პერსონაჟის მსგავსად, პეკოვერმაც თავისი ცხოვრებით დაიმახსურა "სასიერო იერით" შემოსილი სიკვდილი. რაც უფრო ტრაგიკულად კვდებიან ასეთი ადამიანები, მით მეტ სიცილს იწვევენ. მათ სიკვდილში ტრაგიკულის აღმოჩენა ფარისევლობის გარეშე წარმოუდგენელია. ჰენრი მილერი მთელი რომანის მანძილზე აპროტესტებს სიყალბეს — სიცოცხლეში უსახური ადამიანების განდგენას სიკვდილის შემდეგ. ისინი, რომლებმაც მთელი ცხოვრება "გაუბითურეს" პეკოვერს, ახლა მის სიკვდილს ნამდვილ კატასტროფად აღიქვამენ. კორექტორის სიკვდილი არის ჩვენი წინაპრების გამოწვეული, დამსახურებული, ღირსეული სიკვდილის ქეშპირიტი პარადია. ცოცხალი პეკოვერი ნამდვილი არარაობა იყო მუდამ უზადრუკი

გამომეტყველებით, ეგზეზიტითა და ქერტლით. ახლა შთამბეჭქდავი ნეკროლოგით, გვირგვინით, დაკარგულების ცერემონიით შევადგებოდნენ მისთვის შუების მოფენას, "ავაყვებას". თუმცა "ის ნაღდი ნოლი იყო და ის ფაქტიც კი, რომ მოკვდა, ერთ ბუნოზეც ვერ განადიდებდა მის სახელს". ოფიციალური ცერემონიის შემდეგ ქველბი ბისტროში გაიპარათა, ავტორს ძალიან ეცოდებდა პეკოვერი, რომელმაც ვერ შეძლო აქ ნახებობა და თავისი სახელის ხშირად ხსენების მოსმენა. მთელი ტრაგიკომი ისაა, რომ პეკოვერის ადგილზე მისული ახალი კორექტორიც იმაზე ფიქრობს, რომ, იქნებ ბედის წყალობით, ოღვემ ისიც ჩაგარდეს ლიტვის რომშიო და დიდი გვირგვინიც დაამსახუროს.

"კირჩხიბის ტროიკოსი" პერსონაჟებისათვის არ არსებობს მარადიული სიცოცხლე, ცათა სასუფეველი. ცნობიერების მივარდნილ კუნჭულში ისინი ოცნებობენ სხვა სამყაროს არსებობაზე, რომელიც ამ ქაობის, უწესრიგად მიყვრილ ცხოვრების მიღმა არსებობს, მაგრამ უღმერთო რეალობაში ამგვარი იმედიც აბსურდულია. სწორედ ამიტომ ადამიანები უკიდურეს სასოწარკვეთილებში ვარდებიან და მათი მთავარი საზრუნავიც ფიზიკური არსებობის შენარჩუნებაა, მათ არ შესწევთ უნარი მარადიულ ღირებულებებსა და სიცოცხლეზე ფიქრობ. ამ ადამიანებისათვის ცხოვრება არის "უარყოფითი რეალობა", სწორედ სიკვდილის შთგავსი — ცათა სასუფეველი ტკივილისა და ეკდომის შიშის გარეშე. ამ ქვეყნებში ერთადერთი ანგარიშგასანევი რამ არის ორთავიანობა და პუნქტუატიზმი. აქ პერიდი მიღწერის პარიადრების უნარი ჰკის აღწევს. აქ მარადიულ ღირებულებებს, ცათა სასუფეველზე ფიქრობს და მზადებას ყოველდღიური საზრუნავი, ქუჭავი და სიკვდილ ენაცვლება და სწორედ ეს არის მარადიული. მთავარი ამ "უარყოფითი რეალობაში" გადარჩება, სიცოცხლის შენარჩუნებაა. არ არსებობს მიღწერი სამყარო და არ არსებობს იმედიც. სწორედ იმედის გაქრება იწვევს პეკოვერების მიმრავლებას და მათ ტრაგიკომიურ სიკვდილს, რომელიც რამდენჯერმე, პირველად და უკანასკნელადაც გაახმაობს მათ უსახურ, არაფრისმიქმელ სახელებს, ნაშით დაამარცხებს მათ არაჩაობას.

"კირჩხიბის ტროიკოსი" გადმოცემული განწყობის სრული ანტითეზას ქმნის გივი კავაჭკორის ღექსი "ხასიათი", სათუცარი ოქტაბონობა და მსაგებოლო უშუალობით რომ გადმოგაცემს პოეტის სულიერ მდგომარეობას: "ყველას უნდა მოემსახურო, ყველას გინდა გზა დათუბა, გეროდება, სხვას კარგები შეასროს, სანამ სხვა არ დაჯდება, არ დაჯდება. საქმელს სანამ სხვა არ გადაიღებს, არ გადაიღებ. არავის არ გინდა აწყენინო, არც უფროსს, არც უმცროსს. გერიდება, ბახარში კაცს შევეპაჟრო, რასაც გიფასებს, იმას აძლევ. აივინს მოედანზე ჩიტი რომ დაჯდება, ფეხი ვერ დაგიფაშმს, რომ არ დააფორნო, ისიც კი გერიდება, ნივინ გადაფურცლო, ვაითუ გაიღვიბოს, რა გემეცდება, შენინ სიკვდილით ხალხი როგორ უნდა შეაწუხო."

ამგვარი ცხოვრების შემდეგ საკუთარი, ღირსეული, ქტიმარობი სიკვდილის მოპოვება შეიძლება, რომელსაც სულაც არ სჭირდება განსაკუთრებული ფორმა — "ხალხის მწყნებება".

ვლადიმერ ნაბოკოვის "ლოლიტას" შეფასებისას ერთი კრიტიკოსი წერდა: "წერალბა ისე აავო ხის შენობა, არც

ერთი ლურსმანი არ გამოუყენებია, ანუ არც ერთი უხამსობა". პერიდი მიღწერს ვერ ვიტყვით, იგი სახედა იყენებს უხამსობას, უწმამურობას, ოღონდ ამაღლმზატერულად, დახვეწილად, ლიტერატურული გემოვნებით და, რაც მთავარია, სწორედ ამ უხამსობის უწმამურობის წინააღმდეგ. ქაობის დასაპრობად, გასაკრობად მწერალი ამ ქაობის ნატურალიზაციის, მარგინალობის გადაღახვის, დაძლევის მცდელობას ახდენს.

გურამ რჩეულშვილის პატარა მოთხრობა "კიდე კარგი" 1956 წლით არის დათარიღებული. მასში უკვე მიხეუცი ქალის უკანასკნელი ღამე და სიკვდილის მოლოდინია აღწერილი. თითქმის განსაკუთრებული არაფერი ხდება, ახლობლების გარემოცვაში, თბილ და მყუდრო გარემოში ებრძვის სიკვდილს მოხუცებული. უკანასკნელ წამებში იგი შვილზე ზრუნავს, რომელიც, ავი წინათგრძნობის წყალობით, მივლინებში გამგზავრების გადადებს, მიზეზდავად იმისა, რომ ანეტუც დიდი ხანი ავადმყოფობს. სწორედ ეს ხდება ახლობლების კმაყოფილებისა და მოთხრობის ამგვარად დასათაურების მიზეზი. ანეტუც გაურკვევლობის შემდეგ იწყება ოჯახის ტრაგიკული ფუსფუსი მიცვალებულის გასაპატიოსნებლად, ადამი-ჩეველებების შესასრულებლად. "თენდებოდა. გათენდა. ამოვიდა მზე. მოდიოდა დღე. მოდიოდა ხალხი." ცხოვრება თავისი რიტით გრძელდება, რასაც რიტმულად ერწყმის დასატრებლად მოსულ ხალხის სვლა. სასულაოდან გახარებული ბრუნება ქორისუფალი, რადგან უკანასკნელი თავსუფარი სასაღვალის ცენტრში იმოუა, ორი მეტრის სიგანისა და ორნახევარი სიგრის ადგლის ერთი მეტრიც დაამატა. ამ მისულა-მოსვლით, ფუსფუსში არავის ახსოს მიცვალებულის სულზე ზრუნვა. მთავარი ყურადღება სიკვდილის რიტულს ექცევა და არა მის არსს. ხშირად ადათების ზედმიწევნით შესრულებას მთავარი ღირებულებები ეწირება, მნიშვნელოვანი ხდება ფორმა და არა შინაარსი. საყურადღებო ანეტუს ღირსეული პატივით დაკრძალვა და არა მიღწურზე ფიქრი. მეტრის მონოტონური თხრობის მიღმა მისი ღრმა პესიმიზმი იმალება ცხოვრების წარმატების, ხანშიკულების, ამაოების გამო.

არადა, ჩვენ წინაპრებს, ყველას "საკუთარი სიკვდილი ჰქონდა. იც კავდა, იარღლისმულ სხეულებში სიკვდილს ტყუასავით შეიჭობს რომ დაატარებდნენ, ქალებს, რომლებიც ღრმად ბერდებოდნენ და პატარავებოდნენ და შემდეგ უზარმაზარ სარცელებზე როგორც სცენაზე ისე კვდებოდნენ, მოკრეცებულად და დეგოფორული ღირსეულობით. დიას, ბავშვებიც, თუნდაც სულ პატარები, რომლებიც ბავშვური სიკვდილით კი არ ეკვდებოდნენ, არამედ ძალია იყვებდნენ და კვდებოდნენ იმას, რაც უკვე იყვნენ და იმასაც, რაც გახდებოდნენ, ცოცხლები რომ დაორჩენილყვნენ" (რილკე).

თითქმის თომას მანის რომან "ჯადოსნური მისი" პერსონაჟი ჰანს კასტორფია სიკვდილზე მარადიულად დაფიქრებულ პერსონათა უკანასკნელი მოქიკინი. იმათი, ვისაც ბავშვობიდანვე სიკვდილისადმი განსაკუთრებული მონინება ჰქონდა, ამაღლებულობისა და იფუმალების გრძობა იყურება დასაფლავების ცერემონიის დროს და ფიქრობდა, ადამიანს სიცოცხლე სიკვდილის მოლოდინში უნდა გაატაროს.

კახაბერ ლორია

წითელი ჩრდილი

მეოცე საუკუნის ქართულმა ლიტერატურამ, ბუნებრივ-იკა, ყალბი პათოსით შესრულებული არაერთი ნაწარმოები იცის. ეს არცაა გასაკვირი. იყო დრო, როდესაც პოლიტიკური კონფინქტურა უშუალოდ აიძულებდა ხელოვანს, ხარკი გადაეხადა საბჭოთა რეჟიმისათვის. მწერლები, რომლებიც ხელისუფლებისადმი ღია კონფორმაციის გზას ირჩევდნენ, არსებითად განწირულნი იყვნენ ფიზიკური განადგურებისათვის, რომ არაფერი ვთქვათ იმაზე, ნაბავ-და თუ არა მათი ნაწარმოებები დღის სინათლე. რეჟიმეტიც, გარკვეულ ფაზაში ტოტალიტარული ტერორი მოქმედებდა პრინციპით - ვინც ჩვენთან არაა, ის ჩვენი წინააღმდეგია და შესაბამისად, მწერალიც დროდადრო უბრალოდ იძულებული ხდებოდა, ემტკიცებინა ბოლშევიკებისათვის, რომ ისიც ნამდვილად მათთან იყო. ეს ყოველივე, თავისთავად, საკმარისად ტრაგიკული მოვლენაა, მაგრამ მას სრულიად ჩვეულებრივ ხასიათი უქონდა მიცემული კომუნისტური ხელისუფლების განსაკუთრებული მიყენარების საკმაოდ ხანგრძლივ პერიოდში.

სამართლიანობისთვის უნდა ითქვას, რომ მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში მდგომარეობა გარკვეულწილად იცვლება და მას შემდეგ, რაც ყველა ხალხისა და ყველა დროის მშრომელთა ბელადი საბჭოეთს გამოეცალა, რეჟიმში, მეტნაკლებად მაინც, ტრანსფორმაცია განიცადა. ის, ვინც მათთან არაა, კომუნისტებს შეიძლება კვლავაც მტრად მიაჩნიათ, მაგრამ, ყოველ შემთხვევაში, არა მოსოსილედ; თუკი, რა თქმა უნდა, ეს ადამიანები გაბატონებული რეჟიმისათვის წინააღმდეგობის განცემა თავს არიდებენ. ასეთ პერიოდში საბჭოთა ხელისუფლებისათვის მამაშებელი ნაწარმოებების შექმნა სრულიად ადარ უნდა იქნეს განხილული შესაძლო ფიზიკური თითავადარჩენის მოზიციებინად. შესაბამისად, თუ ლიტერატურის რეჟიმის პირობებში კომუნისტების მიმართ დიდიარამბებზე უარის თქმა, შეიძლება ითქვას, მწერლისთვის გვირობის ტოლფასი იყო (რასაც ყველას, ბუნებრივია, ვერ მოსთხოვ), 60-70-იანი წლებიდან მოყოლებული იგივე დამოკიდებულება ელემენტარული პატრიოტული თუ მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის გამოსატყულებად გადაიქცა და ამ პერიოდის ქართულ მწერლობაში მართლაც რომ არაერთი ისეთი სახელია, რომელსაც, ამ თვალსაზრისით, თავი ნამდვილად არ შეურცხვენია. იმავდროულად უნდა აღინიშნოს, რომ ზემოხსენებული პერიოდის ქემპარიტად ქართული მწერლობის პარალელურად არსებობს ქართული საბჭოთა მწერლობაც, ამ სახელის სრულიად პირდაპირი და არცთუ მთლად საამბო გაგებით; შესაბამისად, ისეთი ნაწარმოებებიც მრავლდება, რომელთა იდეური მხარე, ყველაზე ლმობიერად რომ შევაფასოთ, დღევანდელი გადასახდელად უფორმად პრობლემური და საორჭყოლია. ამკარა უნიჭობასა და ლიტერატურულ სუროგატზე საუბარი,

აღბოთ, არც იდეურ თუ იდეოლოგიურ მოზიციითა განაწი-იზების კუთხით ღირს. ამიტომაც ამგვარი მსჯელობისათვის მართლაც რომ უნიჭიერესი მწერლის საკმაოდ საინტერესო (გარკვეული თვალსაზრისით მაინც) და უაღრესად გახმურებული ნაწარმოები შეეარჩიე. არჩევანი არც ამ მხრივია შემთხვევითი, რომ ნოდარ დუმბაძის „პარადისოსის კანონს“, გამომდინარე მწერლის სხვა ნაწარმოებების საოცარი და სასესებით დამახსურებელი მოპულარობიდან, უთუოდ დღესაც ჰყავს თავისი მკითხველი.

ნოდარ დუმბაძის განსაკუთრებული ნიჭიერება ამ შემთხვევაში იმ მოსაზრებითაც არის საგულისხმო, რომ როგორც, საზოგადოდ, უნიჭო ადამიანის მაგალითი მთლიანობაში მაინც ნაკლებად საშიში და ნაკლებად ანგარიშგასაწეია, ასევეა უნიჭო მწერლისაც. უნიჭო მწერლის მხრიდან იდეოლოგიური დივერსიის მცდელობა თავიდანვე განწირულია უღონოლო მარცხისთვის. მაშინ, როდესაც ნიჭიერ მწერლის მსოფლმხედველობრივად უცნაური და ზოგჯერ, უბრალოდ, სახეფათო მხედველებების თავზე მოხვევაზე კი ადვილად ხელწიფება მკითხველისათვის. ამავე ფრუს, ადვილად მისაბაძია ნიჭიერი ადამიანის ცხოვრებისეული მოზიციაც; ამ მხრივ, გამოკლეისი არც კონფორმისტული სოციალურ-პოლიტიკური თუ ლიტერატურული მოზიციაც.

მაშინ, როდესაც „პარადისოსის კანონი“ გამოქვეყნდა, ნოდარ დუმბაძე, ეს მართლაც ერთ-ერთი უთვალსაზროსი ნაწარმოადგენელი მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული სიტყვაკამბული მწერლობისა, აღიარებული და დაფასებული ავტორი იყო არ მარტო მშობლიურ საქართველოში, არამედ მთლიან მყარობდნენ საბჭოეთის მასშტაბით. მართალია, მის შემოქმედებში მანამდეც არსებობდა არსად ყოფილა რამე ამკარა „დინდნეტიკური“ გადახრები, მაგრამ სამართლიანობისთვის უნდა ითქვას, რომ საყოველთაო სიყვარულის და აღიარების შესანიშნავმა მწერალმა ისი მიიღწია, რომ არც კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა ხელისუფლებისათვის უძღვნია განსაკუთრებულად „ამაღლებებელი“ დიდიარამბები. ასე, პოლიტიკურად მეტნაკლებად ნეიტრალური, არცთუ კონფინქტურული, მაგრამ არცთუ კონფორმისტული გზით, ისე, რომ სულაც არ აღიქმებოდა შემოქმედებითი თვალსაზრისით „ძალზედ მოწილილი“ ელფერის მწერლად, ნოდარ დუმბაძე მყარად დაიმკიდრა ადგილი არამარტო ყველაზე მოპულარულ თუ მწერალს შორის მთელს საბჭოეთში, არამედ იმდროისათვის პრესტიჟული ფიციკალიური თანამგებობაც დაიკავა და „წითელ-წითელი“ პრემია-ელოდებაც მოიპოვა (საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის მდივნობა; საბატო ნიშნის, შრომის წითელი დროშის და ოტკომპარის რეფლაციის ორდენები; საეკემირო კომკავშირის პრემია). გარდა ამისა, სასესებით დამახსურებულად, ნოდარ დუმბაძეს ამ დროისათვის უვეე მოპოვებულა აქვს არსებითად უმაღლესი ქართული ლიტერატურული ჯილდოც — რუსთაველის პრემია და რაც მთავარია, ყველაზე დიდი ჯილდო ნებისმიერი მწერლისათვის — ლირსკული და გამორჩეული ადგილი მშობელი ქვეყნის მკითხველი საზოგადოების გულგებნი. და ი, სწორედ ამ მხარს ქვეყნდება ახალი რომანი — „მარადისოსის კანონი“.

მინდა სრულიად გულწრფელად განაცხადო: ჩემთვის დღესაც არაა ბოლომდე გასაცხები, რისთვის სჭირდებოდა სწორედ იმ დროსა და სწორედ იმ სიტუაციაში პირადად ნოდარ დუმბაძეს მსგავსი ნაწარმოების შექმნა... აქ,

აღვლთა, რამდენიმე საეარაფუო ახსნა არსებობს, მაგრამ ვეჭვობ, რომელიმე ცალკეულმა მათგანმა გასცეს ამ კითხვაზე ამომწურავი პასუხი. და მაინც, რა თქმა უნდა, ეს ნაწარმოებები, სხვა შესაძლებელ ცველაფერთან ერთად, უთუოდ იმდინარდელი ხელისუფლების სამშენებლო და, რაც შთავაზრია, ლენინური პრემიის მოსაპოვებლად არის დანიშნული: ამის დაუწახაზობა ნამდვილი გულგრილყოლობა იქნებოდა. არადა, ეს ამავე ძალზედ სამშენებლო, განსაკუთრებით იმის გათვალისწინებით, რომ მწერალს საბჭოთა ხელისუფლების შტრიხიდან არც მანამდე აკლდა სითბო და მრავალმხრივი ყურადღება, ხოლო ლენინური პრემია, რომლითაც ბოლოსდაბოლოს აღინიშნა კიდევ ეს ნაწარმოები და მისი სახით ქართული (საბჭოთა) მწერლობაც, სინამდვილეში მხოლოდ უაღრესად დასაანან ჩრდილს აყენებს როგორც ავტორს, ისე მის არაერთ თანამოქალაქსა და, საზოგადოდ, მათ თანადროულ ლიტერატურულ პროცესს; ვინაიდან ლენინური პრემია ქართული ლიტერატურისათვის — რაც არ უნდა შევადამაზოთ „ახლარების“ ეს „გრანდვიოლა“ ფაქტი, უკვე თავისთავად ნიშნავს ჩვენს მწერლობაში სერიოზული და, სამწუხაროდ, საკმაოდ ანგარიშგასანევი კონფორმისტული ნაკადის არსებობას. კონფორმიზმი და ობიექტურობა კი ვერ თანაარსებობენ. იმავედროულად, ძნელია არ დაეთანხმო „მარადისობის კანონის“ მოაჯერ გმირს ბაჩანა რამიშვილს, როცა ის ამბობს: „მწერალი არ აქვს უფლება სუბიექტური იყოს. თუ მწერალი ობიექტური არ არის, კაბიკია მისი მწერლობის ფასი...“. არადა, „მარადისობის კანონზე“ საუბრისას, სულაც არაა საფუძვლად მოკლებული შემდეგი კითხვები: არის კი მწერალი ამ რომანში გულწრფელი და ობიექტური? და, შესაბამისად, არის კი მთლიანობაში საბჭოთა „კომუნისტური“ მტკი და ლენინური პრემია, თუნდაც უაღრესად გახმარებული ბზულებების ნამდვილი ფასი?

მაინც რა მოეწონათ ასე ძალიან ბოლშევიკურ კრემლში და რატომ გამოიმეტეს „მარადისობის კანონისთვის“ არაერთი საბჭოთა(!!!) მწერლისათვის ათწლეულების განმავლობაში ასე საოცნებო ლენინური პრემია? საკმისია, რომ „მარადისობის კანონი“, რომელიც 1978 წელს გამოქვეყნდა, მნიშვნელოვანწილად და თავისი პოზიციებიდან საეხებით დამსაბურველადაც კომუნისტური რეჟიმის მიერ აღქმულ იქნა როგორც იდეოლოგიური ინსტრუმენტი, რომელსაც შეძლო გარკვეული პროპაგანდისტული როლი შეერულებინს საბჭოთა მიქალაქეთა და მათ შორის ეთნიკურად ქართველ საბჭოთა მოქალაქეთა მსოფლმეფელომბრივი და ზორინტორების საქმეში. უნდა ყოველგვარი მიკიპ-მოკიპების გარეშე ითქვას, რომ საბჭოთა რეჟიმს ამ დროისათვის საოცრად სწორდებოდა ასეთი ნაწარმოებები და ნიდარ დუმბაძემაც, ამ მართლაც გამოჩენილი შემოქმედებითი ალღოსა და შესაძლებლობების ადამიანმა, იველიონის სიზუსტით შეაჩრია შესაბამის „საპრემიო“ თემასკაცა და გამოისახელობითი საშუალებებიც. საკმისია, რომ 70-იანი წლების მინურლობის საბჭოეთის რეიტინგზე უკვე ნაკლებად ჟრის „ურაკომუნისტური“ კრიტიკულა: ადესტლინიზაციის“ შემდეგ მოსახლეობის ინტელექტუალური და ესთეტიკური მოთხოვნილებები, ყველაფრისდა მიუხედავად, არსებობდა გაიზარდა და სოციალისტური რეალ-

იზმიც იძულებულია თანდათანობით „გააფართოს“ თავისი ერთ დროს უაღრესად არტაშემოქმედელი ჩარჩოები. ოფიციალისათვის საესეებით ცხადია, რომ 70-იანი წლების მინურლობის მარაზმაცკული კომუნისტური უტოპიის ქადაგებისათვის ოსტროვსკის „როგორ იბრუნებოდა ფოლადი“ და მისი გმირი პაველ კორჩაგინი აღარ გამოდგება. მარქსისტულ-ლენინისტური „მსოფლმეფელობის“ პროპაგანდის ფორმები „ეპოქის მოთხოვნილებათა შესაბამისად“ უნდა შეიცვალოს: კომუნისტური იდეალის განმასახიერებელი დადებითი გმირიც უნდა გაცილებიოთ რაფინირებულად ჩამოიქნას, ინტელექტუალურადაც დაიხვეწოს და ზოგადად „იმიჯის“ თვალსაზრისითაც არსებითად „გაკეთილშობილდეს“. მოკლედ, გულზე რეკლუციოთი აღტკინებით მჯილის ცემა მუდამა აღარაა, ნინ იწვევს დადებითი გმირის „ადამიანური სახე“, შთავიგონებელი, არც მტკი და არც ნაკლები, ყოვლისშემკველი „სოციალისტური ჰუმანიზმი“.

მინდა კიდევ და კიდევ აღვნიშნო, რომ ნიდარ დუმბაძე მეოცე საუკუნის ქართული პროზის ერთ-ერთი უნიჭესესი წარმომადგენელი, მხატვრული სიტყვის ნამდვილი სიტყვა და მისი, რაც შემთხვევამ, უბრალოდ განცვიკვირებელი შემოქმედებითი შესაძლებლობები კარგად ჩანს „მარადისობის კანონში“. რომანში მეტნაკლები ავტონომიურობის მიქონე არაერთი ცალკეული ეპიზოდი ერთ თვითგვარი დამოუკიდებელი ნოველაა, რომელთა ნაკითხვა დიდი სულიერი აღვლებების გარეშე სრულიად შეუძლებელია. თავის დროზე ნ. დუმბაძეს შეუნძინავს ასევე ძალზედ გახმარებული ქართული (საბჭოთა) ფილოსოფია — „რაიკომის მდივნის“ შესახებ, რომელშიც მსგავსი გაკეთილშობილებული, „ახალი კომუნისტის“ სახეა წარმოდგენილი: ამ ფილოსოფია არის ადგილები, რომელთა ყურწმა ავადმყოფი გულის პატრონის უთუოდ გაუჭირდება, გული ყელში გაჩეხება ბურთივით, გრწმობა ამოხეთქვას ლამობს. ვინდა ახივად ეყრდნუდ და ხელი შეაშეულო ვიარჯი თორღრსი“. მეტნაკლებად ასეა „მარადისობის კანონშიც“. გულცილ მკითხველსაც არაერთხელ შეიძლება გაუნდეს წრფელი სურვილი სხვადასხვა ასეის ბაჩანა რამიშვილს ხელი შეაშეულოს მის ქმედებაში, მაგრამ როგორც ვიარჯი თორღრის თემა და იდეალი მთლიანობაში, რალა თქმა უნდა, არის მაინც ზედმიწევნით ყალბი თემა და იდეალი, გამოკონილი მხოლოდ და მხოლოდ უკვე საბოლოოდ დამკაცვებული კომუნისტური რეჟიმის ნაშუსის მოსაწმენდად და სიბის შესანარჩუნებლად, ისევეა ბაჩანა რამიშვილის შემთხვევაშიც. საგულწინსაა, რომ „რაიკომის მდივნის“ 1980 წელს გამოვიდა ეყრწნე ანუ თითქმის „მარადისობის კანონის“ გამოქვეყნების თანადროულად. როგორც ჩანს, განახლებული კომუნისტური იდეალის „საჭიროებას“ ამ მომენტისათვის, საზოგადოდ, გამაძფერებულად აღიქვამდა ქართული საბჭოთა ხელისუფლება.

დავუბრუნდეთ „მარადისობის კანონის“, ასე ვთქვათ, ჰუმანისტურ განზომილებებს. როგორც უკვე შევიხინე, რომანში ამ მხრივ არაერთი უაღრესად შთამბეჭდავი და დამამასლოვებელი ფრაგმენტი თუ ეპიზოდი, რომელთაც გარკვეული სიუჟეტური დამოუკიდებლობა გააჩნიათ, მაგრამ ამ ეპიზოდებს ბაჩანა რამიშვილის სახე აერთიანებს. ბაჩანა, როგორც ნენი, მათი მონანილება: ის ამ შთავარჩოლს თამაშობს მათში ამ ნოველა-ეპიზოდებში

განვითარებული მოვლენები თამამობზე მნიშვნელოვან როლს რომანის მთავარი პერსონაჟის სულიერი ფორმირების საშუალებას. ეს ყოველივე თავისთავად სრულიად ბუნებრივი იქნებოდა და, ალბათ, არც ამ ფაქტზე აქცენტის გაკეთება გაზიარებული აუცილებელი, რომ არც ერთი გარემოება: პიროვნების სულიერი ფორმირების შემსუბუქებული პროცესის შედეგად ჩვენ, არც მეტი და არც ნაკლები, დადებითი პერსონაჟის ისეთი სახე მივიღეთ, რომელიც ამკარად ატარებს ყმადაღებული იდეალური გმირის მკვეთრად გამოხატულ ნიშან-თვისებებს. მიუხედავად იმისა, რომ რომანის ერთ-ერთი მუქად უცნაური პერსონაჟის "ვერსითი" ბაჩანა რამიშვილი ჩვეულებრივი მოკვდავი კი არა, არამედ „პუმანიდია“, იდეალური გმირის გამოჩენა მეტ-ნაკლებად თანამედროვე რომანის ფორმულზე ლიტერატურული თვალსაზრისით უკვე თავისთავად საკმაოდ საოროტო ამბავია. მაგრამ, დაღვანდელი გადასახედიანს, უფრო დიდი უბრუნებლობა (დეპრესიონა) ის არის, რომ ეს იდეალური თუ თითქმის იდეალური გმირი იდეოლოგიურად თხემით ტრეფამდე მთავონებული და პოლიტიკურად უაღრესად მომზადებული კომუნისტი (!!) ბაჩანა რამიშვილია; ხოლო ის სხენებული, ჭეშმარიტად მშვენიერი და გულშიჩამწვდომი ეპიზოდები სხვადასხვა ასაკის ბაჩანას ცხოვრებიდან კი, ძირითადად მაინც, მხოლოდ იმის ჩვენება, თუ რამიშვილის სახით მართლაცდა „როგორ იმართობდა ფოლადი“. ეს ყოველივე ნაოლადა დასტურებს, რომ „მარადისობის კანონი“ ე.წ. სოციალისტური(!) რეალიზმის მეთოდოლოგიით შესრულებული თხზულება ასეთი „ლიტერატურისათვის“ კი, როგორც ცნობილია, „ბუნებრივი“ და, არსებითად, აუცილებელი ატრიბუტიც კია იდეალური გმირიც, მისი კომუნისტობა და ამ გმირის თანდათანობითი ჩამოყალიბება-ფორმირების „დიალექტიკური“ პროცესიც.

როდესაც ბაჩანას კომუნისტობაზე ვლაპარაკობთ, არ უნდა დავგავიწყდეს, რომ ნაწარმოების მიხედვით, იგი არა მარტო პარტიის ჩვეულებრივი წევრი, არამედ უაღრესად დაწინაურებული კომუნისტიცაა: დებუტატი, კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრი, ერთ-ერთი წამყვანი გაზეთის მთავარი რედაქტორი; ანუ იმდროინდელი საბჭოთა ნომენკლატურის სისხლი სისხლთაგანი და ზორცი ხორცთაგანი და, ამდენად, ბაჩანას მიმართ სიმაბიჯის აღძვრა პირდაპირ ასახამ წყალს მისი თანამედროვე კომპარტული ელტის ნისქილზე (სხვათა შორის ნაწარმოებში ბევრგან პირდაპირ და ცალსახად ჩანს, რომ მოქმედება 1972 წლის შემდეგ მიმდინარეობს, ანუ ეს უკვე კრემლის მიერ აშხანავ შევრდმანისათვის ჩაბარებული საქართველოა).

... მე ბავშვობიდანვე ვიცნობ ბაჩანა რამიშვილს. იგი სულით ხორციანად კომუნისტია, მე მას დღეიდან ბაჩანა კომუნისტად ვთვლი და ახლაც მხარს ვუჭერ მის კანდიდატურას,“ - აცხადებს რაიკომის მდივანი პარტიის წევრობის კანდიდატად ბაჩანას მომხმარებელი. „შემთხვევით“ ეს რაიკომის მდივანი გიორგი თორელი ამ მხის „შესაძლო“ პროტოკოლი - იმდროინდელი საქართველოს კომპარტიის ც.კ.-ს პირველი მდივანი ზომ არაა, ესეც საკითხავია. მაგრამ ვინც არ უნდა იყოს იგი, ბაჩანას შეფასებამი, ალბათ, არ ცდება. ბაჩანა რამიშვილის სახე ზომ კომუნისტის ერთ-ერთი ყველაზე თვალმისაცემი და, ამავე დროს,

ერთ-ერთი ყველაზე ამკარა ტენდენციურობით შესრულებული ლიტერატურული პორტრეტი როგორც ქართული საბჭოთა, ისე, საგარეოდ, შიგლის „მრავალფეროვან“ საბჭოთა ლიტერატურაშიც; მერე რა, რომ რეჟიმის მიერ რეპრესირებული მშობლების მელისა ბაჩანას, ის ბავშვობიდანვე იარაღი ხელში უპირისპირდება და ფიზიკურად ანადგურებს კიდევ საბჭოთა ხელისუფლების მტრებს. მართალია, მწერსა კიკეაძე ლენინის პრემიის მადიებული მწერლის მიერ მკვლედა, მოძალადე, არაკაცადაა გამოყვანილი, რომელიც ბოლის ბაჩანას ვარაუდული სიკვდილიდან გადამარჩენ გლახუნა ქერქაქასაც იმსხვერპლებს, მაგრამ ნუ დაგავიწყდება, რომ ეს კაცობიად დახატული ტყვენი გაავრდნილი ყაჩაღი, უპირველეს ყოვლისა, კომუნისტებთან სამკედრო-სასიკოცნლოდ დაპირისპირებული ადამიანი, რომელიც ყველა ბოლშევიკს ხეზე ჩამოკიდებს უპირის და გალახუნა ქერქაქას იმასაც პპირდება, „ნინ თქვენი რაიკომის მდივანის ნაგიმძღვარებით ნითელი დროითი“. მას, არცთუ უცნაურია, ვერ მოუწვდებია, რომ ბოლშევიკები ცდამიერი წელისა მამამისის ნასახლარზე და მამულში დაბოგინებენ. ამიტომაც არაა მაინცდამაინც მოულოდნელი, რომ ნითელი არამის მხარეზე ოსი თვით აარიდა, ჯარიდან გამოქცეა და ახლა გერმანიის იმედზეა. ასეთი ადამიანი ლენინურ პრემიას და მიზნებულ ნაწარმოებში, „ბუნებრივი“, ყველაწარმოების სიბიწნისა და უბედურების ჩამდუნად უნდა იყოს გამოყვანილი და სოციალისტური რეალიზმის ხელნაწი შესრულებული რომანის დადებით-იდეალური გმირიც თავის „შეგნებულ კომუნისტად ფორმირების გაზაზე“ თუ სადმე ასეთ სუნიექტს გადაეყრება, ხელში რომ ნავანს აიღებს და მისთვის ტყვისი არ დაიშურებს, რად უნდა ბეერი ლაპარაკი ნოდარ დემდაძემ, როგორც მალაღი დონის პროფესიონალმა, მშვენიერად იცის, რომ ისეთი პოლიტიკური ტენდენციურობის მხატვრულ ნაწარმოებში სექსუალურად ასახვა, რასაც ახლა მე, ჩემი უაღრესად მოკრძალებული შესაძლებლობების ფარგლებში, ყოველგვარი მიკე-მოკიების გარეშე ვცდილობ დავაოქცე თავისი სახელი, იმდენად განაღიზიანებული იქნება თუნდაც მისი თანამედროვე მითხველმისათვის, რომ შეიძლება რამიშვილის მაგერობა მართლაც კორჩაგინის სახედ იქნეს აღწეული. ამიტომაც მწერალი, ამ შემთხვევაში უთუოდ ოსტატურად, ცდილობს საკმაოდ მძაფრი იდეოლოგიური ქვეტექსტი კონინალურსა და ყოფით საბურველში დაფაროს. საკუთრივ გალახუნა ქერქაქას ეპიზოდი ერთ-ერთი საუკეთესო არა მარტო რომანში, არამედ, ალბათ, დროშების მიხედვით შემთხვევაშიც. ეს არის უაღრესად დრამატული და დამუხტული ისტორია, რომელიც ერთი ამოსუნიქვითაა დაწერილი და რომელიც თავისთავად სულაც არაა ადვილი კარგად შენიღბული იდეოლოგიური დიკრსიის შემწევა, მაგრამ ვერაფრით დავეყრებ, რომ თითქმის მწერალმა გამთხვევითი ან ლიტერატურული დაუკვირვებლობით შეიძლება შემდეგი შესანიშნავი სიტყვები მაინცდამაინც კოლმურნების თავმჯდომარის (!!!) ვერცხის ფაცაცის პირიდან თუნდაც სადღერტელოდ წარმოსათქმულია: „...ქვეყნის სიყვარულს საყველბურად და საარწმუნოდ ნუ გაიხდით, სამშობლო როსკიმი ქალი არაა, მთერალს რომ მოგნატრება და მამინ გაიხსენებ, სამშობლო ტაძარი სალო-

ცავი. მუხლზე დამოკლები უნდა იდგე მის საკუთრივედ-
თან, ცალი ხელით პირველად უნდა იწვრივ, მეორეთ კი
ხმალს იქნედდე, ეშმაკები რომ არ დაეკატრონო... და
კიდევ ერთი, შესანიშნავი მიტანა ვერაფერ ვერ უნდა
მოგახსნოს ამ ტიპართან, სხვა სიტყვა და სათხოვარი არ
მაქვს მე...". არ დაგვაინტერესებს, რომ ეს სწორედ ის გერე-
ბა, მანუარა კიკაძეს რომ დასდევს მოსაკლავად სამი
წელი და იმავე სუფრაზე, სადაც სავეტო სემინარის ხიბში
ჩავარდნილმა მწერალმა თავისი ეს გულშიჩამწევი
სიტყვები მაინცდამაინც მისთვის გაწინა გასახ-
მოვანებლად, გერევის ფაცაცია მანუარა კიკაძეს
გაცოფებულ შობელაძლად იხსენიებს. „აი, ასეთი მწამს
კომუნისტი“, — ხაზგასმული ირონიით იტყვიდა, ალბათ,
რეალურად მოაზროვნე მკითხველი გერევისზე ნ.
დუმბაძის თანამედროვე ერთი ასევე ძალზე ნიჭირი
პროზაული პოეტის ცნობილი სიტყვებით. თუცა, მოლია-
ნობაში, იგივე „წითელი ფრანა“ ბაჩანა რამიშვილზეც
არანაკლებ ადამსახურებულად ითქმის.

ბაჩანა რამიშვილი, მართალია, ტყვიით აღარ, მაგრამ,
შესაძლებლობის ფარგლებში, ფიზიკურ ანგარიშსწორის
ეს „საბჭოთა საზოგადოების მტრების“ მიმართ რომ არც
მოგვიანებით მოერიდება, რომანის „შინაგანი ლოკაციონი
ფარმინდარე“, ალბათ, არ უნდა იყოს თვლად ვაგაკვირი.
ჩვევ, კომუნისტები, სხვა ფოლადისგან ვართ ნაწრთო-
ბიო“. ამბობდა „დიდი“ სტალინი და ეს, „კუმუნისტები“,
კომუნისტ ბაჩანა რამიშვილსაც ეხება. აბა, ჩვეულებრივი
მოკვდავი „მოახერხება“ იმას, რაც ბაჩანამ თუნდაც
თამბაქოს ფაბრიკის დირექტორის ვინზე დარჩებულად
გაუკეთა? მოუხედავად იმისა, რომ ახლად ნაინფორმაციო
ბაჩანა, რომელსაც საწოდოდან ნაწილები თუ აქვს
კურთხეული, ისეა მივდებული, ძილს ვერ ართმევს ხეირი-
ანად თავს, იმას მაინც მოახერხებს, რომ სოციალისტური
საკუთრებისა და საბჭოთა საზღვო მეურნეობის ხელშე-
ფრ-დაშაქცეველს (ასე უნდა აღიქვამდეს, „ნესით“
ჭუმბარტი კომუნისტი დარჩებულად), კაცს, რომელმაც
ისიცი ეს „კავდა“, ქართული საბჭოთა საზოგადოების
სინდისს, ხალხის ერთგულ ძალს (ბაჩანას სიტყვებითა
მწერლის მოვალეობაზე) — ბაჩანა რამიშვილს ქრთამი
შესთავაზა, დაუსტებელი მარჯვენით ცარიელ ღამის
ქოთას „თავზე მარილივით დააფშვინს“. როგორ არ
აღმოგვიჩვენა ახლა: „მართლაც ასეთი მწამს კომუნისტი!“

და მარცხ, უნდა გულახდილად და პირდაპირ ითქვას:
მიუხედავად სერიოზული ძალისხმევების, კომუნისტ ბაჩანა
რამიშვილისა და რომანის სხვა პერსონაჟთა სახეები
რელიეფურად და ბუნებრივად გამოეკეთა, ჩემი აზრით,
ნოდარ დუმბაძემ როგორ შეთხვევებით მაინც ვერ დააღწია
თავი იფსუსიან სტემატურებს. ხალხი, რომელიც ბაჩანას
უპირისპირდება ან რომელიც თავისი უპირისპირდება ამა
თუ იმ სიტუაციასა თუ ასაკში რომანის მთავარი გმირი, ცალ-
სახად უარყოფითი ადამიანები არიან და თხულებდები
თითქოსად მხოლოდ იმ დატვირთვას ატარებენ, უფრო
ნათლად გამოააჰკარან მთავარი გმირის ისედაც თითქმის
„იდეალად“ მისული პოზიტივიზმი. ხშირ შემთხვევაში
ეს „უარყოფითი პერსონაჟები“ არა მხოლოდ „უარყოფი-
თები“ არიან, არამედ უბრალოდ არაადეკვატურებიც და
მათი ქცევა თუ სიტყვა-პასუხი ლიტერატურამოციონის
მეფასებად მეტად, შეიძლება, ზოგჯერ ექიმ-ფსიქიატრის

დაკვირვებას უფრო საჭიროებდეს. ასე, მაგალითად, როდესაც
იმავე დარჩებულად ბაჩანა ეუბნება, „რომ მიგრები,
მერე უღალატარაოთ“, პასუხად „თქვენ რა მოგარჩინოთ?“
მიიღებს. მართალია, რომანის ავტორიცა და პერსონაჟიც
ცდილობენ უხერხულობის განმუხტვას („საე საე რა
მოგარჩინე, ბატონო ბაჩანაო“, — „დაუზუსტებს“
დარჩებულად), მაგრამ ეს ყოველივე, არ მინდა უარესი ვთქვა
და, ლიტერატურული პერსონაჟის უხერხულობის შთაბეჭდილებას
რომ ტოვებს, მე გვირი, სადავო არ უნდა იყოს. ან თუნდაც
კიდევ ერთი ეპიზოდი ავიღოთ, როდესაც „მორიხე მომწა-
ნებლები“ — ნინა სანგულიძის ბაჩანა მამა იორამი აერე-
და შეეღას მას სთხოვს. „თანამოპალატნი“ ამ ეპიზოდში
საკმაოდ დაუნდობლად გაამასხარავენ თავისი წერილში
პრობლემატიკის ისედაც თავგადასხმულ ქალს, რისთვისაც
ბოლოს მეტ-ნაკლებად შესაფერის პასუხსაც მიიღებს
„კომუნისტი“ — თქვა ქალმა და პალატნი გაედა;“
მაგრამ მანამდე ნინა სანგულიძე, რომლის შეღასაც თურმე
„ორ აგვისტოს, დღისით, მზისით, საქვეყნოდ... ყელი
გამოსჭრეს... უნივერსიტეტის ასმეშივად აღდგარიანი
კრეტინმა, დებომა, უნივერსიტეტი და შექრადემ [ცამომ-
ცდელმა], თავად იქცევა როგორც ნამდვილი „კომუნ-
დანი“. ეს ქალბატონი არავთ, „კომითა მარგალიტა
ანდრეევს“ ხსენებულ ეპიზოდში. ასე, მაგალითად, ბაჩანას
როლიმ შესულ მამა იორამს, რომელმაც გულწრფელად
ჰქოთა, თქვენ ბავშვს სკოლაში არავთარა დასწავლდნენო,
კითხვებზე პასუხისას: „სკოლაში თქვენ რომ სწავლობდით.
რა განსაჯელსო?“, მაგრამ ეს არადევირა იმ უტყვარ თუ
ჭკუაბუსტი ლაზარდადამობაძისათვის, რომელსაც ნინა
სანგულიძის მზრიდან რუსთაველის პოემისთან ეკვირში
აუტს ადგილი: „გეთანხმების ანდერტი მითხარი ზემარადო,
უთქვამს ბავშვსთვის [ცამომცდელს]. თვის მონაფებს
რატომ არ ჰქოთა, შეიდას-შეიდას ნანეთად რომ ამხანაგდა
თითოს? აეთანხმის ანდერტი ჩემმა ბავშვმა ეს არა,
თითონ რუსთაველმა არ იცოდა ზემარად, იმეტომ დაწერა
ქალაღზე სულაც, მე თუ მკითხათო“, — „ორმუნება“
სანგულიძე. კი მაგრამ სად პოეტიკის შერკალი ამდენ
უსწავურ (მეტრ რომ არ ვთქვამო) ადამიანს და რაღა მაინ-
ცდამაინც ბაჩანას ირგვლივ ატრიალებს მათ?! საერთოდ,
უნდა ითქვას, რომ ამ რომანში ყველა უსწავლადობის, ვისაც
ეს უბრალოდ არ ეხარება. რაც მთავარიცა, ეს არ აღიზანებს
და როგორც ჩანს, არც მაინცდამაინც ძალიან ეხარება
თავად ავტორსა, რომელსაც ზოგჯერ აქვდავად გარბის
კლამი და მისი სავეყნოდ ცნობილი, საყრდენ მოხდენილი
და ნატყვი თუმორის ნაცვლად (რისი ნიშნები „მარადისობის
კანონი“ ნამდვილად მოხვალდა) თუმორის პროვლადისა
და სურვატის აჩქებს მკითხველი. იქმნება შთაბეჭდილება,
რომ პერსონაჟების გაუთავებელი ლაზარდადამობით უნდა
შეიცოს რომანის ფურცლებზე არცთუ იშვიათად ნარმოქ-
ნილი აქვარა აზრობრივი სიცარილე. აბა, სხვა რა შეიძლება
წერდოს, მაგალითად, ბულიკას „მონოლოგს“ იმის თაობაზე,
თუ როგორ ცნობს ადამიანებს ფესსაცვლების მიხედვით;
ანდა მამა იორამის „კომუნტარს“ ამავე ბულიკას ერთ-ერთ
მორიგ რელიკაზე. „აი, მე უბედურო, მენი რელიგია
კუჭიდან იწყება და საპირფარეგოში მთავრდება. რა
გემელება, რომ ასეთ ურწმუნოს ვუყოფთემოდოც და
მივღებენო“, — სხვა სიტყვებს ვერ კმეტებს“ სასულიერო
პირი ხსენებულ შემთხვევაში ბულიკას „დასამობდვარად“.

განა ეს ლიტერატურული ზერელობის მაგალითი არ არის? განა შეიძლება ეს ფრაზა მამა იორანოს, კაცს, რომელიც ტაქტიკისა და ზრდილობის განსაზღვრებაა შეესაბამებოდა (რომ აღარაფერი ვთქვათ მის მალად რელიგიურ იდეალებზე), ეკუთვნოდეს? სხვათა შორის, არადადრატურებით არცთუ იშვიათად ნაწარმოების ავტორად პერიფერიული პერსონაჟებიც გამოირჩევიან. ასე მაგალითად, როგორ შეიძლება „მთლიად ფანბრითლის“ შთაბეჭდილებას ტოვებდეს რესპუბლიკური საავადმყოფოს სანინსპექციის უფროსი, რომელიც იმ მომენტისათვის არსებითად სწორლზე მიჯაჭვულ უშიშეს ავადმყოფებს, რომელთა პალატაში ვირთხების ოჯახს დაუდევს ბინა (ჯერ ან ეს ამკარად თეთომიწურეო, ხელოვნური ამბავი როგორ დავიჯეროთ!!!), ასე დაამშვიდებს: „ცოტა ძველი კია ეთ თავის შუკარი, მაგრამ არა უნახს, ხეალამდე ვაცალით და თუ არ იმოქმედა, ხელს კატას მოგყავანთო“. ეს რომ უფროსი არაა, ალბათ, სკოლამდელი ბავშვიც მიხედვება, ბოლო მთლიანობა თუ რა შეეია ყოველივე ამას, შეფასება დაკვირვებული და დავუბრუნებინა მკითხველისთვის მიმინდვია.

დავუბრუნდეთ მაინც უფრო მნიშვნელოვანს — „მარადისობის კანონის“ იდეოლოგიურ სტემებსა და მათი რეალიზების საშუალებებს. საბჭოთა ლიტერატურაში იყო პერიოდი, როდესაც წინ ნაშრონი ე.წ. უიონგლიტერების თეორიამ, მაგრამ მაღელ ამ, უკაცრავად ბახსუბია, თურისის პრინციპობა იმდენად თვალშისაცემი და გამაღიზიანებელი გახდა, რომ ეს ოფიციალურმა გადაცნობიერა და მწერლებს მიუთითა, არ აეხსახათ სინამდვილის მხოლოდ და მხოლოდ დადებით მხარეები. ამდენად, სოციალისტური რეალიზმის ლიტერატურას ნელ-ნელა უბრუნდება კონკრეტული, ისევე როგორც ნელ-ნელა თითქმის დაბრუნდება მისი ვინორმატივრული ექ ვინორმოსოხმდეველოზრევი ჩარჩოები. მაგრამ მიუხედავად ხსენებულისა, მთლიანობაში სოციალისტური რეალიზმი მაინც რჩება უტიფარ ლიტერატურულ სიყაღბედ, ვინაიდან არ დალატობს საკუთარ უშთაერეს იდეოლოგიურ, პარტიულ და ესთეტიკურ პრინციპებს. ამასთან დაკავშირებით, ვფიქრობ, მნიშველოვანია დაფიქრება ზოგიერთ ნაწარმოებზე, რომელიც ქართულ ლიტერატურაში შეიქმნა მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში და რომლებიც, მეტნაკლებად, თითქმის რეალისტურადაა ასახული სინამდვილის მანკიერი მხარეებზე. ასეთი ნაწარმოების მაგალითად, მნიშველოვანია, ამარადისობის კანონიც“ გამოგვადგება. „მარადისობის კანონი“ იმდროინდელი ქართული სინამდვილის ზოგიერთ „ნეგატიურ მოვლენას“ ნამდვილად ახსენებებს“ (არ დაგვაკინდეს შევარდნაძისა და მისი საქართველოს კომპარტიის ც.კ.ს ყაბადღებული კურსი, რომელიც არსებითად ზემოსტენებული ლოზუნგით ვითარდებოდა). მექრთამებია, პროტექციონიზმი, საკმაოდ გათამამებული დამნაშავეთა სამყარო — ეს ყოველივე, ასე თუ ისე, გამოკვეთილად ჩანს რომანში; ანუ ე. დუმბაზე, ერთი მხედვეთი, სურლიადვე, არ ხატვას საზოგადოების იდეალურ სურათს, პირიქით, მწერალი თითქმის გარკვეულ კრიტიკულ დამოკიდებულებას ამტკიცებებს სოციალისტური რეალიზმისადმი, მაგრამ სწორედ აქ მარბნა ძალღის თავი: ის „კრიტიკული დამოკიდებულება“, რომელსაც ლენინპრემიერებულ რომანი სინამდვილისადმი იჩენს, არის მოჩვენებითი, რომარბებულ, ზემოდან

დაშვებული „კრიტიკული დამოკიდებულება“, რასაც, ბუნებრივია, ბევრი არაფერი აქვს საერთო ჟანსად რეალისტურ ტრადიციისთან, რომელიც ასე ახლოვდება ქართული კლასიკური ლიტერატურისათვის და რომლის კონკრეტული გამოვლინებით თვით ნ. დუმბაძის თანამედროვე ქართულ ლიტერატურაშიც კი ამკარად თვალშისაცემია. „მარადისობის კანონის“ კრიტიკული, უფრო ზუსტად, ფსევდოკრიტიკული პათოსი, რაც მთავარია, არასოდეს ენება არსებული სოციალურ-პოლიტიკური სინამდვილის მსოფლმხედველობრივ საფუძველებს, საბჭოთა ცხოვრების წესის იდეოლოგიურ ძირებსა თუ ფსევტებს. ანუ რომანი მკითხველს, ისევე და ისევე ცნობილი მწერლის უარესად გამოჩენილი ნიჭის წყალობით, საკმაოდ ოსტატურად უქმნის სინამდვილისადმი კრიტიკულ განწყობის მხოლოდ და მხოლოდ ილუზიას (ამას ემსახურება, მაგალითად, ვირთხების ყაბადღებული ეპიზოდები უშიშესი ავადმყოფების პალატაში), მაშინ, როცა თხზულება მთლიანობაში, კაცმა რომ თქვას, ამ სინამდვილის დაფარული არის მწარარუნებაზეც კია ორიენტრებული. უფრო მეტიც, რომანის მთავარი, თითქმის იდეალური გმირი ბაჩანა რამიშვილი შეუფარავად(!!!) და თავგამოდებით(!!!) იცავს კომუნისტური წყობის სწორედც რომ იდეოლოგიურ საფუძველებს. ის თავად არის ბოლშევიკური სისტემის კარგად მოზადებული და განწრთილი იდეოლოგი. უნდა პრდაპირადი ითქვას, რომ დღევანდელი გადასახედთან ამ მხრივ ბაჩანა რამიშვილის სახე საკმაოდ მძიმე და ზოგჯერ უბრალოდ თავზარდამტეშ შთაბეჭდილებასაც კი ახდენს. ერთხელ უკვე აღვნიშნე, რომ ჩემთვის ბოლშევიკური გაუგებარი რჩებია (ალბათ, ისევე ნოდარ დუმბაძის პიროვნებასა თუ მისი ლიტერატურული მემკვიდრეობისადმი უდიდესი სიყვარულისა და ბაქუისკების გამო), რატომ განმარ მარლაჯ უნიჭიერება და ყოველმხრივ დაფასებულა მწერლაც თავი ისეთი ნაწარმოების ავტორობისათვის, როგორც მთლიანობაში „მარადისობის კანონია“. ნამდვილად არ მესმის, როგორ უნდა გაიმეტო „პულაფოსის“, „ძალღის“, „უკარაჩას“, „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონის“ და სხვა არაერთი შედევრის (მათ შორის ამ რომანის ზოგიერთი ცალკეული ეპიზოდის) შემქმნელი მადლიანზე მადლიანი კლამი იმისათვის, რაც თუნდაც, მაგალითად, „მარადისობის კანონის“ მეცამეტე თავში წერია. არ მეგულებს არც დღევანდელი და არც იმდროინდელი საქართველოში არამცთუ პროფესიონალი ლიტერატორი, არამედ, უბრალოდ, რეალიზმის შეგრძობის მოქმე არცერთი გულწრფელი ადამიანი, რომელიც სინამდვილთ (თუ სიტყვითი არა) არ ჩაქინდრავს თავს „მარადისობის კანონის“ ამ ფურცლების კითხვისას. „ეს გასაზრებება ძალანდ მეგადა გამოცდეს, მაგრამ ჩვეულებრივი კი არა, არამედ ისეთს, როდესაც არ იცი, რომელი საგანში გამოვდილიან. ბაჩანას საკუთარი გულის ბაგა-უფი ესმოდა. დაბახლოდ იჯდა და შეკითხვებს ელოდა“. არ შეიქვდ და მართლ უნებნაესი სამსჯელობ არ გვერობს, გულწრფელილო და „პოლიტიკურად უფიცო“ (ბულაკას მოფერებით ტერმინია მამა იორანოს მიმართ) მკითხველი — ამ „არამეველებრივ გამოცდას“ ბაჩანა რამიშვილი კომპარტიაში მისი კანდიდატად მიღების საკითხის რაიკომის ბოროზე გატანამდე, ძველი თათბის ბოლშევიკებთან „ფორმალური ხასიათის“ შეხვედრებზე

„აბარებს“. თავად ეს შეხვედრა არის „ჭუმბურიტი ნიმუში“ ქართულ მულშეკეთა სხვადასხვა თაობის „სოსოფლმოდელკობრივი ერთობისა“ და „სრული ადამიანური ერთობისა“ და ე.წ. ძველი გვარდიის წარმომადგენლების: ალექსანდრე იორდანიშვილის, ვახო ბანძიშვილის და დავით მანავაძის წინაშე ახლადგამომჩვენებარი (თუ ჯერ კიდევ ბოლომდე გამოსაცხობი) კომუნისტი ბაჩანა რამიშვილი როგორც „სულიერ მოძღვრებთან“, ისე წარსულდგება თავისი ერთგვარი „მონითაღი-მოაღისფრო“ აღსარებით. ამ „აღსარებისას“ ბევრი საინტერესო რამ ირკვევა; მათ შორის ის, რომ, რა თქმა უნდა, თავის დროზე ბაჩანა კომკავშირში „ტყუილად და მოსაწვევებლად“ არ შესულა და რომ კომკავშირში შესასვლელად ისიც კი დამბლა, მშობლები რომ ჰყავდა რეპეტირებულა სხვათა შორის, თურმე ეს ამბავი ბაჩანას სკოლის კომკავშირის მდივანმა იცოდა, მაგრამ არ გაამხილა (ოჰ, ა „კეთილ-შობილი“ და „ამაღლებული“ ხალხის ეს კომკავშირულ-კომუნისტი მოხელეები „მარადისობის კანონში“!). ირკვევა ისიც, რომ ახლა, როცა სახელმწიფოს მმართველობაში მისი თაობის მანავაძის — მისი თანატოლები, ბაჩანა თავს ვალდებულია თვლის, მხარში ამოუდგეს მათ, რათა შეცდომები არ განმეორდეს... მით უმეტეს, რომ საოცრად სვეტრა მათი საქმის და ეს საქმე საკუთარ (III-კლ.) საქმედ მიაჩნია. რა გენა, როცა „მარადისობის კანონის“ ამ მტკადა „სახალისო“ ფურცლებს ვკითხულობ, ისევ და ისევ შოთა ნინოიანიძის „სწორედ ასეთი მშპს კომუნისტი“ ამეკიკაობა ხლმედ ირჩითი. თუმცა, ალბათ, უკვე მწარე ირჩინაც კი უფლებულია იმ პასაჟის ნაკითხვისას, რომლის პერ-იფრაზსაც შეგნებულად ვარიდებ თავს და რომელიც მკითხველს სვობას, თუდაც მცირეოდენი რეალუკების თანხლებით, მაგრამ მინც ორიგინალში შევსახსენო; ჭუმბურიტად ტრაგიკომიკურია, რომ ქვემოხსენებულ სცენაში მოუკც საუკუნის საქართველოს ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული ნოტიერი და გულწრფელი (სხვა ნაწარმოებებში მინც) პროზაიკოსის კალამი წერს და თან ვიი რომ იმ წლებში, როდესაც მავაკის „ლიტერატურშინის“ შექმნას საბჭოთა ხელისუფლება არც იარაღით და, კაცმა რომ თქვას, არც სიტყვით უკვე არავის აძალდეს — მხოლოდ საეჭვო პრემიებს გამოდევნებული „მოხალისეები“ განაგრობენ სოციალისტური რეალიზმის „უკუდაც“ და „მარად განახლებად“ საქმეს:

— ენობილია თუ არა თქვენითვის ვლადიმერ ილიას ძე ლენინის წერილი: აზრბრავიანის, საქართველოს, სომხეთის, დაღესტნის და მთიულეთის რესპუბლიკის კომუნისტებისადმი? — ჰკითხა ბაჩანა იორდანიშვილმა.

ბაჩანამ დიდხანს იფიქრა... ბოლოს კითხვა შეუბრუნა იორდანიშვილს:

— ბატონო ალექსანდრე ამხანაგი ლენინის ეს წერილი და კიდევ სხვა რომელიმე, რომ არ ვიცოდე, მიმიღებთ თუ არა პარტიანი? — იორდანიშვილი შეწუხდა და პასუხი დაუგვიანა. მაშინ ბაჩანამ ისევ შეუბრუნა კითხვა:

— თქვენ მხოლოდ იმას მეკითხებით, რაც თვითონ იცით თუ იმას, რაც სავალდებულოა?

— რისი კონკრეტული სასურველია, ამხანაგო რამიშვილი, ამ წერილის ადრესატები მე და ჩემი მეგობრები ვიყავით... - ბაჩანამ ძალიან უფერულად იგრძნო თავი, ფეხზე წამოიჭრა და რეალურად თქვა დააპირა, მაგრამ იორდანიშვილმა არ აცალა.

— ნახვამდის, ამხანაგო რამიშვილი, — თქვა მან და თავიდან წამოდგა, ბაჩანას ჟრუჭატელმა დაურა ტანში, ყველაფერი გათავდა (ნუთუ აქ ამ სიტყვების აღმს სურვილზე უნდა შეიძლება და ეს მართლა იაფსაფასო კომედი არ არის? — კ.ლ.), — გაიფიქრა მან და გული გაუჩრდა. იგი უცებ დადგა და მარცხენა მუხუზე დაიდო ხელი (არ დაგვიანდეს, ეს გულის პირველი მტკიცება ბაჩანასთვის, აბა, მამ როგორ: კომუნისტობა ხომ „მსხვერპლის გაღებას“ მოითხოვს! — კ.ლ.).

— რა მოგიფიქრებდა? — ჰკითხა შენუხებულმა მანაგაძემ, ბაჩანამ ძალიან მოიკრიბა და ისევ წამოდგა ფეხზე.

— არაფერი, ბატონო დავით, მე თვითონ არ ვიცი, რა მომიფიქრა, გამიარა უკე! — ბაჩანამ კვლევ გაიგონა საკუთარი გულის დაგადეფი და გაეღიმა.

— ხვალ, პირველ საათზე, თქვენი საკითხი გავა რაკიოსში ბორორზე, მე მგონი, ყველაფერი კარგად იქნება... იმ წერილს მინც ვადავალეთ თვალი, დროს თუ გამოჩნახათ... — ურჩია იორდანიშვილმა.

— ბატონო ალექსანდრე, — აღვლდებული ხმით დაიწყო ბაჩანამ, — ის წერილი ამხანაგმა ლენინმა 1921 წლის 14 აპრილს დანერა, ხოლო 1921 წლის რვა მაისს იგი „პრავდა გრუზიის“ მთავრობადათხუთმეტე ნომერში გამოქვეყნდა.

— უცნაური კაცი ხართ, რამიშვილი, — უპასუხა იორდანიშვილმა და გაიციანა. — ნახვამდის!

— ნახვამდის და დიდი მადლობა! — თქვა ბაჩანამ და სამთავრეს ხელი ჩამოართვა.

— კიდევ ერთი, — თქვა ბანძელაძემ და ბაჩანას ხელით ანიშნა, პაპიროსი მომეციო, ბაჩანამ პაპიროსი მიანოდა და სმენად იქცა...

— კიდევ ერთი, რამიშვილი, მაც „ბატონოს“ თუ გადევნევი და „ამხანაგის“ მიუჩვეო, არ იქნებოდ ურცევო.

— კი ბატონო! — დაპირდა ბაჩანა. სამთავრეს გულიანად გაეციანა. ბაჩანა პარტიკაბინეტიდან გავიდა.

როგორც იტყვიან, აქ კომენტარები უკვე მართლაც ზედმეტია!!!

რა თქმა უნდა, ზემოხსენებულ ფრაგმენტში ლენინის თემა განმსაზღვრელი არ არის და სინამდვილეში სხვადასხვა თაობის კომუნისტების „ადამიანურ“ და „კეთილ-შობილურ“ სახეზე აცქერტი გადატანილი (თუმცა ლენინის პრემიაზე ორიგინალურულ ნაწარმოებში, ალბათ, სრულდებოდა არაა შემთხვევითი იმის შესენება, თუ როგორი ყურადღებით ეყურებოდა თავად „დიდი ბუღალი“ ქართველ კომუნისტებს), მაგრამ „ლენინის გენიის“ მფხვსება „მარადისობის კანონში“ მინც ხდება და თანაც საკმაოდ მოქნილად და მოჩვენებითად უპრეტენზიო ხერხით, ისე, რომ მწერალი თითქმის ვარცხნულად ნეიტრალიზირე კი რჩება „დიდი ოქტომბრის ბუღალის ღვანლის“ აღიარებისას: როგორც მკითხველს ალბათ ახსოვს, „მარადისობის კანონში“ ერთი ფრაგმენტული, მაგრამ უკიდურესად უცნაური პერსონაჟია — ჯალაკტიონ მთვარაძე. მართალია, მთხრობელი მას ორჯერ კისნებებს გოგავ, მაგრამ ეს დუბლიაბის მორიდან მინც მკითხველის წინაშე თავის დაზღვევას უფრო ჰგავს; თორემ მას შემდეგ, რაც „შპობილიურ პლანეტა ჰომოსზე გამგზავრებამდე“ ერთი დღით ადრე ამ „გოგამ“ ბაჩანას „შობისება და აცნობა“; ჩემი არ იყოს, თქვენც პუნდანიდი ხართო, „მარადისობის კანონის“ გაოგნებული მთავარი გმირი კარგა

ხანს „უაზროდ იღიმებოდა და თვალებიდან ღაპა-ღუპით ჩამოსდილიდა ცრემლები“ — ნელთ მხოლოდ და მხოლოდ მთავარბაის მიმართ „სიბრალულის“ გამო? თუცა, მართლაც სჯერა თუ არა ბაჩანას თავისი და ამ უცნაურ პერსონაჟის (რომელიც, როგორც შემდგომში ჩამოვნიდან ირკვევა, ბაჩანასთან შეხვედრამდე ერთი კვირით ადრე უგზოუკვლოდ გაუჩინარებულია სახლიდან და სამსახურიდან) პუბლიცისტიკის, იმდენად მნიშვნელოვანი შეიძლება არცაა. მთავარი მაინც „პუბლიცისტიკის“ ის სიაა, რომელსაც ნ. დუმბაძე — ქართველი ხალხის ეს ერთ-ერთი უსაყვარლესი მწერალი, თუნდაც მთავარბაის პირთა, საკმაოდ მიზერნებულად, თითქოს სრულიად შემთხვევით „შემოაცურებს“ ტექსტში. ის, რომ პომპროსის, დანტეს, სერენატიკის, ბაზის, მოცარტის, რუსთაველის, შექსპირის, გოეთეს, ფინდოუსის, ლეონარდო და ვინჩის, მიქელანჯელოს და ამ „კალიბრის“ სხვა ვარსკვლავთა შორის საბჭოთა „ნომენკლატურში“ ბაჩანა რამიშვილის ადგილი არაა, არსებითად ყველამ იცის და მათ შორის, იმედი იქონიოთ, არც ამ რომანის ავტორია გამონაკლისი (ყოველ შემთხვევაში, უშუალოდ ჩამონათვლით ბაჩანა არ ფიგურირებს); მაგრამ ამ სიაში სხენებულ გენიოსებთან ერთად „ღირსიული“ ადგილს უჭირავს, არც მეტი, არც ნაკლები... ელადიმერ ულიანოვი. ვისაც ეს „ობიექტურად“ დასწრული ნივთი კარგად არ გახსოვთ ან, თქვენი ნერვული ინტერესის სასტიკოდ, არასდროს ნავეციხეთად, ნამდვილად არაფერი მოგესმათ! გიმორებთ: დაბაჯ, ელადიმერ ულიანოვი!!!). თუმცა, ამ ფაქტმა ზედმეტად რომ არ იყვიროს და წყნარად უაღრესად განწინასწორებულად მკითხველს კი არ გამოიყვანოს, ულიანოვი თითქოსდა სასხვათაშორისოდ არის სიის შუაში შემოპარებული. მას წინ მხარს, სხებთან ერთად, პეველი და კანტი უმდებრებენ, ხოლო უკან ბლოკი, პასტერნაკი, აიხტილინი, ზაბლინი, გალაქტიონი, ვეფა, აკაკი და ილია მოსკოვენი (ჩვენები მაინც დაფიქრებულად ბატონ „მთავარბაის“- აბის ნამკითხველ კურთველ კაცს ხომ ნესით მართლა უნდა დაეპაროს გულის ინფარქტი). შემთხვევითი, ალბათ, არც ისაა, რომ ჩამონათვლისთვის არ გამოიყენება არც ფრმა ულიანო-ლენინი (როგორც „ოქტომბრის ბელადის“ ერთ დროს უწოდებდნენ) და არც ელადიმერ ლენინი (როგორც ის ყველაზე ცნობილი იყო მოგვიანებით). უქვეყლია, ესეც იმ მიზნითაა გაკეთებული, რომ მკითხველის ზედმეტად აღნიშნება არ გამოიწვიოს; ხოლო მოსკოვენი, ლენინის პრემიის მიმნიჭებელმა კომისიამ დადი ბელადის ცნაწილკაცობის გვარი, ყოველგვარი შესუსტების გარეშე, სიზმარშიც კი მშვენივრად იცოდა და არათუ მეტ-ნაკლებად გრძელი ჩამონათვლის შუაში, დახურული ნივთის შუა ფურცლებზეც კარგად შეამჩნევდა და „დადასუნიდა“ (აი „დადასუნი“ კიდევ).

ახეა თუ ისე — ლენინია თუ ულიანოვი, ემპასკაც ნაულია (თუ უკვე ნაღებული არ აქვს) მისი თავიც და მისი სახელობის ლიტერატურული პრემიაც, ჩვენ ისეც „მარადისობის კანონის“ შეფარულ „განზომილებებს“ დაფუძრუნებულ. როდესაც უკვე არაერთხელ აღვნიშნე, ჩემთვის მთლად ბოლომდე გასაგები ამ არის-მიფიქ, თუ რატომ აღნიშნა ეს ნაწარმოები, ნამდვილად არ მიფიქრია ზემოაღნიშნულ ავადსახსენებელ პრემიაზე, ლიტერატურულ კონფორმისზე და ხელისუფლებისადმი მამებლობაზე:

ეს ყოველივე სრულიად ცალსახად არის აშკარა და, შესაბამისად, უაღრესად გულდასაწყვეტიც. ვფიქრობ, შედეგებით უფრო საინტერესო და მწიფე გასარკვევია, რადენადა არის მწერალი გულწრფელი (თუკი ის ამ მხრივ მაინც არის გულწრფელი სხენებულ ნაწარმოებში), როდესაც საქმე რომანის, ასე ვთქვათ, „წმინდა ფილოსოფიურ“ მხარეს ეხება. თუ მწერალი, ამ მიმართებით მაინც, არა იმდენად ფიციონოსვანე ტანის დასაკრებელი და „ჩინ-მენდლების“ მისაღებად ირგება, არამედ თუნდაც მეტ-ნაკლებად სჯერა იმისა, რასაც სხენებული თვალსაზრისით ბაჩანა, მაშინ საანალიზო ვაცილებით რთული და საინტერესო პრობლემა იქნება. ეს პრობლემა გავრცელებული ცნობიერების ადამიანსა და საბჭოთა სინამდვილის მიერ ასეთი ცნობიერების მქონე ადამიანის ჩამოყალიბების შესაძლებლობას შეეხება. გავრცელების ეს ფაქტი კიდევ უფრო საგულგინებელი შეიძლება იყოს იმ მხრივაც, რომ ამ თხზულებაში ასეთი შესაძლო ცნობიერების შესრულებაში პროფესიული მწერალია და თანაც ისეთი მწერალი, რომელიც, გარკვეულწილად მაინც, რომანის ავტორის ბიოგრაფიულ ნიშნებსაც ატარებს (ამ მხრივ მარტო ის რად ღირს, რომ ბაჩანა რამიშვილიც გულით მძიმე ავადმყოფია და, იმეად დროს, 14 ივლისს, ანუ საფრანგეთის რესპუბლიკისა და ნოდარ დუმბაძის დაბადების დღესაა ქვეყნად მოვლენილი). ერთი მხრივ, ძალზედ გულუბრყვლო უნდა იყოს მამიშვილი თუ თანამედროვე მთხზველი, რომ მართლად დაიჯეროს ბაჩანას მიერ გაკეთებული რიტორიკული პასუხი („— მინდა, რაც შეიძლება მეტი პატიოსანი კაცი იყოს პარტიზომი“) რაიკონის ბურთის სხდომაზე, როდესაც მისი კომპარტიამა შესვლის მიზეზი კითხეს. იმედროულად „მარადისობის კანონი“ არის რამდენიმე სიუჟეტურად და აზრობრივად ანგარიშსწავნი ეპიზოდიც, სადაც ბაჩანა რამიშვილი არ მარტოდ და, იქნებ, ზოგჯერ არც იმდენად „მედროვე-ნომენკლატურშიკად“ წარმოგვიდგება, რამდენადაც მსოფლმშველლობრივად მართლაც დარწმუნებულ კომისიებდ, რომელსაც „მთელი სისრულით აქვს ესაზღვრებენ“ მარქსისტულ-ლენინისტური მოძღვრების „იდეალები“. მართალია, ხშირად ასეთ შემთხვევებში ნ. დუმბაძე მეტნაკლებად მიძლე სექსამ ან თვითმისწერად იდეოლოგიზირებულ დებატებს ვთავაზობს და, მე რომ კაცმა მკითხოს, ძირითადად სწორედ ამგვარი დებატების ცალსახად მიწინაა თავის მოავარ გმობს პალატის მამა იორამი; მაგრამ ისიც აღსანიშნავია, რომ მთლიანობაში მაინც ამ დებატებში იკვეთება უფრო ბაჩანას პოლიტიკური და იქნებ ფილოსოფიური პორტრეტებიც კი, ვიდრე მისი ცხოვრებიდან აღებულ ამა თუ იმ აშკარა სიყალბით შესრულებულ ან, ცალკეულ შემთხვევებში, უაღრესად ამაღლებულ, პირდაპირ გულმინამფრთხოდ ლტერატურულ ეპიზოდები.

ბაჩანა რამიშვილია და მამა იორამის იდეოლოგიური დებატები არსებითად ბაჩანას იმ სიზმრის შემდეგ იწყება, როდესაც ამ უკანასკნელს ქრისტეც გამოეცხადა და მკვდრებით აღადგინა. ფაქტობრივად ამის შემდეგ იწყებს მწერალი გაუთავებელ მცდელობას ერთმანეთთან შეთავაზოს ბევრი რამ, პირინციპის თვალსაზრისით, მართლაც შეუთავსებელი და პირდაპირ თუ ორბაბად დაგვარწმუნოს, რომ მარქსისტულ-ლენინისტური „მოდერნები“ და ქრისტიანობა სულაც არა ერთმანეთისთვის ისეთი უცხო და დამპირსპირებული, როგორც ეს „ზოგიერთ“ გაუთავი-

ნობიურებზე და მიუხედავრად“ მკითხველს თუ ლიტერატორის გვერდია. თუმცა არანაკლებ საყურადღებოა თავისთავად ის ზემოხსენებული ხილვა-სიზმარიც, რომელიც მხატვრული თვალსაზრისით, ისე როგორც არაერთი ცალკეული ეპიზოდი ამ რომანში, შესანიშნავადაა შესრულებული (ამ მხრივ თუნდაც ბაჩანას ამ ქვეყნად წვიმად მოსვლის უბრწყინვალესი სურათი რად ღირს!). საქმე ისაა, რომ ამ ხილვისას ბაჩანას არა მარტო იწამა ქრისტესი, არამედ მასთან „გასაუბრებაც“ მოასწრო და მაცხოვარი თავის „შეცდომებზეც კი ალაპარაკა“: „— ხალხი სასწაულს ელოდა ჩემგან და იმიტომ გამცვალა ავაზაქში, ავაზაქისაგან კი არაფერს ელოდა ხალხი... ეს იყო მეორე, ნაადრევად გამოცდა ადამის ძისა ჩემ მიერ და შეცდომა ჩემი. — პირველი როდისღა იყო? — როდესაც ადამიანს სამოთხეში მივეყვინძინა და აგარაკი არა სხვისი ნებით, არამედ ოფლით თავისით, სისხლით თავისით და რწმენით თავისით უნდა მოვიდეს კაცო სამოთხეში“. ღმერთი დაგვიფარე და, რა თქმა უნდა, „მარადისობის კანონი“ სახარებად არ მიმაჩნია და ამიტომაც „გავებედე“, ეს სიტყვები ავტობიოგრაფიულ მართლა მაცხოვარს არ მივანერო, თუმცა, ვფიქრობ, ციტირებული ბოლო ფრაზა ძალიან საკვლავისხმოა თავად მთხრობელის მსოფლმხედველობის გასაგებად. თუ ნაწარმოების შემდგომ პათოსს გაითვალისწინებთ, ამ რომანში გასახიზონებლად, ალბათ, ის სიტყვები უფრო ბაჩანას ეფერებებოდა, ვიდრე სხვა ვინმეს, ვინაიდან სამოთხისაკენ არა, მაგრამ „სამოთხის იმიტაციისკენ“ (ასე მოიხსენიებენ ერთხელ მამა იორაბი კომუნიზმს ძალზედ მოხედნილად და საესტეტი დამსახურებულად) საკვალ გზას კი ნამდვილად განასახიერებენ. კომუნიზმის „ძამების“ მიხედვით ხომ სისხლით, ოფლით და შვეგებით უნდა აუშენებინათ მშრომელებს იდეალური უკლასო საზოგადოება. დიან, ამ ნაწარმოებში ნამდვილად ხდება სამოთხისა და „სამოთხის იმიტაციის“, ისევე როგორც სხვადასხვა შუთავსებელი ფასეულობების მსოფლმხედველური ბრევი აღრევა, იმისა და მიუხედავად, რომანის ავტორი ამის გულწრფელად და გავლენიერებლად აკეთებს თუ ისევ რაიმე კარგად შერჩეულ-შეფარული „საბრემლი მოსაზრებებით“. შედეგი კი ისაა, რომ, ყველაფერს თავი დაეანებოთ, თავად მთავარი „კონცეპტუალური ღერძი“ ამ რომანისა, თავად ე.წ. მარადისობის კანონი, მხოლოდ და მხოლოდ საყვედურ „წარმატების“ გადამხედრება ახალი აღთქმისკენაა: „ამიტომ, ვიდრე ცოცხლები ვართ, ერთმანეთს ხელი უნდა შევაპველოთ და ვეცადოთ უკვდავყო ერთმანეთის სული“. მაგრამ ეს უკანასკნელი „შეგონება“ ხომ ლამის პირდაპირი, თუმცა უდიდებლად პერიფრაზია იმისა, რასაც პავლე მოციქულის ღვთიით მოკლებული სიბრძნე გვასწავლის გაბატონება მიმართ ეპისტოლეში: „ურთიერთს სიმძიმე იტვირთეთ და ესრეთ აღასრულეთ ჰსჯული იგი ქრისტესი“. პავლე მოციქულის ეპისტოლე, რა თქმა უნდა, ლენინის მიერ, ბოდიში და, დაფლამნილი წერილი არაა კავკასიელ კომუნისტთა მიმართ. ამიტომაც, შეიძლება ბაჩანა რამიშელს, რომელსაც, როგორც ნაწარმოებიდან ჩანს, „მეცნიერული კომუნიზმის“ სახელმძღვანელო უფრო

მიანიჩა საკუთარ „წმიდა წერილად“, ეს ეპისტოლე ნაიტიხული არ ჰქონოდა, მაგრამ ცოტა მწელი დასაჯერებელია, რომ ნოდარ დუმბაძემ თავად მაინც არ იცოდა, თუ რის მიხედვით იყო იმიტორბული „ბაჩანას მიერ აღმოჩენილი“ ე.წ. მარადისობის კანონი. თუმცა არაა გამორიცხვული, მწერალი სწორედაც რომ შეგნებულად მიდიოდეს რომანის ბოლოს კომუნიზმის მიერ არსებობა ახალი აღთქმისეული თეზის გაფერვებამდე, რთა როგორც მაინც დაგვარწმუნოს, თუ „სინამდვილეში“ რამდენად „ახლოა ერთმანეთს“ ქრისტიანობა და მარქსიზმ-ლენინიზმი, ამით კი ეს უკანასკნელი გავიტყველოთ მიზიდველი გახადოს თუნდაც მისი თანამედროვე მკითხველის თვალში. მაგრამ სანამ ავტორთან ერთად, რომანის ბოლოს მაინც, მკითხველაც გაარკვევდეს, თუ მართლად მაართლა ვინ არის ასეთი ეს ბაჩანა რამიშელი — მარქსისტ-ლენინისტი, ქრისტიანი თუ „პუშინოიდი“, რომანში არავითხელ არის მცდელობა მთავარმა პერსონაჟებმა იგვეტ ბაჩანამ და მამა იორაბმა იდეოლოგიურად „გადაბიძგონ“ ერთმანეთი. ამ, შეიძლება, თავისთავად სქემატურ დებატებში ზოგჯერ მოჰაქერებები ერთიმეორისათვის „ქათინაურებსაც“ არ იშურებენ, „იმედუნად ახლან“ თურმე რაღაც — რაღაცებში მათი შეხედულებები ურთიერთთან: ბატონი იორაბ, გაიკრიჭეთ ეს წერილი და გზიარეთ ჩვენს მოძღვრებას, თქვენგან მვეყრეთ კომუნისტები დადგებოდა“, „ღიმილით ურჯებ მღვდელს ბაჩანა არც იორაბის სამების ტაძრის ნინამდვარი რჩება ვალში და ცოტა ხნის შემდეგ ნასუბობს: „ისე, რომ იცოდეთ, ბატონო ბაჩანა, არც თქვენ იქნებოდით ცუდი მღვდლები“. თუმცა ზოგჯერ მათი დისკუსიები „საკმაოდ მწვავე“ ხასიათსაც ატარებს; მაგრამ ეს „სინწვავეც“ უმეტესწინადად იმის საჩვენებლად გამოიყენება, თუ, გარკვეული განხილვებების მიუხედავად, თითქმის მაინც რამდენი აქეთ მამა იორაბსა და ბაჩანა რამიშელს შესაბამისად კი მათ მოძღვრებებს“ საერთო, თუნდაც ისე, რომ ეს შეიძლება მათ (და შესაბამისად ამ მოძღვრებთა მომდევრებს) გაცნობიერებული თურმე არც ჰქონდეთ. საინტერესოა, რომ ბაჩანა არავითხელ საუბრობს კომუნიზმზე როგორც რელიგიაზე და იმისაც საყვედურობს მამა იორაბს (და ქრისტიანებს საზოგადოდ), ჩვენს სახარებას არ კითხულობთ. მე შეეცდება, რომ ამხანაგ რამიშელისგან სიტყვა „რელიგიის“ მნიშვნელობის ზედმეტიცინათ ცოდნას აუცილებლად უნდა ველოდეთ, მაგრამ როცა არსებობდა იმავე თვალსაზრისით (ანუ როგორც რელიგიის) კომუნისტურ „მოძღვრებას“ ხშირად მამა იორაბიც კი უყურებენ, შეიძლება გაგაჩნდეს კითხვა: ხომ არ არის ეს არა მხოლოდ და არა იმდენად რამიშელს მთავარ მოქმედ პირობა, არამედ თავად ავტორის შეხედულება(ც)? ანასთან ერთად, ნაწარმოების არაერთი, მხატვრული თვალსაზრისით მართლაც ბრწყინვალედ შესრულებული ეპიზოდები კომუნისტურ მთავარი პერსონაჟი ზედიზედ აღმოჩნდება“ ხოლმე სხვადასხვა „მეტაფიზიკურ“ განზომილებაში. ერთ-ერთი ხილვისას იგი მაცხოვარსაც იწამებს. მინიმუმით, მაგრამ მაინც არავითხელ საუბრობს სულის უკვდავებაზეც-თუმცა ეს ყველაფერი მას ბელს არ უშლის, ხშირად და მზურვალედ „იკადაგის“ კომუნისტური საზოგადოების მშენებლობის თაობაზეც. ამიტომაც უბრალოდ, დაფორ-

დე; ყველაფერ უკვე აქამდე აღინიშნულთან ერთად, ხომ არ გვაქვს საქმე ავტორის მიერ რაღაც უცნაური იდეოლოგიური პირობის შემთავაზებასთან, რომელსაც ყოველგვარ ზემოხსენებულთან გამომდინარე, მხოლოდ და მხოლოდ მარქსიზმ-ლენინიზმის ან მემკვიდრეული კომუნისტების ყებადღებულ „თეორიას“ ვეღარ უნდავად და, ირონიით, აღბაძა, „მისტიკურ ლენინიზმად“ თუ არა „მისტიკურ კომუნისტად“ მაინც უნდა მოვიხსენიოთ. „მისტიკოს კომუნისტი“ ბაჩანა რამიშვილი ნამდვილ განსახიერებად გვევლინება გარკვეული ცნობიერების ადამიანისა, რომელიც, ერთი მხრივ, სრული ურწმუნოებისათვის არ განირა უფალმა და მძიმე ავადმყოფობისას ნამანიც კი მისცა თავისი უტყუარი არსებობის დასტურება. თუმცა, ამისდა მიუხედავად, ბაჩანა ვერ ელგვა „საკუთარ იდეალებსაც“, რომლის ერთგული იგი მთელი ცხოვრებად იყო და როგორც ჩანს, რომელთა ერთგულების ნებადობითაც ის საკმაოდ მაღლა აციტებდა კომუნისტურ ნიშნულსაგანს იერარქიულ კაბზე. მე არ ვიცი, გასული საუკუნის 70-იანი წლების საქართველოში თუ მართლა არსებობდა ქრუამთყოფილი მწერალი, რომელსაც იმ ხარისხით სწამდა კომუნისტური უტოპიისა, როგორც „მარადისობის კანონში“ ბაჩანას სწამს, მაგრამ სოციალისტური რეალიზმი „აჩვენებს“ არა იმდენად იმას, რაც არის, არამედ იმას, რაც უნდა იყოს“ და ამ მხრივ ბაჩანას ადგილოდგურად მთავორნებული სახე“ სრულ „პარმონიაში“ ამ „უნიკალური“ ლიტერატურული მეთოდის „საკვიფრისათან“. იმავდროულად ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ სოციალისტური რეალიზმის სახელებთან ენა. გავარაოების ფონზე ეს რომანი ახალი უტოპიური ცნობიერების ღიად დამკვიდრებად ცდილობს და ბაჩანა რამიშვილი სწორედ ამ ახალ, შეიძლება ითქვას, ორმაგად უტოპიური ცნობიერების ადამიანად წარმოგვადგება, რომელსაც არა მარტო კომუნისტების უტოპიური იდეალებისა სჯერა, არამედ მათი მეტაფიზიკურ განზომილებებთან მორგების „რწმენა“ ამორაგებს. ამ თვალსაზრისით, დღევანდელი გადასახედიდან „მისტიკოს-კომუნისტი“ ბაჩანა რამიშვილი ერთობ უსუსურად და, უნდა პირდაპირ ითქვას, ხშირ შემთხვევაში უბრალოდ კომიკურადაც კი გამოიყურება. თუ იმისავე გათვალისწინებთ, რომ ზურგიკლას, სოსოიას და სხვა დუმიანი-სული გმირების მსგავსად აშანავს რამიშვილი საკმაოდ ავტობიოგრაფიული გმირისა, საკითხავია, რატომ ჩაიყენა ამ რომანის შემქმნით თავი თაობების წინაშე უზრუნველ მდგომარეობაში ამ მართლაც რომ უარესად ბაღისა ნიჭისა და ქვემარჩიად შიანი ვულის ქართულლმა მწერალმა; ხოლო თუ იმისავე დავახატებთ, რომ ბაჩანა, გარკვეულდგად მაინც, ზემოხსენებულ პერსონაჟების განვითარებასაც წარმოადგენს, ისიც ვახდება საკითხავი: ლერდა კი უწინდურის სახელობის ქრემიად უწინდელ პერსონაჟთა ნათელი ლიტერატურული სახეებისათვის უარესად საეჭვო, „ნათელი“ წრდილის მიყენება?

უტოპიური ცნობიერება რამდენჯერმე ვახსენე და უნდა აღინიშნოს, რომ იგი თავისთავად და განყენებულად იშვიათად არსებობს. ასეა ამ ნაშარშობშიც. უტოპიური ცნობიერება დაგაბადებია და ღირებულებათა „მასშარბი“ აღრევა იცის. ხსენებულ რომანში ამ მხრივაცაა საკმარისზე მეტია დამაფიქრებელი. მართალია, გამორჩეული ნიჭის

ავტორი „მარადისობის კანონში“, მხატვრული ოსტატობის ხარვეზი, ბევრ რამეს საკმაოდ მოხდენილად წილბაგს, მაგრამ მთლიანობაში მაინც არ შეიძლება არ გეხამუმის თუნდაც ის, რასაც რომანში ერთი ხანმისგული გლხეი-გიორგი თუმშალიშვილი მოიშობებდა ბაჩანას და მართამთან დაკავშირებით: „ — ჩვენ, თა გიორგი, ძალიან გვიყვარს ერთმანეთი და აქ ჯვარის დასანერგად ამოყვდით, მარტომ მღვედელი რომ არ არის, ჯვარს კინ დაგვენრს? — თხზრა სცილით ბაჩანამ. — ჯვარის წერას მღვედელი რად უნდა, შვილი, თუ ერთმანეთი გვიყვართ, ჯვარს მე დაგვენრ, მირონსაც მე ნაცტებდა და გვირგვინსაც მე დაგადგამთ, — თხზრა გიორგიმ...“ აი, ასე, ძვირვასო მკითხველო! ამის მერე ერთი შემოძახებალ დაგვრჩენია: „შენ დაუკარი“ და გიორგი თუმშალიშვილიც „აღასრულებს ჯვარისწერას“. * — ნაივდეს ენლა ვინც გინდა მღვედლად და იტრაბაბოს, გიორგი თუმშალიშვილიც კარგი ლოცვა და ჯვარისწერა ვიცო“ — დააყოლებს სცილით და გულზე მჯილსაც დაიბრახებებს. მაგრამ აქ საქმე მთლად სახაცილოდ არა მგონია იყოს. „მისტიკოს-კომუნისტი“ ბაჩანა რამიშვილის მსგავსად, ეს გიორგი თუმშალიშვილიც იცნ კაცია, ვისაც თან სწამს და თანაც არცა სწამს. თუ ოდნავ მოუვლმენით და დაუკვირდებით, ამ გლხების ცნობიერებაში ერთმანეთშია აღრეული არც მეტი და არც ნაკლები, სოფსაბჭოს მენიონისა და ეკლესიის რილი თუ ავღილი. უფრო მეტიც: „კაცი რომ სხვის სალოცვას დაანერგვს, თავისი სალოცავი იმაზე მაღალი, იმაზე მეტი და იმაზე ღამაზე უნდა აავკო“, - აცხადებს გიორგი და იმ ახალ სალოცვად რა მიანიჩა, ნეტავ, ნეტავ იმ წინგნის საერთოდ არ ენეროს: „შევა ევტე სოფსაბჭოში კაცი სალოცვად? — არ შევა!“ — თავადვე მასუბიბს საკუთარ „ბრძნულ“ კითხვას სოფსაბჭოს პატარა შენიონის თაობაზე. თურმე უტოპიას კიდევ სოფსაბჭოს თავმჯდომარისთვის: „ბიჭო, მთავრობა შენა ხარ და თავმჯდომარე. ერთი ხეირიანი სოფლის საბჭო ააშენე, რომ მოვიდ, შევხედო და მიგ მემოსულა გამიანიცდესო“. ხოდა, ამ გაორებული თუ „გაოცებულ-გასაოცარი“ ცნობიერების ადამიანისაგან, მიუხედავად იმისა, ძალზედ კოლორიტულად და დიდ სიბოთითი რომაა დახატული, ნამდვილად არ უნდა გააკვირვდეს, რომ თავზე მღვედლის ფუნქციები აიღოს. ღირებულებათა იმ სრულ ქაოსში, რომელსაც „მარადისობის კანონში“ აქვს ავღილი, ასეთი რამეც კი ბავშვური ცელქობად შეიძლება მიგვჩვენოს.

ღირებულებათა აღრევის კუთხით, არ შემიძლია კიდევ ერთხელ არ დავუბრუნედ მამა იორამს. „ვინ იყო, ბატონო ბაჩანა, ეს კეთილშობილი ქრისტიანი, მადლობის თქმა რომ არ მაცლდა?“ — კითხულობს გულაჩვილებული მოძღვარი პროფესორიანდ ქუჩრზე, მრავალგზის ნასამართლედ ვახო ამბოკაძეზე, რომელიც ბაჩანას უბნელი და ბავშვობის მძაცაცია. ის, რომ სურვილის შემთხვევაში ნოდარ დუშაძის ნიჭს ქარდებებს და მათნაირების ისე გამოყვანაც შეუძლია ხოლმე ნანამომებში, რომ წინაფარქტალ და გულმონწყალი მღვედელს კი არა სიხისის საშარბოლის სფეროში განაყოფ-გამონართობლ ზოგჯერით პროკურორსაც შეიძლება უფროან ანგელოსებად მოიქეცენ, ჩემი შემწიულ-აღმორჩენილ არ არის. თუმცა, საზოგადოდ, „მარადისობის კანონში“ შემთხვევაში, ვფიქრობ, სახეზე სხვა ხასიათის მოლენა უფრო გვაქვს: საქმე ისაა,

რომ დუმბაძის მამა იორამიც, რაც არ უნდა უცნაურად ჩანდეს, ნორმადრო ამფლავნებს იმ გავრცელებულ ცნობიერების დროშებს, ბაჩანასა თუ გულის თუმშალიშვილს რომ ახასიათებთ და გარკვეულწილად ისიც (მამა იორამიც) ცდილობს ხოლმე პრინციპული თვალსაზრისით შეურიგებელის როლში შეერიდებოდეს. ამ მხრივ განსაკუთრებით საინტერესოა სადავანდემოიდან გასვლამდე მამა იორამის ღვთისმამა მუხსენიერი ლოცვა-ვედრება ბაჩანას საწოლთან. ერთი მხრივ, ეს არის მართლაც რომ ამალელებელი სცენა, რომელსაც თავმოქმედებულნი ბაჩანა ჩუმად ადევნებს თვალს. მამა იორამი, როგორც ქვემოთ რიტუალის ქრისტიანი მოძღვარი, ბაჩანას სულისა და ხორცის გადარჩენისათვის ლოცულობს და უფრო მეტად, უფასლ სანაცვლოდ საკუთარ სულსა და ხორცს სთავაზობს. იმავდროულად მამა იორამის სიტყვებიდან „საინტერესო რამე-რამეც ირკვევა“. თურმე, ნუ იტყვი და, ბაჩანა მამა ღმერთის, მაცხოვრის და ღვთისმშობლის საცემს „ჩადის სხვისი სახელით“, ხოლო თურმე ბაჩანას რომ სწავლობს არ არის“ [?—კ.ლ.] მათსავე (მამა ღმერთის, მაცხოვრის და წმ. მარიამის) ნიაღვრე აღმოცენებულ და „არა არს“ მათსავე ნების გარეშე. „და განა ღვთისათვის სულ ერთი არ არის“, — განაცხობს მამა იორამი, — „ვისი სახელით იღვოს სიკეთე, პატიოსნება, სათნოება, უმანკოება და სამართალი დედამინაზე?! და თუ უცლოლად არს უარყოფილ იქნას შენი სახელი, ხოლო საქმენი შენნი უკუდაექმნოდ, დაე, მოხდეს ასე... განა უარყოფილ არის შენი მიერ, ღმერთო, ადამის ძის სულისა და გონების განახლება?“. ვერ ერთი, ვერსადრის დაევივრება, არსებობდეს მტეხ-საქლავად ვახსილ ფსიქიკის ქრისტიანი, რომელსაც მიანიდეს, რომ მართლაც სულ ერთია იგისი და ყოვლადწმიდა სამების სახელით იღოს სიკეთე დედამინაზე თუ, უფალი დაევივრებ და, ცინიკოს ღვთისმშობლებებისა და მეგრული ათეისტების—კარლ მარქსის, ფრიდრიხ ენგელსისა და ვლადიმერ ლენინის სახელით. მით უფრო, განა შეიძლება ვინმე ქვეთათმეფილ ქრისტიანს, და თანაც მართლმადიდებელი ქართული ეკლესიის მოძღვარს, უტოპიური კომუნისტური „იდევბი“ (კინალამ წამოცდა:

ნაბოღვარი-მეთქი) „ადამის ძის სულისა და გონების განახლებად“ წარმოვინოს? ხომ არ დაეიწყდა, შემთხვევით, ლენინის პრემიის იმ დროს ვერ კიდევ მოპოვებულ ღაღურჯატ ნოდარ დუმბაძეს, მისი რომანის პერსონაჟს—შვედურ იორამს კანდელაკს ტვირის ინფარქტი კი არა, გულის ინფარქტი რომ აქვს გადატანილი?? და თუ, სანაწაროდ, მწერალს თუნდაც თავად მინც სჯერა მსგავსი უცნაური უცნაული, „მსოფლმშვენიერი შეხედულებებისა“, განა საკმარისი არაა, რომ ისინი არსებითად საკუთარი ლიტერატურული ორფულის ბაჩანა რამიშვილის პირით გაახმოვანოს? რატომღა აბრალებს და ახვევს თავს პატიოსან, მართლმორწმუნე სასულიერო პირს ამ მართლაც რომ საეჭვოზე საეჭვოდ გაორჯულ და უტოპიურზე უტოპიურ ცნობიერებას???

ის, რომ ნოდარ დუმბაძე მინც ფუნქციონირს ნიჭის მწერალად, ამ უაღრესად წინააღმდეგობრივ და თავისებურად საყურადღებო რომანშიც არაერთხელ ჩანს. ამაზე უკვე ვთქვი და სიტყვას ზედმეტად არ გავაგრძელებ. ამ პრობლემურ ნაწარმოებშიც კი ნამდვილად ბევრი რამ არის ისეთი, რომლის გადმოცემაც მხოლოდ ქვემოთ რიტუალის კალამს ხელნაწივდა. მაგრამ გამორჩეულ ადამიანებს ზოგჯერ შეუძლებოდა და უცნაურობანიც სრულიად გამორჩეულ ახასიათებთ. ნ. დუმბაძე და მისი „მარადისობის კანონი“ ხსენებული სიკეთე დადასტურებაა. ამ რომანს, თუნდაც როგორც ლენინის პრემიით აღნიშნულ ერთადერთ (საბედნიეროდ, მართლაც საბედნიეროდ!!!) ნაწარმოებს ქართულ საბჭოთა ლიტერატურაში, თავისი განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს როგორც უახლესი ქართული ლიტერატურის ისტორიის, ისე თავად ნ. დუმბაძის შემოქმედების თვალსაზრისით. ნ. დუმბაძის შემოქმედება კი მთელს საუკუნის მთელს ხანგრძლივს ქართულ მწერლობაში მართლაც რომ გამორჩეული მოვლენაა და, ამდენად, მას შეღავათიანი ან, მით უფრო, ნეკროლოგური დამოკიდებულება სრულიადც არ სჭირდება. აკვს თუ ავი არ უნოდ, კარგს სახელად რა დავარქოქ? — ბრძანებს და დიდი დავით გურამიშვილი. მჯერა, რომ მართლის თქმის ეს უნივერსალური პრინციპი ნოდარ დუმბაძის მწაბრეულ თხზულებებსაც უნდა შეეხოს.

ნამცვრკვი

თვალა უხილას სტუმარს

ანდრე ჟიდს (1869-1951) თავის ნაწინა, რომელიც მოგვიბრუნებს საბჭოთა ეკვიპში მისი მოგზაურობის (1936 წ.) შთაბეჭდილებებს, ცუთა ქუჯა და სინდისი, რომ არ „ჩაეშვა“ ის საბჭოთა კოლექტი, რომლებმაც გულა გადამაულებს. ფრანგი მწერლის გვიანდელი, 1976 წელს გამოქვეყნებული მოგონებების მიხედვით ირკვევა, რომ ბრძის პასტერნაკმა თვალა აუხილა მის მიხედვით თორბაზე, თუ რა ხდებოდა იმხანად საბჭოეთში და გააფრთხილა, არ მოტყუებულეო „პოტიოკინის სოფლები-3“ და „სამაგალითო კოლხოზების“ ჩვენებით. იმავე გონებაში ვკითხულობთ, რომ სწორედ პასტერნაკის რწევით, ანდრე ჟიდი საქართველოში შეხვედრია ტვიანქ ტაბიხეს და ერთობლივად გადაუწყვეტიათ, ხელი მოეყვანა ქართული მოეზიხისა და პროზის ფრანგულ ენაზე თარგმნისა და გამოცემისათვის. არ არის გამორჩეული, რომ ტვიანქი, თავისი მეგობრის — პასტერნაკის დარად, დახმარებოდა ფრანგ სტუმარს თვლის ახელაში.

შეხვერაბა თუ პირიით?

ცნობილი რუსი კრიტიკოსი სტანისლავ რასადინი ერთ-ერთ სტატიოში, მხურვალე „პერსპექტივის“ განაშრომ გამოთქვებს, ჩამოთვლის იმ გვიანტებს, რომლებმაც არა მარტო შეიქნეს სულა ხალხის, არამედ ხალხიც ჩაახვედეს სულის სიღრმეში, რათა შეეცნო თავი თვის. კრიტიკოსი გვაცნობს კიდევ ამ გვიანტათა სიას (რა თქმა უნდა — რუსების თამაშობით): პუშკინი, ტოლსტოი, დოსტოევსკი, გოთე, ბალზაკი, შექსპირი, სერვანტესი, ფოლკნერი, ნარეკვი (სომხები), ნაიკი (უზბეკეთი), შევჩენკო (უკრაინა), ეფრა-ფაშევა-ლა (საქართველო), რაინისი (ლტვია), ნიზამი (აზერბაიჯანი). სტანდარტული საბჭოური პათოთი გახლავთ, ოღონდ ერთა კორექტივით — ანგარა სიგმაში, ჩვეულებრივ, ქართულ მწერლობას განისაზავდა ხოლმე შოთა რუსთაველი, რასადინს კი რატომღაც ვეფა-ფაშეველა დაუსახლებია. რა არის ეს, კრიტიკოსის უმეცრება თუ... პირიით?

როსტომ ჩხეიძე

დემოკრატიზმი არისტოკრატიისა

მიხაკო წერეთელს თუ რაიმე ადვლევდა და ხშირად უფიქრია მათ გამოკრეკევაზე, მათ შორის არისტოკრატი დემოკრატიის რაობა.

რა არის მაინც ეს — ორი პოლუსის პარამონიული შეთანხმება, როდესაც იდეალს მიახლოებული ვითარება იქმნება?

თუ შეუთავსებელია ისეთი შეთავსება, რომელიც მხოლოდ ადამიანის გულუბრუნველ წარმოდგენაში არსებობს და არაფრისიდეებით — რეალობაში?

მიხაკო წერეთლისათვის ეს იმ წარმოსახვითი სამყაროს ნაწილი გახლდათ, ძველი საქართველოს ოცნებაში ხორცმესხმული ის ხატი, რაც მისთვის ყოფით სინამდვილეზე უფრო ნამდვილი იყო და ასერიგად იმპრომატ ელოლაივებოდა.

რას ვულისხმობს მაინც ეს მოულოდნელი შესიტყვება — არისტოკრატი დემოკრატი?

თვითონ სწორედ აქვთ ისწრაფოდა, რომ ამ იდეალს დამგვანებოდა, აღმოჩინა საკუთარ თავში ამ ორი პოლუსის პარამონიულად მერწყმის უნარი... ილინდ როდესაც — უფრო ფილოსოფიური თუ ფსიქოლოგიური და არა სოციალური — მოვლენის არსის წარმოჩენას მოინდომებდა, თვალსაჩინოებისათვის ეგვიპტი გვეგვილორის პიროვნებას მოიშველიებდა, მისი სულიერი წყობის მავალთზე შეეცდებოდა და სიმბოლოს ახსნას.

— მისთვის არც ნამდვილი არისტოკრატია იყო შესაძლებელი უდემოკრატიზმოდ და არც ნამდვილი დემოკრატია უარისტოკრატიზმოდ.

ნაკითხეთ: ჩემთვისო. დიახ, მხოლოდ ასე უნდა ნაკითხოთ და გაიგოთ ეს ფრაზა. და ეს იმის მიუხედავად, შეგნებულა შეადარებს საკუთარ პიროვნებას ეგვიპტი გვეგვილორის გვარ-სახელში თუ ქვეშევრდელად ხდება ეს გაიგებება.

კი მაგრამ, ორთოდოქსი მარქსისტი და ახალგაზრდობიდანვე სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წევრი განა გამოდგებოდა ასეთი გასიმბოლოებისა და განზოგადებისათვის?

მიხაკო მის ხასიათს რომ უეკირდებოდა და მოვლენების გენს აწონ-დაწონდა, ირწმუნებოდა: აროდეს გამხდარა გონს თეორიისა და პარტიული ორგანიზაციისა. იგი იდეალისტი იყო, წრეული მოაზრე, მაგრამ ამავედროულად ქვეყნის პრაქტიკოსი, რომელსაც განსახლდებოდა პირობებში განსახლდელი იდეური და რეოლუციური ბრძოლით მიანდა შესაძლებლად პოლიტიკურ და სოციალურ იდეალთა მიღწევა — უწინარეს ყოვლისა თავისი ერისათვის, ქართველი ერისათვის.

ძალის მქონე მათრახიან დიდებულთა ღაღობას არისტოკრატიზმს კი არა, მიმწვანებებსა და დესპოტიზმს არქმევდა, და თავაშვებულ, სისხლისმსმელ ბრბოთა სუვერენობას კი — უარეს დესპოტიზმს, ქამბობას და მოშობობას თავისუფლებისა და წარმოცვას პიროვნების და მოქალაქის უფლებათა.

არა, მარქსიზმს მაინც როგორ უთავსდება ასეთი წარმოდგენა?

შენს ნებაზე მოთვინიერებულ მარქსისტულ მოძღვრებას იქედ კიდეც ესადაგებოდეს, ერსა და ეროვნებას თუ არ განიარაღე და ვერც სწავლადი-პოლიტიკურ ცხოვრებას შეეგუები არისტოკრატიის გარეშე, თან არც ბრბოს ამოძრავება გიბლავს მაინც-დამაინც... ერთი სიტყვით, ორთოდოქსულ რწმენაში რაღაც-რაღაც წინააღმდეგობანი გვექრება... თუმცე რაც წინააღმდეგობა აღიქმება თანამებრძოლთა თვალში, მიხაკო წერეთლისათვის სწორედ ეს არის ეგვიპტი გვეგვილორის პიროვნების კოლორიტულობა და მიმწვანებლობა, ამიტომაც გრძნობს თავს მის გვერდით ლაღად და გულთადად და იმხანად პარიზშიც ხშირად ამოქომატ სტუმრობდა — არც საღაპარაკო ელეოდათ, არც განსასჯელი, არც საერთო სადარდებელი.

მიხაკო წერეთელს ადრე ექვებოდა: სწორედაც საერთოო.

ერთ საღამოს სულ ამ თემაზე ისაუბრებდნენ — არისტოკრატი დემოკრატიის რაობაზე.

ლაპარაკს ჩვენი წარსული ცხოვრების გახსენება მოყვებოდა, ქართული სოფლის მოგონება და იქ არსებული ზნე-ჩვეულება, განსაკუთრებით კი ნოდებათა და კლასთა ურთიერთობა:

— ის დიდ ძველი ქართული კულტურა, რომელიც ამ ურთი-ერთობაში სჩანდა.

„კომუნიკა“ და „მუჟიკა“ ჩვენში აროდეს ყოფილიო, — უმტკიუნება მიხაკო, — არამედ ჩვენში იყო თავადი და აზნაური, გლეხი და სოფელს არმოწყვეტილი მუშაც, თითქმის ყველა მემამულე, დიდი თუ მცირე, და ყველა არისტოკრატი, თუ ვინმე უცხო ქვეყანას ან ქალაქში არ გადაგვარებულყოიო.

— გლეხი არისტოკრატი იყო პირველი ხარისხისა, ზრდილობით, სიტყვა-პასუხით, ყოფა-ქცევით და საქმით.

გლეხი... არისტოკრატი?

უნებურად ნაშოცად და იქნე იქვეც ინანი, ეს რამ მათქმევინაო?

უნებურად როგორ ნაშოცდებოდა, როდესაც ესაა მისი თეორიის იდეური საყრდენი და ევაკუთხედი, ალექსანდრე ორბელიანის მიერ ნაანდერძევი მრწამსის განმეორება ახალი ეპოქის ფაშს, მდაბალი ვენბანი უკიდურესად რომ გამწვანებულა, და მითუმეტეს აუცილებელი განმდარა დაბეჯითებული ჩიჩინი, ნოდებათა შორის ზღუდე რომ წინააღმდეგობანი ჩვენში არასოდეს არსებულაო — გადაუღლებავი, შეურიგებელი, შეურაცხყოფა-დამტყრებისა თუ ფლეთისკენ ნაშაქვებელი.

პოლიტიკური შეხედულებაც რომ იყოს, ქალკორი რეალობისგან ნაკრახივები, ჯერ მაშინაც გამართლებულა შეთანხმებისკენ მონოდება, და ახლა ხომ რა — სულაც ზნე-ჩვეულებებში თუ ჩაყვნილია. გლეხი არისტოკრატი იყო პირველი ხარისხისა...

* ფრაგმენტი ბოგრაფიული რომანიდან „მზაზარი თობათვის მზეში (მიხაკო წერეთლის ცხოვრების ქრონიკა)“

და ძველად, ქართული პატრონ-ყმობის ხანაში ხარისხები მეფემდე აღნედა.

— ხოლო მეფეთგან დანეებული გლეხამდე ყველას აკავშირებდა ურთი-ერთის ნდობა, ურთი-ერთის სამსახური, ურთი-ერთის მიმართ მოვალეობა, მერმე ნათელ-მორი, dndis-შეილობა და სხე...

ამ გარემოებებს მიიჩნედა ნოდებათა შორის ინტერესთა ნინაღმდეგობის, სისტემის ეკონომიკურ შედეგთა სიმეცარის გამანელებლად, „ყმობის უღლის“ გამაღვთლებად... ერთოეულ ორგანიზმს დამღლისგან რომ იფარებდა.

ფაშთა დინებებს ცხოვრების ცვლილებაც რომ სდევდა თან, ძველის ცვლიმა და ახლის დაბადებმა?

ამ ცვლილებებს ნინ ვერ აულდგებოდი და არც უნდა ცდილიყავ, მითუფრო, თუ მას აუცილებლობა ინევედა, აუცილებლობაში კი რეველუციური გზაც შემოჭრილიყო. მიხაკო ნერეთლის თვალსაზრისით — ესეც გარდაუვალი.

ამ შემთხვევაში იგი ადრეულ ილია ჭაჭავაძეს მოგვაგონებს და არა გვიანდელს, ვისაც უკვე ზარავდა რეველუციის ხსენება და არაფერი სნამდა მის მიერ მოჭანილი სიკეთისა. მიხაკო მინც ფეიქრობს, რომ: რეველუციას გააწინა, მათ შორისაც გამოირჩევა უკეთესი და უარესი, და თუ ერთი რეველუცია საზარელი და ძვეყნის დამანერველი აღმოჩნდება, ეს მისი ბუნება კი არ არის, არამედ უგუნური და თუ უკეთურად წარმართვის ბრალი, და თუ სხვანი უკეთ გაუძღვებიან მის მსველეობას, რეგიადაც დაავგივრებენ.

მთავარი მისთვის მიანიც ისაა, რომ ცვლილებების ძველის, ცუდის მაგიერად ახალი, უმჯობესი შეიქმნას, ხოლო ძველი კარგი არ განიღვეოს. მაშინ ახალი შემოაჩემდი ძველზე უკეთესი იქნება და ის ერთი ბედნიერი, ვინც ამ ყოველივეს შეიძლებს.

შენატრის ყოველ ასეთ ერს და თავიც ენობება, რაკილა ფეიქროს, ჩვენ, ქართველებმა ეს შევძელი.

დამოუკლებლობის ხანა ამ გადასახედდინ ასე წარმოუღება.

და სიამოვნებს ამ აზრის განმეორება: ჩვენს მიერ შექმნილი დემოკრატია ნამდვილი იყო, მიუხედავად მრავალი ვანდერკისა, რომელიც აუცილებლას ყოველი დიდი გარდატეხის დროს, და დანყნარდებოდა თუ არა ცხოვრების ზღვა, ჩვენი დემოკრატიაც კეთილმოიღი დემოკრატიად დამყარდებოდა და არა „კეთიურად“, რაკაც ვიხილეთ, თუ რა ყოფილა იქ, სადაც ხალხს სხვა სისხლად, სხვა ისტორია, სხვა წარსული ჰქონდაო.

მაგრამ ის წარგორდა, ამ ხნის გავილებით უფრო მეცარად რომ განსჯიდა და სახელმწიფოებრიობის ხელახალი გაქრობის ერთ-ერთ უმთავრეს მიზეზს ქვეყნის შინაგან რღვევაშიც ხედავდა: და ის, „მრავალი განდერკაც“ სულაც არ ეწეებოდა აუცილებლობად ყოველი დიდი გარდატეხის დროს“, არამედ იმ დახანულებობად და ცოდვად, რომელიც უფოოდ გამოიღება უკეთურ ნაყურად — ერთი შემოტევა ავი მეზობლის მზრიდან და სახელმწიფო ხუხულასათი დაგეშლებოდა?!

ნუთუ ეგვენი გვეჭეჭკორთა საუბრისას ერიღება პირუთენელობას და ურჩენია ის ეამი შეღალმანოს, რათა იმ მთავრობის ერთ-ერთ გავლენიან ნეერს გუნება არ ნახუხდინოს?

მაგრამ განა პირუთენელობა პიროვნული თვისება კი არა, გარკვეული ხერხია, რომელსაც დროთა და გარემოებათა შესაფერისად გამოიყენებ?

ვისთვის როგორ, „ერი და კაცობრიობის“ შემოქმედისათვის კი ნამდვილად არა.

არაცა:

მიხაკო ნერეთლის შეხედულება ამ თემაზე არ განირჩეოდა ზურამ ავალიშვილის თვალსაზრისისგან, 25 თებერვალს მენშვიკეთა და ბოლშევიკეთა ერთობლივ მონაპოვრად რომ მიიჩნედა, და ის „განდრეკინიც“ უშიშმდე დარტყმად წარმოუდგებოდა სწორედ სახელმწიფოებრიობის მიმართ — როდესაც დვენას უწყვეტ მუნს არისტოკრატისა და სამღველეობას, როდესაც პარტიულობის მიღმა ვეღარ გავიხედავს, ვიღას აბრალებე ქვეყნის დაქუცვას?!

არ განირჩეოდა და... ახლა, ამ ნუთის რაღა ხდება?!

მიხაკო ნერეთლისათვის, ეამთასვლის კვლობაზე, დამოუკლებლობის ხანა მითოსურდ მარჯანდელი იბურება, ის რამდენიმე წელი რჩება სულიერ ოახისად, რომელიც ერთადერთი თავმჯავრად გეგულებდა, და ასეთ დროს ყველაფერს ფარავს 26 მაისი, დოთოურ გამოცემისგანით ბრწყინვალე და დიდებულ, მის ემბაზოში ამოქუცვად ყველა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ემიზიდი, მწარედ მისაგონარი ფერმკრთალებდა ან სულაც ერება, და მითოსური საბოტრელი ძალაუფებურად გათქმევენებს: ჩვენს მიერ შექმნილი დემოკრატია ნამდვილი იყო.

ევეგნი გეგეჭკორი ყურადღებად გადაცვივლიყო.

განათლება არ აკლდა, მაგრამ ასეთი ღნმა და დახვეწილი მსველობის მუხმსერ ხშირად ვერ დაძვებოდა, რაკილა უმთავრესად მინც ერთ თარგზე მოჭრილ შეხედულებებს უსმენდა, ერთ კალაპოტში მიმდინარე ანალხს. იმ მსოფლმხედველობრივ სისტემაში, რომელსაც ევეგნი უზუნავს ქუმმარიტებად აღიარებდა, არისტოკრატია და დემოკრატია ერთმანეთს სამეკდრო-სასერეცხლოდ გადაპოიდებოდა და... მითოურისა არისტოკრატისათვის, რადგანაც ამ დაპირისპირებას თუ ვინმე შეეწინებოდა, სწორედ იგი — თავისი კეთილმოიღებითა და ამაღლებული იდეალებით.

და, აი, უცერად უმტკიცებენ, რომ არსებობს არისტოკრატია დემოკრატის ტიპი, რომლის ზორცემსხმულ განსახიერებასაც თუნდ ეთითონ ევეგნიც წარმოადგენს, და რომ არისტოკრატისა და დემოსის შორის საქართველოში ნინაღმდეგობა არც არაოფეს ყოფილა, და რომ გლეხის ლირსების ყველაზე უტყუარესი საზომიც მისი შინაგან არისტოკრატულობაა.

თავდაყურა დაუყენეს მსოფლზევე და ეგადა.

იფთავებს? თუ სტუმარს მიანიც ემეორება და თავდაჭერილ შეკამათებს ეკმარებს?

არა, რალაც ხდება მის არსებაში, უცნაური განცდა დაუფლის და ნოსტალიგიამოძალებული ერთიმეორის მიყოლებით უამბობს უალერესად მნიშვნელოვან ეპიზოდებს სამეგრილოს ცხოვრებიდან, შესაფერისს მიხაკო ნერეთლის მსველობისათვის.

ბოლო კი დასძენს:

— მართალია, და დაკვირებით თვალ-ყურს ვადევნებ, — ახალი ისტორიკოსები საფრანგეთის რეველუციისა ახლა იკვლევენ, თუ რა ენება მოუტანა საფრანგეთის ერს არა თუ მარტო თავამებელი ბრბოისა გადარეულ

სისხლის მსმელ რევოლუციონერთა ტერორმა, არამედ ბევრი რისიამე ძველის აღმოფხვრამ, რაიცა უდიდესი კულტურული შემოქმედების ნაყოფი იყო და ერის საუწყად უნდა დარჩენილიყო.

რა იქნებოდა, ეს განიერება მასაც და მის თანამებრძოლებსაც საქართველოს დამოუკიდებლობის ხანაში გამოეჩინა, მაგრამ ესეც კარგია, მიხაკო წერეთელთან მინათ ურთიერთობის ნაყოფობით რომ მოუგებულა გონს და სულიერ-კულტურული მონაპოვრის, ერის საუნჯის გადარჩენის აუცილებლობას ასე გულდათოთქული ახსენებს.

ნამდვილი დემოკრატიის შესახებ კი მიხაკო ამას ეტყოდა, ის კიდევ იქ არის, სადაც ხალხს ნამდვილ პატრონობას უნევს მის მიერ არჩეული მთავრობა, ხელმძღვანელობს მას ბრძნულად, უზრუნველყოფს ყოველმხრივ, იცავს პიროვნების ღირსებას, თავისუფლებას, მის ყველა უფლებას, ჰქმნის ერის ნამდვილ მოთხოვნებს და ყოველგვრად ამით ახსენებს.

მართალია, — ეთანხმებოდა მასპინძელი, — და ჩვენც ეს გვიწოდოდა, რომ დაგვეცლოდა და მტერს რა მოესპო ჩვენთვის სამუაღება ჩვენი გვემუხის განხორციელებასა.

სტუმარი გამოემუქმებოდა — ისიც გულმოდებოდა, მასპინძელიც — სასიამოვნო საუბარი მაინც შეგერწოა, — ორივე ამას ვაივლებდა გულში, და გზად მიმავალ მიხაკო წერეთელს ეწინაღობა გაბეგროს ლექსის სტრიქონში აეკეთებოდა: თავისუფლება მუდამ გულში მიტარებია, მაგრამ ერთი რამ დესპოტზედ კიდევ უფრო სასტიკად მძულს: ეს არის ბრბო, როდესაც იგი ნითელ დაგლევილ მანტიას მეფისა ნაშობისაჰსო.

რამდენიც სტრიქონით რაოდენი სიღრმითა და შთანთქმავობით გახსნილიყო რევოლუციითა საზარელი, ზნეობისა და სულიერების დამცემი და დამაგინებელი ბუნება, ყოველგვარი ღირსების ნაშენი და ადამიანური ყოფის გადაშენი ქაოსში.

ბრბოს მხრებზე ნაშობი შეფის ნითელი, დაგლევილი მანტია — ამით ყველაფერი ნათქვამია, და მიხაკო წერეთლის გულშიც შესაფერისი გამოძახილი ეპოვნა, მითუმეტეს, ამ ლექსის სრულყოფილ შეგარბნებას ის სინაულიც უყოფდ შერეოდა, ეს რა ყალბ იდეალებს ავლევდ სიჭაბუქისას, რა მეგონა თავისუფლება და რის მოპოვებას ვინავედ თავსო.

თურმე იმას, რომ მეფის ნითელი, დაგლევილი მანტია ბრბოს ეგვიდ ხელთ ნაშობისაჰსებოდა.

ევგენი გეგეჭკორი გარეულოყო და მონდომებითაც გარეულოყო გარდაამტებ რყევებსა და რღვევებში, და ის მოეყოლებინა, რაც უსათოდ მწარე სინაურის აღმოკრავდა, თუკი მიხაკო წერეთელი არა ცდებოდა და იგი მართლაც არისტოკრატ დემოკრატს განასახიერებდა, თავისუფლებისათვის მარად მებრძოლს, ვინაც თუ რამე არ უყვარდა, არ უყვარდა დაგლევილი სამეფო საშოსელში

გამოხვეული ბრბო, ვითარცა ერის დამამბობელი და ქვეყნის დამაპყვევარი („და არა იმტრომ, რომ თვით იყო მამობი წარმინებული აზნაურისა გვარისა და დედით თავადი“).

ევგენი გეგეჭკორი სამეგრელოს შვილი იყო, მწინდა სისხლის ქართველი, — დიპლომატისაჰსაც ვაჟცეოდა ხელი, — მასში არ ყოფილა არცერთი წვეთი უცხო სისხლის, რომელიც ზნარად მიმართავს კაცის სულს, ღმერთმა იცის, რა უხამსობისაჰსაც მისი პატრონის შეუგნებლად და უნებურადაც. ევგენის პატრიოტიზმიც აგრეთვე იყო ნამდვილი, ღრმა, მწინდა, ამაყ სულში დაბადებული და დაბუდებული.

წვეთი სისხლის არ არის ჩემში არაქართული, — თავი ამით ეამაყებოდა გალაკტიონ ტაბიძეს.

წვეთი სისხლის არ არის მასში არაქართული, — უფრო საამაყო რა გამოეძებნა ევგენი გეგეჭკორისათვის მიხაკო წერეთელს.

XIX საუკუნის ქართულ ლიტერატურულ მდინარეებში დამკვიდრებულ სისხლის მითოსს ეს გამოძახილიც უნდა ეპოვნა, როგორც ტრადიციის შენარჩუნების გზა — პოეტის ხელითაც დამონებული და მეცნიერისაც, ვინც საკუთარ არსებში იღმაღლად დატარებდა პოეტის და ამ სინაულით ანიტომაც ვახსივოსნებულყოფი მისი კვლევა-ძიებანიც და პოლტიკური მომარტუნებისა.

წარსული არავის ესმის პოეტის გარდაო, — გალაკტიონი რომ იწინებოდა, ცხადია, საკუთარ თავს გულისხმობდა გარდასული ფანის იფუმალების ამომცნობად და დაურულად დასცილოდა ისტორიის ლაბირინთებში შეღწევის მოსურნე მეცნიერებს — ამოდ ლაშობი ამ რეალობის ამოცნობას, ამიტომაც ევგეც ჩვენ მოგვანდეთ, ვისაც ისტორიის სული გაგვეგებოა.

ევტი არ შეგეპაროთ, ტურის კუთხით ჩამალული ირონიული ლომილი მეცნიერთა ერთ წყებას გადახედავდა და არა ყველას, პოეტური სულით ვინც გახსივოსნებულყოფენ და წარსულის ლაბირინთებშიც ისევე მოიკვლევდნენ გზას, მწერლებს ტოლს არ დაუდებდნენ. ვერც მიხაკო წერეთელს აკადრებდა დამცინავ მწერას, მისი ძიებანი ხელმისაწვდომი რომ ყოფილიყო გალაკტიონისთვისაც, ის კი არა, გზამკვლევადაც დაინახავდა ისტორიის გარიფრატის შეცნობისას... და იმ მსჯელობაშიც, ევგენი გეგეჭკორისათვის რომ გაზნარებინა „ერი და კაცობრიობის“ შემოქმედმა, დიდი პოეზის გამოშუქების დაინახავდა უცთომელი თვალით.

წოდებოდა ერთიანობის ქართულ თავისებურებას სწორედ ამ გადასახედიდან აღიქვამდა — მიხაკო წერეთელი მარტოდენ მიუღილი კი არ მოყვებოდა ალექსანდრე ორბელიანისა და ილიას ჭაჭუავაძის რწმენას, გარდასულე ფანის, ქართველთა მოდგმის დასახამის ნიაღში ჩანვდომითაც დაადესტურებდა ამ ეროვნულ კონცეფციას: ზღუდის, წინააღმდეგობის არარსებობა წოდებოდა შორის ძველ საქართველოში მარტოდენ ისტორიულ ხვედრით კი არა ყოფილა გამოხვეული, არამედ რაღაც დიდი, ამ დაკარ-

მიხაკო წერეთელი

გული სამყაროს ჩამომავლობით, მისი გენეტიკური და სულიერი შექვიდრებით, და ამ ფონზე აღარცის უნდა გაკერებულა არისტოკრატია ფემოკრატშიც და გლტბის მონაგანი არისტოკრატულიც.

ევგენი გეგეჭკორის პიროვნულ ღირსებათა ძარღვს მის მებრულ წარმოშობამაც ხედავდა, იმ დიდი ქართული ქვეყნის ნაწილად რომ შემორჩენილყო, ბერძენთაგან კოლხეთი რომელსაც შერქმევდა, შემდეგ კი ლაზიკა — ქართული ერისი, მოგვიანებით კი აფხაზეთი, უძველეს ფაშთაგან მოკიდებული საქართველოს დასავლეთის კულტურულ მსოფლიოსთან რომ აკავშირებდა ეს მხარე. ლაზიკა ბიზანტიური კულტურის თანახაირი აქვწმნილყო, პოლიტიკურად ხან მისი მოკავშირე აღმოსავლეთ საქართველოში შემოჭრილ სპარსთა წინააღმდეგ, ხანაც მის ძალადობას დაპირისპირებული, მაგრამ არც მისი მონა არსაოდეს და არც ოდესვე გაბრძნებულყო.

შთავარც ეს გახლდათ სიმწვევისა და იმედოვნების წყაროდ, ბიზანტიას გადაჩრჩინილი რალა რუსეთის უნდა შევრწყნობიყო, იმასათი მოყვარედ შეწილბულ მტერს, და მიხაკო წრეთელის პოლიტიკური ესეთს ამ პასაჟი ისევვე გამჭერიაღეა ბიზანტიის გათვრება რუსეთთან, როგორც კონსტანტინე გამახსურდას რომიანი „დიდოსტატის მარჯვენა“, სადაც მუღვევართა ვარაუდი ბაგრატიონთა დინასტიის ლაზიკის წარმოშობის თობაზე ისევვე გაზიარებული, როგორც მიხაკო წრეთელის მსჯელობის, რომელიც მიგაგვადრებს, რომ დარწმუნებულია „ზოგი მეცნიერის აზრის“ სისწორეთი და შთამომავლობით ჭინი ამ საგვარეულოს უდიდეს ღვანლს ასე განსაზღვრავს: საქართველოს დაშლილი მთლიანობა სწორედ მათ აღადგინდა და განამტკიცეს ამ მხარეზე დაერდნობით, და მთელი კავკასიაც შემოიკრიბეს ბაგრატიონთა სამეფო კვერთხის ქვემოც.

— ენა ქართული უსწორაი დროითად იყო მართლ-საჩინოდ საეროთი ენა ქართველ ტომთა, ქართული კულტურა მათი საეროთი შემოქმედების ნაყოფი. ამით აიხსნება მიღება მებრელთა მიერ ქართული წირვა-ლოცვისა და მწერლობისა, ვითარცა საკუთრისა, და კულტი ქართული ენისა, ენა-მეტყველებისა, მწერლობისა და სხვ, რომელიც მუდამ იყო სამებრელოში და დარჩება მუდამევე. და სამებრელო მუდამ იყო აგრეთვე შემწახველი საქართველოს ერთობის იდუისა. თვით ჩვენი დაქინებისა და დაშლის დროს ცოცხლობდა აქ ეს იდეა...

მიხაკო წრეთელისათვის უაღრესად მნიშვნელოვანია ამ თემაზე სიტყვის ჩამოგდება და შემთხვევას არასლობს უშვებს ხელიდან, რომ არ ახსენოს სამებრელოს ღვანლი საქართველოს ერთობის შენარუნება-განმტკიცებისას — ამ ქვეპიარტების გამუხვეული განმეორების აუცილებლობა მწევე პოლიტიკურ რეალობას გამოუნუგევა, რაკილა საბჭოთა იმპერია კვლავაც ისევ ცდლობს სება-რანისტული თესლის ჩაგდებას ამ მხარეთი, როგორც მფის რუსეთი ლაშობდა — ის კი არა, უფრო გამშაგებთიაც.

სიცრუის ჩაგონება თანდათანობით თვით არ გადაძალის ქუშმარტება თუნდ მცირედთა თვალშიც, ამიტომაც უნდა გადავლობოს მას საზოგადოებრივ აზრი, ისტორიულ გამოცდილებასა და მტკიცე და სანდო ნყარებზე ამოწრიდლი, და წურავი დაიხვედა ხელზე, ავერ ვარდან დადიანმა ხომ უღალატა თამარ მეფესო.

ცოტნე დადინიც ხომ ამ მხარის შვილი გახლდათ და მისი სულიერი ალიკვლიც, რამდენიმე საუკუნის შემდგომ განმეორებული — მამია დადინიც... და საერთოდაც, ქვეყნის ერთგული არც ამ კუთხის გამოვლევას.

მიხაკო წრეთელი საგანგებოდ შეახსენება მკითხველს: შემთხვევითობა ნუ გეკონებთ, რომ ერის თავისუფლების იდეა მხოლოდ სამებრელოში არ გადაქცეულა განსაკუთრებლად, მამინ, როგანაც საქართველოს სხვა კუთხეებში ავტონომიაზედაც კი შეუძლებელი იყო საუბარი, ვითარცა რალაც უმნიშვნელო რაზედმე.

ამ ფსიქოლოგიურ-პოლიტიკურ განწყობილებას იმით ხსნიდნენ: სამებრელოში ხომ საქართველოს სხვა ნაწილებზე გვიან დასავრცელდა თავისუფლება.

გარკვეული მიზეზი შესაძლოა ესეც ყოფილიყო, განა არა, მაგრამ მიხაკო წრეთელის ამგვარი ახსნა ძალზე ნაკული და სწორზაზოხრივი ეტყვეობაა.

ამიტომაც პარემ ფორმულის სიმკვეთრით განსაზღვრელო მთავარმიზეზი:

— სამებრელო საქართველოს თავისუფლებისა და ერთობის იდეის ერთი უძველესი წარმომშობთაგანია და ეს იდეა იქ არც მომკედარა აროდეს და არც მოკედება, სანამ ქართული ერი და თვით ერისი არსებობენ!

შორიდან ასე შევიდებოდა მალბათ ნაევხი იმ შტილობებისათვის, სამებრელოს რომ დაჩნეოდა — „ენებულსა და ნამებულს, და უმწარესადაც, ვიდრე სხვა რომელიმე კუთხე საქართველოს...“

ევგენი გეგეჭკორის სახელი საბაბად ხომ არ გამოყენებინა, რათა ეს მწევე თემა მართებული კუთხით წარმოგვადგინა და მსჯელობა პოლიტიკური პამფლეტის სიმძაფრით გაეცხველინება? ჩანართის კვლობაზე სტატის ეს მონაკეთი საკამოდ ვრცელაია.

საბაბად მიიქ არა — სხვა არის, როგანაც მარჯვე შემთხვევას მოჰქიდებთ, და სხვა, როგანაც წინასწარად დაქტებ საბაბს ამა თუ იმ შეხედულების შემოსატანად თუ დასატრიბოვლად საზოგადოებრივ ცნობიერებაში.

ევგენი გეგეჭკორის ხასიათი ისედაც განაწყობდა შესაძლობდა და გამოსაბატად, და ყველას სთხოვდა: ნაკლის ჩზრკვას ნუ მოისურვებთ, ასეთ მცდელობას აზრი აქვს უარყოფით პიროვნებათა განსაკუთრებლად, თორემ ღვანლმოსილთა ნაკლის აღნიშვნა ცუდია, რადგანაც ვინმე მათ კანონიზავიას კი ესწრაფოსო.

უამრავრე სმენდა ევგენი გეგეჭკორის დამამცირებელი შეფასება და, რაკილა მის ერთგულებაზე დაედო თავი, განზოგადებას მოინდომებდა და ქართლის ცხოვრების მატხინიდან დაიწმუნებდა მონღოლი ნოინის სიტყვებს, სარგის ჯუჯულის მიმართ თქმულს: თქვენ, ქართველნი, არას კეთილს უყოფთ მხნედ მბრძოლთა ნყობათა მინაო.

ევგენი ასეთი მხნედ მებრძოლად მოჩანდა ნყობათა მინა?

ყოველი შემთხვევაში, ასე მკვიდრდებოდა მიხაკო წრეთელის ისტორიულ მესსიურებაში, და გვარსაც ამ სიმბოლიკის შუქზე გაუმფრავდა: გეგე — ჭკორი ანუ წმინდა გიორგის ყმა, მსახურნი, რანინი თეთრი გიორგისა, საქართველოსიო.

მიზნე აქამდე მოვიდოდა — თეთრ გიორგამდე, დამოუკიდებლობის ფაშის საქართველოს, ახლა კი გადახმნილი ქართველობის ყველაზე სახიერ ემბლემაზედაც.

დაიბადა 1863 წლის 29 აპრილს ეგვიპტის ქალაქ ალექსანდრიაში. მამამისი პეტროსი დიფტაჩარი იყო, დედა ქარიკლეა კი – ფოტაიდისების უძველესი გვარის წარმომადგენელი. კავაფისთვის შეძლებულად ცხოვრობდნენ, თუმცა მამის უფროსი ვარდაცვალებამ ოჯახის ფინანსური მდგომარეობა საგრძნობლად შეცვალა. ქარიკლეა 9 წლის კონსტანტინოსსა და დანარჩენ რვა ვაჟიშვილთან ერთად ჯერ ლივერპულში გადასახლდა, შემდეგ კი – ლონდონში. 15 წლის კავაფისი ისევ ალექსანდრიაში დაბრუნდა, 1882 წელს კი ოჯახთან ერთად კონსტანტინოპოლში დასახლდა. სწორედ აქ შექმნა თავისი პირველი ლექსები. 1885 წელს კვლავ ალექსანდრიაში დაბრუნდა, სადაც ერთ-ერთი სამინისტროს რევიზორი მუხელის თანამდებობაზე 30 წელი იმუშავა. 1900 წელს კაიროსა და ათენში იმოგზაურა, 1922 წელს კი სახელმწიფო სამსახურზე უარი განაცხადა და თავი პოეზიას უძღვნა. გარდაიცვალა 1933 წლის 29 აპრილს, თავისი დაბადების დღეს. კავაფისის პოეტური მემკვიდრეობა არ გამოირჩევა დიდი მოცულობით. იგი 259 ლექსის ავტორია, რომელთაგანაც 30 დაუმთავრებელია, 75 კი – პოეტის მიერ უაზროფილი ასევე, რამდენიმე პუბლიცისტური წერილის, ესეის, ნარკვევისა და პროზაული ნაწარმოების ავტორიცაა.

კონსტანტინოს კავაფისი

დაბრუნდი

დაბრუნდი ხშირად და დამუფუფე,
გრძნობაზე ძვირფასო, დამიბრუნდი და დამუფუფე,
სხეულის სსოფნა როცა იღვიძებს,
ძველი ნადილი სისხლს კვლავ დაივლის,
როცა ბაგეებს, კანს ახსენდებთ
და გრძნობენ, თითქოს, ნელთა შეხებას.

დაბრუნდი ხშირად, დამუფუფე შუალამისას,
როცა ბაგეებს, კანს ახსენდებთ ...

პორს

ამ ჩემს სოფნაზე ვისურვებდი, მეთქვა რაიმე...
თუმცა, ნაშლილა... არაფერი შთენილა, თითქოს,
ყმაწვილკაცობის შორეულ ნღმებში ღრმად ჩარჩენილა.

კანი უსამინის მაგვარი, თითქოს...
და იმ აგვისტოს – აგვისტო იყო? – ერთი საღამო...
ძლივღა ვისხენებ იმ თვალების ფერს. იისფერს, მგონი...
ოპ, ღიას, დიას, იისფერს და საფირონიანს.

ფიცს დატ

ფიცს დებს შალი-შალი, რომ დაიწყებს უკეთ ცხოვრებას,
თუმც, ოდეს ღამე ჩამონებება და თან მოიტანს
რჩევებს, დათმობას და, ასევე, უხვ დაპირებას ...
თუმც, ოდეს ღამე ჩამონებება და მას უჩვენებს
ძალას სხეულის — ბეგერი რომ სურს და ბევრაც ითხოვს —
დალუპული საბედისწერი იმავე გზას კვლავ დაადგება.

1903 წლის დღეები

ისინი მეტად ველარ ვიპოვე — ასე უცებ დაკარგულები...
პოეტური თვალები და ფერმკრთალი
სახე... შემოღამებას, შუა გზაზე დაკარგულები...

ისინი მეტად ველარ ვიპოვე — შეძენილი ბედისწერის
ოდენ წყალობით,

ასე ადვილად რომ უარყვავი,
და რაც შემდგომში მე ვნებთ მსურდა.
პოეტური თვალები და ფერმკრთალი სახე,
ის ბაგეები ველარ ვიპოვე.

სანთლები

მომავლის დღენი ჩვენს წინა დგანან,
მოცემიციმე სანთელთა რიგი.
რა ოქროვანი და თბილია მათი ნათება.

განვლილი დღენი უკან რჩებიან,
ჩამქრალ სანთელთა მწუხარე რიგი.
უფრო ახლონი ჯერაც ბოლავენ,
ცივი სანთლები, ჩამომდნარნი, ჩამოღვევნილინი.

ნახვა არა მსურს. მე მათი ფორმა
და მოგონება პირველი ნათლის დარდით აპივებს.
წინ ვიყურები, ჩემს დათმებულ სანთლებს გავცეკერი.

არ მსურს, მივხედო და ჩამქრალი ალი ვიხილო.
რაოდენ სწრაფად გრძელდებიან ბნელი რიგები!
რაოდენ სწრაფად მრავლდებიან მქრალი სანთლები!

დაშთაპრავალი ლაქსაპი

ბაზათის უწყება

წერდნენ რალაცას ძალადობაზეც.
გაზეთი კვლავაც ხაზს უსვამდა
თავის სიძულვილს გარყვნილების,
უღირსობის და ნამხდარი მორალისადმი.

თავის სიძულვილს... და მას კი გულში უხმოვ დგოვისას
აგონდებოდა შარშანდელი ერთი საღამო,
რომილიც ერთად გაატარეს
სასტუმროსა თუ საროსკობის ერთ-ერთ ოთახში.
შემდეგ უწამიც აღარ შეყრდნა.
თავის სიძულვილს... მას კი ახსოვდა
ტიპილი ბაგენი; თეთრი, უბადლო,
ღვთაებრივი მისი სხეული, საკამარისად რომ ვერ ეამბორა.

კითხულობდა, სევდიანი, ტრამევიანი ის ამ უწყებას.

თერთმეტზე ღამით იპოვეს გვამი
სანაპიროზე. ვერ დაედგინათ,
მოხდა თუ არა დანაშაული.
გახეთი მხოლოდ გამოთქვამდა დიდ მწუხარებას
მსხვერპლის გარყვნილი ცხოვრების გამო.

პანისკოპონი პიგასისონი

ათენას ღამაზე ტაძარში მათ ფეხი შეადგეს —
ქრისტიანმა ეპისკოპოსმა პიგასისონმა
და ქრისტიანმა უფლისწულმა იულიანემ.
რა სასოებით და აღერსით უმზერდნენ კერპებს,
თუმც, ერთმანეთში ბაასობდნენ გაუბედავად,
მინისმუნებით, ორანჯოვან, ფარულ სიტყვებით
და სიფრთხილით საესე ფრანგებით,
რადგანაც ნდობა როდი ჰქონდათ მათ ერთმანეთის,
თავის გათქმისაც ეწინააღმდეგებოდათ —
ცრუ ქრისტიან ეპისკოპოს პიგასისონსა და
ცრუ ქრისტიანს, ხელმწიფის ვაჟ იულიანეს.

ალკოჰოლის გრალი იქნებოდა

სალამოხანს გადაკრულის ბრალი იქნებოდა,
ძილი რომ მომერია მთელი დღის დაქანცულს.

თვალწინ გამიქრა ხის შავი სეტქი,
ძველი კაპიტელო, კარი ოთახის,
ნითელი საეარძელი, პატარა დივანი.
მასალიის ქუჩა გამოჩნდა მათ ნაცვლად
და სული ჩემი, თავისუფალი,
მოურიდებლად იქ გაჩნდა კელავაც,
ბორიალობდა მგმნობიარე, ჰედონური ჭაბუკის სახით,
სახით გარყვნილი ჭაბუკისა — დაე, გამელავნდეს.

სალამოხანს გადაკრულის ბრალი იქნებოდა,
ძილი რომ მომერია მთელი დღის დაქანცულს.

და ბუჩაქ სულში, წლების სიმძიმისგან
მუდამ რომ მეკუმშება, შეება ვიგრძენი.

შება ვიგრძენი სულში, რადგანაც
მასალიის მიმზიდველი ქუჩა დავლანდე
ბედნიერი და გარყვნილი ჭაბუკის სახით,
რომელსაც ქვეყნად არაფრისა არა რცხვენოდა.

უაპოფილი ლაქსები

ქუჩაგის ოდა და ელგისი

პირველი მგ ზაერის ნაბიჯების ხმა,
პირველი ვაჭრის მხნე შეხახილი,
და გამოღება პირველი ფანჯრის,

იქვე პირველი ჯახუნის კარის — ეს ოდა დილის ქუჩების,
თუ უთენდებათ ეს დილა ქუჩებს.

ბოლო გამვლელის ნაბიჯების ხმა,
და ბოლო ვაჭრის მხნე შეხახილი,
კარებისა და ფანჯრების ჩქამი
ელგიაა საღამოს ქუჩის,
თუ უღამდებათ დაბინდულ ქუჩებს.

როცა მიყვარდა, მეგობრებო

როცა მიყვარდა, მეგობრებო,
მრავალი წლის წინ,
სხვა მოკვდავთ მსგავსად
მე მინაზე არ მიცხოვრია.

არა მელებია
არც ლირიზმი და ფანტაზია
ცრუ, თუმც საამო,
ბედნიერებით რომ აღმავსებდნენ.

ჩემი თვალები ირგვლეოვ ყველაფერს
მდიდრულ ელფერს მოუბოძებდა.
სასახლე ჩემი სიყვარულისა
ჩიტისა ბუდედ მენჯვენებოდა.

მას ქვედაბოლო ემოსა ერთხელ,
უბრალო იყო, ჩითის, იაფი.
და დავიფიცებ, თავდაპირველად
აბრეშუმის მევგონა იგი.

მაჯებს უმშვენებდა
ორი სამაჯური, მეტად ღარიბული,
ჩემთვის კი ისინი იყო მოსართავი,
განძი დიდებულთა.

შთის ჭრულ ყვავილებით
თავი მოეკაზმა.

გინახათ გვირგვინი
მსგავსად მორთული?!

ერთად ეპოულობდით
ადგილს სასერნოდ.
ან არსად იყო მაყვლის ბურქები,
ან დედამინა მაშინ მალავდა.

ბრძენთა, მჭევრმეტყველთა
სულიც ვერ მარნმუნებს,
რამიც სული მისი
იმ დროს მარნმუნებდა.

როცა მიყვარდა, მეგობრებო,
მრავალი წლის წინ,
სხვა მოკვდავთ მსგავსად
მე მინაზე არ მიცხოვრია.

DUNYA GUZELI

სარკე არ ტყუის, ქემშარიტად ღვთაებას ვუმზერ.
სხვა ჩემბერ ტურფა მე ამ ქვეყნად არეინ მემგულვის.
თვალები ჩემი მოკიადე აღმასებაია,
ტურჩები ჩემი ფერს მარჯუნისას მიმსგავსებია.
მარგალიტების ორი ნყება ბაგეებს მიმოკოს.
ჩემი სხეული და წვივები ჩამოქილია,
მკლავები, ყელი ქათქათა მაქვს, თმა — აბრეშუმის.
თუმც ვაგლახ, რისთვის?

ამ საძულველ პარამხანაში გამომამწყდევს.
ვინლა იხილოს ქვეყანაზე ჩემი მშვენება?!
მარტოდენ მტრები, მეტოქენი და საძაგელი
საჭურისი არ მამორებენ მონამლულ მზერას.
მეყინება სისხლი ძარღვებში, როცა მუღღლე
საძულველი მიახლოვდება. შუენდე ჩემს სულს,
ღმერთო მალალო, ტკივილიანი ამოძახილი:
აჰ, ქრისტიანად ვგზობილიყავ!

ქრისტიანად რომ გვგზობილიყავ, თავისუფალი
დღედაღამ ცველას ჩემს ნებაზე ვერგებოდი.
მამაკაცები — გაოცებისგან, ქალები კი
შურით, სიტურფის მაცქერალნი, აღიარებდნენ:
დედაბუნება სხვას ჩემნაირს ვერვის შექმნიდა.
ყოველთვის, ღია ეტლიდან როს გადმოვიდოდი,
გაიფხვებოდა ისტამბული ხალხით უღვეით.
ჩემს სანახაავად გაიფხვებოდა.

ენისორი

უცხოელო, როს სოფელს ნახავ, სად ბუნება მოცინარეა,
და ქადრის უკან ღამაზი გოგო ხელში
ვარდით დაგმალება — იქ შეჩერდი.
ჩამოსულბარ, უცხო მგზავრო, შენ ჩვენს ნიხორში.

სალამობანს სასიერნოდ თუ გახვალ გარეთ
და კაკლის ხეებს ნაწყენები, მოგ ზაურობას
ნულარ განაგრძობ. ვერნად იპოვი სხვას
ნიხორზე უკეთეს მხარეს.

ასე ანკარა წყაროებსაც ქვეყნად სად ნახავ?
მისი ბორცვებიც სხვების მთებზე დიდებულია.
დაგათორებს მხოლოდ მისი მინის ტკბილი სურნელი,
თუ ცოტა ხინთ დარჩები ნიხორს.

ნუ იმედოვნებ, მსგავსი სიმწვანე სხვაგან იხილო.
მწვერვალებიდან დახედე ველებს.
და თქვე, როგორ არ გეყვარება
ციცქნა, ნანატრი ჩვენი ნიხორი.

გაზვიადებით ხომ არ მიყვარსო, ო, უცხოელო,
ნუ გეგონება.
ბევრი ადგილი არსებობს ქვეყნად მასზე უხვი,
ნაყოფიერი.

გამორჩეული გახლავს მაინც, შენც აღიარებ,
ნაყოფი და ყვავილები ჩვენი ნიხორის.

თუ მოისურვებ ჩემი თანხლებით შენ
ღვთისმშობლის ტაძარში შესვლას, ღრმად მორწმუნემ
ჩემი იქ ყოფნა, მგონია ნახავ, რომ სხვა მადლი, სხვა
ლოცვას ნიხორში.
მაპატროს
ძალა აქვს

და თუ დარჩენა არ შეგიძლია,
გამგზავრებამდე, ერთ-ერთ კვირა დღეს აუყევი
გრეგორის კიბეს.
მშვიდობას, ყრმობას და სიხარულს ეზიარები და მიხვდები,
რა ყოფილა ჩვენი ნიხორი.

გულის ეაოსი

აღერსიანად ღიმილმოგვრილი მთელი სამყარო და
სიხარული,
ასე მგონია, თვალთა სარკეში აგერეკლება.
ნათელი ჩემო, შესდექ, რადგანაც ნახევარი არ მითქვამს
ჯერაც

იმისა, რაც კი სიყვარულით მე გულს მიკუმშავს
და შენთვის თვალის ერთი შევლებით ენას მადგება.
თუ შენ ასე გსურს, ვისაუბროთ. ნუ კი მომხიბლავ
სიყვარულის ღვთიურ სიტყვებით. შენს აბლოს ყოფნაც
საკმარისია.
საკმარისია, ვთქვა, როგორ მსურხარ, და რომ შენი
შეხებაც მყოფუნის.
ისიც კმარა, რომ დილის სიო, შენგან მოსული, ღრმად
ჩაისუნთქო.
და თუ შენ ესეც მეტმსმეტად მოგეჩვენება, მხოლოდ
გოყურო.

გაიზაღე შეყვარებულისადმი

მე შენ მიყვარხარ...
რა მოხდა მერე, მეზადურის ქალად თუ გაჩნდი?
განა ამიტომ ევ თვალები ნაკლებ ელავენ?
განა მქალაეები თავად რძეულ ქათქათა არ გაქვს?
და სხეული კი — სიყვარულით, სიტურფით სავეს?
ნარმომავლობას დაევიწყებ, სახელს, ღრსებას.
ხელმწიფის ვაფი შენს ნინამე მონად ვქცეულვარ.

მე შენ მიყვარხარ...
როდესაც გიმზერ ყვავილებით მოჩითულ ველზე,
სოფელზე ბიჭვითან მზიარულად ფერბულში ჩამბულს,
შურით ვივსები და ბედ-ილბაღს სასტიკს დავტირი,
რადგან შენს მონად არ მარგუნა ყოფნა მარადის,
რადგან ჩვენს შორის აღუმართავს ზღუდე მაღალი
ხელმწიფური დაუნდობელი ნარმომავლობის.

ახალბერძნულიდან თარგმნა
გაბია პაპაშვილი

14 აპრილს გარდაიცვალა სიცოცხლეშივე ლიტერატურის კლასიკოსად აღიარებული და საფრანგეთის აკადემიის წევრი, მწერალი მორის დრიუონი. მას სულ რამდენიმე დღე დააკლდა, რათა მოსწრებოდა 91 წლის შესრულებას. მისმა პირველმა ვრცელმა ოსხულებამ „ძლიერი ამაქვეყნისანი“, რომელიც გამოქვეყნდა 1948 წელს, მოაპოვა გონკურების პრემია. საერთოდაც ჯილდოები არ დაკლებია მის შემოქმედებას, რომელიც მოიცავს 50-ზე მეტ რომანს, დრამატულ პოემასა და პიესას. მორის დრიუონს გამოეხიზნა როგორც დიდ მწერალსა და თავისუფლებისათვის დიდ მებრძოლს. როგორც საფრანგეთის პრეზიდენტმა ნიკოლას სარკოზიმ განაცხადა, დრიუონი ისტორიაში დარჩება როგორც საფრანგეთის წინააღმდეგობის შობარაობის პიონის ავტორი. მან ძალიან გარისკა, რადგანაც ჩაება წინააღმდეგობის მოძრაობაში და ეს თავგანწირული სიყვარული საფრანგეთისა და თავისუფლებისადმი სიცოცხლის უწყასნელ ნუამადე შეინარჩუნა.

მორის დრიუონი

გადნავსობის ივადით

ჟორჟ კესლეს

ღრმა, ლუი XVI-ს სტილის სავარძლის მსგავს სავარძელში ვეებერთელა, სამხინელი, უზარმაზარლიპიანი, ყურებდადმომყრონი, მწვანე აბრეშუმის პიჟამიანი კაცი იჯდა. ბ-ნ მავარის ლემი ძლიერ ეტეოდა სავარძელში. ნეკზე თორმეტკარტაინი ბრილიანტი უბდღერიადლებდა. ახალი ამდგარი იყო ლეონიდან. დღის თერთმეტი საათი იქნებოდა.

ხანდახან, როცა თქვენს საყვარელ სივარტეს ვერ მოულობთ, ხომ ყიდულობთ მავარის პატარა, ბრტყელ, თივისუნიან ალმოსავლურ სივარტებს, გაბოლებლისას რომ გაიფიქრებთ – არა უშავს, არც ისე ცუდადია. სხვათა შორის, დახედავთ ოქროს მედლებს, გასულ საუკუნეში რომ მიუღია სხვადასხვა საერთაშორისო გამოფენაზე, და კითხულობთ: „ფაბრიკები აღელესანდრიამი, ბრიუსელში, ციურნიხში... მოითხოვეთ მძები მავარების ფირმის სივარტე მათი ავტოგრაფით. ყალბისმქნელობა ისჯება კანონით“.

ამ დროს აზრადაც არ მოგვივათ, რომ არსებობს ვინმე რეალური ბ-ნი მავარი, იმ ორი ფესიანი პიროვნების შთამომავალი, კოლოფის სახურავის შიდა მხარეს რომ ახატია, – მილიარდერი მავარი, რომელიც ყოველდღე იღებს პატარ-პატარა ხარკს მთელს მსოფლიოში გაფანტული ზუთისათვის მიწველისაგან, რაც საშუალებას აძლევს გაზაფხულის თევები მოწვე-კარლის ოტლდ დე პარის სა-სუცხოო აპარტამენტებში გაატაროს და ყოველ საღამოს რამდენიმე მილიონი დატოვოს კაზინოს სათამაშო მაგიდაზე.

მომხანების უზარმაზარი თავიულები გამაბრუებელ, მოტკობ სურნელს აფრქვევდნენ, მზით იყო განჩახახებულ კუთხის სალონის ფანჯრები, რომელთა მიღმაც ბაღები, კაზინო და ზღვა მოჩინდა.

მაგიდაზე ნითილი ხის შორძო ზარდაბმა იდო, საიდანაც მილიარდერი რბილი, თეთრი, თითქოსდა ქონისგან დანწული ხელით იღებდა ფსონის ქაღალდს, ორ-ორად ალაგებდა, გადმოაბრუნებდა, დახედავდა, თითქოს ადამრებდა, მერე ხელს გაიწვედა და გადაყრიდა. დაახანებდა და ისეე თავიდან იწყებდა. თან ოხრავდა, რადგან სულ იგებდა. ასეთი ილბალი თორმეტჯერ ზედიზედ საღამოს ერთხელ მინც მოხდებოდასე. რა გულდასანყვეტია“...

აი, დღესაც, გაივლის კაზინოში საღამოს თერთმეტ საათზე, ნითილი მიხაკით ლილელოში. მსახურები მდებარე დადუკრავენ თავს. ერთი ლაქია სავარძელს მოუფორებს და დააბრძანებს, მეორე მარცხენა ხელთან ვისკის ბოთლს დაუდგამს. ზარაფი მარჯვენა ხელთან მოუმარჯვენებს სათვალავის გროვას. მის ირგვლივ ჩურჩული ატყდება: „მავარია, აი, მავარი მოვიდა“... გარს შემოურტყმიან, რომ უყურონ, როგორ თამაშობს. სახეზე კი ნეტარება ენერებათ. ის კი, როგორც გუშინ, როგორც გუშინდინ და ყოველ საღამოს, ისე „სხვა“ კარტს გამოაძრობს.

ღიბიანმა ხელი გაკვრა ბანქოს ქაღალდს, მასთან ერთად კი დიდებულ მოგებას და წარმოსახვით პარტნიორებსაც: – რა საქმეზე ხართ? – შევეკითხა შემოსულს.

ერთი წუთის წინაა, პორტიეს რომ ელაპარაკა ტელეფონში, ვერ გაიაზრა რას ეუბნებოდნენ და მექანიკურად უთხრა, შემოუშვიეთ.

ახლა თვის ანევააც არ დასჭირვებია იმის გასაგებად, რა კაცი იდგა მის წინ. ფესხაცმელი, შარვალი, ქსოვილი, რომლისგანაც ეს შარვალი იყო შეკერილი, ისიც კი, როგორც ვახა მთხოვნელს ფეხები, მავარს წარმოადგენას უქმნიდა მასზე.

ზანტად გამოართვა ნერილი, ხაზგასმული გულგრობით გადამედა, ხალიჩაზე დაადგო და ფანჯრისკენ მიტრიალდა. მარცხენა ლოყა ნაყევებად დაეფინა პიჯამის საყელოს.

მისი ზღაზღა აუტანელი იყო ორმოცდაათიოდ წლის წია მთხოვნელისათვის. მის მიმოხერხაში ბედის უკუღმართობასთან მრავალწლიანი შეგუებულობით გამოწვეული დამცირება და მორჩილება გამოსჭვიადა. სახელოზე სამგლოვიარო ლენტე უჩინდა.

წარმოადგენიათ, ასი ფუნჯი დახარჯა, რომ კარვად გაეპასათ და ორიოდ ღერი თმა, მელოტ თავზე რომ გადაიფარებდა ხოლმე, გაეპრიალებინათ!

კაცი უხერხულად იმშუმებოდა, ზურგზე ოფლის ცვარი ჩაუგორდა. მელტარებისგან ყელში დილით დადლული ყავის გემო ამოსდიოდა.

მავარმა ისე, რომ პალმებისა და კაზინოს ფრონტონისთვის თვალს არ მოუშორებია, კონის ამოდენა გროვისთვის შეუფერებლად წერილი, მკვეთრი ხმით ჰკითხა:

– არ მესმის, ბ-ნმა უდრიმ ჩემთან რისთვის გამოგაგზავნათ? ვერ ვიტან რეკომენდაციებს. ბ-ნმა უდრიმ თვითონ რატომ არ გამოგვიძენათ საქმე? მე თქვენთვის არავითარი საქმე არა მაქვს, სრულიად არავითარი. მე ხომ საექველმეყმედო საზოგადოება არა ვარ?! ყველას რომ ვიღებდე, ჩემს კართან რიგი იდგებოდა. არა, თქვენთვის არაფრის გაკეთება არ შემიძლია.

ოთახი, ფანჯრები, შროშანები, ხალიჩები – ყველაფერი დატროლიდა კაცუნას თვალნი. ნაღვლიანად დაუქნია თავი, ამ მოძრაობისგან თმა ჩამოეშალა და საფეთქელზე დიდი ხალი გამოუჩნდა. უცნაური ლაქა იყო. ფორმით კვერცხს ნაიაგვდა, ან, უფრო სწორად, ღია ნულს.

– დახე, ვასაგებია... რა გავწყობა... იღბალი არასოდეს მქონია...

კაცუნამ თავი ისევ დაუქრა და კარებისკენ გაემართა. ლიპიანმა ისევ დააპირა ბანქოს ადგა და ხელი ჰაერში გაუშეშდა. მთხოვნელს ის იყო, კარი უნდა გაეხურა, მაგარიმა რომ დაუძახა:

– ეი, თქვენ, მობრუნდით! რა გქვიათ? ახლა კი შეხვდა მთხოვნელს თავისი გადმოკარკული, ბუზისნაირი ბრჭყვი-ალა თვალებით.

– ფლორანტინი.
– ეგ სახელია თუ გვარი?
– გვარია. ჩემი

ოჯახი მაშაჩემის მხრიდან იტალიური წარმოშობისაა – ფლორანტინი...

– კარგი. სულერთია. მამ თქვენ ამბობთ, რომ ბედი არ გწყალობთ? – მავარი შესვლეროდა მინისფერ, აფორაჯრედი სახეს და ყელს... განიერ, უზნოდ გახამებულ პერანგის საყვალოს, იისფერ ხალს. „პატიოსანია“, – დასაკენა, – შექველად პატოსანია. არც ჭკვიანია. თუმცა ერთი მეორეს ხელს არ უშლის.

ადაზიანის შეცნობამ არ ცდებოდა ხოლმე, თუკი თავს შეინუებდა და ყურადღებით დააკვირდებოდა.

– აბა, ფლორანტინე, გინდათ დღემო იგი ათასი ფრანკი მიიღოთ?

– ოჰ, ბატონო, ნუთუ ეს შესაძლებელია?
– არ გეხუმრებით, ოღონდ ღამე უნდა იმუშაოთ, მხოლოდ ღამე.

ოცი ათასი დღემო, ექვსასი ათასი თვემო... ამის მეთაღდისთვისაც კი კლაპტარს დაუნთებდა წმინდა რიტას, სასონარკვეთილთა მფარველს.

ნეტავ რა საბინებებს მოსთხოვს ამოადენა ხელფასისათვის? ან იქნებ სწორად ვერ გაიგო?

– დღემო... – გაიმეორა.

– დახე, სამსაზრიოც არ არის ძნელი. აი, რას დაგავლებთ.

– ყოველ საღამოს, ის სათაზე მოხვალთ აქ, ან რესტორანში, რომელსაც მივითითებთ. გაძლევთ 200 000 ფრანკს. მიღებით კაზინოში. გითამაზიათ ოდესმე? – ფლორანტინე გაკვირვებულად შესვლეროდა. ასეც ვიფიქრე. სწორედ ეგ მჭირდება. მამ ასე. მიღებით კაზინოში, აგებთ 200 000 ფრანკს. აგებთ, ხომ გესმით? როგორც გინდათ, და, რაც შეიძლება, ჩქარა. თაღლითობა არც იფიქროთ, ალბათ გესმით, რომ მიითხება გამორიცხვლია. ისიც ცხადია, რომ თვალყურის დევნებას მოვახერხებ. როგორც კი საქმეს მორჩებით, მოხვალთ, მიიღებთ თქვენს 20 000 ფრანკს და თავისუფალი ხარ! შეივრე საღამომდე. სულ ეს არის. თანახმა ხართ?

ფლორანტინე ისე უყურებდა მავარს, როგორც საიდუმლოდებთ მოსილ, ჯადოსნური ძალის მქონე ალმოსაველურ კერპს. რა ხდება? მანი მავარი უგვანო შესახედაობისა იყო, მართალია, მაგრამ გიქვს არ ჰგავდა.

ფლორანტინემა მდამლად დაუქრა თავი.

– თანახმა ვარ. დიდი მადლობა, ბატონი მავარ, როდის უნდა დაიწყო?

– ამ საღამოს.

მ-ნი ფლორანტინე უზარმაზარი დაბაზის ჭერის სიმაღლემ, დიდებულმა, პირქუშმა მორ-

მხატვარი ირაკლი ფარულია

თულობამ, სასაფლაოს მსგავსმა სიჩუმემ, ან ნახევრად ტაძარში და ნახევრად მორგში რომ იდგა, უცნაურად დაძაბული, მაგიდების ირგვლივ გარინდული ასობით ადამიანის ნერვიულობა იმუშლესგმა გააოგნა. მავად ჩაცმული დიწიკი დალანებით ქირურგბივით ზუსტად ასრულებდნენ რიტუალურივით მოძრაობებს მაგიდების მწვანე მაუღზე. ფსონის ქაღალდს ურეგდნენ, „ჭრიდნენ“, გრძელ, დათლკინელ ზოდვად ალაგებდნენ. ამავე დროს უფერული, ხმაშალა ნათქვამი ისმოდა აქეთ-იქედან: შედიან... კენტი... ნაეიდა... ნაეიდა... ბანკში ექვსასი ლიფდორია...

ფლორანტინემა მდუმარე ბრბოში ვაიარ-გამოიარა. ამაოდ ცდილობდა რამეს მიმხედარყო, თამაშში გარკვეულიყო. საღაროსთან კაცი შენიშნა, რომელსაც მთამაშეები ფულს ანვადნენ, სამაგიეროდ, ვეტონებს იღებდნენ და ემბეზონდნენ თამაშში. ისიც ასე მოიქცა და ბანკის ბილეთების დასტა გაუნდა.

– რომელი სათვალავები გნებავთ?

– სულერთია...

ბლომად მაკელატის ფირფიტები მიიღო, ძველი პიჯაკის ფიბები გაიტენა, ერთ-ერთ მაკიდასთან მივიდა და ვილაც მოხუცი, კუზიანი დედაბრის გვერდით აღმოჩნდა.

„კუხიანს ბედნიერება მოაქვს“, – გაიფიქრა და გაუბედავად დადო ფეხონი, სადაც 1000 ენგრა. ეპონიტის ფოსტოში ბურთულა გაჩერდა. კრუპის ნიჩაბმა ფეხტონები მოხვება და მისიც მიაყოლა. ფლორანტინი შეტკნობა, მაგრამ პანიკაში მოგონდა, რომ უნდა წავიკო. ფეხტონები კუხიანს ქალბატონს გადასცეს. ნაგებულმა მხრები აიჩქრა, მაგიდას მოშორდა და მეთრესთან მივიდა. 5000-იანი ფეხტონი დაავლო. დაულოდა, სანამ წელანდელით გაქრებოდა ისიც. ერთხანს ასე განაგრძობდა, თითქოს მას არაფერი ებებოდა. რაც უფრო ეცდებოდა ჯიბეები, მით მეტად იპყრობდა შიში: ნუთუ შეიძლება მწვანე ბუფამ მხოლოდ იმისთვის დაასაჩუქროს, რომ 200 000 ფრანკი წააგო? ვაითუ ყალბი ფული გამასაღებდა? ვასვლასა რომ დამაბნელებდა? თუმცა არა! კი სისულელეა! მაშინ რილასთვის წამაგებინებდა?

ჯიბეები მოისინჯა – ცარიელი ჰქონდა. თორმეტმა დარეკა. ფლორანტინი კაზინოდან გავიდა. ფარნების მშვიდი შუტი ეფენა პალმებს. ცაზე ვანელილი არმის ნახტომი პაპარა, ბრჭყვილა თევზებით სასვე ბადეს აგონებდა.

მეგრამა რომ დაიბარა, იმ რესტორნისკენ მიმავალი ახლა უკეთესად გრძნობდა თავს, ვიდრე დილას. ერთი ათი ნუთი იბორილა შესასვლელთან, ზღურბლზე გადაბიჯებას ვერ შეეძლო, რითაც პორტის ყურადღება მიიპყრო. ბოლოს, როგორც იქნა, გაბრუნდა და შევიდა დამაბნელებში.

ნეკზე ბრდელიალბარლიანტანი, დიდებულად შეეკერილი, ლოკალში დამაგრებულ მუქნიეთელისხანთან თეთრ მესიკინებში გამოწყობილი ბ-ნი მეგრამა მაგიდას უჯდა. ვახშომბა დავითაგრებინა და ახლა შამპანურს მიირთმევდა. მის გვერდით უზგადმუღებელი, თოჯინასახიანი ქალი იჯდა. ყელსა და ბიბლიოლებზე მსხვილი მარგალიტი ეხსნა.

– აბა? – შეეკითხა მეგრამა.
 – ყველაფერი გავაკეთე, ბატონო მეგრამა. ყველაფერი ნაგავი. – ფლორანტინი თავის ანეკას ვერ ბედავდა.
 – დედანს კი მოუხდინე! არაუშვებს, პირველი დღე იყო. გულ უთქმა მოავადრებო!

მეგრამა ჯიბიდან 20 000 ფრანკი ამოიღო.
 მეორე საღამოს ორმოცდაათი ნუთი ეყო ფლორანტინს მოვალეობის შესასრულებლად. შემდგომ დღეებში კიდევ უფრო სწრაფად მიდიდა საქმე.

თამაშის ტექნოლოგიად მხოლოდ მისი შეითვისა, რაც სტირანტები და ძალიან მალე მიხვდა, რომ სასურველი შედეგის მისაღწევად არც დიდი დრო იყო საჭირო და არც დიდი გამჭრიახობა.

რამდენიმე დიდ ფსონს ჩავიდოდა რულეტის მთელ* რიკვებზე, ოცი პარტია *trente et quarante*,** ერთი ან ორი „ბანკოს“*** და ათი ნუთიში, სულ დიდი თხუთმეტში, საქმე მოთავსებულ იყო.

თუ ბრმა შემთხვევა მოაგებინებდა, საკმარისი იყო ერთჯერა „გამიჯორეთ“, რომ ყველაფერი ისე ხელიდან გამოსვლიდა. მოსახერხებელი იყო და ნაადრ.

* კი რიკვები მოგებულს ფსონს 35-ჯერ ზრდიდა
 ** ბანკოს თამაშია
 *** ბანკოს თამაშია

მერე დამის ლოცვლა სათბომი გავიღოდა რამდენიმე ნაბიჯს – „სალამო მშვიდობისა, ბატონო მეგრამა“, სალამო მშვიდობისა, მეგრამარო, აი, თქვენი 20 000. ნეტამდე“. „ნახტომისა, მესიე მეგრამა!“ მართლაც რომ სასუცხოო სამსახურია!

ფლორანტინმა ისიც შენიშნა, რომ სულ არ იყო ძნელი დღეები 20 000-ის დახარჯვა, მითუმეტეს, მონტე-კარლოში. კომფორტულ სასტუმროში დაიჭირავა ნომერი. მაქლრისად ჭამდა, ახალი ჩასაცემელ-დასახურეც იყო და დღისით დროის მოსაკლავი საქმიანობაც გამოიჩინა. ყველა ვიტრინა და ყველა ღობილი იზიდავდა. რამდენჯერმე ტკბისთ იმგავაურა ქალაქის მიდამოებში.

თავისთან ვინცეს მინვევის საშუალება რომ მიეცა, რამდენიმე დღეობაც გაიჩინა და ცოლის შერთვაზეც დაინყო ფიქრი.

ერთხელაც არ მავლია აზრად წასაგები დასტრადან ერთი ფრანკი მაინც შეერჩინა. უფრო მეტიც, საღამოს მიღებულ ორი თანხა სხვადასხვა ფულად ეჩვენებოდა. მეგრამა, 20 000 ნორმალურად მოსახმარი ფული იყო საყოფიღობისთვის და გასამარჯვლოდ. წასაგებდა განკუთვნილი ფული კი ხელმოც სხვანაირი გახლდათ. არც შრომასთან ჰქონდა რაიმე აზრს, რაც არც ადამიანის მოთხოვნილებებთან. მითორი აბსტრაქცია იყო – სათამაშო ფული.

კაზინოში უკვე კარგად ცნობდნენ თანდავალსულ კაცუნას, რომელიც ისე შედიოდა დარბაზში, იფიქრებდით, სასამართლოს აღმასრულებელია და რაღაც საქმეა ქალაქად აქვს გასაგზავნი. უსიტყვოდ „აუბრდავებდა“ 200 000 ფრანკს, უცებ აგებდა და კმაყოფილი მივიდა. ყურადღება მიიქცია ისეთ ადგილას, სადაც ორიგინალური მანიაკი ან თავზხელადებული შემოქალი არავის უეკრას. ჩუბ-ჩუბად ყველას სძულდა, აი, ის მოვიდა, მაკვიბანი კაცი, უბედურება რომ მოაქვს“, – ატყფებოდა ზურჩული. კრუპივაც დიდი ხანია შეამჩნია, ფლორანტინი შემთხვევით რომ მოიგებდა, განსხვავებით დედას მოთამაშისგან, რომლებსაც ჩვევად ჰქონდათ ყველასაჩუქრებინათ მოსახურენი, ზელგამალოდობით კი არა, იღბლის გულის მოსაგებად, „პერსონალს“ არასოდეს არავის აძლევდა. ისიც შენიშნეს, რომ მას შემდეგ, რაც მან დაიწყო სიახური, ბ-ნი მეგრამა აღარ გამოჩნდა კაზინოში.

ასე გავიდა ოცდაათი დღე. ამ დღესაც ბატონმა ფლორანტინმა, როგორც ყოველთვის, 10 000 ფრანკის ღირებულების ფეხონი დაავლო მეგრამაზე 34-ზე. შეიძლება 32-ე აფრიანი ან 36. რა მნიშვნელობა ჰქონდა? ბ-ნი ფლორანტინი შებრუნდა და ნაივად. არ გავგონია, 34 რომ გამოავლინებდა. კრუპივმ დაუძახა:

- ეს თქვენია, ბატონო, მოგვით.
- დაიტოვეთ, – სხვათა შორის უთხრა ფლორანტინმა.
- შეუძლებელია, მესიე, სულ დიდი, 10 000 რომ იყოს... თქვენი ფსონია და, 350 000 გადასცა.
- სხვა ფსონი აღარ არის, – ისევ გამოავლინა კაცმა, რულეტის რომ ატრიალებდა. ირგვლივ ჩოქოლი ატყდა. გახვციტებული ფიქრობდა როგორ მოეპოვებინა ამდენი ფული. მივიდა მაგიდასთან *trente et quarante*, სადაც მაქსიმალური ფსონი ხუთასათასი ფრანკი იყო. ექვს ფსონს ჩავიდა ზედიზედ და რამდენიმე ნუთი ნახევარი მილიონის მფლობელი გახდა.

– თამაში დამთავრებულია, – გამოაცხადა კრუიკი.
აქ აღარაფერი გამოიჭია, უნდა ვინტაჟი, გაიფიქრო
ფლორანტინმა, მესიე მავარი მელიოდება. ხელში უკვე ოთხ-
ხი მილიონი ეჭირა. ამდენის ნაგება არ იყო ადვილი.

კაზინოს სტრუქტურები უჩვეულო სანაზარის მონძენი
გახდნენ. თამაშნილი, მუხლზე იისფერნალიანი კაცი
დარბაზდა მაგადებს შორის, გიცივით თამაშობდა, დაუ-
ფიქრებლად, თავზეხელაღებულივით და სულ იგებდა.
დააგდებდა ერთ ფეტონს და სანაცვლოდ ოქროს წიხის
იღებდა. რასაც ერთ მაგიდაზე აგებდა, ოთხ იმდენს იგებ-
და მეორეზე. იმ მდინარესავით ყუო, ადრედებულა შენაკა-
დები თვალის დახამამებში რომ გადაიყვანს კალაპოტი-
დან.

გეგონებოდათ, შეთქმულებათა, ფსონები, ბანქო, ეე-
ტონები რალაც იდუმალი შეთანხმებით განუწყვეტილო
ზრდიდნენ მოგებას. ბატონი ფლორანტინი თავგანწირუ-
ლი შორეულად ამ ქაოსში.

დრო მიდიოდა. ფლორანტინს უარავე ეტბონი დაუგ-
როვდა. იძულებული იყო წამდაუნუმ მიემართა ზარაფის-
თვის მილიონის ღირებულების ეტტონების გამოსართმე-
ვად, უფრო სწრაფად რომ ემოქმედა.

იმ მაგიდას მოუხალვია, tout va ს რომ თამაშობდნენ.
ორივე ტაბლოზე ოთხ-ოთხი მილიონი დადო. ყელი გაუმ-
რა. ჯიბეში გუმინდელი ოცი ათასის მონარჩენი ზურდა
ეგულბებდა. ერთი წამით გაივიდა გზაზინი წყლის დასალე-
ვად. მაგიდასთან რომ მიბრუნდა, ყველა წყის შემოეხვია.
ვერაფერი გაეგო. თურმე ორი სვლით რვა მილიონი ოც-
დაათორმეტად ქცეულიყო. პარტია დამთავრდა. შემინე-
ბულმა „ბანკირმა“ თამაში შეწყვიტა.

გაბრუნებული ფლორანტინი დიდ მაგიდასთან მიიყვან-
ნეს, სადაც chemin de fer-ს თამაშობდნენ და სადაც ჩვეუ-
ლებრივ მესიე მავარი იჯდა ხოლმე. უცებ მოეჩვენა, რომ
აგებდა, მაგრამ იმავე წუთში ფეტონების გროვა გაათამაგ-
და მის წინ. მაშინ წარმოუდგენელი რამ ჩაიძინა. უზარმა-
ზარ ფოსნს ჩაევიდა. ხელში კიდევ რვა პქონდა. კარტი მო-
ითხოვა. იმის მაგიერად, რომ გაეჭრა, ტუზი ამოიღო. ბან-
კიც რვა იყო. აღმუთომებელი პარტნიორები წამოიმაღ-
ნენ. ფლორანტინს არც არასოდეს გაუგია, რომ იმ სალა-
ნოს მიუგო მაპარაჯა პანდურს, მილიარდერ მარიელის,
პერცოვ დე მარასკალს და აშშ-ს ყველაზე გაველიანს
პროფესორს, კინსტანტინ საიდაკს.

დამიანბი დაეკაროვდა. მოთამაშები და კრუიკებიც
დაღლილობისგან ძლივს იდგნენ ფეხზე. მხოლოდ ფლო-
რანტინი იყო მოვადობებულივით. თავი უბრუნდა, ნერვე-
დი უკიდურესობამდე პქონდა დაძაბული. მანამდე განუც-
დელ ალტყინებებს გრძნობდა. ისევ უნებოდა თამაში.

– არა, ბატონო, ეკეტვათ.

ფლორანტინმა საათს დახედა, წინადაღეს წაყიდ საათს.
დილის ბუთი იყო. სულ ორმოცდაშვიდი მილიონი და რა-
ლაც „სურდა“ მოიგო. მეფური ფესტი, პირველად ამ ხნის
მანძილზე „სურდა“ – თორმეტი ათასი ფრანკი – პერსო-
ნალს დაუტოვა. ბატონი მავარი ალბათ არ გაჯავრდებოდა,
გაიფიქრა.

უზარმაზარი მოგებით ჯიბეებდატყინილი გამოვიდა
კაზინოდან და რესტორნისკენ გაეჭინა, თან, ალბათ მავა-
რი წასული დახმებებო, ფიქრობდა.

მაგრამ ბატონი მავარი ადგილზე დახედა. უზარმა-
ზარ ლიბადმოგდებული გაუმჩრეველად იჯდა პატარა
დივანზე. გვერდით ზურმუხტებით დახუნძლული საყვარ-
ელი მოესვა. თითქმის მარტონი იყვნენ დარბაზში. უდი-
დობით განაწამები ორი წვეილი ცეკვავედა დილის ბინ-
დობიდან.

ფლორანტინმა ჩქარა გადაჭრა დარბაზი, საცეკვაო
მოედანზე კინაღამ გაიშლართა.

– შეხედეთ, ბატონო მავარ! ნახეთ, რამდენი მოიგეთ!
ლალბედა, უსასრულოდ იღებდა ჯიბეებიდან ფულის
დასტებს. ლიბანს წარბი არ შესტოკებია, კუნთი არ შეს-
თამაშებია სახეზე.

– ასეც ვიცოდი. დარწმუნებული ვიყავი, ასე მოხდებო-
და. ვიცი, თამაში არ განიტყვის, – მიმართა მავარმა
თანხმებუ ქალს, – მაგრამ, შეხედეთ რა საინტერესოა. ამ
კაცმა თქვა, არაფერში არასოდეს ბედი არ მწყალობს.
მაშინ წასატყვად გაავაზენე. მე ყოველდღე ვთამაშობდი
მოგების მიზნით და ყოველთვის ვაგებდი. ვიფიქრე, წაგე-
ბის მიზნით მოთამაშემ ოდესმე უნდა მოიგოს-შეთქი... 200
000 ოცდასამეგრე – დაახლოებით ბუთი მილიონია დაძაბ-
დებული. მოგება კი, როგორც ხედავთ, ორმოცდაათი მი-
ლიონი. დამეთანხმებით, ხარჯი უმნიშვნელია...

ფლორანტინი არ უსმენდა. ფიქრობდა: რამდენს მომ-
ცემს ნეტავ? 5% ხომ ნაღდა... იტენბ აიოც კი?..

– მაღლობელი ვარ, მეგობარო, ღამე მშვიდობისა, –
აღარ დადგაფიქრით, თავაფუნებლად უთხრა მავარმა, თან
მოგებას ხელსამწინდში ახევედა.

– ბატონო მავარ, განა არ... მინდოდა მეთქვა... – ლულ-
ლულებდა ფლორანტინი.

– მავარმა გავიყვებით შეხედა.

– რა ნეტავთ?

მავარმა ხელსახოცის ბოლოები ფუთასავით შეკრა.

ფლორანტინმა იგრძნო, რომ გული მისდობდა.

– როგორ, მესიე მავარ, ჩემი ოცი ათასი?

– არა, ძმობილო. გინდიდით იმ პირობით, რომ უნდა
ნაგვეთ. მაღლობელი ვარ, აღარ მჭირდებოდა.

მესიე ფლორანტინი ნაცქემით გავიდა. უაზროდ მია-
ბიჯებდა. მიეღო სხეული უთრთოდა. ინათა. უცებ გამო-
ერკვა. იგრძნო, რა საცოდავი იყო. გუმინდელი ხელფასი-
დან ცრტხადაც უფრო პქონდა. ყავის დასალევი მევიდა
პატარა ბისტროში, სადაც კაზინოს დაექტვის შემდეგ
თავს იყრიდნენ კრუიკები, მძღოლები, მანანალები,
მეყვავილე ქალები და უიღბლო მოთამაშეები. ყველა მია-
ჩერდა. აჭურჩულდნენ. ფინჯანი ბოლომდე არ გამოუც-
ლია.

მონტე-კარლოში ტრაგედია არავის უკვირს. ყურად-
ღებას არ აქცევენ, თუ ბედის საცდელად უკანასკნელად
ჩასული ვინმე აბაზანაში ვენებს გადაიჭრის, ტყვიას დაიბ-
ნის ფიხში ან ზღვაში გადაეშვება. მაგრამ რატომ გადა-
იჩნება შუბლზე იისფერნალიანი კაცუნა – ვერავინ გაიგო,
როცა მისი დამაზინებელი სხეული იპოვეს კლდის ძი-
რას. იგი ერთადერთი იყო, ვინც მოგების შემდეგ მოიკლა
თავი...

ფრანკულიდან თარგმან
ლია დარპვილიშა

ლუკა დვალაძე

ალარ ბადალიძე

ვინ იფიქრებდა, რომ ამ საოცრად დაძაბულ ეპოქაში, რომლის პულსს ყოფითი პრობლემებით ისე არაბუნებრივად აჩქარებულ-დამუხტული, საზოგადოება ისეთი ფუნქციონების ნების მისცემდა თავს, როგორცაა რომანტიკით დაინტერესება. ფაქტია, რომ ლიტერატურულ-კულტურული ნინსელა „სევსრული“ სახელმწიფოების თანაცხოვრებისეული და მათი პრიმატიც ვითარდება. და რაოდენ სასიხარულოა, რომ ჩვენი სვედამართებული სამშობლოს შემოქმედებითი ელიტა, ყოველგვარი მიკერძობების გარეშე, ქართულ ლიტერატურულ საზოგადოებას საუკეთესო მხატვრული და მრავალფეროვანი ფანრული მიმართულების რომანების შთამბეჭდავ არჩევანს სთავაზობს.

სასიამოვნო ფაქტია, რომ დოკუმენტური რომანი ქართულ მწერლობაში თავის კუთხით და გამორჩეულ ნიშს იკავებს, რაშიც უდავოდ განსაკუთრებულია როსტომ ჩხეიძის დამსახურება, რომელმაც მრავალ ღირსეულ მამულშვილს მოხდენილად და დამსახურებულად მიაყო პატივი მაღალმატერული რომანებით.

თუ გვინდა ისტორიული და ლიტერატურული ფაქტი ზედმიწევნით იქნეს შესწავლილი და სათანადო დასკვნები გაკეთებული, მაშინ უპირადაა იგი შეფასდეს, როგორც უდისტიანციოდ, ასევე მოგვიანებით, დისტანციური დროით და სივრცითი ლოკალიდან.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, უდავოდ კარგი საქმე გააკეთა როსტომ ჩხეიძემ, როცა ახლახან, ღირსეულ მწერალსა და საზოგადო მოღვაწეს, ოთარ ჩხეიძეს, უძღვნა დოკუმენტური რომანი „ავგისტის შვილები“. ჩვენ გვესმის, რომ საზოგადოების ერთი ნაწილი მაინცდამაინც არ მიიზინებს, როცა შვილი მამის შესახებ აქვეყნებს წიგნს. მაგრამ, ჯერ ერთი, ადამიანის გაცნობა-შეცნობა ხანგრძლივი პროცესია, „ორი ფუთი მარლი“ მაინც სჭირდება ამ საქმეს, როგორც მოხდენილად და მართებულად ღალატის ქართული შეკრებებს. ამდენად, ახლობელი ადამიანები არა მხოლოდ ცნობიერად, არამედ ინტუიციურადაც ადვილად უკებენ ერთმანეთს; მეორე, არ გავივივით ის „მწერლები“, რომლებიც „ლიტერატურული სუროგატებით“ „უკვდავყოფენ“ თავიანთი ახლობლის ხსოვნას, და ზემოხსენებული წიგნის ავტორი — ხომ ყველასათვის ცნობილია მისი მწერლურ-მოქალაქეობრივი მრწამსი. შეასმე — რომანში მოთხრობილი ამბები და ფაქტები გუშინდელი დღეებდღეობადა და ყოველ დაინტერესებულ პირს ძალთუ მისი შემოწმება.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, სიამოვნებით ვურთიანებთ მწერლისა და კრიტიკოსის, თეიმურაზ დიმიანელის ნაშრომებს, დაარსებით „ოთარ ჩხეიძის შემოქმედების კვლევის ცენტრი“ („ჩვენი მწერლობა“, 2009, 7).

საგულისხმოა მწერლისა და კრიტიკოსის, ელგუჯა თავებერიძის სურვილიც „ოთარ ჩხეიძის კვლევის ცენ-

ტრის“ ორგანიზაციული სტრუქტურის შესახებ („ჩვენი მწერლობა“, 2009, 10).

ვფიქრობთ, ოთარ ჩხეიძის შემოქმედების კვლევის საქმეში ქუთაისიც ჩვეულ სიტყვას იტყვის.

ოთარ ჩხეიძე გამორჩეული სახელია ქართული მწერლობის ისტორიაში. გამორჩეული და სასიამოვნოდ გასაკვირი ბევრი რამით. კერძოდ, თუ ვისაუბრებთ მე-21 და ჩვენი საუკუნის ყველაფერადდაცლობილი პერიოდის მწერლობის მაღალმატერულობასა და მრავალმანიანობაზე (რაც უდავო ფაქტია) ამ მხრივაც ოთარ ჩხეიძის შემოქმედება მართლაც განსაკუთრებულია, ჩვენ შეგნებულად ვამბობთ — მწერლური მოღვაწეობა, და არა — მწერლური შემოქმედება, რამეთუ დიდი მწერლური მოღვაწეობა ბევრად მეტია, ვიდრე გამორჩეული მწერლური შემოქმედება; რადგან ბოლოსტენებელი შემოქმედნი თავიანთი ნაწერებით ხელს უწყობენ საზოგადოების სულიერ-ესთეტიკურ აღზრდა-გავანასალებს, მაგრამ ხშირად პასიური მოქალაქეობრივი პოზიციით უშეშეშობა-ინდიფერენტობისთვის განაწყობს მკითხველს.

ოთარ ჩხეიძე იყო შემოქმედი მოღვაწე, საბასეული „მამშევენილი სახარიათა“ და ჭაბუკური შემართებით თუნდაც ბოლოდროინდელი რომანებითა და მათში წარმოჩენილი აქტიურ მძაფრი თემატიკით იგი უშეშობად და მგზნებარედ გამოხატავდა პრობლემების არსს.

გამორჩეული ადამიანის ფენომენისა და მიკროსამყაროს კვლევა და განხორციელება საზოგადოებისთვისაა საჭირო. ამიტომ დიდად სასიამოვნოა თეიმურაზ დიმიანელის ნაშრომებსა და ელგუჯა თავებერიძის თანადგომისა და თანაღმობის სურვილი. ჭეშმარიტად საჭირო და დროული საქმეა.

დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ ოთარ ჩხეიძის შემოქმედებას და თვითონ პიროვნების პიროვნულ-საზოგადოებრივებსა საქმიანობას, როგორც კომუნიკაციის ეპოქაში, ისე არანაკლებ მძიმე მერმინდელ პერიოდში დროის გამოცდას წარმატებით გაუძლია. თავისეფური ფენომენია ოთარ ჩხეიძის სამწერლო ენა. ექვსი წლის წინათ, როცა მწერლის დიდებულ რომანს „ბერძენის სამეფოებში“ გამოეგზავნა, ავღნიშნავდა: „რომ დღეს საქმაოდ ბევრს შევრეხ და საუბრობენ ოთარ ჩხეიძის სამწერლო ენის შესახებ. დაბეჯითებით შემიძლია ვთქვა, რომ ნერის ის თავისეფური სიტყვა და მანერა, ის ენობრივი ქოხილი, რომლითაც შეიძლოს ეს მართლაც დიდებული რამაინი, მოხდენილად მიესადაგება გადმოსაცემი აშბის არსს“.

გასაკვიროც არ არის, ერთმა ჭეშმარიტმა ცაცმა თქვა, მწერალი თავის თავს წერს. მართლაც, ქართლის გულში დაბადებული, აღზრდილი კაცი, მინის მადლითა და ზეგურნი ნათლის უშუალოდ განმცდელი პიროვნება ენის ეგზოტიკურ სფეროში ბუნებრივად ჩაკრულია. მისი სიტყვას სხვა-ნათარ ჯავარი და ღარღლი აქვს, კარგი ხორბლის ფეცილივითაა, არც წმინდა დაფეცილი და არც ხორბო მოღერდილი“. დროის გასვლის შემდეგ ოთარ ჩხეიძის სამწერლო ენასთან მიმართებაში ადრინდელი ნაფიქრი კიდევ უფრო გავემსიტიცდა.

დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ „ოთარ ჩხეიძის შემოქმედების კვლევის ცენტრის“ დაარსება ბევრ სასიამოვნო მოულოდნელობას უშაბდეს ლიტერატორებსა და მწერლობით დაინტერესებულ საზოგადოებას. სხვა ყველასთან ერთად, ბევრი ახალი ლიტერატურულ და ისტორიული მნიშვნელობის ფაქტის გამომწერებას შეუნწყობს ხელს.

მიხარის — გიშვარ

ოთხმოც წელს მიტანებული ქართველი პოეტი, გენერალი რუსეთის არმიისა, მეჭურჭრებს თამარ მეფის ფრესკას ბეთანიის ეკლესიაში. მისი ხანდაზმული სული მხარგრებას შემუშავა, „სიჭაბუკისი ვეჯივილი“ ჯამია დენას დაუნდობლად დაუქცნია, უმედილობით გულმოდოლოვდა კრიმის, რომ მოახლოებული სიციცხლის აღსასრული და გრძევი ერთხელ ლაშობს, უზიაროს იმ სინათლესა თუ აუხდენელ ოცნებას, რომელიც ანუგეშებდა, აზნევებდა და ძალას მატებდა თავისი ხანგრძლივი და მშფოთივარე ცხოვრების გზაზე. რამდენიმე რამ, ავი თუ კარგი, გადახდენია თავს: არაერთი ომი უცხო დროშებზე, ისევე როგორც მის ნინაპართა ერთ წყებას, და საქართველოს ისტორიული მტრების შემუსრვა რუსეთის ძლიერებით და მახვილის წყალობით. დღეშიდავგ აწრდილივით სდევდა ხან იდუმალი, ხანაც ხმაძალა თქმული კაცანი, მაგრამ დაეჭვებას სძლედა ცივი გონების გაბანაწი და არწმუნებდა, რომ ეს არწეანი გარდუელი იყო, ვინაიდან სხვა გზა უწმინდობას და უპერსპექტივობას მოასწავებდა. მისი გულადობა და მამამაპური, ძვალი-რბილი გამჯდარი ერთგულება მეომრისა ახსოვთ ხერთვისისა და ახალქალაქს, ყარსსა და ახალციხეს, ხუნძახსა და სალათაუსს. მაგრამ „უმადლი შეილი“ უკვირებენ მომხდელი ქვეყნის გაცვლას ჩინებზე და არაფრად ავადებენ დამარცხებულ ოსმალსპარსთა თუ დაღესტნის მთების მოწმობს „მამათა“ ღვაწლზე.

ვაგლახ, გრიგოლ ორბელიანი სულითაც დაძაბუნებულა და ხორცილთაც. ასაკს თავისი გააქეს („ამა სოფელსა და მისს მაცთუნებელს ამაოებასა აღარ ვუყურებ მე ცხანვილურის თვალთა“), ძველებურად ველარ ოღბენს და ველარ ტტება წუთითსოფლის წარმავალი სიამებელი. ანკი სადაღის სეპარტივება და გულდასმებება, როდესაც ამაყად და თავმოწონებით სწრად დაღესტნიდან ილია ორბელიანს: „სოფელი ასე დადავწერიო, რომ საცა იყო გერგებელი, ოქ ახლა დარჩა მოზოლად სალი კლდე; ბაღებიც გაკვდიო... გერგებლის ნაბით ჰუსეინ პირდაპირ აფრინდა სამოთხეში, ამიტომ რომ იმის ნაღლეტით ევლარსად უპოვიანო... მამა ვაცხონე, ეს სულ საქართველოს სისხლის ღალადისია!“

არასდეს ავიწყებოდა, ვისი გროსაც იყო და შესაფერი თავდავრებით უთლიდა ლეე ტოლსტოის მიერ ხობტაშესხმულ პაიე-მურადეს: „პაპაბერი ირაკლი-ხანი არც დედაკაცებს უომებდა და არცა იპარავდა ცხერებას-მეთქი, და არცა მე ვეი მაგვარ შესარცხვენელს საქმესა-მეთქი; მე როგორც კაცი, ისე შეგხვდები ხნალამოღებული ამკარად, დღისით, მივიღანზე, და მაგ თავს ჩალმინად მოგაკლევ, თუ არ გამეცქვი, როგორც ბატალიონი, ზირანას, ზოგალმაქის და ქუთაისი-მეთქი“.

გამობდა ხანი და დასრულდა კავკასიის ომი. თავისიანების ამცნობს: „მამილა გავიციანი პეტერბურღში. კარგი დარბაისელი კაცი ყოფილა“.

დაღესტნის არწევ მხარედ შეუჩილია გუმრინდელი მოსიხლელ მტრისათვის: ჩემმა ახლობლებმა მილაღატეს, ვინც ჩემი მფარველობის ქვეშ იყო და ჩემი მონაღლებით ცხოვრობდა, სწორედ იმით ისე ამიკლეს, რომ ეს თეთრი ჩოხა ბარიატინსკიმ მინცალობაო. ასე ტკბილად უმუსაღივით მტერბურგში რუსის გენერალსა და დაღესტნის ექს-პეპს. მაგრამ არც ერთი იყო რუსი და არც მეორე — ლეკი, ორივენი სახელგანთი პატარა კახის შვილიშვილები იყვნენ.

და აი, ოთხმოც წელს მიტანებული გრიგოლ ორბელიანი კრძალით მეჭურჭრებს თავისი შორეული ნინაპრის მშვენებით აღსაცემ საბეს. ცრემლმორეული წარმოთქვამს: „მიხარის — გიშვარ, ეწუხარ — და გიშვარ“. მზად არის, რომ სათაყვანო ხატების ფრენით ემთხვიოს. სურს გაიხანგრძლიოს ნეტარი წუთები, აღარ გამოფიხნოდეს ამ თავბრუდამაყვევი ექსტაზისაგან, აღარ დაუბრუნდეს პირქუშ სინამდვილეს, გადავიწყოს „სამშობლოს სულით დაცემა“.

რა ხანია, საყვარელი მამულს აღარ აშუქებს თამარის იდეების სხივი, მაგ საუკუნეთა ნაკადს თავისი მღვრიე კვალი დაუტყვია ქვეყნის მკვიდრთა სულისა და საქმეთათვის. პოეტი ევერდება სახელგანთი ნინაპარს, მოხუცდის ბუდკრულს მამულს, ისევ აკურთხობს ჯვრით, როგორც სალაშქროდ მყურელ ვარს აკურთხებდა ხოლმე, რათა „შენი ივერი აღსდგეს ძლიერი და დადგეს ვრად სხვა ერთა შორის“, გამოიღვიძოს, სული განუზღუდეს, ზნე აუმაღლდეს და „განერეს ბნელი უმეცრებისა“. მაგრამ თამარს ზეცას აღუშყვრია თვალნი, ველარ ცნობს შორეულ შთამომავალს, გულმეშურისლსა და დამცირებელს, ეცეთი აღესილსა, უსასოდ ექნისლა — ბედაკარგულის ივერის მძეს.

გრიგოლ ორბელიანის ამ ბრწყინვალე ლექსში არაა დანიწყებული არც ტრადიციული სავედურე უღმბოლი წუთისოფლისადმი და ზოლოს აღმობებება მთავარი სათქმული: „წუთო ეცლა გააქეს, ვხედავთ რასაცა? დაწრებულსა, გზა შეუვალსა, უდაბურს ტყემს ტაძარს დარღვეულს, სად საზე მეფის, დიდის თამარის, სწამს ძველს ეველულეუ გამობხატულად!“

იმევე ნაბეზში გრიგოლ ორბელიანი სწრად გენერალი ნიკო ქაჭავაძეს ერთ ნადიმში მიღებულ შთამბეჭდილებათა შესახებ: „ნეტავ ეს ლეკური მინც დარჩეს ჩვენის საბრალი ქართველობისგან, რომელიც ასე ედრედა და დაუღვენელად იცვლის თავის ლამაზსა ფერსა“.

ვინ იცის, ეგებ იმასდა ნატრობდა ოთხმოც წელს მიტანებული პოეტი და გენერალი — მისი დამაზნაველებს სხეული განგებას შვიდი საუკუნით უკან გადასწროლა; აღუდგება ღონე მკლავისა, მწნობა სულისა და ყოველგვარი გაორება-ჭოყმანის გარეშე გაკრეოდა იმ ლმუქარში, თამარის გამლილი დროითი რომ ემზადებოდა საომრად, სამშობლოს დანაცავად და სადიდებლად.

გრიგოლ ორბელიანი

იმონებს პანი პაპატი

ელექტბური სისწრაფით გავრცელდა და ფრთოსან ფრანკად გადაიქცა ერთი არცთუ ახალგაზრდა დროს ქალბატონის (თუ ამხანაგის?) სიტყვები, გორბაჩოვის რუსი ამერიკელთან გამართულ ტელევიზიულ რომ ნაშრომია: საბჭოთა კავშირში სექსი არ არის.

ამ ამხანაგ ქალბატონს, რასაკვირველია, იმის თქმა როდი სურდა, რომ საბჭოთაში უსესტო არსებობდა ცხოვრებისეული და ჩველებს კომპოსტის ნარგავში პოულობდნენ, არამედ იმისა, რომ სექსი ტრანსდადებული ცნება იყო, საჯაროობა ეგრძალებოდა და ლამის ენერულ დაავადებასთან იგივედნენ.

ერთი სიტყვით, იყო და არც იყო. კოცნა რომ კოცნაა, კარგა ხანს ისიც კი იშვიათ ხილს ნარმოადგენდა საბჭოთა კინოში. დანარჩენზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტია. უცხოურ ფილმებს, ცხადია, დაუნდობლად ჩვენდნენ თითქმის იგივე ტენდენციას სუფევდა ის. „სოციალისტურნი ბლეკნი“ ეჭვუნებში. ჩვენს აღმოსავლეთკერძო მძებს მით უფრო უჭირდათ კარანტინი, რომ მეორე მსოფლიო ომამდე კაპიტალისტურ სამყაროს მიეკუთვნებოდნენ და იქაურ ადამიანებს მისდევდნენ.

მოლონური კინოს ვარსკვლავი ბეატა ტომპევიჩი თავის მემუარებში ზემოხსენებულ საკითხსაც ეხება. დავიმოწიოთ რამდენიმე ეპიზოდი.

გვევგოვ კრულეკევიჩი იღებდა ფილმს „მოცეკვავე ქორი“. და ერთ მშენიერ დღეს გადაღებაზე მისულა ხელში კონიაკის ბოლით. პანი ბეატას უთქვამს: „გეცეკვი, თუკი რაღაც პრობლემები გაქვს, მითხარი გეთაყვა, იგებ უკონიაკოდაც იოლას გავიღებ“.

კინორეჟისორი უხსნის: „მინდა, რომ ფილმში იყოს სასიყვარულო სცენა. ვიცი, რომ სცენარში არ არის“. ბეატა: „კეთილი. თანახმა ვარ. ჩემი ერთადერთი თხოვნაა — ეს სცენა ნუ იქნება ნურც ვულგარული, ნურც კომიკური“.

დიხინჯი გადაღება. პანი ბეატას სამტრონოი ვეი, გვარად ზელნიკი, უფრესი აღზენების მომენტში თავს მიპარუნებს და ეკითხება რეჟისორს: „როგორ გინდა, ხელი ახლოს მიქნდეს ზუღესთან თუ შორს?“

პანი გავრებებაზე ვინ არ გაიცინება!

სიცილი ამიტყვადო, გულბნობდათ გავმცნობს პანი ბეატა. ნაზსამთი აღნიშნავს, რომ ეროტიკულ სცენებში გამომჩინილი მსახიობებიც კი ულახათოდ და სასაცილოდ გამოიყურებოდნენ.

ბეატა ტომპევიჩის სიტყვით, ეს იყო შედეგი გასული საუკუნის პუ ზუნდში ვარდებული ფარსევლიობისა. აღუქანდნენ ფორმი იღებდა ფილმს „ოაისიუდების პირველი დღე“ (საბჭოთა გერანზეც გადაიღო). ზდისლავ ლუზელსკის და ვუსტავ ლუტკევიჩს, ცხოვრებაში რომ მტრედის ვეუა ქეჩინია, უნდა ეთამაშათ სექსუალური ძალადობის სცენა — მიტლერელთა კონტრაგევიდიან გათავისუფლებული პოლანელი ახალგაზრდები ნანუსაა ბლიან გერმანე ქალოშვილს, ვის როლსაც ასრულებდა ბეატა ტომპევიჩი.

როდესაც კოვთა შემოავლოვს, კამერას უნდა აღებოდა ქალის მთლად მშევენიერ მეტრედ, მაგრამ მსახიობებს შერცხვიათ, დაინდნენ მათგანელი საბოლოო გადაფარვის და მულერედ უზღიდნენ ბოლოში გული ამოქუდათ, ამბობს პანი ბეატა. ტემპის სემი გულანად ახარარებულან, ხოლო ვაცოვებული რეჟისორი გვიჩინა: „თქვინი აზრით, ასევეთ არიან მოძალადენი?“

ბეატა ტომპევიჩი იგონებს კიდევ ერთ ფილმს, რომლის კრეკვა „იოკოკო“. აი, დგება ყველაზე სახუკური მომენტითავარი გმირის ცხოვრებაში — ყოფილი გემის კაპიტანი სივარულს უხსნის მასწავლებელ ქალს.

სცენარის მიხედვით, პირველი კოცნა უნდა იმობდარიო მზის ჩასვლისას, როდესაც მისი ნიღოთი ბურთი იძირება პორნიზნტს მიღმა. ყველანი დაძაბული ვყავით, მზე ზომსწრად აღ ჩადის და დულდის გადასაღებად დრო არც გვჩვენებოდა. პანი ბეატა მოვითხრობს: „როდესაც ებოლ კარევიჩის სახზე დავინახე სასტიკი თინი და გულშიც მაგრად ჩამიკრა, ალბათ დაძაბულობის გამო თავი ვეღარ შევიკავე და გამეციენა. მზე კი მშედად ჩავიდა ჩვენი კოცნის გარეშე“.

ბეატა ტომპევიჩის სიტყვით, სასიყვარულო სცენები ყველაზე სუსტი ადგილი იყო იმდროინდელ ფილმებში.

როგორც მოგხსენებთ, პოსტსაბჭოთა სივრცეში ერთი უკიდურესობიდან მეორეში გადაცვივდნენ და ისე გაუტყბს, რომ თვალში დაუვსეს პოლიფუსი.

ქრონიკა

20 მაისს ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის პროექტ „ავტორის ხმის“ ფარგლებში მწერალ რეზო ქვიციანი სტუმრობდა. პროექტი, რომელიც უკვე მესამე წელია ხორციელდება ინსტიტუტში, მიზნად ისახავს ცნობილი მწერლებთან, მთარგმნელებთან და ლიტერატურათმცოდნეებთან შეხვედრას.

ინსტიტუტის დირექტორმა, პროფესორმა ირმა რატანიამ მწერლის შემოქმედების ვაზრულ მრავალფეროვნებაზე გაამახვილა ყურადღება. მანვე მწერალს საქართველოს გადასვლა ინსტიტუტის ბოლნისის რეგიონში გამოეყოფნა და დაამარა, რომ ამ სამეცნიერო კრებულების მომდევნო ნომრებში აუცილებლად დაისტამბება სხატებში მისი შემოქმედების შესახებ.

საღამოს ნამყვანმა, ინსტიტუტის მეცნიერ თანამშრომელმა მარტოვა ეკატერინამა დამსწრეთ რეზო ქვიციანის შემოქმედებითი ბიოგრაფია გააცნო და სიტყვა მწერლის გადასვლა შეხვედრა კითხვა-პასუხის რეჟიმში წარიმართა. რეზო ქვიციანმა პასუხი გასცა აუდიტორიის მიერ დასმულ არაერთ საინტერესო შეკითხვას მწერლის შემოქმედებითი ლაბორატორიის სტრუქტურა და რამდენიმე უკონიოლო შემთხვევაზე გაიხსენა, მათ შორის ფილმის — „ციხფერი მთები“ — სცენარზე ზუმაპობის პერიოდიდან.

შეხვედრის მეორე ნახევარი ლიტერატურათმცოდნეთა გამოსულს დაეთმო. კრიტიკოსმა ლევან ბრეგვაძემ რეზო ქვიციანის უკანასკნელ ხანს დასტაბული სამი რომანი — „ყაჩაღები“, „კუდიანი ვარსკვლავი“ და „ქარების დაბრუნება“ — გაანალიზა და განსაკუთრებით ხაზო გაუსვა იმ ფაქტს, რომ რეზო ქვიციანის მწერლური ისტატობის საიდუმლო დეტალებისაფში მის განსაკუთრებულ დამოკიდებულებას. კაბაშენი ლორია ახვევ მიმოიხილა მწერლის ნაწარმოებები: „ქალაქში დიწოზარების დაღიან“, „მუსიკა ქარში“, „ვაიძი, ჩემო ვენახო“, „პოლიტიკური დეკამერიონი“ და სხვა. მწერლის შემოქმედების შესახებ ისაუბრა ზელა ნიფრიაში, ემზარ კუკიაშვილმა, გიუე მამახარაზა და სხვებმა. ნანა ფრთიქმე ბოლო წლებში სასკოლო პროგრამებში შეტანილი რეზო ქვიციანის რამდენიმე მოთხრობა გაიხსენა და მათ მოსწავლენისთვის ანალიზზე ისაუბრა.

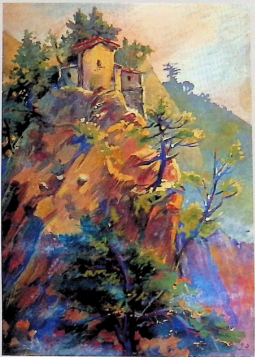
დასასრულს მწერალმა მადლობა გადაუხადა შეკრებილ საზოგადოებას და აღნიშნა, რომ თუცა მშემომდებლობის ყველა მკითხველს ფასულებია, განსაკუთრებით მჭირფარის მამრე პროფესიონალი, ლიტერატურათმცოდნე მკითხველი და მათეული შეყვასება.

აქლანი წელი კი არ დუბდი...

(ლია ბარათი გამოსა ნიქაუსს)

ჩემო მამუკა,
 ალბათ, გაგიკვირდება ეს ბარათი: წერილით არასოდეს შემხმიაინებია, ახლა ასეთი რა მოხდა, ეპისტოლური ფანრი რისთვის ირჩიაო. საქმეც ის არის, რომ მოხდა! ამასწინათ ჭეშმარიტი პოეზიის მთელი ერთი საათი მაჩუქე. ის ერთი საათი რამდენიმე დღე გამყვავ. ვინც დროის ყადრი და პოეზიის მაღლი იცის, დამერწმუნება, რაოდენ დიდი ფუფუნებაა, იჯდე მარტოკვა და კითხულობდე ლექსებს, რომლებშიც ახალ სამყაროს პოულოდ და იმის გამო, რომ ეს სამყარო ძალიან საინტერესოა, გიჩნდება იმედი: ხომ შეიძლება პოლიტიკოსთა, პოზიცია-ოპოზიციის მიერ ოკუპირებული ადამიანთა სულში ნამდვილმა პოეზიამ რაღაც შეცვალოს, სულ სხვაგვარად დაანახოს ადამიანთა არა მხოლოდ ფუნქცია, მოვალეობაც კვეყნის წინაშე. დღეს, „გაკეთებული“, ხელობასდაუფლებულთა ლექსების ეპოქაში, ლექსებს ისე ვარიდებთ თვალს, თითქოს დაუბრებელი ძველი ნაცნობი იყოს, შენ ის დრო გავკახსენე, როცა საქართველოში პოეზია იქმნებოდა. ვიცი, ვგრძნობ: ვიღაცა მზად არის შემბახოს: ის დრო მოგენატრაო! – ამას ის კაცი შემომბახებს, ვისთვისაც დროის ნიშნული ის არის, თუ ვინ ირწევა იმ მაღალ, მოზრიალულ სავარძელში, მე კი დროის ჩემული საზომი მაქვს: როგორ არ მომენატროს ის დრო, რომელშიც ადამიანები იმაზე ლაპარაკობდნენ, კამათობდნენ, „ცისკარმა“ „მნათობმა“, თუ „ლიტერატურულმა საქართველომ“ როგორი ლექსი, მოთხრობა თუ რომანი დაბეჭდა. დღეს კი იმის მოსმენა გვაქვს მოსჯილი, მავანი თუ მავანი როგორ აქიაქებს თავის ყოფილ მეგობარ პოლიტიკოსს, ჩვენ კი იმას ჩაგვბახის: მოდი, გვერდით დამიდგეთო. მაშინ მწერლობის, თეატრის, მუსიკის, მხატვართა ცხოვრებით ვცხოვრობდით, დღეს კი ერთიმეორის ქილიკის სასჯელს ვიხდით. ღვთის შენევნით, არა-რა ავადმყოფობას არ ვწუხივი, მაგრამ ამას წინათ დაბეჭდილი შენი ლექსები მაინც ეანებადის ბალიშივით იყო. აბა, სხვა რა არის, თუ არა სასიცოცხლო ჰაერი, როცა პოეტი პოლიტიკოსთა მიერ ოკუპირებულ მოქალაქეთა გულსა და გონებას შეახსენებს, რომ მრსებობენ ადამიანები და არა ელექტორატი ე.ი. ამომრჩევლები, რომ ადამიანები ატარებენ ტკივილებს, აუნყებს იმას, თუ როგორ შეესწრო იოთამის სიკვდილს წვიმა და როგორ მიეპატრონა მას, „შავის თუ რამე გაანათებს, ისევე შენი გალიმება და გაცინება გაანათებენ“, ან: „სიცარიელე – ყორანივით დამჯდარა მკვდარზე,სიცარიელე-უდაბნოდან მოსული წყველა“.

ელენე ახვლედიანი პეიზაჟი

შენს ამ ლექსებში მამლის ყვირილი წვიმის წყალივით ინურება,ან „მე ხომ რაც ვიცი, ყველაფერი ნახევრად ვიცი, და ამ ნახევრადშეცნობილში ვარ ჩარჩენილი, თუმცა, ნახევარსიმართლეს და ნახევარსიბრძნეს, ვინ იცის, სრული სიბნელე სჯობს მართლა, ვინ იცის?“ უცნაურია, როგორ შეიძლება ლექსში ასეთი სიტყვების მოხმობა: „ნახევრადშეცნობილში“, „ნახევარსიბრძნე“, „ნახევარსიბრძნე“. განა ეს პოეტური კონტექსტის ენაა? ამ სიტყვებს ლექსში რა ესაქმებათ, მაგრამ ნახეთ, რა ძალუქს აზრის სინათლეს, როცა ნებისმიერ ფორმაში მოქცეული სიტყვა თავის ადგილას ზის, იგი ისე „მუშაობს“, როგორც პოეტს სწავია. არ მინდა სიტყვა გამიგრძელდეს. განა, რეცენზიას ვწერ-ჩვენმა საერთო მეგობარმა როსტომ ჩხვიძემ მომანოდა ეს აზრი: რახან ასე მოგწონს ეს ლექსები, იქნებ შეეხმიაო კიდევ ავტორსაო. უბრალოდ, გემიანებდი,ჩემო მამუკა, მიხარია, რომ ამდენი წელი კი არ დუბდი, ფიქრობდი, ფიქრობდი, ფიქრობდი. ასეთი ფიქრი ნუ მოგიშალოს ღმერთმა!

გურამ ბათიაშვილი

კლასიკანა

დავით გერასიმოვი